

Міністерство освіти і науки України

Головне управління освіти і науки
Харківської обласної державної адміністрації

Харківська національна академія міського господарства

**Всеукраїнська
Науково-практична
конференція**

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

8–9 квітня 2010 року

Харків
ХНАМГ
2010

Сучасні аспекти виховання студентської молоді: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; – Х.: ХНАМГ, 2010. – 203 с.

Надані матеріали конференції розкривають найважливіші сучасні аспекти виховної роботи у вищих навчальних закладах України.

У матеріалах знайшли відображення: філософські аспекти демократизації національного виховання, духовні основи української освітньої системи, культура як основний чинник виховання; традиціоналізм і новаторство у виховній роботі; кураторство як соціальний інститут позанавчальної роботи; формування лідерських якостей українського студентства, розвиток навиків студентського самоврядування.

Рекомендовано керівникам навчальних закладів, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, організаторам виховної роботи з молоддю.

Рекомендовано керівникам навчальних закладів, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, організаторам виховної роботи з молоддю.

Р е д а к ц і й н а   к о л е г і я :

Малєєв О.І., Бурмака В.П., Островський І.А.

© Харківська національна академія
міського господарства, 2010

СЕКЦІЯ 1

ВЗГЛЯДЫ НА ВОСПИТАНИЕ ФИЛОСОФОВ ДРЕВНЕГО МИРА

В.И.АБЕЛЕШЕВ, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

До XVII века педагогика и проблемы воспитания находились в сфере философии.

Сократ был идеологом консервативной земельной аристократии и считал, что целью воспитания является не изучение природы вещей, а познание самого себя и совершенствование нравственности; он побуждал своих слушателей путём вопросов и ответов искать истину самостоятельно, не предлагая им готовых знаний и выводов.

Платон стремился объединить в единую систему преимущества афинского и спартанского воспитания Древней Греции и считал, что дети с 3 до 6 лет должны заниматься играми, а общественное воспитание с самого младшего возраста должно быть государственным и соответствовать интересам господствующего слоя. Платон выражал глубокое презрение к физическому труду.

Аристотель выделял три взаимосвязанных вида воспитания – физическое, умственное, нравственное, причём физическое воспитание должно предшествовать умственному воспитанию, а образование мужчин и женщин должно быть различным. Он считал, что целью воспитания является развитие высших сторон человеческой психики – интеллекта и воли. Воспитание должно быть государственным, но общественное и семейное воспитание должны быть тесно взаимосвязаны.

Демокрит рассматривал проблему соответствия воспитания человека его природе и подчёркивал огромную роль труда в воспитании молодёжи («учение вырабатывает прекрасные вещи только на основе труда»).

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

В.В.БАБІНА

Донецький інститут міського господарства

Державної академії житлово-комунального господарства

Професійна спрямованість – складний, такий, що поступово розвивається в часі, динамічний процес, котрий характеризується, на думку Г.Х.Айсіної, рівнем сформованості. Вищий рівень – це: а) станов-

лення професійної домінанти; б) сформованість способу життя в індивідуальній свідомості студента; в) повна сформованість образу професії та себе як її суб'єкта. Нижчий рівень профспрямованості характеризується: а) уявленням про професію, тобто наявністю узагальненого образу уявлення про професію, про її специфіку, цілі, про сам процес здійснення професійної діяльності, фактори, що сприяють або перешкоджають цій діяльності [1].

Попри різні підходи щодо професійної спрямованості, з одного боку, вона розглядається як спрямованість всього навчального процесу вищої школи на формування висококомпетентної та розвинутої особистості майбутнього спеціаліста та розуміється як оволодіння спеціальними знаннями, навичками, вміннями. З другого боку, власне з психологічної точки зору, професійна спрямованість – це провідна, інтегральна, соціально зумовлена властивість особистості. Саме спрямованість визначає психологічний склад особистості, саме через неї виявляються потреби, цілі, мотиви особистості, її суб'єктивне ставлення до різних сторін дійсності, трудової діяльності, до її характеристик і якостей [1-3].

В.О.Сластьонін відзначає, що професійна спрямованість як одне зі структурних утворень особистості означає достатньо усвідомлену й емоційно виражену її орієнтацію на певний рід та вид професійної діяльності [4]. На його думку, до професійної спрямованості належить інтерес та любов до дітей, захопленість педагогічною роботою, пильність та спостережливість, педагогічний такт, педагогічна уява, організаторські здібності, справедливість, уміння спілкуватися, вимогливість, наполегливість, цілеспрямованість, урівноваженість, витримка, професійна працездатність [5]. М.М.Фіцула розуміє під професійною спрямованістю особистості своєрідну установку на педагогічну діяльність і психологічну готовність до неї [6].

Сучасні науково-педагогічні дослідження однією зі своїх задач ставлять розробку наукових основ виховання професійної спрямованості особистості, розкриття загальних закономірностей формування особистості, її світогляду [7].

Формування особистості – безперервний, цілісний процес розвитку особистості, який здійснюється в результаті її соціалізації, виховання і самовиховання. У процесі соціалізації засвоюється соціальний досвід, цінності, норми, установки, властиві даному суспільству і соціальним групам, а також відбувається входження в систему соціальних зв'язків. Загальною метою формування особистості є виховання соціально активної, гуманістичної позитивно спрямованої особистості, яка у своїй життєдіяльності керується загальнолюдськими (честь, совість,

людська гідність, соціальна справедливість) і культурно-національними цінностями (працелюбність, доброзичливість, волелюбність, суверенність, соборність).

Отже, для професійної спрямованості особистості майбутнього фахівця галузі житлово-комунального господарства важливим моментом є те, як усвідомлює він свою спрямованість, своє місце в майбутній професійній діяльності. Поняття «спрямованість особистості» розглядається як така її психічна властивість, в якій виражаються потреби, мотиви, світогляд, установки і цілі її життя та діяльності.

1. Айсина Г.Х. Роль профессиональной направленности в общей структуре вузовской подготовки студентов // Психология студента как субъекта учебной деятельности. – М., 1989 – С.32-40.

2. Маралова Т. П. Психологические условия формирования профессиональной направленности личности будущего учителя в студенческом коллективе: Автореф. дисс. ... канд. психол. наук. – М., 1984. – 16 с.

3. Ткачёва И. Ю. Профессиональная направленность как личностное новообразование юношеского возраста: Автореф. дисс. ... канд. психол. наук. – М., 1983. – 25 с.

4. Сластенин В.А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М.: Просвещение. – С.14-28.

5. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.

6. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 2-ге вид. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.

7. Папернова Т.В. Особливості формування професійної спрямованості старшокласників з використанням інформаційних технологій / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/MicroCAD/mcad2000/17.htm>.

КУЛЬТУРА – ОСНОВНИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

О.І.БАТІСТОВА

Харківська національна академія міського господарства

У сучасному світі, який глобалізується та вступає на постіндустріальний етап свого розвитку, на перший план виходить соціокультурна складова. Це пов'язано із багатьма факторами, зокрема – з наростанням цивілізаційних протиріч, наростанням екологічної, ресурсної та духовної кризи всього людського суспільства. Духовна криза перш за все проявляється у розповсюдженні філософії постмодернізму та формуванні суспільства споживання, особливо в країнах Заходу. Постмодернізм у найбільш загальному вигляді означає розчарування людини у підсумках попередніх етапів розвитку. Постмодерна людина якби втратила ґрунт під ногами, вона якби опинилася у сомнамбулічному

стані, у невагомості, з яких ніяк не може знайти вихід. На даний момент сфера культури виходить на передові позиції по відношенню до сфери економіки. Сама культура набуває нових рис, стає постмодерною. У ній починає переважати масова культура, що засновується на принципі споживання, розважання та задоволення. Інші її компоненти – наука, висока культура в цілому та народна культура – або відходять на задній план, або змішуються з масовою культурою, створюючи різні гібриди. У всіх випадках інтелектуальний та духовний рівень культури знижується.

Використовуючи сучасні засоби комунікації, що характерні для постіндустріального етапу розвитку, володарі великих капіталів, ЗМІ формують у людини штучні потреби, програмують її поведінку, спотворюють ідеали та цінності, маніпулюють свідомістю, поглядами, інтересами, призводять до руйнування її особистості, людина стає одномірним споживачем, яким управляють. При чому в останні десятиліття набули популярності футуралістичні прогнози про зіткнення цивілізацій на релігійній та цивілізаційній основі, зокрема С. Хантінгтона.

Усі вище описані факти дають зрозуміти, що для запобігання цих негативних тенденцій необхідно кардинальним чином поміняти погляди людей на світ, суспільство та на саму особистість. Все це можна зробити у процесі виховання людини, яке відбувається не тільки у шкільних та дошкільних навчальних закладах, але в більшій мірі у вищих навчальних закладах, бо саме в них людина вже усвідомлює ту інформацію, яку вона отримує, та формує своє відношення до навколишнього світу, саме тут вона всебічно розвивається. Ще в Стародавньому Китаї Конфуцій відзначав, що можливості людини від природи неоднакові. Ідеально вихована людина повинна мати високі якості: благородство, прагнення до істини, шанобливість, правдивість, багату духовну культуру. По суті філософу належить чи не перша думка про всебічний розвиток особистості, де пріоритет віддається моральному початку.

Не можна забувати, що культура особистості – є сферою життєдіяльності людини, її творчість з якісного перетворення навколишнього середовища та самої себе, що в дійсності проявляється у послідовній черзі інновацій по відношенню до первинного для даної людини стану. Культура – це все створюване людиною, – матеріальне та ідеальне, видиме та невидиме. Культура особистості безпосередньо пов'язана із господарством – і як результат, і як початок, та як засіб.

Тому, треба всебічно розвивати суспільство зокрема студентську молодь) на моральних засадах для того, щоб подолати загрозу, яка нависла перед людством, а також забезпечити всебічний розвиток особистості.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМОСОЗНАНИЕ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Е.В.БЕЛИКОВА, А.Л.ЧЕРАБАЙ

Харьковский государственный строительный университет строительства и архитектуры

Проблема профессионального становления личности непосредственно связана с вопросами освоения профессиональной деятельности, с вопросами развития и реализации личности на различных этапах ее профессионального пути. В современной психологической литературе процесс профессионального становления понимается как целостный феномен, который включает в себя компоненты как объективного (престижность профессии, ее социальная конкурентоспособность и т.д.), так и субъективного характера (отношение личности к профессии, к себе как профессионалу, выраженность профессиональных способностей, профессиональные идеалы, переживание успехов и неудач в профессиональной деятельности). Исследователи выделяют две модели становления профессиональной деятельности – адаптивную модель, при которой в самосознании человека доминирует тенденция к подчинению профессионального труда внешним обстоятельствам в виде выполнения предписаний алгоритмов решения профессиональных задач, правил, норм – модель профессионального развития, которая характеризуется способностью личности выйти за пределы сложившейся практики, превратить свою деятельность в предмет практического преобразования и тем самым преодолеть пределы своих профессиональных возможностей.

Адаптивная модель отражает становление специалиста, который является носителем профессиональных знаний, умений и опыта. Модель профессионального развития характеризует профессионала, владеющего профессиональной деятельностью в целом, способного к совершенствованию. Движущими силами развития специалиста являются противоречия между усложняющимися требованиями профессионального труда и индивидуальным стилем, опытом и способностями. Основная движущая сила развития профессионала – внутриличностное противоречие между «Я-действующим» и «Я-отраженным». Переживание этого противоречия побуждает профессионала к поиску новых способов самореализации.

В центре многих психологических исследований профессионального становления находится изучение самосознания как формы отражения и переживания человеком своего профессионального статуса. В

отличие от самосознания в целом, профессиональное самосознание специфичнее по своему содержанию. Если самосознание формируется в жизнедеятельности и общении с окружающими людьми и является результатом познания себя, своих действий, психических качеств, то профессиональное самосознание – это проекция всех структурных компонентов самосознания на профессиональную деятельность. Традиционно важным в структуре самосознания считается осознание психических качеств, особенностей личности. В профессиональном самосознании содержится понимание именно тех свойств и качеств, которые необходимы для успешного выполнения профессиональной деятельности.

Профессиональное самосознание включает представление человека о себе как о члене профессионального сообщества, носителе профессиональной культуры, в том числе определенных профессиональных норм, правил, традиций, присущих данному профессиональному сообществу. В эти представления включаются характеристики человека, которые определяют успешность его деятельности. К ним относятся профессионально важные качества, в качестве которых могут выступать индивидуально-психологические свойства и отношения личности.

В процессе профессионального становления, по мере роста профессионализма меняется и профессиональное самосознание. От того, насколько адекватно сформирована у человека профессиональная Я-концепция, зависит успешность его профессиональной адаптации.

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ЖЕРТВАМИ ДЕСТРУКТИВНИХ РЕЛІГІЙНИХ КУЛЬТІВ

В.В.БУЛЬБАХ

Харківський гуманітарно-педагогічний коледж

В даний період наше суспільство знаходиться на роздоріжжі: ми переходимо від тоталітарного укладу життя до демократичного. Проте зараз ми не можемо сказати, що прояви тоталітаризму зовсім зникли з практики соціальної взаємодії. У Європі, США, на пострадянському просторі виникли численні організації, що за своєю суттю є тоталітарними, тобто такими, що пропагують надмірне захоплення чи відданість учасників даної групи до певної особистості чи речі і використання неетичних методів маніпуляції людьми (наприклад, ізоляція людини від суспільства, рідних, потужний груповий тиск на особистість, заохочення повної залежності від групи).

Саме на основі тоталітарних організацій виникли деструктивні релігійні культи або секти (далі секти і культи позначають просто ку-

льти) – термін, що широко використовується в Західній літературі для позначення різного роду релігійних та політичних організацій, дані організації відрізняються від тоталітарних лише тим, що методи керування свідомістю людей не виходять за межі законодавства, проте результати діяльності такі самі. І саме ця головна особливість є найнебезпечнішою, бо законодавство деяких держав не може вчасно відреагувати на небезпечну діяльність подібних організацій. Результатами їхньої діяльності стають самогубства, психічні відхилення колишніх adeptів, розпад сімей, втрата майна.

Основним завданням влади є науковий пошук і чітке визначення даних понять. Таким науковим пошуком займалися наукові діячі І.Кантеров, Ю.Савенко, В.Ничік, С.Хассен, Т.Лирі, В.Якупов, М.Ситніков, Р.Лункін, М.Стоарт, А.Нежний, які у своїх працях активно намагаються виділити всі основні особливості сект.

Таким чином, актуальність проблеми, її недостатня розробленість, проблеми соціальної взаємодії із такими організаціями, соціальна адаптація жертв деструктивних релігійних культів зумовили доцільність даного дослідження і дали певні підстави для поглибленого вивчення даної теми.

Зараз вплив деструктивних релігійних культів на освіту є досить помітним. Ми ставимо перед собою завдання зменшити його до мінімуму. Але за підтримки центрального і місцевих адміністративних органів системи освіти для її працівників організують та проводять під виглядом навчальних семінарів великомасштабні вербувальні акції. Відбувається популяризація культової ідеології та культових технологій під виглядом новітніх профілактичних чи інформаційно-психологічних розробок.

При цьому насущним стало питання проведення соціально-психологічних експертиз програм, які впроваджують до системи освіти під виглядом факультативів різними громадськими та релігійними організаціями. Таким чином, потрібно формувати і розвивати інформаційну безпеку в галузі освіти.

На нинішньому етапі розвитку освіти важко очікувати державної підтримки подібним ініціативам з недопущення проникнення культової ідеології до системи державної освіти. Основне навантаження з профілактики падає на громадські організації та педагогів-ентузіастів. Саме їм потрібно сформувати розуміння суті тоталітарного деструктивного культу як соціального феномена, того, що прихід нових adeptів є основою його існування та розвитку. Деструктивний культ можна порівняти з раковим утворенням. Його мета – підтримка власного існування й забезпечення росту. Прихід нових adeptів – це стабільність,

ріст і процвітання культу. У такому ракурсі освітня система – ідеальний варіант для розвитку подібних організацій. Наша задача – присікати такі прояви ще на ранній стадії розвитку.

ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ФЕЙЛЕТОНІВ В.САМІЙЛЕНКА

В.П.БУРМАКА, М.В.ЯЦЮК, кандидати істор. наук

Харківська національна академія міського господарства

Загальновідомою є виховна роль викривальної публіцистики. Велику допомогу в суспільно-політичному вихованні надає читання творів її майстрів. Деякі з них можуть використовуватися й у вивченні такого, скажімо, навчального курсу, як „Історія України”. Повною мірою це стосується, наприклад, памфлетів Володимира Івановича Самійленка.

Володимир Самійленко був одним із перших на Наддніпрянській Україні професіоналів-фейлетоністів, що писав українською мовою. Його перший відомий фейлетон був надрукований у 1889 р. у львівській „Правді”. „Щасливий день пана Ямайського” – так називалася та гумореска на таку злободенну для її автора тему, як цензурні утиски українського слова. Йшлося в ній про цензора Ямайського, який вишукує всілякі перешкоди для опублікування україномовного твору. Й осміяно марні намагання російської держави спинити розвиток української культури.

Наступні його фейлетони, написані в 90-х роках XIX ст., друкувалися також у галицькій пресі („Під Новий рік”, „Бездимний тютюн”, „Ідейний чоловік” та ін.). В останньому, наприклад, він, як і в фейлетоні про цензора Ямайського, обіграє різні закони, циркуляри, проекти російської держави та її закладів. Висміює численних базік, які змолоду гралися в лібералізм, а пізніше служили деспотизмові. В цій, як і в інших гуморесках, помітними є впливи на творчість В.Самійленка, сатири Т.Шевченка, Салтикова-Щедріна. М.Зеров зазначає й таке: „Від манери Беранже пішли й оригінальні фейлетони, тонкі й культурні. Вони досить численні, і для більшості з них характерна куплетна з рефренами форма: „Горе поета”, „Ельдорадо”, „Патріот Іван”, „Возсєдінєнний Галичанин” (з рефренами „О дайте, дайте сто рублів слугі все-руської ідеї”), „Весняний спів”, „Новий лад”, „Дума-цяця”, „Истинно-русские заслуги” (з рефреном „Зате так мало в нас небитих ...”)....Так само, як ямбографів та Беранже, простудіював він і Олексія Толстого („Ельдорадо”)”.

З утворенням української преси в Києві, цим завоюванням першої демократичної революції в Росії, пов’язаний справжній розквіт хисту

Самійленка-фейлетоніста. Під час роботи в „Громадській думці”, „Шершні” й „Раді” газетний фейлетон, поряд з гуморескою, стає для нього основним жанром, у якому він широко виявляє свій талант політичного оглядача подій і гумориста. Твори Самійленка цього періоду становлять своєрідну сатиричну хроніку політичної боротьби, що точиться в країні. Поет дає оцінку маніфесту 1905 р. та намаганням реакційних сил урізати й без того невеликі, проголошені ним свободи..., відображає діяльність Державної думи, боротьбу різноманітних партій, політичну активність демократичної громадськості і гальмівну позицію уряду ... . В таких творах, як „Соловейків спів”, „Істинно-руські заслуги”, виступає проти монархічних „патріотів”, сатирично представляє програми реакційних шовіністичних партій – чорносотенного „Союза русского народа” та партії октябристів. Фейлетони В.Самійленка торкаються певних подій у житті не тільки Києва, а й Чернігова, Полтави та ін., зчаста містять критику не тільки партій, а й конкретних людей (тут і редактор „Києвлянина”, і голова міськдуми, і промисловці). Уміння конкретний факт піднести до узагальнення, критика підвалин російського самодержавства зробили ці фейлетони історичними документами.

Політичні симпатії В.Самійленка були на боці партії кадетів. Тож у своїх фейлетонах він характеризує її, як прогресивну, „ліву” й сам не йде далі вимоги загальнодемократичних свобод. Слушно писав про нього І.Франко: „він не декадент і не символіст, не революціонер і не реакціонер. Він поперед усього чоловік з ніжним людським почуттям, з вродженою і життям виробленою симпатією до всього бідного, покритого і зневаженого в природі і суспільності. При тім він українець, свідомий українець, усією душею відданий своїй країні і своєму народові – і се в Росії тип поки що свіжий, мало ще розповсюджений, тип, можна сказати, будущини. От тим-то він такий добрий і любий кожному українському серцю, такий саморідний та національний...”.

Серед стильових засобів, якими постійно користується В.Самійленко, часто вживаним є обігрування окремих слів і понять. Так воно є в фейлетонах „Я видаю газету”, „З моїх пригод” та ін. Ось, наприклад, „Про Київські вибори”. В ньому йдеться про те, що, оскільки найреакційніші партії на виборах до Думи в Києві зазнали поразки, чорносотенці неабияк занепокоїлися й злякалися, що до Державної думи ввійдуть іногородці. А вони бажали б краще, щоб туди ввійшли іногородці, тим більше, що в Римі вже один кінь був колись сенатором.

Прийом щоденникової хронології також ним застосовується (в „Записках редактора” тощо). Загалом „фейлетони письменника, як про їхні стильові особливості пише М.Бондар, відзначає складна, своєрідна

форма, де химерно переплетене й подання „на певному сер’йозі” поточної інформації, і безбереги, аж до оксюмору, фантазії, і шаржоване змалювання тих чи інших „героїв” твору, і довірливі або занепокоєні роздуми автора. Деякі з фейлетонів – „Чому я не став учителем”, „Нові способи до заспокоєння Російської держави” і особливо „Незвичайна (вірно „надзвичайна” – прим. авт.) пригода з титулярним радником” – мають в основі художні конструкції”.

На долю В.Самійленка випало бути одним із творців українського політичного фейлетону, який у 1906-1907 рр. тільки-но виходив на арену громадського життя. Його творчий досвід у подальшому був використаний такими майстрами літератури, як Василь Еллан (Блакитний), Остап Вишня, Іван Багряний, Степан Олійник та ін.

К ВОПРОСУ О НАЦИОНАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЯХ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

И.В.ВАЛЬЧЕНКО, канд. филол. наук, Т.А.ПЛОТНИКОВА, Л.В.СЕРГИЙЧУК
Харьковская национальная академия городского хозяйства

После обретения независимости в 1991 г. в Украине начала формироваться и воплощаться в жизнь собственная политика в области высшего образования, направленная на достижение современного уровня качества и доступности, возрождение самобытных национальных традиций, коренное обновление содержания, форм и методов обучения, организационных основ деятельности, приумножение интеллектуального потенциала Украины.

Украина унаследовала от предшествующих времен довольно развитую и широко разветвленную систему высшего образования, по многим показателям отвечающую уровню развитых стран мира.

Результаты развития национальной системы высшего образования за десять лет независимости Украины проанализированы на II Всеукраинском съезде работников образования (2001 г.), дальнейшая стратегия развития системы определена в Национальной доктрине развития образования – государственном документе, определяющем систему взглядов на стратегию и основные направления развития образования в Украине в первой четверти XXI ст.

Согласно Национальной доктрине главной целью государственной политики в развитии высшего образования является создание условий для развития личности и творческой самореализации каждого гражданина Украины, сохранение и развитие ценностей национальной

культуры и гражданского общества.

В Национальной доктрине провозглашается, что государство может обеспечивать гуманистический характер образования, базирующегося на культурно-исторических ценностях украинского народа, его традициях и духовности.

Образование утверждает национальную идею, оказывает содействие развитию культуры украинского народа. Современное высшее образование подчинено идее консолидации украинского народа в единую нацию, которая стремится жить в содружестве со всеми народами и государствами мира. Оно направлено на формирование национальных ценностей и вместе с тем оказывает содействие овладению личностью богатствами мировой культуры, общечеловеческими ценностями.

Национальное воспитание является одним из главных приоритетов и органическим компонентом развития образования. В основу национального воспитания должны быть положены принципы гуманизма, демократизма, культурного соответствия, преемственности и наследственности поколений, толерантности.

Главная цель национального воспитания – формирование сознательного гражданина, патриота, обретение молодым поколением социального опыта, высокой культуры межнациональных отношений, формирование у молодежи потребности и умения жить в гражданском обществе, развитой духовности, физического совершенства, моральной, художественно-эстетичной, трудовой, экологической культуры.

В государстве создается система непрерывного языкового образования, обеспечивающего обязательное владение государственным языком, возможность овладевать родным (национальным) и иностранными языками. Образование оказывает содействие формированию высокой языковой культуры и языковой компетенции граждан, уважения к государственному языку и быту национальных меньшинств Украины, толерантности в отношении носителей разных языков и культур.

Интеграция образования Украины в международное образовательное пространство базируется на принципах приоритета национальных интересов, сохранения и развития интеллектуального потенциала нации, миротворческой и культуросозидательной направленности международного сотрудничества, ориентации на национальные, европейские и общечеловеческие фундаментальные ценности, развивающего, системного и взаимовыгодного характера сотрудничества и толерантности в оценке и восприятии зарубежных систем образования.

В третье тысячелетие система образования Украины вступает, определив свою собственную политику и стратегию, ключевые положения которой совпадают с основными тенденциями, характерными для других развитых стран мира.

1. Тарапов И.Е. Несколько положений о роли образования и науки в современном обществе и государстве. Состояние дел на Украине // Университеты. – 2001. – №3. – С.6-19.

2. Законодательство Украины об образовании и науке // Парламентское издательство. – К., 1999. – 124 с.

3. Кремень В. Болонский процесс: сближение, а не унификация // Зеркало недели. – 2003. – №48.

ЭТИКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Н.В.ВАНДЫШЕВА-РЕБРО, канд. филос. наук

Национальный технический университет «ХПИ»

Т.Г.ФЕСЕНКО, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

*Истинный показатель цивилизации –
не уровень богатства и образования,
не величина городов, не обилие урожаев, а
облик человека, воспитываемого страной.*

Ральф У. Эмерсон

Отечественная высшая школа традиционно отличалась высоким уровнем теоретического мышления, широким кругозором своих выпускников, а также их морально-деловыми качествами. Сегодня эта традиция часто утрачивается. Актуальными становятся вопросы соблюдения общей культуры поведения в образовательном процессе вуза, в перспективе: «преподаватель - слушатель», «преподаватель - преподаватель» и «слушатель - слушатель».

Преподаватель должен быть заинтересован в получении студентами информации по преподаваемой дисциплине в полном объеме. В связи с этим, обучающиеся должны быть ознакомлены с содержанием изучаемой дисциплины, источниками получения информации для самостоятельной подготовки. Преподаватель делает ссылки на учебные пособия, формирует электронные и печатные источники информации. При подготовке к выполнению заданий творческого характера обучающиеся должны четко знать алгоритм выполнения работы, понимать критерии оценки.

Обязанности преподавателя:	Обязанности слушателей:
<ul style="list-style-type: none"> ■ реализовывать принцип: «Лучше других учит тот, кто постоянно учится сам»; ■ сопоставлять тематику своего предмета с широкими культурно-историческими, социально-экономическими и профессиональными контекстами; ■ избегать авторитарной модели взаимодействия со слушателями; ■ принимать на себя роль тьютора, вступающего в непосредственный контакт с каждым слушателем; ■ создавать гибкую систему оценок и стимулирования слушателей, оптимизируя процесс их профессионального становления; ■ обеспечивать свободную циркуляцию мнений и атмосферу открытости во взаимодействии со слушателями; ■ уходить от пристрастности и необъективности как во взаимодействии со слушателями, так и в презентации собственных подходов. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ осваивать предлагаемый объем знаний и навыков, прилагать максимум усилий для продуктивного взаимодействия с преподавателями; ■ соблюдать субординацию по отношению к преподавателям и руководству вуза, уважать установленный регламент её деятельности; ■ избегать оценивать деятельность преподавателей и руководства по внепрофессиональным основаниям; ■ не ставить под сомнение значимость преподаваемых предметов и авторитет представителей преподавательского коллектива; ■ уважительно относиться к распорядку вуза – не нарушать дисциплину, не опаздывать на учебные занятия, не пропускать их без уважительной причины.

Недопустимы отношения между преподавателем и слушателем, когда:

- преподаватель оказывает давление с целью: брать от обучающихся деньги или подарки за сдачу экзаменов, зачетов, иную форму отчетности;
- слушатель оказывает давление с целью: получения более высокой оценки и упрощения процедуры контроля за качеством знаний; нарушения конфиденциальности процедуры экзаменационных испытаний, проверки контрольных работ и проставления оценок.

В отношениях «преподаватель-слушатель», «преподаватель-преподаватель» и «слушатель-слушатель» должны быть абсолютно исключены унижительные характеристики, наветы, применение грубо-экспрессивной и нецензурной лексики. Как от преподавателей, так и от студентов требуется избегать конфликтогенных действий и высказываний, а также поступков, которые независимо от своих мотивов подпадают под определение: вымогательства, преследования, угрозы, запугивания, распространение ложной и порочащей информации, создания аудио- и видеоматериалов без согласия и проч.

В решении конфликтных ситуаций и спорных вопросов руководство вуза может применять современный арсенал методов гибкого

и мобильного менеджмента и руководствоваться следующими принципами:

- использовать все свои возможности для профилактики и разрешения конфликтных ситуаций, а также для порицания и блокирования конфликтогенных действий;
- выстраивать отношения с преподавателями и слушателями на началах терпимости (толерантности), контактности, открытости, вежливости, а также на основе уважения к личностной автономии;
- избирать превентивные стратегии деятельности, в рамках которых приоритет отдаётся предотвращению проблем, а не их «героическому» разрешению;
- следовать максиме: «в каждой проблеме скрывается нереализованная возможность», уметь видеть возможности там, где другие видят проблемы;
- не превращать принципы принятия решений в тайны, объяснять мотивы своих высказываний и действий, раскрывать механизм распределения функциональных обязанностей;
- прибегать к обсуждению на основе приглашения заинтересованных сторон, соблюдения свободы слова и принципов уважения к достоинству участников.

Повышению эффективности деятельности обучающихся и сотрудников могут способствовать специальные процедуры разрешения конфликтных ситуаций, разрабатываемые вузом, в которых задаются определенные модели поведения и единые стандарты отношений в совместной деятельности. Корпоративные стандарты призваны поддерживать продуктивные модели поведения, общественное доверие и обеспечивать справедливость и беспристрастность в принятии решений.

К ВОПРОСУ О ВОСПИТАНИИ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ

С.Д.ВИННИЧЕНКО

Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры

Т.А.ИВАНОВА

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

Человек как род начинается с первых проблесков сознания. Первоначально он все усилия направлял на самосохранение. Но что произошло потом, когда человек уже обрёл разум, настойчиво совершенствовал его? Он творил не только полезное и прекрасное, но с огром-

ной изобретательностью стал производить и средства собственного уничтожения. И чем выше становился уровень цивилизованности, тем совершеннее орудие убийства. Сегодня мы обретаем надежду, что осознаем свою губительную слепоту.

Однако необходимо посмотреть на эту проблему на другой основе – спустить её с политического уровня до массового сознания. Зверства во время войны и кровавых конфликтов совершают не политики и военачальники. Их совершают тысячи простых солдат, способных по приказу казнить беременную женщину, старика, ребенка. Что им позволяет, выражаясь словами Достоевского, переступить, войти во вседозволенность? Они бездумно могут выполнить любые приказы, даже стрелять в мирных людей – им недостает гуманности, культуры в области чувств, разума. У них не сложились гуманистические убеждения, не сформировалась духовная культура. История уже неоднократно показала, чем это грозит – каждому в отдельности и всем вместе. Единственный путь спасения человеческого рода – в демократических условиях формировать гуманную духовную личность, сознающую ценность жизни.

Только человек высокой культуры, ощущающий свою ответственность за жизнь, способен быть создателем.

Дефицит культуры мы ощущаем в духовной среде, в общении, в других областях. Особый интерес для нас представляет проблема становления культуры личности в системе образования и воспитания, ибо здесь находятся корни многих тревожащих нас сейчас трудностей.

Подчас при подготовке специалистов общей культуре придается второстепенное значение, полагая, что исходным положением является необходимость передачи жестко запрограммированного запаса профессиональных знаний. Однако негативные последствия этого не заставили себя ждать.

Мы начинаем сознать не просто недостаточность одностороннего, поверхностного образования, а его пагубность. Множество современных проблем невозможно по-настоящему решить без широты образования, без широты взглядов.

Сейчас стало настоятельной необходимостью найти оптимальное соотношение между глубокой профессиональной подготовкой молодежи и её полноценным культурным развитием.

В реальной жизни мы часто сталкиваемся с тем, что студенты не проявляют в деятельности многих сторон своего развития, поскольку в эти годы они лишь потенцируют свои возможности для будущего. Интересно, что в своё время А.П.Чехов отметил существенную метаморфозу: «Пока это студенты и курсистки – это честный, хороший народ.

Это надежда наша, наше будущее, но стоит только студентам и курсисткам выйти самостоятельно на дорогу, стать взрослым, как и надежда наша, и будущее России обращается в дым, и остаются на фильтре одни доктора-дачевладельцы, насытые чиновники, ворующие инженеры».

Если посмотреть на учебный процесс в вузе, то очевидно, что всегда затрачивались усилия преимущественно на профессиональное развитие. Поэтому встает проблема широты и глубины общего образования студенческой молодежи.

ЦЕЛОСТНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

И.Н.ВОЛОДИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Педагогическая культура в определенном смысле консервативна, она представляет собой сдерживающее начало в развитии профессионально-педагогической деятельности, а следовательно, и личности преподавателя высшей школы. В противном случае она не обладала бы устойчивостью, что не позволяло бы ее выделять и познавать как специфический феномен. Развитие профессионально-педагогической деятельности предполагает либо ломку ее прежних рамок, стереотипов, либо их дальнейшее преобразование и развитие. Таким образом, уровни сформированности профессионально-педагогической культуры преподавателя определяются через достигаемый новый уровень устойчивости и целостности деятельности, через новые ее результаты.

Личность преподавателя высшей школы, отражая персонифицированное содержание профессионально-педагогической культуры, наиболее полно проявляется в характеристиках его образа жизни и профессиональной деятельности. Реальные действия и поступки преподавателей являются предметом эмпирического исследования. На теоретическом уровне постигается внутренняя структура профессиональной деятельности преподавателя вуза, механизмы ее развития. И эмпирический и теоретический подходы к исследованию проблем формирования профессионально-педагогической культуры взаимосвязаны, не существуют друг без друга.

Разработка теоретических основ формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя как целостного образования требует обращения к исследованию целостности его профессиональ-

ной деятельности, характера внутренних связей в структуре деятельности преподавателей разного уровня сформированности профессионально-педагогической культуры, то есть разного уровня профессионально-личностного развития.

Принципиально важным является рассмотрение целостности со стороны внутренних структурных связей, позволяющих анализировать актуальное состояние деятельности и прогнозировать ее развитие. Целостное представление структуры педагогической деятельности позволяет раскрыть характер внутри- и межфункциональных связей, определить устойчивые связи между элементами, выявить среди них базовые. Анализ целостности педагогической деятельности преподавателя вуза целесообразно провести по уровню сформированности профессионально-педагогических умений решения аналитико-рефлексивных, конструктивно-прогностических, организационно-деятельностных, оценочно-информационных и коррекционно-регулирующих задач. Умения не только составляют важнейшее условие выбора действий и достижения целей, но и являются обобщенной, универсальной характеристикой деятельности и степени ее освоения личностью.

По уровням сформированности педагогической культуры условно выделено четыре группы преподавателей: первая группа – преподаватели адаптивного уровня, вторая группа – репродуктивного, третья группа – эвристического и четвертая группа – креативного уровня сформированности педагогической культуры.

Актуальное состояние профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы реализуется в процессе постановки и решения им аналитико-рефлексивных задач. В ходе исследования были выявлены адекватные этим задачам профессиональные умения: 1) умение выделять для анализа главное звено учебно-воспитательного процесса в вузе; 2) умение анализировать и осуществлять рефлекссию конкретной педагогической ситуации; 3) умение анализировать и рефлексировать трудности, возникающие в ходе учебно-воспитательного процесса; 4) умение анализировать результаты различных видов профессионально-педагогической деятельности; 5) умение рефлексировать способы и процесс достижения результатов; 6) умение анализировать деятельность студентов и привлекать их к совместному решению аналитико-рефлексивных задач; 7) умение анализировать и рефлексировать деятельность своих коллег и извлекать из нее положительный опыт; 8) умение рефлексировать педагогический опыт своих коллег; 9) умение осуществлять рефлексивный анализ.

Профессиональная культура преподавателя проявляется и в степени развитости умений решать конструктивно-прогностические зада-

чи професійно-педагогічної діяльності. Сукупність конструктивно-прогностических умінь складають: 1) умінь планувати діяльність з урахуванням вимог професіограми і кваліфікаційної характеристики майбутнього спеціаліста; 2) умінь планувати діяльність з урахуванням соціально-демографічних і психологічних особливостей студентської молоді; 3) умінь планувати діяльність і прогнозувати її результати; 4) умінь визначати близькі, середні і дальні перспективи в становленні майбутніх спеціалістів і власному професійному становленні; 5) умінь конструювати діяльність з урахуванням рівня інтелектуального, емоційного і особистісного розвитку студентів; 6) умінь розробляти плани конкретних професійно орієнтованих ситуацій; 7) умінь планувати і прогнозувати результати індивідуальної роботи зі студентами; 8) умінь надавати допомогу студентам в плануванні різних видів діяльності; 9) умінь конструювати взаємодію з викладачами - учасниками педагогічного процесу і прогнозувати його результативність.

Реалізація виробланих і прийнятих на основі аналізу педагогічних рішень передбачає необхідний етап створення організаційних відносин, забезпечуючих рух, розвиток діяльності, підвищення професійно-педагогічної культури.

РОБОТА КУРАТОРА ГРУПИ В УМОВАХ РЕФОРМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В.Д.ГУБЕНКО, канд. техн. наук

Харківська національна академія міського господарства

У роки періоду радянської влади студенти денної форми навчання були соціально захищені, всі вони за Конституцією навчалися безкоштовно, та й ще мали стипендію, була одна марксистська ідеологія і це спонукало значну наївність світогляду студентів.

В ті часи робота куратора групи мала в основному заорганізовані форми: відвідування музеїв, театрів, походи вихідного дня. Відвідування занять були обов'язковими, куратор виявляв тих, хто порушує навчальну дисципліну і разом з батьками виховував таких студентів.

На сучасному етапі розвитку суспільства робота куратора в групі все далі відходить від заорганізованих форм. Зараз, в період побудови капіталізму різко скоротився соціальний захист студентів. Всупереч Конституції все ширше впроваджується контрактна форма навчання тобто за оплату. Рік навчання коштує в середньому тисячу доларів, тому багато сімей не в змозі сплачувати ці гроші. Студенти змушені

допомагати батькам і тому підробляють в основному у сфері побуту. Це різко позначилось на відвідуванні занять студентами денної форми навчання. загально відомий факт, що постійне відвідування занять дає належні знання за вибраною спеціальністю. Відвідування занять – це найбільша негативна проблема у вищій школі.

З іншого боку тутешній студент в інтелектуальному плані значно вище. В цьому йому допомога постійне спілкування з комп'ютером і Інтернетом.

Вже не мають такого ефекту походи до музеїв або інші культурно-масові заходи. Студентів в силу віку цікавить свій осередок, свої музичні категорії, свої особливості спілкування в побуті. В усьому цьому куратор слабо орієнтується.

Мій багаторічний досвід кураторської роботи підказує, що на даному етапі реформи вищої освіти основне у взаємовідносинах куратора із студентами – ніякого формального підходу. Головне в роботі куратора зараз – це щирість у спілкуванні з кожним студентом групи, поважати його гідність, виходячи з того, що ви з ним на рівних в інтелектуальному плані, тільки йому бракує спеціальних знань. У першу чергу необхідно оволодіти інформацією про сімейне життя батьків студента, а, якщо у студента вже своя сім'я, також і турботами його сім'ї. Коли куратор похилого віку з багатим життєвим досвідом він правомірно може рекомендувати, як вирішувати побутові питання і навіть пропонувати свою допомогу у вирішенні проблем.

Тому куратору необхідно в кожному конкретному випадку уважно віднестись до причин відсутності студента на заняттях. І, якщо причини важливі, клопотатися перед деканатами щодо надання можливості вільного відвідування занять. Тобто своїми діями куратор зможе значно покращати психологічний клімат у групі і впливати на якість навчання.

РЕФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, АБО РАДИКАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ?

М.В.ГУБІНА, канд. архіт.

Харківська національна академія міського господарства

У певній згоді з постулатами Болонського процесу розроблені новітні робочі плани дисциплін (у тому числі творчих дисциплін та курсів) разом комплектом супровідної документації, внаслідок чого за задумкою МОНУ освітні стандарти повинні опанувати усі без винятку факультети та спеціалізації.

Однак, на протязі довгих десятиріч доля Української вищої школи була пов'язана з єдиними тенденціями російського та союзного навчального комплексу. За той час вища школа пройшла декілька етапів свого становлення та розвитку [4].

Так, у 30-х роках ХХ ст. навчальний процес було девальвовано, внаслідок ідеологічних та політичних репресій та спущено до рівня елементарної професійної підготовки студентів [1]. Утилітарні цілі навчання, брак пошуку новітніх навчальних методик та відчуження професійного педагогічного цеху від світової практики вищого навчання, разом з наданням вищій школі статусу виключно державних інститутів, поховало ідеї автономії університету, інституту. Це призводило до шаблонних, “доведених згори”, єдиних для усіх шкіл програм. У підсумку це породило у вищій школі відсутність конкурентності, а для тих, хто навчається – нестачу вільного вибору фахових дисциплін та належної високоякісної підготовки.

Ще одним вагомим недоліком радянської школи була низка заорганізованих та ідеологічно вимірених і спрямованих форм роботи зі “студентськими масами”, які формували специфічну особистість, що повинна була працювати за “установкою” [2]. Під нею розумівся жорсткий догмат – постанова, наказ, норматив, а засобом досягнення кінцевого результату – “будь-якою ціною”. Наслідки таких механізмів управління – психологічний тиск на особистість. Студентське самоуправління (хоча номінально й існувало) однак було досить заформалізовано та позбавлено ініціативи у вирішенні ідеологічно-управлінських питань.

Творчий акт суб'єкта проектування, – майбутнього архітектора, включає багатофакторний аналіз масиву фактологічної інформаційної бази проектування, деє з конфліктними ситуаціями та явищами, з протиріччями, або “білими плямами”, деє – із застарілими даними, або недостовірною інформацією і т.д., що зумовлює багатогранне та повне вивчення матеріалу з елементами наукових дослідницьких дій, операцій, засобів задля досягнення мети [3].

Тому методологія архітектурного проектування включає в себе, окрім виховання у студентів безумовно головних професійних і творчих якостей: знання теоретичних основ дисциплін та відповідних практичних навичок, але й щось більше за проектну ціль, – професійну етику [3].

Але, лише вільна та дійсно творча (не номінована!) особистість здатна на перегляд існуючих поглядів, у тому числі нормативів, законів, застарілих канонів, запорукою корегування яких стає новітнє

знання, у вигляді концепції чи гіпотези, наукового відкриття, якісного проекту.

Людина, яка може лише оперативно мислити, формально рухаючись до цілі, є людиною функціонально-технологічного типу, – сліпим “виконувачем” директив та наказів. Саме такий тип особистості культивувався та виховувався за часів соціалізму і засудження такого “виховання” – цілком правомірне [4].

Але, мабуть у погоні за реформаторством та “світовими стандартами” навчання на вітчизняних теренах не може обійтись без коливань у протилежний бік. Задля трансформації вищої школи у нову соціально-громадську інституцію з іншими якостями з виховання всебічно розвиненої, інтелектуально багатой та освіченої людини – дійсно потрібні радикальні дії, однак не такі, що нівелюють молоду людину до рівня робототехнічного приладу [2].

Заплановані та регулятивні функції контролю знань як поточно-го, так і підсумкового характеру за допомогою курсових проектів та РГР, ККР, тестів, контрольних питань та іспитів із заліками інколи не залишають місця та часу для розвитку самостійного інтелектуального потенціалу студента.

Окрім того, студенти архітектурних спеціальностей у ряді випадків повинні у ході тестування надавати неоднозначні відповіді, альтернативні проектні рішення, варіабельні результати, згідно з урахуванням та розглядом різних ознак. А тестування зводить запити до коротких і чітких відповідей, звужуючи суть питань та відмітаючи проблемний рівень знань.

Такі риси, як допитливість, глибоке проникнення у суть теми, розв’язання складних завдань добре розкриваються у співбесіді та за умов індивідуальної співпраці студента з керівником – викладачем та колегами в аудиторних заняттях з архітектурного проектування.

Такі форми повинні і неодмінно доповнюватися самостійною роботою студентів у комплексі з ефективною індивідуальною пізнавальною діяльністю, де розкриваються здібності суб’єктів навчання, розвиваються обдаровані особистості. Тому збільшення годин на самостійну роботу цілком доцільно сумується з аудиторними часами та зарховується у підсумок навантаження викладача.

Вища школа України вийшла на передову боротьби за демократію, людську духовність, патріотизм. Необхідність та значущість розробки нової філософії виховання гармонійної Особисті, з яких складається сучасний соціум, обумовлена потребами часу. Навчальне середовище здатне як деформувати та уповільнити розвиток суспільства,

так і прискорити його розвиток, піднявши на рівень цивілізованих розвинених країн світу.

1. Герасина Л.Н. Современная высшая школа в условиях реформации образования – МОНУ, Х.: УЮА, 1993. – С.120-121.

2.Губіна М.В. Проектування та проектна справа. – Харків: ХНАМГ, 2005. – С.85, 86.

3.Бурак М.П., Губіна М.В. Масові стереотипи та індустрія вищого знання // Тези доп. конф. «Проблеми гуманізму та освіти». – Вінниця: ВПІ, 2002. – С.34-36.

4.Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. – К.: Академвидав, 2004. – С.84,85,140-143.

КУЛЬТУРА КАК ОСНОВНОЙ ФАКТОР ВОСПИТАНИЯ ЛИЧНОСТИ

О.М.ДАНИЛЬЧЕНКО

Харьковская национальная академия городского хозяйства

У каждого человека в жизни должна быть одна особенная прочитанная книга, которая способна ответить на множество вопросов; одна особенная просмотренная пьеса, после которой хочется изменить себя; одна особенная картина, возле которой следует задержаться на несколько минут; один особенный фильм, после просмотра которого хочется чувствовать лишь прекрасное и находить его; одна особенная прослушанная музыкальная композиция, которая способна вдохновить. У каждого человека должен быть особенный источник искусства, который формирует его особенную личность. Люди, которые веками создавали и создают, творили и творят в искусстве - это особенные люди. Через призму своего восприятия они преподносили нам красоту мира, учили и учат нас развиваться, анализировать, воспринимать, делать выводы, иметь свою точку зрения. Относясь к искусству, как к неотъемлемой части самого себя, мы тем самым становимся образованными, интересными, воспитанными и, главное – Людьми. Культура формирует в каждом человеке не только личность, но и развивает самые прекрасные человеческие качества, способность души чувствовать, а сердца - биться с любовью. Не ново то наблюдение, что в наше время люди становятся черствыми, все более раздражительными, агрессивными, у них портятся отношения с близкими и многие не могут найти общий язык с окружающими. Это случается оттого, что в свое время они не прочли нужную книгу, не интересуются живописью, редко ходят в театр и слушают не ту музыку, нотами которой поет их душа. Ведь если окунуться в радугу красок, то можно увидеть солнечный летний день, вдохнуть теплый воздух и услышать, как счастливо бьет-

ся сердце внутри. Если прослушать «свою» композицию, можно вспомнить о своей мечте и вновь загореться ею. Сколько в мире восхитительной литературы, в которой превыше всего стоят человеческие отношения, которая учит любить, ценить, не причинять боль, а радовать, помогать и заботиться. История кинематографа хранит множество гениальных фильмов, дарящих силы и оптимизм. Только КУЛЬТУРА способна воспитать человека и научить его Любить, Верить, Бороться и Побеждать. Этому учит нас живопись – радоваться Жизни, что является большим даром. Быть благодарным родителям и любить их всем сердцем. Этому учит нас театр – развивать воображение, фантазировать, мечтать, верить в чудеса. Этому учит нас литература – культуре человеческих взаимоотношений, взаимоподдержке, взаимопомощи, дружбе, наконец. Этому учит нас кинематограф – ценить окружающих нас людей, прислушиваться к их мнению, двигаться вперед и достигать своих целей. Этому учит нас музыка – вдохновению, чистоте души и силе духа.

Человек, который интересуется прошлым, современным, который саморазвивается, – культурный человек, – интересен окружающим, он никогда не обидит близких, он будет ценить помощь других, он не сможет причинить боль, ведь у него особый взгляд на мир. Такие люди четко понимают, что для них важно, и что следует ценить превыше всего; у них множество интересов, они могут дать дельный совет, помочь; такие люди способны любить чистой любовью, верить в светлое, дарить радость и счастье. К сожалению, наше общество деградирует в этом отношении. И единственное, чего хочется пожелать нашему молодому поколению – саморазвиваться, проводить время интересно и с пользой, уделяя внимание всем видам искусства. И, делая свой жизненный выбор, учесть то, что достояние нации составляют ученые, доктора, художники, писатели, – люди, которые свою жизнь посвятили другим. И очень хочется, чтобы в каждом из нас присутствовал и ученый с его трудолюбием и стремлением добиваться поставленных целей; и доктор, который учит нас заботиться о других; и художник с его яркими красками, которыми он рисует свой мир; и писатель, способный всегда подобрать самые нужные слова. Лишь культурное воспитание человека делает из него Особенную Личность!

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВУЗІ

Т.П.ДЕМИДЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

Питання вдосконалення виховного процесу у вузі й пошук найбільш ефективних шляхів для досягнення його кінцевої мети – формування особистості майбутнього фахівця, в останні роки надзвичайно актуальні. Фахівець сьогодні повинен добре орієнтуватися в розмаїтості технологій, мати свою думку й уміти відстоювати її, правильно оцінювати свої можливості, бути готовим до прийняття відповідальних рішень. Суперечливі й складні соціально-економічні, політичні й культурно-історичні процеси, що відбуваються в нашій країні, висунули ряд проблем, важливість і гострота яких стали очевидними у виховній роботі вузів.

Одна з головних цілей полягає в тому, щоб за допомогою різних форм навчання й виховання підготувати студента до плідної творчої участі в житті суспільства. Людина повинна не тільки адаптуватися до стрімких соціальних змін, але й уміти практично оцінити що відбувається й намітити шляхи подальших перетворень. У цих умовах робота зі становлення й розвитку особистості молоді розглядається як один із пріоритетних напрямків діяльності вузу, що виконує наступні соціально значимі функції: гуманістичну (орієнтація на загальнолюдські цінності й право вільного розвитку людини), соціокультурну (допомога в оволодінні культурою свого народу в різноманітні зв'язків з національними культурами інших народів і світовою культурою в цілому), соціально-адаптивну (сприяння людині в успішній адаптації до навколишнього середовища, а також у підготовці до професійної діяльності), соціально-мобільну (зміна статусно-рольової форми взаємодії людини з оточуючими його людьми, знаходження їм нового статусу), інноваційну (відновлення арсеналу знань і способів діяльності людини, формування його базисних орієнтирів у науково-дослідній діяльності), соціально-інтеграційну (включення людини до інтеграційно-освітньої й науково-виробничої діяльності; передача досвіду інтеграції навчальних, наукових і практичних знань і вмінь; розкриття потенційних можливостей даного процесу), прогностичну (змістовне розкриття сутності майбутньої професії, стабілізація потреби людини в її одержанні; розкриття перспективи її професійного розвитку й особистісного росту). Ці функції реалізуються через різні форми спілкування викладачів зі студентами. Воно може бути: групове - індивідуальне, формальне - неформальне, аудиторне - позааудиторне. Ефективність спілкування багато в чому залежить від того, на якій основі здійснюється це спіл-

кування: вільне або змушене, добровільне або примусове, безсистемне або цілеспрямоване й т.і. Специфіка виховної роботи пов'язана з тим, що вона здійснюється як у навчальний, так і у вільний від навчання час, у рамках якого студент вільно вибирає той або інший вид занять. Необхідність розробки концепції виховання у вузі обумовлена потребами відновлення змісту виховної роботи, упорядкування стихійної соціалізації учнівської молоді, а також вимогами чергового етапу реформування системи освіти. Її актуальність підтверджена й результатами конкретно-соціологічних досліджень з всіляких питань, включаючи відношення студентів до моральності, стан злочинності серед учнівської молоді, основні форми проведення дозвілля і т.і.

Виховання повинне орієнтуватися на те, щоб його суспільний зміст не нав'язувався індивідові ззовні у вигляді норм, приписів, правил і заборон, а сприймалося їм зацікавлено. Високий науковий рівень і всебічність професійних знань і вмінь випускника вищої школи можуть бути досягнуті й реалізовані в складному світі інформаційного суспільства тільки завдяки високій духовно-моральній культурі й цивільній зрілості фахівця. Якщо ми розглядаємо виховання у вузі як процес прилучення студентської молоді до високої культури соціальної самореалізації, то тим самим ми порушуємо питання про конкретне соціальне виховання майбутнього фахівця, що означає принципову спрямованість виховання на розвиток суспільної індивідуальності. Акцент тут ставиться більшою мірою на "індивідуальному", чим на "суспільному", тобто на індивідуальність як вирішальний факт соціального життя.

КУЛЬТУРА МОВИ ВИКЛАДАЧА ЯК ФАКТОР ПОЛІПШЕННЯ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ

С.О.ДИТЮК, А.В.МАРТИНОВА

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

Нова парадигма освіти, прийнята Україною, запропонувала і новий ідеал спеціаліста нового століття: замість „людини освіченої” – „люди на культури”.

Відомо, що культура є мірилом розвитку людини, це те, що створює, формує особистість і одночасно те, за допомогою чого вона стає соціально активною, професійно зрілою та цілеспрямованою. Культура характеризує освіченість – широту та глибину знань особистості, її вихованість, уміння чітко висловлювати свою думку, уважно слухати, робити правильний висновок, поводитися з гідністю.

Важливим проявом культури людини виступає її вміння спілкуватися. У спілкуванні досягається взаєморозуміння та узгодженість поведінки, вчинків, тобто формуються риси характеру особистості як суб'єкта праці та пізнання.

Спілкування не тільки зумовлює спільну колективну діяльність, воно також виступає важливим фактором формування особистості спеціаліста, засобом його виховання, а саме – сприяє розширенню світогляду студентів, розвитку інтелекту, формуванню позитивних загальнолюдських якостей, знань і навичок для професійної діяльності.

На підставі вивчення психолого-педагогічної літератури можна визначити три суттєвих чинники, які характеризують вплив культури мовлення викладача на формування особистості студента:

- 1) промовець творить співбесідника (педагог створює свою аудиторію, формує особистість учня);
- 2) у діалозі народжується істина (тому викладач пропонує аудиторії не готові думки, а разом із нею, враховуючи її процес мислення, доходить до певних висновків);
- 3) у мовленні вдосконалюється вся людина як основна мета виховання та освіти.

Безперечно, не будь-яка форма спілкування може виступати засобом виховання студентів, а лише та, що стверджує уважне і доброзичливе ставлення особистості одна до одної.

Результати опитування та тривалого спостереження переконливо свідчать про актуальність проблеми педагогічного спілкування. Культуру взаємовідносин „студент – викладач” оцінюють як низьку 20% студентів, які навчаються у магістратурі, та 25% студентів I – У курсів ХДТУБА. Серед чинників, що знижують культуру педагогічного спілкування, студенти виділяють неухважність, байдужість, упередженість та шаблонне ставлення викладачів до студентів.

Анкетування, проведене серед студентської молоді ХДТУБА, виявило, що достатньо часто ми зустрічаємося з випадками монологізму викладача та його авторитаризму, приниження людської гідності студента. Зверхність, некомпетентність, упередженість, грубість, невитриманість – це далеко не повний перелік тих якостей, які викликають студентське несприйняття викладача.

Агресія породжує агресію. Критичні думки запускають програму знищення того, на кого вони направлені. Відповідно у підсвідомості запускається програма самознищення. Агресія батьків відбивається на дітях, агресія педагогів – на студентах і навпаки. Внаслідок цього вдосконалення мовлення виявляється засобом морального вдосконалення людини.

Культура мовлення викладача відбиває ціннісний (вербальний і невербальний) вибір його поведінки. Тому так важливі міжособистісні відносини між викладачем і студентами.

ВИВЧЕННЯ ГЕРОЇЧНОГО МИНУЛОГО В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Є.В.ДІДОВИЧ

Електромеханічний технікум

Харківської національної академії міського господарства

Наприкінці ХХ ст. Україна вступила в діалог зі світом як самостійна і незалежна держава. І для збудування власного майбутнього необхідно пам'ятати своє історичне минуле. Любов до рідної землі, отчого краю, де виросла людина, світлої пам'яті своїх предків, відчуття належності до свого народу - природні почуття людини, що живлять її патріотизм. Процес національно-патріотичного виховання студентської молоді нерозривно пов'язаний із вивченням та використанням краєзнавчих матеріалів, зустрічами з живими учасниками минулих подій.

Особливо це стосується героїчного минулого нашої держави та Харківщини зокрема. Сьогодні в багатьох навчальних закладах створені музейні кімнати, які розкривають погляд в минуле. Вони стали осередком патріотичного виховання студентської молоді.

Не винятком став і наш навчальний заклад, де створено музей бойової слави.

Героїчне минуле і сучасність. Ці два слова стоять поруч, коли ви заходите до музею. Його було створено в 1987 р. Експонати музею розповідають нам про славетне минуле 142-го гвардійського Орденів Богдана Хмельницького та Олександра Невського штурмового авіаполку. Чому саме цього бойового підрозділу? Справа в тому, що по-перше, він був сформований у листопаді 1941 р. на базі Харківського авіаційного училища. А по-друге, в нашому технікумі у 80-х роках працював ветеран полку Шур Михайло Захарович, колишній льотчик цього полку. За його підтримки група викладачів та студентів почала збирати матеріали для музею. Було написано багато листів, отримано чимало бандеролей та посилок. Про що ж нагадують нам фотографії, листи, експонати?

Як згадувалось, створений полк був наприкінці 1941 року. Напередодні захоплення міста Харкова гітлерівцями військове училище льотчиків було передислоковане до міста Красноярська. Спочатку

полк мав назву 673 авіаційний полк нічних бомбардувальників. Першим командиром полку був капітан М.Рубцов. Бойове хрещення полку відбулося 15.01.1942 р. в боях під м. Новгородом. Протягом війни полк брав участь у всіх найважливіших військових операціях, таких, як битва за Москву, Курська битва, Дніпровська, Корсунь-Шевченківська, Берлінська та Празька операції. Особливо зазначимо участь полку у визволенні України та рідного Харкова. У полку за час війни 12 осіб отримали звання Героя Радянського Союзу. Серед них: командир полку Матіков А.П., штурмани Суворов А.Я., Єлисеєв Н.Т., командири ескадрилій Александров Г.П., Алексєєв П.Ф., Носков Н.І., Рогожин А.А., Рибаків А.Ф., командири ланок Мушніков Г.І., Алєхнович Є.А., Балабін Ю.Н., льотчик Дженчирадзе І.К.

У другій половині 1942 р. полк отримав на озброєння літаки ІЛ-2. Вороги називали цей літак «чорною смертю». З цього моменту почалася славетна історія штурмовиків. ІЛ-2 був озброєний двома гарматами, трьома кулеметами, під крилами мав бомби та вісім реактивних снарядів. Кожен третій льотчик в роки війни, який воював на ІЛ-2, отримав звання Героя Радянського Союзу, а з 65 льотчиків, отримавши це високе звання двічі, 1/3 були штурмовиками.

142 полк за бої на Курській Дугі отримав почесне звання «Гвардійського». На той час у складі фашистських повітряних сил з'явились сучасні нові літаки, які прибули із Західного фронту (Франція та Норвегія). В жорстоких боях штурмовики 142-го проявили героїзм та відвагу. В ті серпневі дні 1943-го відзначилися льотчики С.Володін, А.Матіков, С.Мельников, М.Степанов, М.Одінцов, Н.Опришко, М.Токаренко...

Утриманню м.Харкова німецьке командування приділяло особливе значення. Вважаючи його «східними воротами» України. Сюди були кинуті елітні підрозділи СС. Штурмовики 142-го постійно наносили удари по ворогу в районах Сокольники, Померки, Основа, Безлюдівка, Рогань. 10 серпня 1943 р. по цих місцях було зроблено концентрований авіаудар, в якому брали участь ескадрилії капітана Г.Кришталенко, капітана М.Степанова, лейтенанта М.Луганського. В боях під Харковом відзначився комеск Н.Євсюков, який 15 серпня 1943 р. в районі Чугуїв - Рогань знищив декілька ворожих автоколон та підбив 3 літака. За це комеск отримав звання Героя Радянського Союзу.

Про складність бойових обставин тих часів свідчить оперзведення №20 штабу 142 шап від 07.08.43 р.: «В течение дня полк произвел 34 самолетовылета... В результате уничтожено 55 машин, 50 орудий, 63 артточки, 9 танков, около 400 солдат противника. Не вернулись с боевого задания командир полка майор Козлов, лейтенант Пономарев,

воздушные стрелки Хамзин, Оськин, Гришин, Голубев...» У битві за Дніпро подвиг Гастелло повторив льотчик 142 шап Дженчирадзе І.К. З моменту організації полку у 1941 р. і до кінця війни в живих залишилось тільки 2 льотчики: майори Єлісєєв Н. та Александров Г. Після Харкова були ще Кіровоград і Корсунь-Шевченківський, Умань і Львів, Сандомір і Бреслау, Прага і Берлін. Свій останній бойовий виліт льотчики полку здійснили 9 травня 1945 року на Прагу.

Коли я дивлюсь на сивого ветерана, який 9 травня йде вулицею з високо піднятою головою, і металеві нагороди блищать на його костюмі, я завжди хвилююсь і довгим поглядом проводжаю його стареньку постать. Щастя тобі, чоловіче. Твій подвиг ми будемо пам'ятати завжди.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА КОНКРЕТНЫХ СИТУАЦИЙ В РАМКАХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ

Н.В.ДРИЛЬ, В.В.ЖВАН, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

В нашей стране происходит поиск новых эффективных методов обучения, связанных с развитием образования и требованиями к квалификации специалистов. Обучение кейс-методом занимает в последнее время особое место среди современных технологий и методов обучения.

Цель кейс-метода заключается в: активизации студентов, что, в свою очередь, повышает эффективность профессионального обучения; повышении мотивации к учебному процессу; овладении навыками анализа ситуаций и нахождение оптимального количества ситуаций; отработке умений работы с информацией, в том числе умения затребовать дополнительную информацию, необходимую для уточнения ситуации; моделировании решений данных ситуаций; приобретении навыков четкого и точного изложения собственной точки зрения и критического оценивания различных точек зрения. Т.е. этот метод ориентирован на самостоятельную индивидуальную и групповую деятельность студентов, в которой приобретаются коммуникативные умения. Основой кейс-метода в обучении является управляемая преподавателем дискуссия.

Данную технологию профессионально ориентированного обучения в зарубежной и российской литературе называют по-разному: метод изучения ситуации, метод деловых историй, метод конкретных ситуаций и как кейс-метод (case study). Метод конкретных ситуаций относится к неигровым имитационным активным методам обучения.

Впервые кейс-метод был применен в учебном процессе в школе права Гарвардского университета в 1870 г. Затем в 1920 г. кейс-метод был внедрен в бизнес-школе того же Гарвардского университета. В настоящее время сосуществуют две классические школы case-study – Гарвардская (американская) и Манчестерская (европейская). В рамках первой школы целью метода является обучение поиску единственно верного решения, вторая – предполагает многовариантность решения проблемы. Американские кейсы больше по объему (20-25 страниц текста, плюс 8-10 страниц иллюстраций), европейские кейсы в 1,5-2 раза короче.

В переводе с английского Case означает: 1) портфель, чемодан, сумка, папка (в нашем варианте – пакет документов для работы студентов); 2) ситуация, случай, казус, в ряде случаев – их сочетание (применительно к обучению – набор практических ситуаций, которые должны изучаться студентами).

Кейс должен быть актуальным. Должен развивать аналитическое мышление, приводить к дискуссии и в итоге иметь несколько вариантов решений. И он должен быть разумно коротким. Комплект материалов для работы с кейсом выглядит следующим образом: сама ситуация, т.е. текст с вопросами для обсуждения; приложения с подборкой различной информации, передающей общий контекст ситуации (например, копия различных документов, публикации, фото и др.); заключение по ситуации, т.е. возможные решения проблемы, последовавшие затем события; записка для преподавателя с изложением авторского подхода к разбору ситуации.

Кейсы отличаются от задач, используемых при проведении семинарских и практических занятий, поскольку цели использования задач и кейсов в обучении различны. Задачи обеспечивают материал, дающий студентам возможность изучения и применения отдельных теорий, методов, принципов. Обучение с помощью кейсов помогает студентам приобрести широкий набор разнообразных навыков. Задачи имеют, как правило, одно решение и один путь, приводящий к этому решению. Кейсы имеют много решений и множество альтернативных путей, приводящих к нему.

Таким образом, метод case-study – инструмент, позволяющий применить теоретические знания к решению практических задач.

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ МОЛОДІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ МЕТОДАМИ

Н.О.СМЕЛЬЯНЕНКО

Харківський гуманітарно-педагогічний коледж

Теоретико-методологічні, правові засади національно-патріотичного виховання молоді закладені в таких основоположних документах, як Конституція України, Закон України «Про громадянство України», «Про освіту України», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», Указ президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. Спільним наказом Міністерства в справах сім'ї, молоді і спорту Міністерства оборони, Міністерства культури, Міністерства освіти і науки України була затверджена Концепція національно-патріотичного виховання молоді в рамках державної цільової програми «Молодь України» на 2005-2015 рр.

Отже, дані документи передбачають відродження і національну розбудову національної системи освіти і виховання як важливих ланок формування національно свідомих громадян Української держави.

Проаналізувавши серію державних документів, можна зробити висновок, що тема виховання національного характеру молоді є цікавою не лише на регіональному, а й на державному рівні. Тому вивченням даної проблеми займалися такі вітчизняні педагоги, як Б. Грінченко, Т. Шерстюк, С. Русова, Я. Чепіга, С. Черкасенко, В. Прокопович і С. Паляничка, К. Ушинський. На сучасному етапі цю проблему досліджували Н. Джинчарадзе, Л. Левчук, Л. Панченко, А. Похресник та ін.

Теоретичний аналіз зазначених джерел дає нам підстави стверджувати, що дана тема є актуальною і визначається потребами сучасного українського суспільства у формуванні національно свідомих громадян і патріотів своєї держави. Виховання дітей і молоді у будь-якому регіоні України зрештою переслідує одні й ті ж стратегічні педагогічні цілі, ґрунтується на одних і тих же принципах і теоретико-методологічних засадах. Разом з цим, у процесі виховання враховують регіональні й етнографічні особливості.

Важливим чинником поглиблення виховання молоді в дусі патріотизму і національної самосвідомості є молодіжний рух. Оскільки, з одного боку, без активної участі молодих людей у громадському житті країни неможливе формування національно свідомих громадян, патріотів своєї Батьківщини; з іншого боку, значна частина молодіжних і

дитячих організацій своїм головним завданням вважають саме вирішення проблем підростаючого покоління на засадах героїчного минулого та національної самобутності українського народу.

Таким чином, можна зробити висновок, що тема формування національного характеру залишається, як і в минулі роки, актуальною, оскільки зараз необхідно формувати в масовій свідомості підростаючого покоління духовно осмислений патріотизм, який поєднує пристрасну любов до свого народу, нації, Батьківщини з тверезим почуттям міри і поваги до інших народів. Лише такий патріотизм, на нашу думку, може вирішити реальні проблеми Української держави.

З розвитком соціальної педагогіки та технологій соціально-педагогічної діяльності з'явилися нові можливості використання провідного досвіду з метою формування національного характеру молоді у загальноосвітніх навчальних закладах за допомогою системи позакласних навчально-виховних заходів, семінарів, тренінгів, вікторин, змагань. Розроблена нами система заходів, що спрямовані на формування національного характеру молоді, була апробована на протязі одного навчального року на базі загальноосвітньої школи. Результати соціально-педагогічного експерименту плануємо оприлюднити у подальших публікаціях.

О СОВРЕМЕННОЙ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ

Ю.С.ЗАМАЛЕЕВ, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Педагогическое общение является специфическим и обусловлено различными социально-ролевыми и функциональными позициями субъектов такого общения. Преподаватель в процессе педагогического общения руководит учебным процессом и воспитывает студентов. При этом преподаватель реализует в прямой или косвенной форме свои социально-ролевые и функциональные обязанности. Эффективность учебного и воспитательного процессов значительно зависит от особенностей стиля общения и руководства. Последний также существенно воздействует на развитие личности студента и формирование межличностных отношений в учебной группе [1].

Впервые психологическое экспериментальное исследование стиля руководства было проведено немецким психологом Куртом Левином в 1938 г. Автор этого исследования классифицировал стиль руководства. Такую классификацию применяют и в настоящее время. Стиль руководства бывает следующий: авторитарный, демократический и попустительский.

Из своего опыта преподавания на первом курсе на потоке электротранспорта и на двух потоках менеджеров я хорошо усвоил, что наиболее эффективным стилем руководства является авторитарный, когда современного студента можно обуздать только силовыми методами. Но при дальнейшей работе с одним и тем же потоком или группой (если их агрессивность полностью подавлена) не менее эффективным становится демократический стиль руководства. Последний предусматривает проявление инициативы студентов, но под контролем преподавателя, чтобы не была перейдена допустимая грань.

Те преподаватели, которые придерживались попустительского стиля (панибратского общения) были «затравлены» студентами. Некоторым из них пришлось осваивать авторитарный стиль, а другим терпеть на дружательства над собой, как и раньше. Мне приходилось многократно наблюдать за работой таких преподавателей и очень им сочувствовать. Но при моём вмешательстве (с целью наведения порядка в группе) у такого преподавателя это вызывало недовольство, его устраивало поведение студентов.

Для более многогранного воспитания студентов необходимо прежде всего изучить их во всех отношениях.

В последние годы наряду с традиционным вниманием к проблемам психологии деятельности всё большее внимание уделяется проблемам психологии общения. Педагогическая деятельность строится по законам общения. В структуре общения выделяют три аспекта общения: когнитивный (познавательный), аффективный (эмоциональный) и поведенческий.

Остановимся на когнитивном аспекте, который в педагогическом общении имеет особое значение. Здесь результат педагогической деятельности зависит от глубины изучения преподавателем личности студента. Важно выявить цели и мотивы поведения студента. Чем более детально будет изучена личность студента, тем эффективней станет деятельность преподавателя. При этом, психологи уделяют особое значение, в процессе познания преподавателем личности студентов и общения с ними, – эмпатии. Сопереживание повышает адекватность восприятия «другого», а также способствует установлению эффективных положительных взаимоотношений со студентами.

Реан А.А., Бордовская Н.В., Розум С.И. Психология и педагогика. – СПб.: Питер, 2001. – 432 с.

ПРОБЛЕМИ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

О.М.ЗЕЛЕНСЬКА

Харківський університет повітряних сил ім. Івана Кожедуба

Стратегію підготовки фахівців вищих навчальних закладів в сучасних умовах орієнтують на потреби, що задані широкою полікультурною реальністю. Виходячи з потреб суспільства у збереженні його стабільності і подальшого розвитку, необхідний розвиток соціально значущої особистості майбутнього військового фахівця, потенціал якої визначається не тільки її професійними здібностями і знаннями, але і загальною культурою, яка передбачає високу моральність, відповідальність, комунікативність, толерантність.

В контексті вимог компетентнісного підходу, який виступає внутрішнім механізмом відновлення змісту вітчизняної освіти у відповідь на змінну соціально-економічну реальність, на перший план висувається завдання формування полікультурної компетентності майбутнього фахівця, що дозволяє успішно організовувати діяльність в широкому соціокультурному контексті професійної діяльності. Сучасна ситуація передбачає значні зміни і в підготовці військових фахівців, одним з напрямів вдосконалення якої є посилення полікультурної орієнтації освіти. В поліетнічному світовому просторі взаємодія між культурами неминуха на різних рівнях і в будь-якій сфері, в тому числі – у сфері військового співробітництва. Однією з форм військового співробітництва є функціонування миротворчих військових сил, проведення сумісних навчань, обмін військовими делегаціями. Під час організації поліетнічної взаємодії у військовій сфері необхідно враховувати ціннісні параметри, етнокультурний контекст ділових взаємин, національно-історичні і релігійні відмінності та інші характеристики національної культури.

Аналіз вимог, які пред'являють до військово-професійної підготовки випускників ВВНЗ, виявляє значиму полікультурну компоненту в професійній діяльності військового фахівця. Останній має уміти організовувати підлеглий йому колектив (багатораціональний за своїм складом), здійснювати підбір і розподіл кадрів з урахуванням ділових якостей кожного підлеглого, здійснювати навчання і військове виховання особистого складу. У зв'язку з переважанням в професійній діяльності випускників військових ВНЗ командно-організаторської і військово-педагогічної сфер діяльності одним з пріоритетних напрямків в роботі колективу ВНЗ має бути формування особистісних якостей фахівця, його полікультурне виховання.

У сучасних умовах полікультурне виховання передбачає прищеплення курсантам наступних якостей:

- загальнопланетарне мислення, тобто здатність розглядати себе не тільки як представника національної культури, але і в якості громадянина світу, усвідомлення культурної варіативності як норми життя і діяльності сучасного полікультурного суспільства, усвідомлення себе в якості полікультурного суб'єкта в рідному середовищі;

- ціннісне ставлення до діалогу культур, толерантність, емпатія і шанобливе ставлення до представників інших культур, нетерпиме ставлення до проявів культурної агресії, дискримінації і вандалізму;

- культурне самовизначення, здатність виступати в якості повноцінного представника рідної культури, здатність самонавчатися функціонувати самостійно в полікультурному світі, готовність приймати на себе відповідальність за подолання кроскультурного непорозуміння.

Виховання фахівця здійснюють в конкретному середовищі ВНЗ. Це середовище має свої специфічні особливості і багато в чому детермінує різноманітні процеси, що виникають у ньому. Аналіз освітнього середовища військового ВНЗ необхідний для знаходження засобів і створення умов, що сприяють підвищенню ефективності процесу полікультурного виховання курсантів як майбутніх військових фахівців.

ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ КУРАТОРА

Ю.О.КАМЕНСЬКА, В.О.МАЛИХІНА

Харківська національна академія міського господарства

Зміст діяльності куратора визначають його функції як керівника педагогічного процесу в студентській групі.

В цілому діяльність куратора має бути спрямована на створення умов для соціального розвитку студентів, орієнтована на допомогу студентові як у вирішенні його актуальних особових проблем, так і в підготовці до самостійного життя.

До основних функцій діяльності куратора фахівці відносять: організаційну, комунікаційну, інформативну, контролюючу (адміністративну), творчу.

Виконання організаційної функції куратором передбачає підтримку ініціативи, яка пов'язана з удосконаленням мікросередовища, ВНЗ і самих студентів. Головний акцент слід робити на допомогу в самоорганізації студентів.

Куратор організовує пізнавальну, трудову, естетичну діяльність студентів, а також їх вільне спілкування, що є частиною дозвілля.

Діяльність куратора, що спрямована на виконання комунікаційної функції, пов'язана із:

- забезпеченням і підтримкою сприятливої психологічної атмосфери в студентській групі;
- структуризацією внутрішньогрупових стосунків;
- безпосередньою участю в житті групи в якості формального лідера; посередництвом між студентами та кафедрами, деканатом, адміністрацією навчального закладу.

Інформування передбачає відповідальність куратора за своєчасне отримання студентами необхідної інформації щодо навчальних і позанавчальних заходів, в яких вони повинні брати участь.

Виконання функції контролю особливо важливо на молодших курсах, коли постійний і достатньо суворий контроль за успішністю навчання та систематичністю відвідування занять дисциплінує студентів. Крім того, куратор контролює і коректує роботу старости академічної групи, у разі потреби – виступає ініціатором і організатором переобрання старости.

З іншого боку, реалізація функції контролю передбачає виявлення причин недоліків і проблем, що виникають у процесі виховання. На основі аналізу результатів контролю здійснюється корекція роботи куратора з академічною групою або окремих студентом. Контроль за роботою куратора – це не тільки контроль з боку адміністрації, скільки самоконтроль.

Реалізація творчої функції це не тільки обов'язки куратора, скільки його бажання бути залученим до подій життя студентської групи зсередини.

Професійну роль куратора визначають сплавом індивідуальних, особових, навіть суб'єктивних якостей, адекватність яких сприяє успішному виконанню професійних обов'язків і впливає на стиль виконання ролі куратора.

Залежно від домінування тієї або іншої функції в діяльності куратора можна виділити такий стиль виконання (див. таблицю).

Таблиця – Типологія куратора

Домінуюча функція	Тип куратора
Інформативна	Куратор – «інформатор»
Організаційна	Куратор – «організатор»
Комунікаційна	Куратор – «психотерапевт»
Контролююча	Куратор – «батько», куратор – «адміністратор»
Творча	Куратор – «приятель»

Домінуючі риси кожного з типів виключають оптимальну реалізацію всіх необхідних функцій куратора і посилюють тільки одну.

Так, наприклад формальне виконання в основному контролюючої функції куратором – «адміністратором» виключає особисту зацікавленість куратора в результатах виховного процесу та житті академічної групи.

Таким чином, на продуктивність і ефективність діяльності куратора впливає збалансованість функцій, які він має виконувати. Для досягнення такого балансу кураторові необхідно постійно розвивати і вдосконалювати управлінську й організаційну культуру.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Т.Є.КИРКАЧ

Харківська національна академія міського господарства

Масова підготовка інженерів, яка орієнтована на професійну діяльність у порівняно вузькій галузевій сфері, була характерною для періоду радянського часу. Зараз вона вже не відповідає ні сучасним соціальним вимогам, ні запитам на ринку праці, ні умовам функціонування національної економіки на принципах ринкових відносин.

Сучасні світові тенденції розвитку цивілізації взагалі і освітньої системи зокрема, переконливо свідчать про істотні зміни цілей, характеру й структури суспільного виробництва. Відповідно змінюються вимоги до номенклатури спеціальностей вищих навчальних закладів інженерно-технічного профілю, до змісту й структури професійної компетенції їхніх випускників, як до цілісної сукупності професійних знань, умінь і навичок і професійно значимих особистісних якостей.

Крім того, практика функціонування ринкової економіки вимагає організації морально-етичної підготовки нової генерації кваліфікованих фахівців-інженерів, які будуть не тільки професіоналами високого рівня, але й моральними, вольовими й висококультурними членами суспільства. Не менш важливим є й високий рівень їх креативності, вміння зацікавити партнерів, потенційних споживачів і етично переконати їх у конкурентоспроможності своєї продукції.

В умовах становлення й розвитку постіндустріального суспільства не тільки істотно збільшується обсяг, але й постійно ускладнюється зміст професійної діяльності фахівця. Цілком очевидно, що з розвитком ринкових відносин в Україні фахівці все частіше будуть зустрічатися з необхідністю вирішувати принципово нові для себе ділові й

управлінські завдання, які пов'язані з етичними аспектами, у тому числі і завдання управління нововведеннями та розвитком.

Вони будуть займати належне місце поряд із традиційними і звичайними завданнями управління виробництвом. Від того, наскільки швидко підприємці, управлінці й фахівці зможуть адаптуватися до нових для себе умов і навчатися вирішувати нові ділові проблеми морально-етичного характеру, значною мірою будуть залежати як стан національної економіки України, так і стратегія її розвитку. При цьому варто особливо підкреслити, що абсолютне значення важливості самих завдань управління виробництвом із часом також буде зростати.

Сьогодні інженерна діяльність повинна бути поєднана з соціальною відповідальністю за використання технологій, що пов'язані з несприятливим впливом на людину й середовище її перебування. Тому значне поширення одержала ідея гуманізації інженерної освіти. Вона пропонує, зокрема, кардинальний перегляд базових цінностей технічній культурі, їхню трансформацію, розповсюдження нових ціннісних орієнтацій, які пов'язані з людиною, її не тільки матеріальними, але й духовними потребами.

Отже, будь-яка економіка, в якій проходить процес трансформації, повинна створювати також і свою етичну інфраструктуру для нових економічних інститутів. Функціонування економічних інститутів ринкової економіки в Україні неможливе без знання й дотримання стандартів міжнародної ділової етики й національних ділових етичних традицій. Для українського суспільства проблема підготовки професіоналів-фахівців, які володіють і дотримуються норм ділової етики, є особливою потребою.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИХОВАННЯ У ЦІЛІСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Ю.П.КОЛОНТАЄВСЬКИЙ, В.П.АНДРІЙЧЕНКО,

В.М.ФАТЄЄВ, кандидати техн. наук

Харківська національна академія міського господарства

Цілісна особистість здатна до повноцінного життєздійснення, самоактуалізації. Вона сприймає кожен момент свого життя як акт життєтворчості. Це особистість з високою життєвою компетенцією. Їй притаманні такі риси, як орієнтованість на головні цінності людства, гуманізм, здатність до саморозвитку, гуманістична орієнтація, висока здатність до освоєння нових умов життя, соціальна адаптованість та соціальна творчість.

Можливо можна чекати самоформування таких якостей особистості. Але, погодьтесь, сам по собі добре росте тільки бур'ян. Для отримання культурної рослини треба затратити багато праці, до того ж інколи без гарантії результату.

Що ж тут казати про формування особистості! Для цього необхідна постійна виховна робота, як у сім'ї, так і в навчальних закладах. З урахуванням особливостей менталітету особистості, необхідно розвивати національне самовизначення, виховувати громадянина, патріота своєї Вітчизни, людину моральну, незалежну й відповідальну. В сучасних умовах нерідкий дефіцит спілкування, часто несприятлива атмосфера педагогічної взаємодії, недобррозичливість батьків і педагогів призводять до деструктивних проявів у поведінці молоді і може призвести до проявів асоціальної поведінки.

Отже, виховання не є одноорієнтованим передаванням досвіду та суджень від старшого покоління до молодшого. Воно є глибинною міжлюдською взаємодією і співробітництвом старших і молодших у їхньому сумісному бутті. Підвищенню ефективності виховання сприяє педагогічний процес, що виповнений цікавою, різнобічною діяльністю, яка стимулює активність і творчість. Бо, як казав Авраам Лінкольн: „Ми не допоможемо людям, якщо будемо робити за них те, що вони можуть робити самі”.

При цьому якнайважливішу роль відіграє характер спілкування між педагогом і студентом. Гуманістично орієнтована педагогічна взаємодія в атмосфері довіри, а не підкорення, створення ситуації рівноправного партнерства і співробітництва в спільній творчій діяльності забезпечує реалізацію суб'єктної моделі виховання – забезпечення індивідуального підходу за орієнтації на різні рівні підготовки і вихованості суб'єктів навчання. Діалог і співтворчість у різних видах діяльності забезпечує взаємодію суб'єктів виховного процесу. При цьому результатом педагогічної взаємодії є досягнення студента як у набутті професійних знань та навичок, так і в становленні його особистості, а також і в удосконаленні педагогічної майстерності педагога, його особистому зростанні. Бо виховання є взаємодією, а отже є двостороннім для суб'єктів процесу. У своїй діяльності педагог втілює себе не тільки як професіонал, але і як людина при необхідності забезпечення вдосконалення особистості того, хто навчається, утвердження людини в людині.

Навчання і виховання позбавлені любові до предмету викладання і тих, що навчаються, позбавлене емоцій, втрачає свої дієвість і силу. Необхідні переконливість, увага, адекватна самооцінка, терпіння, дові-

ра, зацікавленість у долі тих, що навчаються, стремління до співпадіння основних цінносних орієнтацій.

Процес виховання у навчальних закладах набуває якісно нового статусу і стимулює до пошуку різноманітних підходів у підвищенні ефективності виховання у цілісному освітньому процесі, зближення виховання і навчання, підсилення виховного потенціалу студентської діяльності на основі індивідуально-психологічних особливостей виховання і навчального закладу. Результатом врахування зазначених факторів є, що не кажіть, приємність іноді чути (і вам бажаємо) від студентів слова: „До Вас на заняття ми йдемо як на свято”.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

К.О.КОНОВАЛОВА, О.В.КАЛАБУХОВА

*Електромеханічний технікум
Харківської національної академії міського господарства*

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини, головною метою якої є виховання відповідальної особистості, здатної до самоосвіти, яка ефективно використовує набуті знання і вміння для творчого розв’язання проблем, практично мислить, опрацьовує різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Спираючись на нову нормативно-правову базу освіти та виховання, в Електромеханічному технікумі Харківської національної академії міського господарства впроваджуються системні заходи щодо гуманізації освіти, ствердження загальнолюдських цінностей, національно-патріотичного виховання студентів, формування майбутніх фахівців. У цілому система виховання спрямована на забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального і фізичного розвитку та саморозвитку студентів, виховання громадянина-патріота, а в стратегічному плані – закладання фундаменту для формування демократичного суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищою цінністю.

З огляду на вищезазначене, педагогічний колектив Електромеханічного технікуму ХНАМГ відводить вирішальну роль формуванню особистісних якостей студентської молоді. Кінцевою метою навчання у технікумі є соціалізація його випускників – забезпечення їхньої готовності до активної життєдіяльності в суспільстві на засадах гармонійного поєднання власних інтересів з інтересами держави, здатності

примножити свої особисті цінності та цінності суспільства у майбутньому.

За такого підходу виховання студентів у технікумі будується на основі органічного поєднання навчального та виховного процесу. Разом з цим необхідним і правомірним вважається його поділення на наступні напрямки: виховання в процесі навчання та виховання в позаурочний час. При формуванні громадянських якостей у студентів, безпосередньо під час навчання важливе значення має соціалізація самого викладача як передумова успішної підготовки до суспільного життя його вихованців. Учитель повинен не лише передавати знання, а й обмінюватися духовними цінностями зі своїми вихованцями, сприяти усвідомленню причетності кожного до своєї історії, відчуттю державності. Виховання на конкретних взірцях сприяє вихованню громадянськості майбутніх спеціалістів, спонукає до здійснення повсякденних і суспільно значущих вчинків.

Досягненню цієї мети сприяють традиційні й нетрадиційні форми занять з дисциплін переважно соціально-гуманітарного циклу: літературні конференції, усні журнали, лекції-концерти, науково-практичні конференції, студентські диспути та ін.

Стосовно громадянського виховання майбутнього спеціаліста в позаурочний час, то головними задачами технікуму з цього напрямку є:

- всебічне укріплення та збереження найкращих традицій, існуючих в колективі, спрямованих на виховання у студентів усвідомлення престижності освіти та обраної професії, розвитку творчих здібностей особистості;

- творча розробка нових форм та прийомів позаурочної виховної роботи, що відповідають часу та новим потребам студентів;

- цілеспрямована робота з адаптації студентів I курсу до нових умов їхньої життєдіяльності з використанням своєрідних форм позаурочного виховання;

- охорона здоров'я студентів, бо здоров'я, як і освіта, є фундаментом розвитку суспільства.

Таким чином, розуміючи актуальність громадянського виховання в нашій державі, наш навчальний заклад приділяє значну увагу цьому напрямку у вихованні молодшого спеціаліста як всебічно освіченого, нестандартно мислячого професіонала, громадянськи активного, духовно, морально і професійно підготовленого до роботи з обраної спеціальності.

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Т.А.КОЛЯДА, канд. юр. наук

Харківська національна академія міського господарства

Правова культура являє собою різновид загальної культури, що складається з духовних і матеріальних цінностей.

Правова культура – це якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності й правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини.

Певний мінімум знання права – передумова правової культури. Кожна людина повинна знати свої основні права й обов'язки, що пов'язані зі здійсненням нею в суспільстві своїх постійних соціальних ролей (пасажир, покупець, найманий працівник, платник податків та ін.).

Рівень правової культури визначають станом підсистем, що її утворюють, зокрема – правовою культурою особистості і правовою культурою суспільства.

Правова культура особистості – це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особи, що забезпечують її правомірну діяльність.

Правова культура особи включає:

- знання законодавства;
- переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів;
- уміння користуватись правовим інструментарієм у практичній діяльності.

Змістом правової культури особи є:

- правосвідомість і правове мислення;
- правомірна поведінка;
- правова активність.

Правова культура особистості нерозривно пов'язана з правовою культурою суспільства та уявляє сукупність усіх правових цінностей, які створені людьми в правовій сфері.

Правова культура суспільства складається з цілого ряду елементів (рівнів):

1. Досягнення якісного стану юридичної охорони та захисту основних прав і свобод людини й громадянина.

2. Ступінь впровадження в практику суспільного і державного життя принципів верховенства права і правового закону.
3. Рівень правосвідомості громадян та посадових осіб. Суспільну правосвідомість визначають масовістю правомірної поведінки, рівнем правового виховання, масштабами і якістю юридичної освіти.
4. Досконале (як за формою, так і за змістом) законодавство.
5. Стан законності в суспільстві.
6. Ефективність роботи правозастосовних, зокрема правоохоронних, органів (суду, прокуратури, органів внутрішніх справ і т. ін.).
7. Стан розвитку юридичної науки, ступінь залучення вчених-юристів до розробки проектів нормативно-правових актів і удосконалення їх змісту, програм боротьби зі злочинністю тощо.

Знання права, розуміння його соціальної сутності повинне супроводжуватися вмінням користуватися своїми юридичними правами та усвідомленим виконанням своїх юридичних обов'язків.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

І.П.КОРШУНОВА, А.С.МІНОСЯН, канд. іст. наук

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Студентство є найбільш інтелектуальною, творчо розвинутою та прогресивною частиною молоді; важливішим фактором політичного, духовного та економічного перетворення українського суспільства.

Але через відсутність усталених моральних принципів та цінностей, юнаку або дівчині важко самостійно формувати свої довготривалі життєві плани. Стає зрозумілим, чому в період духовного становлення у світі складних відносин молодь так потребує направляючу руку та вірні орієнтири.

У системі виховної роботи навчального закладу формування моральної свідомості та високих особистих якостей майбутнього спеціаліста займають провідне місце. Виконання такого завдання спрямоване на забезпечення умов життєздатності особистості в суспільстві. Але в той же час сучасний моральний релятивізм, розбещеність отримали досить широку розповсюдженість. Тому професорсько-викладацький склад та кураторський корпус університету повинні виробити єдині норми, принципи, ідеали, які будуть використовуватися як моральні критерії в оцінці діяльності студентів. Немає сенсу вигадувати свій власний університетський «велосипед». Достатньо лише згадати про «моральні кодекси», що сформувалися в межах впливових світових

релігій: 10 заповідей Моїсея, нагорна проповідь Ісуса Христа, етична система Конфуція, вимоги до мусульман пророка Мухамеда тощо. Провідними моральними орієнтирами повинні стати і кодекси честі студентів і викладачів, які стверджені в багатьох вузах сучасної України.

Формування моральних якостей, інтелігентності студента повинне бути невід'ємним від процесу естетичного виховання. На жаль, деякі молоді (та й дорослі) люди вважають для себе зайвим займатися естетичним самовихованням. Технократичне мислення в нашій країні викликало чимало проєктів, реалізація яких мала негативні наслідки, а крилата теза Ф.М.Достоевського «Краса врятує світ» до багатьох людей не доходить в принципі.

Мета естетичного виховання міститься саме в тому, щоб розвивати у студентів естетичне, тобто емоційно насичене й духовне піднесення відношення до світу, породжувати потребу і здатність до естетично орієнтованої діяльності. Краса має безперечні переваги над потворністю практично у всіх сегментах світового ринку, і на це є свої життєві докази.

Вищий навчальний заклад зобов'язаний стати культурним центром, в якому студентська молодь буде мати можливість зіткнутися з високою культурою, яка заснована на глибоких фундаментальних соціокультурних традиціях. Студенти повинні мати можливість для розкриття свого художнього творчого потенціалу шляхом участі в різноманітних студіях та гуртках. Як приклад – це можуть бути: танцювальна та театральна студії, клуб веселих та кмітливих, студентський хор, аматорська радіостудія тощо.

Гуманістичні завдання, які спрямовані на формування гармонійної особистості, закладені у всіх формах (навчальних та позанавчальних) загальної виховної роботи. Сьогодні процес виховання повинен трактуватися не тільки як передача досвіду від старшого покоління до молодшого, але й як взаємодія та співробітництво викладачів і студентів у всіх сферах їх сумісної навчальної та позанавчальної діяльності.

Необхідно пам'ятати, що навчання та виховання взаємно стимулюють один одного; вони пов'язані позитивним зворотнім зв'язком: поліпшення навчання сприяє кращому вихованню і навпаки, удосконалення виховання приводить до підвищення ефективності навчання. Добре вихована людина, відповідальна та дисциплінована, організована та обов'язкова, з розвинутим кругозором та вишуканим художньо-естетичним смаком досягне більш значних успіхів у навчанні в порівнянні з менш культурною людиною.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

О.М.КРАВЕЦЬ, А.С.ЧУМАК

Харківська національна академія міського господарства

Становлення української державності, інтеграція її у європейське і світове співтовариство, відмова від тоталітарних методів управління державою та побудова громадянського суспільства передбачають орієнтацію саме на Людину, націю, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу.

Сучасне виховання має забезпечувати залучення молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей, спираючись за своїми формами й методами на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки в органічному поєднанні з процесом навчання, формуванням фахових знань та професійної відповідальності. Національна ідея, як стрижень системи виховання в Україні, відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави незалежно від її етнічної приналежності.

Інтегруюча основа національної системи виховання – спільність історико-географічного походження, мови, культури і традицій, усвідомлення своєї приналежності до українського суспільства – визначає єдність поколінь минулих, сучасних і майбутніх, сприяє формуванню громадянина-патріота. Науково обґрунтоване, належним чином організоване виховання відображає духовний поступ народу, процес збереження й збагачення його культури. Соціальний характер національного виховання формує сім'я, найближче соціальне оточення (формальні й неформальні об'єднання, громадські організації, ЗМІ, заклади культури, релігійні об'єднання та ін.) та держава як координатор виховних зусиль усіх інституцій суспільства, забезпечення його єдності та пріоритету загальнодержавних інтересів.

Гуманістичний характер виховання передбачає побудову його змісту й форм на основі глибокого розуміння викладачем природи студентів, їх індивідуальних рис і можливостей, поваги до особистості індивіда, турботі про його гармонійний розвиток, встановлення взаємин співробітництва у навчально-виховному процесі, що зумовлює ставлення до кожного студента як до неповторної особистості, суб'єкта вільного розвитку, визнання його прав. Здійснення підготовки свідомих національної інтелігенції, сприяння оновленню і збагаченню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти, прим-

ноження культурного потенціалу – як мета вищих навчальних закладів України в забезпеченні високої ефективності діяльності майбутніх спеціалістів може бути досягнута шляхом:

- виховання студентів у відповідності до основних принципів національного виховання (демократичності; гуманізації; єдності навчальної та виховної діяльності; послідовності, системності і наскрізності; диференціації та індивідуалізації виховного процесу; єдності теорії та практики; культуровідповідності та пріоритету правової свідомості);
- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, громадської, оздоровчо-спортивної та ін.);
- збагачення естетичного досвіду шляхом участі студентів у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, ВНЗ, проведенні національних фестивалів, ярмарок, виставок;
- формування “Я”-концепції на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;
- активізації діяльності наставників (кураторів) академічних груп;
- підвищення ефективності навчально-виховного процесу органами студентського самоврядування.

КУРАТОРСТВО ЯК МОМЕНТ ВИХОВАННЯ

Н.А.ЛЕВЧЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

Т.В.БОРИСЕНКО

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

*«Чим вище освіта респондентів,
тим частіше в їхньому дитинстві існували люди,
яким вони прагнули наслідувати»*

Тетяна Курбатова

Рівень культурного розвитку суспільства багато в чому визначається силою й глибиною коріння, яке проникає в спадщину предків. Наявність спадковості поколінь – застава існування культури, її збереження, подальшого розвитку й удосконалювання.

Важливою умовою забезпечення спадкоємності є якість міжособистісних зв'язків, які беруть початок у родині й відбиваються у всіх сферах соціальної взаємодії: це й сила довіри, і повага до традицій, і почуття причетності до історичного, морального й культурного досві-

ду минулого... Тоді в людини природно виникає зацікавленість, бажання й прагнення зберегти й примножити цю скарбницю, щоб передати нащадкам.

У сучасному світі підсилюється тенденція до роз'єднаності людей. Можливо, цьому сприяє жорсткість конкурентної боротьби – не тільки з економічних питань, але й у характері взаємовідносин між індивідами. Адже ціннісні критерії суспільства змінилися: в оцінці соціального статусу домінують раціональні установки, кінцевою метою особистісного росту є самодостатність і незалежність, а духовність і емоційність (у кращому разі) відсунуті на задній план.

Яке ж місце приділяється культурі в цих умовах? Наскільки міцний зв'язок спостерігається зі спадщиною? Цим питанням було присвячено дослідження, проведене на факультеті «Економіки й підприємництва» (група досліджуваних – студенти II і IV курсів).

У ході проведення опитування, метою якого було виявлення рівня поінформованості студентів з питань літератури й мистецтва, отримані наступні результати:

- поінформованість з питань щодо музики становить 20%;
- з питань щодо образотворчого мистецтва – 42%;
- з питань щодо художньої літератури – 33%.

Поряд з низькими показниками поінформованості за тестовими питаннями, студенти продемонстрували високу готовність і бажання приділяти більше часу:

- читанню літератури з різних жанрів – 36%;
- слуханню музики з різних жанрів – 48%;
- відвідуванню спектаклів театру драми й комедії – 81%;
- відвідуванню кінотеатрів – 80%;
- відвідуванню театру опери і балету – 28%;
- відвідуванню музеїв – 49%.

Таким чином, можна констатувати зниження загального культурного рівня студентства, що може бути викликане ослабленням спадкоємних зв'язків у родині, школі та інших соціальних інституціях, і високу готовність до поповнення відповідних знань. Це демонструє не тільки необхідність у кураторстві, але й надає йому зовсім новий, більш значимий статус: бути з'єднуючою ланкою з питань спадкоємності культури.

ІНФОРМАЦІЙНІ І КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

М.С.ЛИСЕНКО, канд. іст. наук

Харківська національна академія міського господарства

Розповсюдження персональних комп'ютерів і бурхливий розвиток глобальних комп'ютерних комунікацій висуває нові вимоги до інтенсивності оновлення знань і умінь фахівців, а отже, і до освіти в цілому.

Термін «освіта протягом усього життя» виник в 60-і роки ХХ ст. і став використовуватися на міжнародних семінарах таких міжурядових організацій, як ЮНЕСКО і Рада Європи. Разом з цим терміном широко застосовуються й інші терміни, такі як «безперервна освіта», «подовжена освіта», «рекурентна освіта», «освіта дорослих», «освіта протягом життя», «самокероване навчання». Не зупиняючись на розкритті їх суті, відзначимо, що останнім часом в українській мові частіше за інші застосовується термін «безперервна освіта». Надалі в своєму викладі будемо використовувати саме цей термін.

Безперервна освіта – комплекс державних, приватних і суспільних освітніх установ, що забезпечують організаційну і змістову єдність і подальший взаємозв'язок усіх ланок освіти, задовольняючи прагнення людини до самоосвіти і розвитку протягом усього життя.

Слід зауважити, що в інформаційному суспільстві формується комплекс факторів, які обумовлюють необхідність постійного оновлення отриманої освіти, стає можливим використовувати якісно нові технології оновлення знань. І тут особливо важлива роль нових технологій: з одного боку, як каталізатора, що забезпечує стрімке зростання «густини» міжособових і міжгрупових комунікацій, а з іншого – створюючих можливість зміни напрямів потоку цих комунікацій, здатних тим самим реально трансформувати соціальну структуру суспільства. Саме ця ідея лежить в основі побудови системи безперервної, професійної освіти, що охоплює все активне життя людини. При цьому різноманітність і безперервність розглядають не тільки як перспективну тенденцію, але і як умову досягнення нової якості освіти.

Зміни в системі освіти вимагають навиків безперервного навчання, пізнавальної діяльності, колективних форм навчання і передачі знань.

Безперервне навчання – навчання, яке має місце в перебігу всього життя індивідуума, і яке обумовлене інтенсивним оновленням знань і умінь, необхідних для успішної і ефективної професійної діяльності і, відповідно, швидкою зміною соціальних і економічних

умов, що висувають нові вимоги до рівня професійної підготовки фахівців.

Відзначимо, що країни Європейського Союзу прийняли серйозні документи, що стосуються питань безперервної освіти.

Найважливішими з них є:

- Резолюція Європейського Союзу з питання про безперервну професійну освіту від 5 липня 1989 р.;
- Європейська стратегія зайнятості, прийнята в листопаді 1997 р. в Люксембурзі;
- Висновки саміту Європейського Союзу з питання «про освіту протягом усього життя», що відбулося в Лісабоні в березні 2000 р.

Найзначнішим документом, що визначає стратегію Європейського Союзу в сфері безперервної освіти, є Меморандум про безперервну освіту Комісії Європейського Союзу від 30 жовтня 2000 р., в якому було визначено шість ключових напрямів розвитку безперервної освіти:

1. Нові базові знання і навички для всіх.

Мета – гарантувати загальний безперервний доступ до освіти з метою отримання і вдосконалення умінь і навичок, що необхідні для «життя» в інформаційному суспільстві.

2. Збільшення інвестицій у розвиток людських ресурсів.

Мета – значно збільшити інвестиції в розвиток людських ресурсів, щоб підняти пріоритет найважливішого надбання Європи – її людей.

3. Інноваційні методики навчання і вивчення.

Мета – розробити нові технології навчання для системи безперервної освіти.

4. Нова система оцінки отриманої освіти.

Мета – корінним чином змінити підходи до розуміння і визнання навчальної діяльності і її результатів, особливо – у сфері неформальної і неявної освіти.

5. Розвиток наставництва і консультування.

Мета – протягом усього життя забезпечити кожному індивідууму вільний доступ до освітньої інформації і до необхідних консультацій і рекомендацій.

6. Наближення освіти до місця проживання.

Мета – використовуючи сучасні інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ), наблизити можливості отримання освіти до місця проживання за допомогою мережі навчальних і консультаційних пунктів.

В основі побудови системи безперервної, професійної освіти лежать поняття, що належать до трьох об'єктів (суб'єктів): до особи; до освітніх процесів (програм); до організаційної структури освіти. Безперервна освіта означає, що людина вчиться постійно. Причому, вчиться або в освітніх установах, або займається самоосвітою. Кожний індивідум, використовуючи як традиційну систему освіти, так і безперервну освіту на базі ІКТ, залишаючись на одному і тому ж формальному освітньому рівні, може:

- удосконалювати свою професійну кваліфікацію, свою професійну майстерність;
- підніматися ступенями і рівнями професійної освіти;
- не тільки продовжити, але й змінити профіль освіти.

Отже, стає очевидним, що в умовах інформаційного суспільства освіта має бути безперервною, в його реалізації істотну роль відіграють ІКТ. Використання перспективних ІКТ в реалізації безперервної освіти ставить нові завдання, рішення яких зачіпляє педагогіку, методу, адміністративне управління і фінансування, забезпечення якості навчання, права інтелектуальної власності і т.ін.

ІКТ і безперервна освіта є могутнім засобом розвитку регіональних і національних суспільних систем, чинником інтеграції соціальних відносин в нових економічних умовах України. Однак, вони багато в чому залежать як від прогнозування розвитку системи безперервної освіти України, так і від становлення єдиного інформаційно-освітнього простору України, і його зв'язки з інформаційно-освітніми просторами всього світу. Безперервність освіти щодо освітніх процесів неможливо розглядати як в одній окремо взятій країні, так і у відриві від використання ІКТ в освіті. Безперервність освіти торкається рівною мірою всіх верств суспільства, а отже необхідне створення для цих цілей класу проблемно-орієнтованих освітніх технологій, у тому числі технологій дистанційного навчання.

ПРИНЦИП ОСОБИСТІСНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ: СТВОРЕННЯ ВИХОВНИХ СИТУАЦІЙ

О.Ю.МАЛЮКОВА

Харківська національна академія міського господарства

Одним з основних принципів сучасного виховання задекларований принцип особистісної орієнтації. Цей принцип ґрунтується на розумінні того, що загальні закони психічного розвитку проявляються у кожного індивіда своєрідно й неповторно. Враховуючи це, вихова-

тель повинен надавати вихованцеві право почуватись індивідуальністю; спрямовувати зусилля на розвиток його емоційної сприйнятливості, світогляду, культури потреб; культивувати в особистості, що духовно зростає, почуття власної гідності, впевненості в собі.

Виховні ситуації, які створюються у межах особистісно орієнтованого виховання, мають забезпечити сприятливі умови для реалізації особистістю свого природного потенціалу. Результатом цього процесу буде розвиток такого рівня свідомості вихованця, який спонукатиме його до самопізнання й самоактивності.

На жаль, сучасна виховна практика часто демонструє наміри гальмування, а то й знищення всього того, що є волею і свободою вихованця. Отже, альтернативою директивному підходу до виховання має виступити особистісно орієнтоване виховання, яке забезпечує вихованцеві право на свободу вибору ціннісної позиції. Йдеться, таким чином, про необхідність моделювання ситуацій вільної, творчої співпраці. Вони є альтернативою педагогіці заходів. Суттєвою психологічною особливістю таких ситуацій є те, що вони заперечують детермінуючий вплив на особистість, який здійснюється реактивними, адаптивними виховними механізмами. Натомість утверджуються й використовуються психологічні механізми виховання, розраховані на максимальне залучення всіх компонентів структури особистості (свідомості, емоцій, волі) в соціальні й міжособистісні взаємодії. Вихованець сповна активізує вищий рівень своєї самосвідомості для самостійного пошуку й реалізації якісно нових, конструктивних способів просоціальної поведінки. Тому одна з основних функцій педагога полягає в тому, щоб розвинути у вихованця здібність якнайточніше розуміти свою внутрішню природу з метою вибору гуманної поведінкової тактики. Розширення свідомості вихованця вважається досить дійовим виховним чинником. Воно практично проявляється в психічному зростанні, пробудженні прихованих можливостей вихованця. Ці можливості не є безмежними: вони характеризуються вибірковістю, поступовістю в поведінковій реалізації. Тому вихователь не повинен змушувати вихованців проти їх волі здійснювати вчинки, що даються їм з труднощами. Але й пасивно погоджуватись з такою їхньою позицією було б неправильно. Тут необхідні такі виховні впливи, які б спричинювали у вихованця внутрішню боротьбу доти, доки він сам не прийме позитивного морального рішення. Момент самостійності викликає у вихованця розуміння того, що його добродійні вчинки зумовлені багатством власних почуттів. І це приносить задоволення як певну самовинагороду за здійснене.

У виховному процесі не слід забувати суттєве правило: є моральні рішення, самостійне прийняття яких не під силу вихованцеві в певний період його розвитку. Це означає, що одну й ту саму особистісну проблему вихованець з різним соціальним досвідом вирішує по-різному, чимраз більше наближаючись до етичних критеріїв.

Стратегія побудови виховного процесу в площині особистісного підходу не повинна ґрунтуватись на зовнішній діяльності, коли традиційні методи заохочення чи покарання приховують складні виховні проблеми. Оскільки, запроваджуючи такі методи, педагог змушує вихованців до підкорення, а не до вільної й свідомої дії. Тим самим він штучно утримує їх на найелементарніших стадіях морального розвитку і не підносить до рівня, коли вихованість ґрунтується на перетворенні загальних етичних принципів у систему особистісних смислів.

ФОРМИ Й МЕТОДИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

О.С.МАНДРІЧЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

Створення творчої атмосфери освітнього середовища ВНЗ припускає широке використання активних форм навчального процесу, нових технологій навчання, інформаційних, організаційно-методичних і технічних систем забезпечення навчального процесу. Це мусить супроводжуватися посиленням мотивації студентів до участі в наукових дослідженнях кафедр через активізацію діяльності студентських наукових гуртків на кафедрах, проведення наукових студентських семінарів, конференцій, предметних олімпіад, конкурсів на кращу науково-дослідну студентську роботу, курсовий і дипломний проекти і т.д.

Організаційною формою сучасної позанавчальної виховної системи є гурткова, клубна, пошукова, екскурсійна: творчі об'єднання, студії, колективні творчі справи, конкурси, інтелектуальні ігри, вікторини, аукціони, подорожі, сюжетно-рольові ігри, свята, усні журнали, прес-конференції, диспути, дискусії, ділові ігри та ін. Як правило, перераховані форми вибудовуються на історичних, культурних традиціях країни.

Виховання студентів у дусі волі, особистого достоїнства й демократії вимагають розвиненого студентського й вузівського самоврядування, діяльності різних об'єднань студентів за інтересами.

Соціальний розвиток особистості здійснюють у системі колективної самоорганізації студентського середовища – у системі студентського самоврядування. Воно відіграє найважливішу роль у процесі

самореалізації й самоактуалізації особистості. Тут студент здобуває тверді життєві орієнтири, навички організатора, особистісні якості, необхідні професійному фахівцеві, вченому, керівникові, суспільному діячеві.

Основними цілями студентського самоврядування є:

- підвищення ефективності й успішності навчання, активізації самостійної творчої діяльності студентів в освітньому процесі з урахуванням сучасних тенденцій розвитку системи безперервного утворення;
- формування потреби в освоєнні актуальних наукових проблем з обраної спеціальності через систему науково-технічної творчості студентської молоді;
- забезпечення реальної участі студентів у керуванні навчально-виховним процесом;
- розвиток ініціативи, самостійності, творчих здатностей студентів, формування позитивних моральних якостей;
- підтримка правопорядку в молодіжному середовищі;
- навчання організацьким і управлінським навичкам.

Студентське самоврядування припускає вираження інтересів і волі студентського колективу, участь у плануванні навчального процесу, реалізації графіків самостійної роботи студентів, вироблення пропозицій по наданню морального заохочення й матеріальної допомоги студентів, забезпечення схоронності цінностей навчальних аудиторій, будинків і гуртожитків університету, організацію дозвілля й відпочинку студентів, активізацію діяльності громадських організацій у вузі, надання допомоги в реалізації їхніх статутних цілей і завдань, організацію системи вивчення й обліку суспільної думки студентів по найважливіших питаннях життя вузу і створення умов, при яких забезпечується участь кожного студента в обговоренні проблем, прийняття й вироблення рішень. Підтримка молодіжних суспільних об'єднань і організацій студентів вузу повинна будуватися на основі партнерських відносин.

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РОЛЬ ЗНАНИЕ-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

К.А.МЕТЕШКИН, д-р экон. наук, А.А.ЕВДОКИМОВ, канд. техн. наук
Харьковская национальная академия городского хозяйства

В настоящее время на развитие методологии педагогики оказывают существенное влияние глобальные факторы [1]. К ним можно отнести глобализацию, интеграцию, информатизацию общества и др.

Под влиянием этих факторов оказываются все без исключения компоненты методологии педагогики – дидактика, школоведение, теория воспитания и др. В частности, информатизация процессов обучения и образования является в настоящее время неотъемлемой составляющей педагогического труда научно-педагогических работников по проектированию прикладных информационных технологий, которые нацелены на повышение эффективности учебно-воспитательного процесса.

Стремительное развитие информационно-коммуникационных технологий и их внедрение в учебный процесс вуза в виде технологий обучения и образования приводит к тому, что преподаватели в своей преподавательской деятельности используют программные средства, которые обладают элементами искусственного интеллекта. Этот факт дает основание утверждать, что в настоящее время эволюционным путем создаются знание-ориентированные технологии обучения, основу которого составляет модель профессиональных знаний преподавателя (МПЗ).

С использованием моделей профессиональных знаний преподавателей и в целом знание-ориентированных технологий обучения возникает ситуация, когда источником знаний для студентов являются не только естественные знания преподавателя (его естественный интеллект), но и созданная им модель профессиональных знаний, которая играет роль тьютора или второго преподавателя.

Разработка, организация и (самое важное) использование знание-ориентированных технологий обучения усиливает воспитательное воздействие на студентов. Экспериментальные исследования показала повышение учебной активности в брде студентов в процессе использования модели профессиональных знаний преподавателя [2]. Кроме того, учебная работа с МПЗ обеспечивает индивидуальный подход к обучению и самостоятельность работы над учебным материалом.

Таким образом, результаты исследований показали, что воспитательные воздействия в случае организации знание-ориентированных технологий выше, чем в случае традиционного учебно-воспитательного процесса и намного выше при использовании технологий дистанционного обучения.

1.Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи: Аналітичні матеріали до Парламентських слухань [«Стратегія інноваційного розвитку на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»] / Л.І.Федулова, Ю.М.Бажап, І.А.Шовкун та ін.; За ред. Л.І.Федулової, Г.О.Андрощука. – К., 2009. – 196 с.

2.Педагогічний експеримент (гіпотези, методи, рекомендації): Науково-методичні матеріали / К.О.Метешкін, Б.І.Нізієнко, В.М.Шемаєв, А.Г.Чміль, Н.В.Кітченко; За ред. К.О.Метешкіна. – Харків: ХВУ, 2001. – 128 с.

ФОРУМ-ТЕАТР ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Г.В.МІЛЕВСЬКА, Ю.С.ЛИПОВА

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Форум-театр – це методика, яка ще мало поширена в Україні, хоча її давно і ефективно використовують в половині країн світу як засіб зробити суспільство щасливішим; як спосіб відкриття самого себе та інших, визначення та вираження наших бажань; як засіб зміни обставин, що завдають нещастя і біль, і засіб посилення того, що приносить світ. Форум-театр є мовою, яка допомагає зрозуміти й розвинути емоційні сфери свідомості (емоційний розум) і виробити креативний підхід до позитивного вирішення проблем.

Форум-театр – творчий метод, безпосередньо пов'язаний з театром. Сфера його використання обширна: від профілактики молодіжної злочинності до екологічної тематики. Цей інноваційний виховний засіб може бути коротко описаний як засіб створення вистав на основі персонального досвіду конкретної людини і його соціального світогляду. У форум-театрі ідея постановки не базується на підставі книги або сценарію, а створюється при взаємодії акторів і глядачів, навіть якщо театральна група грає спектакль, який відрепетируваний, формують зміст вистави і розвивають тему самі глядачі.

Темами вистав форум-театру можуть бути самі різні проблеми суспільства: відносини між членами сім'ї, співробітниками, представниками різних націй, культур, релігій, проблеми ВІЛ-інфікованих, людей з обмеженими можливостями, питання, що стосуються здорового способу життя, наркоманії, алкоголізму, торгівлі людьми і т.д.

Бажаним результатом форум-театру для вирішення проблем може бути придбання пригніченою людиною навичок безпечної поведінки та прийняття найбільш вдалих рішень для протидії пригнічення, або надання корисної для пригнобленої людини інформації (правової, медичної тощо) і передачі їй досвіду.

Студенти Харківського гуманітарно-педагогічного інституту вже третій рік активно використовують цей виховний засіб у волонтерській діяльності. Перед ними стоять певні завдання та шляхи їх розв'язання, наприклад: попередження потрапляння людини в проблемні ситуації та моделювання можливих шляхів виходу із цієї ситуації, в якій опинилася пригноблена людина – через надання їй інформації та набуття навичок вирішення проблеми, з використанням досвіду інших людей і з підключенням можливостей власного емоційного інтелекту.

Працюючи з групою пригнічених людей, ми ставимо за мету

допомогти цим людям знайти вихід з важкого положення, побачити нові шляхи вирішення проблеми.

Отже, завдання форум-театру залежать від цільової групи учасників, з якою ми працюємо в даний момент та від завдання, яке поставлене перед конкретним заходом, для якого обирають техніку проведення форум-театру: використання форум-театру, як метод спільного пошуку шляхів вирішення негативних явищ у суспільстві; залучення аудиторії до спільної співпраці з метою подолання соціальних проблем.

Форум-театр, як інтерактивна форма роботи, яку використовують для роботи з різними категоріями населення, техніка якої може бути застосована в різних ситуаціях з різною метою.

Запропоновані заходи дають змогу допомогти одній конкретній людині – ВІЛ-інфікованому, людині з обмеженими можливостями, наркоманові, або змінити погляд суспільства на проблему, поведінку членів суспільства по відношенню до пригнобленої людини.

Умови, за яких очікують результат від запровадженого проекту: оптимальна кількість волонтерів, які залучені до акції; цікаво продумана сценарна робота з використанням наглядних матеріалів; можливість глядачів змінити або знайти шляхи вирішення даної проблеми. Результатом даного проекту є допомога в отриманні нового досвіду для вирішення проблеми, яка постала перед людиною, знайти спільний шлях її вирішення.

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ: ДИНАМИКА И ОСНОВНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ

Н.В.МОЖАЙКИНА, О.Ю.ЕГОРОВА, кандидаты экон. наук
Харьковская национальная академия городского хозяйства

Проблема ценностных ориентаций студенческой молодежи в формируемом обществе, их структура и динамика остается неизменно актуальной. Эта проблема приобретает особую значимость в условиях социально-экономической и социально-культурной трансформации, сопровождающейся кардинальной переоценкой политических и экономических ценностей. В условиях преобразования общества проявляются новые социальные нормы и ценности, правила и образцы социального поведения, преобразовываются социальные представления, ожидания и идеалы, на которые личность и различные социальные группы в целом начинают ориентироваться, по-другому их оценивать. Ломка ценностных ориентаций привела к падению престижа общест-

венно значимого труда, росту девиантного поведения, безразличия, социальной пассивности.

В силу особой восприимчивости и высокой социальной мобильности студенческой молодежи, возникновение новых ценностных ориентаций и девальвация прежних затронули эту переходную социальную группу в большей степени, чем другие слои общества.

Ценностное сознание молодежи, которое формировалось в условиях интенсивных социально-экономических преобразований в украинском обществе, подверглось радикальным и одновременно разнонаправленным изменениям. Наиболее активно личностное самоопределение молодежи в различных жизненно важных сферах (образовании, будущей профессиональной деятельности, семейной жизни, культуре, политике и т.д.) происходит в старшем школьном возрасте, продолжаясь в студенческий период. Именно на данном возрастном этапе происходит активное формирование системы идеалов, ценностей и ориентаций в жизни любого индивида.

В настоящее время ценностное сознание молодежи характеризуется более выраженной ориентацией на ценность семьи, ценность деловой (и экономической) активности и прагматические ценности: материальную обеспеченность, эффективность в делах, предприимчивость и смелость в отстаивании взглядов. Менее значимыми для студентов стали ценности здоровья, творчества и этические ценности: честность и воспитанность.

Таким образом, можно констатировать произошедшее за последнее десятилетие смещение акцентов в ценностном сознании студентов с направленности на творческую самореализацию и этические ценности к ориентации на деловую активность и прагматические ценности.

Проблема формирования ценностных ориентаций молодежи связана с обширным кругом политических, экономических, правовых и других вопросов, поскольку она напрямую связана с экономическими и политическими аспектами реформирования, – поэтому ее анализ неотъемлем от рассмотрения влияющих на него факторов, спектр которых многогранен.

Определенной сложностью переходного периода обусловлен тот факт, что сфера ценностных ориентаций несет противоречие между ценностными ориентирами и целями, стоящими перед государством и обществом на данном историческом этапе развития, с одной стороны, а с другой – социальными, экономическими, культурными запросами студенчества.

Система ценностных ориентаций, являясь не только элементом духовной сферы, проявлением социального творчества, одновременно

выступает проекцией отношения студенчества к окружающей социальной действительности в форме реализации сущностных сил студенчества, и в этом смысле она является не только барометром настроений студенчества, но и индикатором стабильности общества. От того насколько сбалансирована система ценностных ориентаций под влиянием политических, экономических и культурных институтов зависит не только эффективность социально-культурного воспитания студенчества, поступательный характер образовательных процессов, но и динамика социально-политических преобразований в стране.

ФОРМИРОВАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ТВОРЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

А.О.МОСКВИНА, канд. экон. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Образование является началом духовной деятельности человека и основой для формирования современного экономического мышления. Поэтому высшее экономическое образование должно соответствовать кардинально меняющейся действительности и объяснять ее. Именно на это должны быть направлены нормативные программы по экономическим дисциплинам.

Процесс обучения должен постоянно совершенствоваться, адаптироваться к новым требованиям. Помощь здесь оказывают новые технологии обучения, к которым относятся применение теории поэтапного формирования умственных действий в овладении практическими умениями, создание различных проблемных ситуаций, деловые, дидактические игры, решение производственных ситуаций, применение развивающего обучения, вычислительной, видео, оргтехники, Интернета и др.

Необходимо создать такую образовательную систему, при которой (наряду с передачей конкретных знаний) уделяется должное внимание процессу интеллектуального и духовного развития студента. Необходимо сочетание развивающего обучения с проблемным. Проблемное обучение обеспечивает соединение учебной, развивающей и воспитательной функций учебного процесса и направлено на мышление. Его творческое использование способствует повышению идейно-теоретического уровня, эффективности учебного процесса. Проблемно-развивающее обучение основывается на системе регулятивных принципов взаимодействия преподавателя и студентов, направленных на выбор и решение проблемных ситуаций и учебных задач. Данный тип обучения использует активные методы преподавания: эвристиче-

ский, исследовательский, программированный, также показательный метод изложения проблемы. Проблемно-развивающее обучение предполагает разработку дидактического материала, использования средств наглядности и технических средств обучения. Такое обучение направляет людей к самостоятельному творческому разрешению проблем, формирует дидактичный тип мышления, способствует повышению качества подготовки специалистов.

Реализация новых технологий обучения диктует необходимость постоянного творческого процесса, инициативы, как преподавателя, так и студента, партнерства в научно-педагогическом процессе, особенности которого состоят не только в традиционном влиянии учителя на объект образования, но и постепенном его превращении в творческий диалог равноправных субъектов (диалоговый метод).

Следует по-новому подходить к качеству преподавания дисциплин: ввести новые курсы, которые обусловлены рыночными требованиями, формируют логику мышления, закладывают теоретическую базу для реализации творческого потенциала будущего специалиста. Необходимо найти пути для органичного сочетания деятельности заведений науки и образования – институционализации академико-образовательной среды, что заключается в привлечении учащихся к научным исследованиям, широком привлечении ученых к образованию, осуществлении обучения через научные исследования, укреплении сотрудничества между фундаментальной наукой и образованием.

Необходимо качественное улучшение системы украинского образования путем модернизации ценностей, мотиваций, создания условий для творческого характера производства знания, изменения и самой технологии научного творчества: сдвига научного исследования к области осмысления полученных результатов и их трактовке, к самому творческому и интересному моменту в научной работе.

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

М.С.НАУМОВ

Харківська національна академія міського господарства

Сучасний стан розвитку людства можна визначити як перехід до постіндустріального суспільства. Незважаючи на відсутність загально-визнаної точки зору на його сутність, погляди науковців сходяться на визначальній ролі в новому суспільстві інформаційно-комунікаційних технологій. У свою чергу, розвиток останніх істотно відрізняється від еволюції тих засобів виробництва, що були характерними для індуст-

ріального суспільства. Зокрема, це стосується темпів оновлення комп'ютерної техніки і відповідних програм. За таких умов, отриманих у школі чи вищому навчальному закладі знань вистачить працівникові лише на декілька років.

Зазначене робить нагальною проблему постійного підвищення кваліфікації. Зрозуміло, що проходження перепідготовки у певних закладах кожні два або три роки потребуватиме значних витрат. Отже, виникає потреба в еволюції освітнього процесу у відповідності до вимог сучасності. Передусім, мова іде про необхідність переходу від надання знань щодо дій у певних ситуаціях, до навчання здібностям до навчання та самовдосконалення. Метою має стати формування таких якостей людини, які дозволять їй не стільки адаптуватись, скільки керувати мінливим середовищем. У зв'язку з цим можна погодитись з українським економістом Л.Г.Мельником, який серед характерних рис нової освітньої парадигми виділяє наступні [1, с.113]:

- навчити розрізняти передумови стійкості та мінливості;
- перейти до навчання здібностям до навчання і, відповідно, відійти від навчання лише стандартним знанням;
- навчати нелінійному способу мислення;
- навчати через позитивну мотивацію;
- навчати навикам позитивної мотивації;
- перейти до навиків використання інформаційних засобів виробництва (замість матеріальних засобів);
- навчати навикам споживання інформаційних товарів;

Слід також пам'ятати, що освіта має розглядатись не тільки у вузькому, а й у широкому значенні як «широкомасштабний процес, що охоплює усі види цілеспрямованого впливу суспільства на індивіда з метою передачі йому інформації і знань» [2, с.109]. Такий підхід передбачає, що основою загальної освіти є освіта сімейна, адже саме вона забезпечує передачу високих цінностей та успадкування традицій. Досягається це не лише за допомогою прямого впливу на дитину, а й завдяки особистому прикладу. Розуміння освіти як комплексу пізнання, виховання і навчання надає можливість розглядати її як процес розвитку людських ресурсів, що містить не тільки діяльність з виховання й освічення, а й розкриття здібностей, самоосвіту, самовиховання особистості. Постійне зростання ролі освіти привело до виникнення особливого виду капіталу – інтелектуального. Саме він має найбільшу питому вагу в активах провідних компаній світу.

Підсумовуючи, можна зазначити, що основною метою освітнього процесу має бути формування навичок життя в середовищі, що постійно оновлюється. Досягти цього лише впродовж навчання в освітніх

зкладах неможливо. А отже, зростає значення сімейної освіти та самовдосконалення.

1.Мельник Л.Г. Информационная экономика. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 288 с.

2.Кушерець В.І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій. – К.: Знання України, 2004. – 248 с.

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ТА СПОНУКАННЯ ОСОБИСТОСТІ КУРАТОРАМИ СТУДЕНТСЬКИХ ГРУП

О.Ю.НІКІТЧЕНКО, канд. техн. наук, С.В.НЕСТЕРЕНКО

Харківська національна академія міського господарства

Здійснення виховної функції – одне з найважливіших завдань куратора студентської групи. Щоб виховувати студентів, куратору недостатньо тільки зустрічатися з ними, вести розмови, відповідати на запитання. Йому необхідно навчитися впливати на студентів, оволодівши науковими методами їх виховання. Лише за цих умов куратор може досягти успіхів у вихованні студентів.

Методи виховання розрізняються між собою залежно від компонентів підструктур особистостей, з яких вони формуються. Досвід виховної роботи в студентських групах дає можливість виділити дві пари основних груп методів виховання. У першій парі одна група включає методи формування свідомості студентів, друга – методи формування навичок їхньої пізнавальної і практичної діяльності та поведінки. Другу пару становлять методи морального та матеріального впливу на особистість: група методів заохочення та група методів покарання.

В основу методів формування свідомості закладене засвоєння студентами інформації про навчання в інституті, стосунки в групі, яка надходить до них через канали зорового й слухового сприйняття (лекція, бесіда, диспут, демонстрація відеозаписів і наочних посібників).

До групи методів формування практичної діяльності та поведінки належать такі засоби, як доручення, ділова гра, спрямована на здобуття певного досвіду і засвоєння норм поведінки в соціальній групі.

Головним завданням другої пари методів виховання студентів слід мати на увазі деякі засоби формування у студентів адекватної мотивації до навчання. В основі мотивації лежать потреби, інтереси, устремління, установки, ідеали.

Куратор як вихователь повинен чітко уявляти їх і добре знати ті джерела, які стимулюють студентів до активного навчання. Розрізняють три групи основних категорій таких джерел: внутрішні, особисті й

зовнішні.

Внутрішні джерела активності зумовлені потребами людини, такі як прагнення реалізувати себе, дістати визнання своїх успіхів у навчанні в групі. Особисті джерела активності людини означені системою ціннісних орієнтацій, які сформувались у неї в процесі засвоєння соціального досвіду. До цінностей цієї системи належать: ставлення до праці, інтерес до виконання навчальних завдань. Зовнішні джерела активності особистості залежать від рівня розвитку освіти, духовної культури суспільства, міжособистих відносин у студентській групі та інших умов життєдіяльності людини. До зовнішніх джерел належать: вимоги, очікування, можливості.

Вимоги формуються офіційними документами і регламентуються обов'язками студентів. Окрім того, як член соціуму, студент повинен дотримуватися певних норм моралі і взаємовідносин.

Найпоширеніші засоби психологічного впливу на студентів, які може використовувати у практиці управління куратор групи є метод переконання та навіювання.

Головним у системі психологічних засобів впливу на особистість є метод переконання. Суть – у зверненні до свідомості досвіду й критичних міркувань вихованця. Сила переконань може бути підкріплена конкретними фактами та аргументами, які дозволяють глибше зрозуміти суть справи.

Засобом, який протилежний переконанню, є навіювання, як такий вид спілкування куратора зі студентами, коли він не вимагає критичного сприймання інформації. Пряме навіювання – це вплив за допомогою «словесних формул», які закріплюються у свідомості студента, а потім виступають як збудник його активності. Зміст непрямого навіювання передається через засоби масової інформації в завуальованій формі.

Велике значення для виконання виховних функцій має авторитет куратора. Авторитет – це довіра студентів до свого куратора, визнання його компетенції, справедливості його вимог і рішень.

Таким чином, використання системи взаємодоповнюючих форм і методів виховного й спонукального впливу на особистість сприяє розв'язанню завдань управління куратором студентської групи.

1. Платонов К.К. Структура та розвиток особистості. – М., 1986. – С. 236 – 237.

2. Соціально-психологічні питання менеджменту / Відп. ред. В.Д.Немцов. – К.: ІСДО, 1998. – 124 с.

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ВЗАЄМИН «ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ» У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Л.В.ОБОЛЕНЦЕВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

Однією з основних проблем випускників ВНЗ України є низька дієвість знань – уміння використовувати набуті знання на практиці. Це пояснюють тим, що активність студентів проявляється у вигляді імітації дій викладача. А це виявляється не завжди придатним у подальшій практичній діяльності. Саме цим і викликана необхідність у перебудові навчально-виховної роботи у ВНЗ. Необхідно змінити сутність організації міжособистісного навчального процесу між викладачами та студентами. Взаємини «викладач-студент» мають стати рівноцінними – студенти мають залучатися до дискусії щодо вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ, а також мають виступати активними суб'єктами по відношенню до викладачів.

Враховуючи результати досліджень вітчизняних науковців та власний досвід, варто зазначити, що засвоєння матеріалу, викладеного на лекціях за «звичною» схемою, складає близько 20%; на лекціях із застосуванням наукових джерел – 30%; лекції з використанням аудіо-візуальних матеріалів підвищують показник засвоєння матеріалу до 50%; застосування дискусій дає результат близько 70%; гра ж дозволяє досягти 90% засвоєння матеріалу.

Оскільки традиційно використовуваний об'єктно-орієнтований підхід щодо мети, змісту та методики навчання є доволі низьким, тому виникає необхідність застосування саме проблемно-орієнтованого навчання, що стане запорукою досягнення нової якості та нового рівня організації навчально-виховного процесу та формування сучасного мислення у молодого покоління, що дасть змогу готувати майбутніх фахівців, які будуть конкурентоздатними на світовому ринку праці.

Таким чином, використання інтерактивних методів навчання передбачає активну та безпосередню участь студента у навчальному процесі, що змушує переглянути та перерозподілити обов'язки викладача й студента. Так, окрім того, що застосування інноваційних технологій у навчально-виховному процесі підвищує мотивацію до навчання, ключовим зобов'язанням студента стає прийняття на себе значної частки відповідальності за результативність навчання, а функції викладача зводяться до організації та забезпечення оптимальних умов для формування у студентів вміння критично мислити, аналізувати, ділитися думками, ідеями та власним досвідом. Тобто, на противагу

традиційній моделі взаємин «викладач-студент», новітня модель передбачає, що головною відповідальною особою виступає студент, а викладачу відводиться другорядна роль, суть якої полягає у допомозі студентам.

Нові підходи до навчально-виховного процесу мають бути пов'язані із збереженням мобільності в умовах високої конкурентної боротьби за престижні й високооплачувані робочі місця на світовому ринку праці. Тобто, вищі навчальні заклади мусять забезпечити особистісний розвиток кожного студента, допомогти йому вибрати майбутній життєвий орієнтир та життєві цінності, розширити світогляд особистості та сформувати й закріпити професійні якості. Все це забезпечить формування особистості, яка буде спроможна до конкуренції та саморозвитку, а не лише засвоїти основні знання, вміння та практичні навички.

Підсумовуючи сказане вище, можна прийти до наступного висновку: необхідно формувати нові підходи до навчально-виховного процесу, враховуючи останні світові вимоги та тенденції в системі вищої освіти. Основним завданням, змістом діяльності вищого навчального закладу взагалі і викладача зокрема, має бути формування навчально-виховного середовища, що, в свою чергу, передбачає наступні кроки: зміну організації, а також змісту навчально-виховного процесу з метою інтеграції до європейського та світового освітнього простору; оптимізацію та удосконалення кадрового забезпечення; підвищення кваліфікації та комплексне вдосконалення професійної майстерності професорсько-викладацького складу завдяки опануванню інноваційних, інтерактивних та дослідно-експериментальних видів діяльності.

ПРОЕКТ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСТВА

О.І.ОНИПЧЕНКО, К.М.РУДЕНКО

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

На сьогодні актуальною соціально-педагогічною проблемою є сирітство. За офіційною статистикою в Україні загальна кількість дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування, складає 100679 осіб.

Законодавство України гарантує цілу низку пільг та допомоги дітям-сиротам та дітям, що позбавлені батьківського піклування, у зв'язку із загостренням сирітства, насамперед соціального, недостатніми умовами розвитку, повноцінної освіти та виховання таких дітей (Указ Президента України №1153 від 17 жовтня 1997 р. «Про затвер-

дження заходів щодо поліпшення становища дітей-сиріт та дітей, що залишилися без піклування батьків»).

Надання юридичної допомоги по вирішенню конкретних питань правозабезпечення, забезпечення оптимальних умов життєдіяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування – завдання дитячих закладів системи соціально-виховних інститутів державної опіки. У справі виховання та утримання дітей в інтернатних закладах Україна має незаперечні досягнення. Наприклад: активний пошук і впровадження нових навчально-виховних технологій; залучення вихованців інтернату до навчання у загальноосвітній школі; створення при інтернатах міні-підприємств, цехів, міні-пекарень, що частково допомагає вирішити фінансові труднощі; відкриття профорієнтаційних центрів.

Водночас на сьогодні серед проблем вихованців інтернатних закладів слід особливо зазначити проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: відсутність навичок поведінки і спілкування з іншими людьми, невпевненість, комплекс неповноцінності, почуття соціальної відчуженості; недостатній прояв позитивних соціально-рольових орієнтирів, підвищена агресивність, нехтування собою як особистістю; проблеми адаптації до нового середовища.

Найбільш значущі проблеми вихованців шкіл-інтернатів виникають у самостійному житті: матеріальні труднощі щодо харчування, одягу, комунальних платежів, виплати боргів, збереження здоров'я; забезпечення матеріального добробуту; працевлаштування, малооплачувана робота; вміння заощаджувати; житлова проблема: отримання, купівля, розмін, благоустрій квартири (кімнати в гуртожитку).

Український інститут соціальних досліджень за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні реалізує проект «Трансформація системи державної опіки в Україні», головною метою якого є поліпшення умов утримання цих дітей в державних закладах та створення інституту прийомної сім'ї в Україні.

У м.Харкові ініціативною групою «Суспільний вибір» за підтримки Центру дітей, сім'ї та молоді в особі Полянського Олександра Олексійовича створено проект правового захисту дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування (Координатори проекту – Лобода Євген Вікторович та Руденко Костянтин Миколайович).

Метою проекту є допомога у соціалізації дітей-сиріт, а саме: роз'яснення процедурного аспекту, право забезпечення специфічних прав даної категорії осіб, практична допомога у вирішенні правових питань.

Завданням проекту є проведення занять, що присвячені: побудові взаємовідносин у суспільстві на основі принципів толерантності; основам конфліктології (шляхи уникнення та вирішення конфліктів); загальнолюдським моральним цінностям; механізмам і способам право забезпечення і захисту специфічних прав цільової групи; проведення роботи, яка направлена на формування свідомої особистості з чіткою громадською і життєвою позицією; роз'яснення сутності фундаментальних прав людини і громадянина, механізмів і способів їх забезпечення, реалізації і захисту.

Даний проект може стати у нагоді соціальним педагогам та фахівцям, які працюють з дітьми-сиротами щодо підготовки дітей зазначеної категорії до проживання у соціумі після виходу з інтернату.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ПРИЙНЯТТЯ ТВОРЧИХ РІШЕНЬ

Н.Б.ПЕТРОВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

За останнє десятиліття орієнтири наукової думки змінилися. Так, якщо раніше вміння приймати творчі рішення було бажаною характеристикою будь-якого спеціаліста, то тепер цей критерій є необхідним. Без уміння приймати творчі рішення та розробляти ідеї і втілювати їх у життя спеціаліст втрачає саму сутність та стає неконкурентоспроможним на ринку праці.

Існує багато наукових шкіл, що займаються власно розвитком творчої думки у будь-якому віці. Так, цим питанням займалися такі науковці, як Ш.О. Амонашвілі, Н.Г. Ашаренкова, Я.А. Косинських, О.О. Кайдановська, С.Н. Лисенкова та багато інших. Поняття „Творчого мислення” це більш психологічна категорія, однак набуває все більшої актуальності в педагогічному процесі. Актуальним завданням сьогодення залишається спроможність викладачів у легкій та доступній формі мотивувати студентів до розвитку в них здібностей приймати творчі рішення в рамках курсу основної дисципліни, що викладається.

Задля формування у студентів творчої думки пропонується застосовувати підхід, що розроблений американськими вченими Ч. Хіт та Д. Хіт [3] та заснований на створенні ідеї або прийнятті творчого рішення за методикою, що описується аббревіатурою (SUCCES - успіх), де S - це Simplicity (простота), U - Unexpectedness (несподіваність), C - Concreteness (конкретність), другий C - Credibility (достовірність), E - Emotions (емоційність) і S - Stories (власне самі історії, ідеї, аргументи

рішень). Передбачається, що за цією формулою вирішується рівняння будь-якої складності – будь-то ідея зі створення і запуску нового бренда або аргумент, щодо прийняття рішення.

Таким чином, викладачу задля виховання у студентів здібностей для прийняття творчих рішень рекомендується готувати матеріал лекцій та практичних занять за схемою „SUCCES”, що подана нижче.

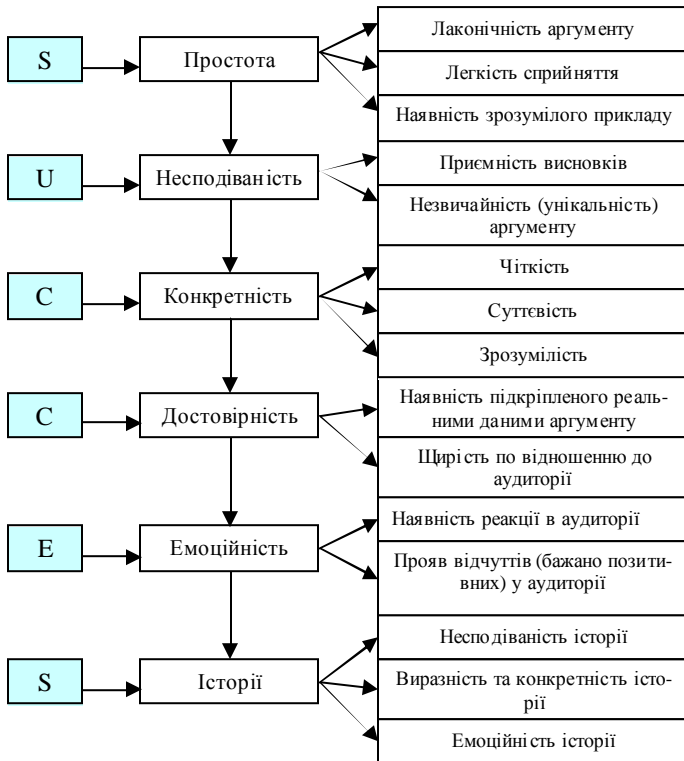

Схема викладення аргументу творчого рішення або мислення

Застосування даної схеми приведе до заохочення студентів за аналогічною схемою надавати відповіді в аудиторних заняттях та обґрунтовувати власні рішення, тобто пропонується стимулювати студентів до прийняття творчих рішень шляхом віддзеркалення поведінки „викладач-студент” за схемою „SUCCES”, що дозволить розвинути навички у студентів щодо творчого мислення в реальному житті.

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. – Минск: Изд-во Университетское, 1990. – 560 с.

2. Ашаренкова Н.Г. Творче мислення, його особливості і засоби розвитку (на прикладі підвищення кваліфікації спеціалістів). Творчість у контексті розвитку людини. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.newacropolis.org.ua/ua/study/conference/?thesis=4152>.

3. Вовк С. Жвачка для бизнеса. Стратегия бизнеса. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.strategy.com.ua/article.aspx?column=25 &article=1065>.

4. Дьюи Д.З. Психология и педагогика мышления. – М.: Совершенство, 1997. – 208 с.

5. Кайдановська О.О. Типологічні характеристики творчого мислення особистості. Творчість у контексті розвитку людини. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.newacropolis.org.ua/ua/study/conference/?thesis=4158>.

ГУМАНИТАРНАЯ БАЗА В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Е.В.ПИЛИПКО, канд. филос. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Характер систематического образования, его доступность и недоступность тем или иным социальным слоям в каждую историческую эпоху, предопределяют последующую жизнь этого общества. Если же общество переживает затяжной кризис, то это означает, что на протяжении длительного времени, предшествовавшего кризису, система образования успела покалечить мировоззрение, интеллект, нравственность и психику в целом в нескольких поколениях, которые, вступая во взрослую жизнь, постепенно привели общество на грань катастрофы.

Проблемы Украины и человечества в целом проистекают вовсе не из того, что физика или химия (как естественнонаучные основы современной техносферы и большинства видов деятельности в быту и на работе) развиты недостаточно;

Дальнейшее развитие естествознания при сохранении прежнего характера жизни обществ и человечества в целом, будет только усугублять проблемы, поскольку научно-технический прогресс при нынешнем характере жизни цивилизации большей частью уходит:

➤ в гонку вооружений;

➤ в гонку ненасытного потребления ради получения того или иного удовольствия и в техногенное давление глобальной цивилизации на биосферу Земли и Природу в целом.

Именно характер «гуманитарного образования» и деятельность «гуманитариев» оказывают решающее (по отношению к будущему) воздействие на все сферы жизни общества, хотя это воздействие носит характер опосредованного (а не непосредственного), поскольку имен-

но человек – мера всех вещей. Именно человек определяет ценность духовных и материальных благ. От качества этих ценностей зависит качество жизни человека:

- если «гуманитарные науки» неадекватны, то общество обречено усугублять проблематику своей жизни;
- если «гуманитарные науки» в ладу с естествознанием и потому адекватны, то проблемы жизни общества и людей неизбежно будут разрешаться при условии, что система образования эффективна и доступна.

Проблемы образовательного характера, с которыми сталкивается большинство людей, состоят в необходимости на протяжении всей активной жизни – при смене места работы, при обновлении техники, технологий и организационных принципов и процедур на прежнем месте работы, – осваивать в короткие сроки новые знания и навыки, к чему они в их большинстве мировоззренчески не готовы: т.е. их личностная культура чувств, личностная культура внимания, личностная культура мыслительной деятельности не позволяют им в короткие сроки осваивать новое дело на уровне признаваемого обществом профессионализма.

Таким образом, в будущей системе образования освоение знаний и навыков должно быть основано на владении мировоззренческими практиками, которые позволяют человеку произвольно создавать необходимые для успеха его деятельности условия.

Именно поэтому ключи к разрешению нынешнего кризиса человечества и Украины, в частности, лежат в сфере «гуманитарных дисциплин» и прежде всего – в области философской науки: она должна дать людям теорию и практику, которые адекватны генетически свойственному человеку потенциалу развития его сознания, включая и творческие способности.

ГЕМБЛІНГ-ЗАЛЕЖНІСТЬ – ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ю.В.ПІДКАМІННА

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Сьогодні все частіше мінливе та непередбачуване життя, економічні та соціальні негаразди, психологічна напруга, стреси призводять до перенавантаження людини. Незадоволення реальним життям та бажання відпочити від його ускладнень є однією з найважливіших потреб у житті сучасної людини, при чому способи та форми відходжен-

ня від реальності, які може обрати особистість, є надзвичайно різноманітними та не завжди соціально позитивними, а іноді навіть мають патологічний характер. Однією з таких форм є аддиктивна поведінка, коли життя людини, її стан, інтереси та звички починають залежати від певного фактора (наркотиків, алкоголю, їжі, роботи, сексу, азартних ігор тощо).

Азартні ігри – один з найбільш розповсюджених та найвпливовіших з подібних факторів розвитку аддиктивної поведінки, що має довгу та насичену історію. Його дію на психіку особистості, звички, способи життя людини відображено у творах таких відомих письменників, як Ф. Достоєвський, А. Купрін, Дж. Лондон, А. Грін. Закарбовані у суспільній думці чисельні історії і широко відомі факти про вигране та програне майно у більшості випадків також пов'язані із пристрасною людства до гри. Їх аналіз переконує, що життя людини, яка знаходиться під впливом гри, стає відмінним від звичного нормального життя і підпорядковується новій надцінності.

Сьогодні залежність від азартних ігор, що у науковій літературі визначається як ігроманія, лудоманія і гемблінг-залежність, широко розповсюджена у світі і, зокрема, в Україні. При чому до участі в азартних іграх залучаються все більш широкі прошарки населення (від підлітків до людей похилого віку, від заможних до бідняків). Цей факт пояснюється різноманітністю видів та форм азартних ігор, які розраховані на різні категорії населення з різним рівнем доходів і інтересами, а також не складністю правил більшості азартних ігор, для участі у яких не потребується особливих умінь, освіти.

Проблема розповсюдженості серед населення залежності від азартних ігор стала особливо актуальною у нинішній час розвинутих комунікацій. З появою Інтернету, казино стало доступним у кожному будинку, де є комп'ютер. Такі інтернет-казино привабливі ще тим, що в них відсутні обмеження за віком, і гарантується повна анонімність гравців, завдяки цьому можливість грати в азартні ігри мають і діти. Іноді ігроманія набуває родинний характер – цілі сім'ї беруть участь у деяких телевізійних лотереях, сприяючи розвитку потягу до гри у молодших членів сім'ї.

У психологічному, педагогічному та соціально-педагогічному аспекті дане явище вже здобуло певної наукової розробки (Лічно А.Є., Жмуров В.А., Шабанов А.Д., Штакельберг О.Ю., Овчарова Р.В.). Виходячи з аналізу праць вчених необхідно відзначити, що попри давню історію та широку розповсюдженість проблеми розвитку у людини залежності від азартних ігор, багато що в появі та розвитку такої адикції у людини залишається недостатньо вивченим та немає чіткого

алгоритму дій з профілактики ігроманії.

У зв'язку з тим, що причини ігроманії дуже різноманітні, існують різні напрямки в організації профілактики аддиктивної поведінки людей. Кожен із цих напрямків базується на певному пріоритетному погляді на її причини. Умовно можна виділити три таких напрямки: середовищний, клініко-біологічний, особистісно-орієнтований. Також результативність профілактики гемблінг-залежності в більшості залежить від рівня готовності спеціалістів до організації даного процесу та від готовності суспільства до таких «превентивних реформ».

Тому в першу чергу потрібно розпочинати з «лікування» всього суспільства, всіх соціальних інститутів та інстанцій. Ми свідомо формуємо цю залежність у психічно нестійких людей, соціально незахищених, знаючи при цьому, що такі люди не можуть самотійно опиратися такій залежності.

КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ

Л.Б.ПОГОСЯН

Житлово-комунальний технікум

Харківської національної академії міського господарства

У процесі освіти людина засвоює культурні цінності. Культура – це навчання й виховання молодого покоління. Слово «культура» походить від латинського слова *cultura*, що означає культивувати, чи обробляти ґрунт. У середні віки це слово стало позначати прогресивний метод оброблення зернових. Але в XVIII і XIX ст. його стали вживати і стосовно людей. Отже, якщо людина відрізнялася вишуканістю манер і гнучкістю, її вважали «культурною». Тоді цей термін застосовувався, головним чином, до аристократів, щоб відокремити їх від «некультурного» простого народу. Слово «Kultur» в перекладі з німецької також означає високий рівень цивілізації. Людина реалізується в культурі думки, культурі поведінки, культурі праці й культурі мови.

Засвоєння культури здійснюється за допомогою процесу навчання. Культура створюється, культурі навчаються. Оскільки культура не виникає біологічним шляхом, кожне покоління відтворює її і передає наступному поколінню. Цей процес є основою соціалізації. У результаті засвоєння цінностей, вірувань, норм, правил та ідеалів відбувається формування особистості дитини, а потім і дорослої людини. Якби процес соціалізації припинився в масовому масштабі, це спричинило б загибель культури, а значить і загибель людства.

Сьогодні культура й мова виявилися об'єднаними в царині духовних цінностей кожної людини й усього суспільства. Протягом усього історичного суспільства склалися різні парадигми освіти й виховання людини. Дані парадигми мають не тільки науково-педагогічну, але й загальнокультурну цінність, адже розвиток людини – це процес становлення та формування її особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких провідну роль відіграють: цілеспрямоване виховання та навчання.

Педагогічні проблеми мають велике життєве й загальнокультурне значення. Сучасній людині необхідно володіти інформацією щодо стилю поведінки, форми навчання й виховання, різних типів освіти як у своїй країні, так і за кордоном, а також щодо прийомів виховного впливу, способів взаємодії, які обумовлюють співробітництво та взаєморозуміння різних поколінь. В епоху інформаційного суспільства сучасному поколінню, яке постійно прагне до самовдосконалення, необхідно володіти основними засобами передачі й обміну інформацією, засобами комунікації.

Культура формує особистість членів суспільства, тим самим вона значною мірою визначає подальший розвиток цивілізації. З поведінки людей, не охоплених соціалізацією, можна судити наскільки важлива культура для функціонування індивіда і суспільства. Неконтрольована, чи інфантильна поведінка так званих «дітей джунглів», які були цілком позбавлені спілкування з людьми, свідчить про те, що без соціалізації люди не здатні засвоїти упорядкований спосіб життя, опанувати мову і навчитися добувати засоби існування.

Культура має двобічну природу і це проявляється в процесі становлення людини як суб'єкта культури, рівень розвитку якої повинен збігатися з рівнем конкретного історичного розвитку. У культурі з одного боку, накопичується результат творчої діяльності людини, а з іншого – вона формує його творчу спрямованість, удосконалюючи тим самим людину. Так можна зробити висновок, що культура є основним чинником виховання, без якого неможливе формування та розвиток повноцінної людини. Завдання керівників груп саме в тому, щоб прищепити студентам культуру життя, поведінки, мови, використовуючи різноманітні методи й засоби, але, перш за все, необхідно бути самим культурними людьми, виховуючи студентів на власному прикладі.

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РАБОТА И ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ

Т.В. РАПИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Воспитательная работа со студентами – неотъемлемая часть процесса качественной подготовки специалистов и проводится с целью формирования у студентов гражданской позиции, сохранения и приумножения нравственных, культурных и научных ценностей в условиях современной жизни, выработки навыков конструктивного поведения на рынке труда, сохранения и возрождения добрых традиций нашей академии.

Проведенный анализ структуры инструментальных и терминальных ценностей студентов подтвердил происходящую в настоящее время радикальную смену их ценностных приоритетов: переориентацию студенчества с общественных на индивидуальные ценности, возрастание самооценности личности, падение престижа таких ценностей, как гражданственность, патриотизм, коллективизм, труд, что может служить свидетельством глубокой перестройки духовного мира современной молодежи.

Проведенный анализ структуры микросреды взаимодействия студенческой молодежи, выявил ее доминирующие подструктуры, в число которых вошли: академическая группа вуза, преподаватели, родительская семья и дружеская компания. Получены доказательства устойчиво проявляющейся у студентов приоритетной ориентации на родительскую среду как важнейший личностно значимый социум. Достаточно близко к ней по значению примыкает дружеская компания, которую также можно отнести к числу приоритетной для студенчества неформальной микросреды.

Исследование показало, что единство в дружеских группировках достигается главным образом, посредством психологического комфорта, обеспечиваемого его членами. При этом здесь отсутствует продуктивная деятельностная основа, сплачивающая членов группы и обеспечивающая им реальные условия для самореализации. Ведущим мотивом, обуславливающим выбор студентами дружеской компании, выступает возможность быть понятым и принятым, быть таким, какой есть. К числу значимых мотивов относятся такие, как общие взгляды на жизнь, общность интересов к определенному делу, общность социальной принадлежности, возможность вместе провести время, развлечься.

В результате складывается ситуация, когда как в институциональной, так и в неформальной среде отсутствуют условия для полно-

ценного раскрытия личности, ее персонализации. Из одной весьма ограниченной в плане самопрезентации среды студент попадает в другую (не менее локальную в отношении реализации социальных ожиданий) общность.

Встает проблема поиска путей выхода из не вполне благоприятной ситуации личностного развития студенческой молодежи в условиях основной микросреды. К числу возможных ее путей можно отнести, прежде всего, реорганизацию учебной деятельности с переориентацией на самостоятельную работу студентов. Можно сделать следующие выводы:

1. Молодежь другая. Она адекватна времени, складывающейся социальной ситуации своего развития.

2. Молодежи остро недостает перспективных линий социального развития в силу отсутствия четкой стратегии развития общества: структура мотивационно-потребностных приоритетов молодежи, свидетельствующей о ее ориентации на достойную жизнь в обществе.

3. В системе ценностных ориентаций молодежь «зависла» между традиционными ценностями нашего бытия (славянский менталитет, коллективизм и т.д.) и западной моделью индивидуального сознания (принцип «твоя проблема»).

4. Молодежь надо вести (доминанта – целенаправленная социализация (воспитание). Основной принцип: направляемая самостоятельность.

К ВОПРОСУ ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ МЕТОДА ПРОБЛЕМНОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КУРСА НАЧЕРТАТЕЛЬНОЙ ГЕОМЕТРИИ СТУДЕНТАМИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

М.В.РЕПЕТЕНКО, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Развитие научно-технического прогресса обуславливает непрерывное поступление большого потока новых научных сведений, а ограниченность учебного времени не дает возможности творчески осмыслить студентам эту информацию. Поэтому возникла необходимость совершенствовать учебный процесс. В настоящее время одной из наиболее совершенных форм образования в высших учебных заведениях является проблемное обучение. Основополагающую роль проблемного обучения следует видеть в развитии творческого мышления путем активизации познавательной деятельности студентов, развития их навыков и умения самостоятельного овладения знаниями.

Одной из основ теории проблемного обучения является мотивация учения [1]. В этом вопросе ведущим следует считать мотив интеллектуального побуждения. Если вопрос поставлен правильно, то студенты при его решении испытывают удовлетворение от процесса интеллектуального труда, от самостоятельного преодоления возникающих трудностей [2].

Среди большого количества мотивов основными в проблемном обучении являются внешние и внутренние, которые могут быть как положительными, так и отрицательными.

Целью статьи является исследование вопросов по проблемному обучению начертательной геометрии студентов.

Следует отметить, что внутренние мотивы придают учебному процессу определенный смысл и содержание в самой учебной деятельности, а именно: это бескорыстная жажда знаний, стремление познать суть вопроса. Внешние мотивы недостаточно эффективны.

В процессе изучения начертательной геометрии у студентов возникает множество психологических барьеров в области мотивации: неясность цели использования этой дисциплины в будущей профессии, наличие повышенной тревоги, напряженности, возникающей из-за смены системы обучения (школьной на вузовскую) и отсутствие веры в успешное изучение в связи с низкой самооценкой своих способностей, особенно при получении неудовлетворительных оценок. В этой связи для достижения положительной мотивации необходимо ставить конкретные цели изучения начертательной геометрии, знакомить студентов с методикой обучения, оценивать их отношение к данной дисциплине как учебному предмету, раскрыть необходимость широкого его использования как источника расширения и углубления знаний, обуславливающих успешное изучение новой техники.

Изложенные выше положения могут служить основой для проведения эксперимента, целью которого было бы выявление эффективного ряда заданий на занятиях, проводимых с использованием элементов проблемного обучения, реализация условий формирования положительной мотивации, направленной на развитие интереса к начертательной геометрии у студентов и оказывающей влияние на активизацию их успеваемости. В задачу проводимого эксперимента входило бы изучение влияния внутренних и внешних мотивов на развитие интереса у студентов к изучению предмета, а также и выявление факторов, снижающих интерес к дисциплине. Условиями проведения эксперимента предусматривается:

а) чтение пяти лекций с использованием элементов проблемного обучения;

б) чтение пяти лекций в одном и том же потоке без использования проблемных элементов.

Таким образом, можно сделать вывод, что проблемное обучение создает в аудитории соответствующие условия для развития устойчивых познавательных интересов и в результате этого происходит формирование внутренних мотивов учебной деятельности студентов, а следовательно, появляется цель к самостоятельному изучению дисциплины.

1. Андриес Ван Дан. Проблемное обучение инженерной графики. – М.: Мир, 1989. – 205 с.

2. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознательность. – М.: Наука, 1997. – 304 с.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Н.Л.СЕМЯННИКОВА, канд. біол. наук

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

В останні десятиріччя слово «екологія» стало більш розповсюдженим. Дуже часто йдеться про екологізацію всіх наук, екологічність виробництва, екологію різноманітних живих систем. Тому сучасні екологічні проблеми значно впливають на педагогіку і систему освіти.

Головна мета екологічного виховання полягає в тому, що в людини повинні формуватися не лише відповідні знання і вміння, а й певні якості особистості. Йдеться про формування екологічної свідомості, екологічної культури, які мають регулювати всю діяльність і поведінку сучасного покоління. Необхідною умовою формування екологічної культури є усвідомлення соціального замовлення взаємовідносин людини з природою.

Екологічне виховання – тривалий багатofакторний цілеспрямований процес формування екологічної свідомості й екологічної культури. Провідними елементами формування екологічної свідомості виступають: знання (засвоєння основних наукових понять про природу, екологічні проблеми); усвідомлення (виховання свідомого ставлення до природного довкілля); ставлення (розуміння природи як унікальної цінності та джерела матеріальних і духовних сил людини); навички (здатність практичного засвоєння довкілля); діяльність (участь у вирішенні екологічних проблем).

Наслідком екологічного виховання людини є формування мотивів, потреб, звичок, цілеспрямованої екологічної поведінки та природоохоронної діяльності, здорового способу життя.

Основою екологічного виховання студентів виступає екологічно зорієнтована педагогіка. Вона містить у собі принцип природо відповідності, екологію соціального середовища, екологію внутрішнього світу людини, екологізацію навчання та виховання.

Питання екологічного виховання й освіти є особливо актуальними для України в зв'язку з безліччю екологічних проблем, для вирішення яких необхідно мати високий рівень екологічної грамотності. Але сама по собі екологічна грамотність недостатня. Необхідна нова парадигма, новий підхід до екологічної проблематики в цілому.

Сьогодні в Україні створена багатоступінчаста система екологічної освіти, першим рівнем якої для іноземних студентів є підготовчі факультети (ПФ). Таким чином, важливим завданням ПФ є формування у іноземних студентів пізнавального інтересу до екології в процесі вивчення предметів як природничого, так і гуманітарного циклів.

Практика показує, що переважна кількість студентів, які прибувають на навчання до України, не мають уявлення щодо існування екології як науки. У деяких країнах природознавчі дисципліни з різних причин не є обов'язковими для середніх навчальних закладів гуманітарного напрямку. Так, у 75% студентів, які проходили вхідний тестовий контроль, відсутні навіть початкові екологічні знання.

На ПФ НТУ «ХПІ» накопичений певний досвід екологізації навчального процесу. До навчальних планів підготовки студентів економічного і гуманітарного профілю введені курси «Основи природознавства», «Розміщення виробничих сил і регіоналістика», «Основи природознавства і екології», «Основи екології», «Країнознавство», що містять розділи, які присвячені охороні довкілля, відтворенню відновлюваних природних ресурсів, енергозберігаючим технологіям та ін. Екологічно орієнтованими є також курси біології, хімії і фізики. Предмети гуманітарного циклу акцентують увагу студентів на моральному аспекті спілкування людини з природою.

На наш погляд, екологічну підготовку студентів необхідно здійснювати також в різних формах позааудиторної роботи, таких як уроки – концерти, диспути, ділові ігри, літературно – екологічні свята, інтегровані семінарські заняття, науково-теоретичні студентські конференції, екскурсії в музей природи, зоопарк, природничо-заповідні об'єкти, проблемні лабораторії, на промислові підприємства тощо.

ДУХОВНІ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

В.В.СОСОННА

Харківська національна академія міського господарства

Складовими духовно-розвивальної освітньої системи українського менталітету виступають такі домінанти: Мудрість, Цнота, Чистота, Відкриття істинних Знань, Рівновага, Духовність, Дипломатичність, Любов, Творчість, Самореалізація. Ми визначились на цих фундаментальних домінантах українського характеру з трьох причин загальноєволюційного людського буття. По-перше, намагання історії, часу, окремих людей підмінити істинні домінантні риси характеру українців штучними, надуманими, такими, не притаманними нашому народові. Так, наприклад, цноту – цю підвалину характеру українця, української родини замінено на безчестя, розпусту; істинні знання з нашої історії замінено на інтернаціональний субстрат; витримка, урівноваженість українського характеру подаються як хитрість, оманливість; духовність етносу замінюється на злобливість, мстивість; колективність (сборність, спільнота, гурт, толока, громада, люди) вирвано з корінням; упевненість у своїх силах підміняється таким психічним відхиленням як заздрість. Феноменальна творчість народу зводиться до примітивізму, ненависті, лихослів'я і зверхності. Основною ж рисою українського етносу (у чому ми глибоко переконані) є його сердечність, відкритість світові. По-друге, знецінення українцями свого духовно-морального ідеалу й духовно-єволюційного потенціалу, перш за все, – мови. Кордоцентричність, відкритість, щирість, духовність українського народу закарбована його співучою мовою в віках. По-третє, це впевненість, що всі підвалини еволюційних процесів на Землі і, зокрема, в Україні відбувалися й відбуватимуться на засадах мудрості, істини, врівноваженості, кордоцентричності, колективності, любові й інтегративності. Скільки десятиліть головним мірилом виховання був негативний приклад, критиканство, засудження... Чи не пора скористатись неоцінним скарбом Г.Вашенка і сказати українцеві вголос хто він є на нашій і своїй Землі? Григорій Вашенко основними, домінантними вважав риси характеру українця, що викристалізовувались упродовж тисячоліть: повага до Жінки, Жінки-Матері (лагідність, вихованість, мудрість, цнотливість, чистота, здоров'я), філософічність – схильність докопуватися до істини життя людини й природи (терпіння, творче сприйняття світу, синкретичність інтелекту, багата уява), мирність – урівноваженість (спокій, уважність у взаємостосунках, щедрість), кордоцентричність – сердечність (духовний аристократизм, чесність, відважність, хоробрість, безстрашність, гостинність), гідність

– упевненість (а це ще й дружелюбність, демократизм, спостережливість, відчуття захищеності, простота в стосунках), слухняність – покірливість (уміння прощати, любов до ближнього, доброзичливість, людяність, вірність), високий рівень творчої обдарованості (любов і пошана до всього живого, відданість, висока пасіонарність, волелюбність, поліфонія різних мистецьких виявів українців). Усі ці та багато інших аналогій наштовхнули нас на створення нової парадигми викладання основ наук у ліцеї: української мови, літератури, українознавства. А для цього потрібно було спроектувати духовно-розвивальну дидактичну систему.

Нова парадигма духовно-розвивальної освітньої системи передбачає у нашому випадку багато різноманітних, логічно пов'язаних складових. Це, перш за все, загальна гіпотеза, що визначається як “Українознавство – шлях до самовдосконалення” і реалізується у проєкті з чотирьох складових: процес пізнання себе у навколишньому світі, інтегруючий фактор пізнання світу через українознавство, риси характеру, що сприяють самовдосконаленню та сукупність наук, що становлять систему істинних знань із українознавства.

У ИСТОКОВ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ

Ю.И.СТРЕЛЕЦ, А.В.БАРЖИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

За тысячи лет человечество сформировало общедоступный метод познания – наблюдения. Жизненный опыт кристаллизовал их в заповеди воспитания, которые стали народной педагогикой. Её сила в том, что после того, как ты узнал мудрое, бесценное, общенародное – сохрани его и обязательно передай последующим поколениям.

В истории Украины периода Киевской Руси, когда утверждалось христианство, Я.Мудрый и митрополит Илларион создали «Устав», в котором ряд статей зафиксировали период древней семейной педагогики, основы семейного и брачного права, сложившиеся ещё в языческие времена. Это было данью истории и исторической преемственностью. Вместе с тем утверждались новые гуманные, нравственные нормы, регулирующие семейные и общественные отношения. Под особую охрану взята мать, женщина, девушка, ребёнок. 15 статей из 43 «Устава» защищают их честь, благополучие и свободу.

Иллариону принадлежит труд «Слово о законе и благодати». Это древнейший литературный памятник, раскрывающий прогрессивную роль просвещения, культуры. Разработанные Илларионом законопо-

ложения о семейных отношениях, охране материнства и детей дают основания считать его основоположником официальной семейной педагогики Украины.

В курсе истории Украины изучается такой источник как «Поучение детям» князя Владимира Мономаха. Его выводы о роли знаний в формировании молодого поколения, о необходимости самостоятельности и инициативы в принятии решений, трудолюбия и воли, заботы о других и доброты звучат актуально и в наши дни.

Украинская история славится и таким учёным-педагогом как Епифаний Славинецкий (XVII ст.), который окончил несколько европейских университетов, работал в Киево-Могилянской академии и из неё был приглашён царём Алексеем Михайловичем в Москву. Е.Славинецкий активно доказывал необходимость широкого распространения образования, ставя в прямую зависимость развитие государства от успешности развития образования и науки. Особой педагогической заслугой Е.Славинецкого, подтверждением его научной самобытности является одна из плодотворнейших идей о воспитании, высказанная в трактате «Гражданство обычаев детских...» – неразрывность умственного, нравственного и физического воспитания детей, в основу которого положено уважение к личности, к человеку, вообще к людям.

Сделанные штрихи не могут полно и исчерпывающе нарисовать все направления процесса развития педагогики. Это и не ставилось нами как цель. Здесь доказывается главная истина – народная педагогика – исток и принятая духовная историческая традиция. Сущность её составляют гуманизм, нравственность, патриотизм, гражданственность, утверждение первостепенной роли образования и воспитания молодых людей.

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

С.Б.ТИМОФІЄВА, І.А.ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук
Харківська національна академія міського господарства

Багатоаспектність і багатофункціональність культури і моралі, їх суперечливі визначення зумовили різні підходи дослідників до трактування поняття «моральна культура». Його трактують як позитивний аспект цивілізації, як феномен культури, як цілісне утворення, як самотійне явище, як моральну діяльність. За своєю сутністю моральна культура є складною інтегральною якістю особистості, що обумовлена

специфікою професійної діяльності. У її структурі виділяють емоційно-мотиваційний, регулятивний та діяльнісно-практичний компоненти. Моральну культуру розглядають як якісну характеристику морального розвитку, моральної зрілості особистості, високого рівня моральних відносин, які проявляються в культурі моральної свідомості, культурі моральних почуттів та культурі поведінки. Дослідження феномена «моральна культура особистості» становить нерозривну єдність моралі і культури, що фіксується в необхідних для повноцінного життя людини моральних нормах: відповідальності, справедливості, чесності, миролюбності, порядності тощо.

Аналіз компонентів феномена «моральна культура особистості» дає можливість визначити рівні сформованості моральної культури студента: творчий (високий), рефлексивно-пасивний (вище середнього), репродуктивний (середній) і емпіричний (низький).

Критеріальні показники моральної культури особистості: відповідальність за результати економічної діяльності; справедливість у взаємостосунках із суб'єктами економічної діяльності; миролюбність, толерантність у партнерських відносинах; повага людської гідності; порядність у всіх видах бізнесової діяльності. Вони характеризуються ступенем прояву, міцністю, глибиною, повнотою, дієвістю, самостійністю у реалізації моральних знань, умінь, навичок.

Порівняльна ієрархія особистісно-професійних якостей випускників і підприємців установлює зміни, що відбулися в їхній структурі, свідчать про якісні перетворення моральної культури, де домінантне місце займає відповідальність під час здійснення економічної діяльності. Одним із критеріїв оцінки підприємницької діяльності виступає засіб регуляції дій та взаємостосунків з іншими людьми.

Успішність формування моральної культури студентів забезпечують такі умови: використання концепції знаково-контекстного навчання; впровадження діалогічного спілкування професійного спрямування; залучення студентів до пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної і практичної діяльності.

Методика організації навчально-виховної діяльності полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на компоненти моральної культури і передбачає застосування комплексу методів і форм навчально-виховної роботи: дискусія, діалогізація, створення ситуацій морального вибору, етичного оцінювання та співвідношення з відповідними моральними нормами та ін. Найбільш вживаними є різні види ігор: сюжетно-рольові, імітаційні, інтерактивні, ділові, позиційні.

Організація роботи з виховання моральної культури особистості передбачає формування синтезованих знань про моральну культуру,

гуманізацію спілкування та взаємин молоді на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів; діалогізацію спілкування, розвиток ціннісного ставлення до людини. Основними умовами спілкування, що забезпечують його ефективність, є такі: розуміння, визнання й прийняття іншого як унікальної особистості; формування ядра особистої гідності кожного студента; використання активних форм роботи, які б реалізували мету завдання, оновлений зміст моральних норм.

ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

А.С.ТКАЧОВ

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди

За останні десятиріччя суттєво підвищилися роль і значення інформації в житті людини. Знання стали стратегічною цінністю та основним ресурсом інтелектуального розвитку соціуму. З точки зору сучасних науковців, людство ввійшло в так званий період інформаційного суспільства, який характеризується:

- доступністю сучасних інформаційних технологій як засобу отримання необхідної інформації;
- наявністю можливості оперативного доступу до загальних комунікативних систем, який прибирає часові та просторові обмеження на здобуття інформації;
- прискореним розвитком інфраструктур, які забезпечують акумулювання інформаційних ресурсів в обсязі, достатньому для науково-технологічного й соціального прогресу;
- прискороною комп'ютеризацією всіх сфер виробництва та управління;
- наявністю якісних змін у соціальних структурах, що зумовлює подальше поширення сфери інформаційної діяльності.

Динамічне поширення інформаційних технологій потребує того, щоб кожна людина оволоділа вміннями працювати з інформацією, зокрема своєчасно знаходити, відбирати, опрацьовувати, зберігати та конвертувати її відповідно до поставлених цілей, представляти у формі, зрозумілої для інших людей. Отже, сформованість зазначених умінь є необхідною передумовою успішної життєдіяльності та трудової діяльності особистості в сучасному соціумі. У зв'язку з цим ще у школі важливо забезпечити опанування молодими людьми основних умінь роботи з інформацією. У свою чергу, вирішення цього завдання

значною мірою залежить від сформованості в учителів інформаційної культури, яка проявляється передусім у здатності ефективно використовувати інформаційні технології в педагогічному процесі, цілеспрямовано залучати до них школярів.

Основними цілями та завданнями створення освітнього середовища, яке забезпечує зростання інформаційної культури майбутніх педагогів, є:

- приділення особливої уваги розвитку вмінь студентів працювати з інформацією;
- формування загальної комп'ютерної грамотності майбутніх педагогів, ознайомлення з найпоширенішими пакетами програм;
- використання нових інформаційних технологій та озброєння ними студентів;
- реалізація можливості щодо доступу до нової інформації в галузі розвитку інформаційних технологій, комп'ютерної техніки та засобів зв'язку;
- формування творчого способу мислення, нестандартного підходу до вирішення поставлених завдань;
- забезпечення розвитку вмінь знаходити та виділяти потрібну інформацію, обробляти її, зберігати та використовувати її на практиці для вирішення певних завдань.

Таким чином, заклади освіти повинні приділити повсякденну увагу вихованню інформаційної культури майбутніх учителів, а також сприяти формуванню в них умінь самоосвіти задля подальшого забезпечення можливості працювати з постійно зростаючим обсягом інформації. Адже майбутній педагог буде спроможним у процесі педагогічної діяльності здійснити формування необхідних умінь та навичок учнів щодо використання сучасних інформаційних засобів тільки в тому випадку, якщо він має достатній рівень інформаційної культури.

НАДСМЕРТНІСТЬ ЧОЛОВІКІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І РІШЕННЯ

Н.П.ТРИПУТІНА

Харківська національна академія міського господарства

Кожна проблема життя суспільства задля свого вирішення перш за все потребує чіткого усвідомлення. Такою є проблема надсмертності чоловіків – явище переважання смертності чоловіків над жіночою смертністю. Це явище характерне для всіх розвинених країн світу. Але в Україні воно набуло таких масштабів, коли виникла загроза безповоротної втрати людського потенціалу країни.

Середня тривалість життя чоловіків в Україні на 12,5 років менша, ніж в українських жінок.

Смертність українських чоловіків у віці 28-46 років перевищує жіночу в 4 рази.

Сьогодні українські чоловіки вмирають передчасно (до 65 років) у 3 рази частіше, ніж їх однолітки у країнах ЄС.

80% серед усіх самогубців – чоловіки працездатного віку.

Серед померлих від інфаркту чоловіки становлять 79%, серед померлих від інсульту – 66% (це за тієї умови, що саме ці захворювання становлять 65% причин смертності загалом).

На злякисні новоутворення (рак) чоловіки хворіють на 40% частіше за жінок.

Отруєння, травми та нещасні випадки забирають щороку понад 80 тисяч чоловіків працездатного віку.

Рівень смертності чоловіків у віці 30-44 років в Україні перевищує цей рівень у країнах ЄС у 5 разів.

За рівнем передчасної смерті від інфекційних хвороб Україна випереджає ЄС у 10 разів, при чому 4/5 цих смертей припадає на чоловіків.

Загрозливою є й динаміка розвитку цього явища: впродовж останніх 25 років перевищення рівня передчасної смертності чоловіків над смертністю жінок зросло із 2,5 разів до 3-х разів.

Наслідками вищезазначеного є зокрема:

- загроза суспільному виробництву;
- зниження оборонного потенціалу;
- сирітство, самотність, зубожіння населення;
- деформація статево-вікової структури населення України;
- зниження відтворювального потенціалу тощо.

Для того, щоб протидіяти цьому страхітливому явищу, треба проаналізувати його причини. Спеціалісти поділяють їх на фактори біологічного та соціального характеру.

Загальновідомо, що жіночий організм характеризується більшою витривалістю, спричиненою його специфічною функцією продовження та збереження роду, гнучкістю та стійкістю до стресу. Але (зазначимо) для виконання цієї надважливої функції жінка бере на себе й значні ризики, включаючи загрози здоров'ю та життю. Дозволю собі припустити, що ці біологічні «бонуси» та втрати приблизно урівноважують одне одного.

Тож доцільніше буде зосередитися на соціальних факторах чоловічої надсмертності в Україні, які є насправді більш підконтрольні соціуму в цілому та окремій особистості зокрема. Серед них дослідники

вказують у першу чергу на такі:

- 1) трикратне переважання чоловіків серед працюючих у шкідливих та небезпечних умовах,
- 2) надмірне вживання серед чоловіків алкоголю, наркотиків, пристрасть до тютюнопаління,
- 3) більша схильність чоловіків до ризикованої поведінки.

Перший пункт можна проілюструвати, наприклад, такими цифрами: у будівництві чоловіків працює у 8 разів більше ніж жінок; на транспорті, у зв'язку, у видобувній промисловості (зокрема у вугільній) – у 5 разів; до цього необхідно додати армію, правоохоронні органи, рятувальні служби. Вихід з цього глухого кута навряд чи можливий без участі держави у покращенні умов праці.

Другий пункт стосовно вживання алкоголю, тютюну, наркотиків. Тут, наприклад, є такі дані, що смерть від випадкового отруєння алкоголем в українських чоловіків трапляється у 32 рази частіше, ніж у жителів країн ЄС. Велике переважання смертності від легеневого туберкульозу та раку легенів (на 40% більш за жінок) через цигарки. Україна займає 7 місце у світі за поширеністю паління в загальній популяції, при чому у нас палять 67% чоловіків віком від 15 років.

Схильність до ризикованої поведінки досить чітко проявляється зокрема у захопленні ризикованими видами спорту і взагалі небезпечними розвагами, у необережних способах управління транспортом.

ТИПИ РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ЧОЛОВІКІВ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЇХ МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ

Тип ризикованої поведінки чоловіків	Можливі наслідки ризикованої поведінки
Паління цигарок	Рак легенів (доведений прямий кореляційний зв'язок), хронічні обструктивні захворювання легенів; хвороби серцево-судинної системи (інсульт, інфаркт); психологічна залежність
Вживання алкоголю	Алкоголізм (симптомокомплекс), цироз печінки, хвороби серцево-судинної та травної системи, травми, отруєння, нещасні випадки, кримінальна злочинність (серед засуджених 87-88% чоловіків)
Вживання наркотичних речовин	Фізична та психологічна залежність, травми та нещасні випадки, ВІЛ-інфекція та СНІД, інші інфекції з парентеральним (через кров) шляхом передачі (вірусні гепатити В та С) тощо
Безладне статеве життя, сексуальні стосунки без використання презервативів	Інфекції, що передаються статевим шляхом (ПСПП), ВІЛ-інфекція та СНІД, небажана вагітність у партнерки (аборт та його можливі ускладнення)
Власне ризикована поведінка та небезпечні умови праці	Трави, отруєння, аварії та нещасні випадки
Нездоровий спосіб життя, нехтування фізичними вправами та гігієною харчування	Ожиріння, хвороби серцево-судинної та травної системи, опорно-рухового апарату

Чи не головною причиною (макрофактором) зростання передчасної смертності українських чоловіків науковці вважають генералізований стрес, викликаний нездатністю пристосуватися до швидкозмінних соціально-економічних трансформацій суспільства на зламі тисячоліть та втрату звичного соціального та професійного престижу. Якщо оцінювати ці трансформації з точки зору гендерної рівноваги, то можна визначити, що суттєві зміни відбулися у царині взаємин між чоловіками й жінками. Людство вступило до якісно нового етапу свого розвитку: традиційне патріархальне суспільство потроху йде в минуле. А до цього неготовими виявилися як чоловіки, так і жінки. Більшість наших співгромадян психологічно залишаються на позиціях минулого. Як наслідок цього протиріччя виступають дезадаптація, синдром хронічної втоми та «робочого вигорання», неврози, патології органів та систем організму. Чоловіча частина соціуму, яка саме втрачає свої головуючі позиції у владі, господарському житті, в сім'ї, дуже болісно реагує на ці процеси. В Україні трансформації у міжстатевих стосунках, характерні для всіх розвинених країн, співпали із довготривалою соціально-економічною кризою, можливо, тому і наслідки виявилися такими вражаючими.

Про досягнення гендерної рівноваги між чоловіками й жінками за таких обставин не може бути й мови, тому ми сьогодні і ведемо розмову про цю трагічну ситуацію. Проблема стосується кожного з нас, тому й вирішувати її треба всією громадою. Але шляхи вирішення можуть бути у кожного різні, специфічні.

Фахівці для цього пропонують заходи, які можуть бути віднесені до трьох блоків: інформаційного, навчального, комунікативного.

Інформаційний блок передбачає:

1. Перегляд законодавства стосовно заборони пропаганди ризикованої поведінки у ЗМІ, особливо серед молоді.
2. Перегляд законодавства щодо реклами (алкоголь, тютюн).
3. Контроль щодо дотримання законодавства, особливо з боку громадських організацій.
4. Законодавче забезпечення формування у населення навичок здорового способу життя через впровадження обов'язкових програм для навчальних закладів, ЗМІ, проведення інформаційних кампаній.

Навчальний блок передбачає:

1. Розробку та впровадження сучасних навчальних курсів для студентської та учнівської аудиторії щодо попередження ризикованої поведінки.
2. Підготовка інформаційних матеріалів, електронних ресурсів, телевізійних та радіопрограм.

3. Навчання окремих цільових категорій: військових, правоохоронців, представників інших відомчих структур.

Комунікативний блок передбачає:

1. Організація «гарячих» телефонних ліній, Інтернет-форумів, можливість «зворотного зв'язку».
2. Робота в громадах, ширше залучення недержавних організацій для формування у суспільстві нових підходів для визначення ролі чоловіка у сучасному світі.

На сьогодні, незважаючи на впровадження Загальнодержавної цільової програми «Здорова нація», розрахованої на період 2009-2013 рр., спостерігається недостатня ефективність державної політики щодо формування здорового способу життя у населення України, особливо в молодих чоловіків. Без формування нових цінностей та орієнтацій суспільства на збереження та зміцнення здоров'я людей, популяризації здорового способу життя та подолання суспільної байдужості до здоров'я нації, формування соціальної та особистісної мотивації до його збереження та зміцнення ми не зможемо подолати страхітливої загрози, яка нависла над нашими чоловіками та синами. Та модель «чоловіка», яка досі панує у свідомості пересічного українця і яку нам часто-густо нав'язує реклама (безшабашного відчайдуха та питущого ненажери), не здатна вивести Україну з існуючої демографічної кризи. Вища школа може і зобов'язана засобами виховання вплинути на формування чоловіка ХХІ сторіччя, а тим самим мінімізувати явище надсмертності чоловіків у нашій державі.

1. Безробіття серед чоловіків: регіональні тенденції та нові виклики для державної політики / О. Жукова, В. Купрій, Н.Н. Чермошенцева – Херсон, 2009. – 54 с.

2. Круглий стіл на тему: «Становище чоловіків в Україні» 19 лютого 2009 року. – К.: КІС, 2009. – 64 с.

3. Рингач Н.О. Надсмертність чоловіків: нагальна проблема українського соціуму // *Medix Anti-Aging*. – 2009. – №1.

ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ю.В. ФЕДОТОВА

Харківська національна академія міського господарства

На сьогодні в світі загалом, і зокрема в Україні, гендерні дослідження викликають певну зацікавленість вчених і суспільних діячів. Українська держава на сучасному етапі зазнає глибоких демократичних перетворень. Реформи, що проводяться в усіх сферах соціального життя українців, спрямовані на формування і розвиток демократичної держави, в якій людина має пріоритетну цінність, а ідея гендерної рів-

ності є невід'ємною частиною життя нашого суспільства.

Формування професійного спрямування має нестійкий і неконтрольований характер, який проявляється в порушенні у студентів самоідентифікації як суб'єктів діяльності, дезорієнтації уявлень про професійну сферу і положення людини у професії відповідно до „чоловічих” і „жіночих” соціальних ролей, а також у дисонансі професійно важливих якостей і здатностей з тими якостями студента, які потребуються від них педагогами, або є суспільно схваленими якостями чоловіків і жінок.

У системі освіти гендерний контекст визначають як теоретичну концепцію і освітню практику. Гендерні підходи сьогодні міцно впроваджуються у зміст вищої освіти через дисципліни соціогуманітарного циклу: філософію, соціологію, психологію, культурологію, у зв'язку з чим актуальними стають проблеми легітимації гендерного підходу в ті чи інші навчальні дисципліни, вибору оптимальних методів гендерної освіти.

На сьогодні існує самостійна дисципліна – гендерна педагогіка, сутність якої можна визначити як:

- педагогічну систему, яка враховує волевиявлення двох соціальних статей – жінок і чоловіків у громадянському суспільстві як рівних у можливостях і правах з урахуванням їх гендерних інтересів і потреб;
- сукупність підходів, спрямованих на створення комфортних умов у ВНЗ для соціалізації студентів.

Як галузь науково-практичних досліджень гендерна педагогіка не має твердого академічного статусу, вона продовжує сприйматись ученими у сполученні з сексуальною освітою, а також трактується як урахування специфіки статі вихованців у навчально-виховному процесі. Мета гендерної педагогіки – корекція впливу гендерних стереотипів на користь прояву та розвитку особистих властивостей індивіда. Основна ідея статевого підходу в освіті – врахування специфіки впливу на розвиток хлопців та дівчат усіх факторів навчально-виховного процесу (зміст, методи навчання, склад дисциплін тощо).

Ефективність гендерного виховання обумовлюється методами його впровадження. У національній вищій школі накопичено значний досвід з розробки та впровадження в навчальний процес технологій, форм і методів викладання, що стали вже традиційними: лекцій, семінарів, диспутів, бесід, самостійної роботи з підручником, написанні рефератів, підготовки доповідей тощо. Використання потенціалу цих форм і методів для реалізації задач гендерного виховання має багато позитивного: дозволяє акцентувати увагу студентів на ключових аспе-

ктах теми, знайомити з різними концепціями та підходами до проблеми, робити загальні висновки. Однак традиційні методи слабко орієнтовані на активну взаємодію студента з викладачем, дискусії студентів між собою, самостійне прийняття рішень, що може бути вирішальною передумовою формування їхньої гендерної складової у вищій школі.

Пріоритетну роль у гендерному вихованні повинні займати сучасні технології навчання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення, будуються на основі багатобічної взаємодії (різноманітні види дискусій, ситуаційно-рольові ігри, методи аналізу проблемної ситуації).

КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА НОВОЇ ПАРАДИГМИ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

О.В.ХОМ'ЯКОВА

Харківська національна академія міського господарства

Сьогодні вища освіта взагалі і така її складова, як виховання, змінюється в усьому світі. Вона реформується як за змістом, так і за формою. В Україні зміна форм домінує над зміною змісту. виправити таке становище можливо, зваживши на кардинальну роль культури у вищих навчальних закладах.

Така роль культури покладена на ВНЗ в основних документах Болонського процесу, починаючи з Великої Хартії Університетів, в преамбулі якої чітко зазначається, що майбутнє людства значною мірою залежить від культурного, наукового і технічного розвитку, зосередженого в центрах культури, знань та досліджень, якими є університети. (Зважимо, «культурного» розвитку, це по-перше, що означає зміну ролі і місця культури). Завдання університетів щодо поширення знань серед нових поколінь передбачає (підкреслюється у Великій Хартії Університетів), що в сучасному світі вони мають служити суспільству в цілому, зокрема робити значний внесок у подальшу освіту заради культурного, соціального й економічного майбутнього суспільства. (І знову на першому місці наголошується про культурне майбутнє суспільства).

Сучасне бачення культури як основи нової парадигми виховання студентів закладене в самій сутності культури, якщо розуміти її як специфічно людський спосіб діяльності, спрямований на творення продуктів духовного і матеріального характеру, результатом якого є динамічна система ідеалів, норм цінностей, що втілюються в соціальному розвитку людини. Культура через мову, систему цінностей, норм, і традицій вищого навчального закладу, з якими студент озна-

йомлюється з перших днів навчання, задає молодій людині певні способи бачення й пізнання світу, створення певних форм життєдіяльності в ньому, починаючи з характеру навчального процесу, ставлення викладачів до всього, що їх оточує: до змісту навчання, відносин між викладачами й студентами, між викладачами, до об'єктивності оцінювання знань студентів, до їх прав, до їх обов'язків, до «ваги» їхнього диплому врешті-решт. Тобто культура розглядається в першу чергу у соціально-виховному змісті, тобто з точки зору її включеності в умови діяльності ВНЗ. І в цьому сенсі на перший план висувається людинотворча сутність культури, яку можна розуміти у двох взаємопов'язаних сенсах: по-перше, людина, в даному випадку – викладач, розглядається як творець і транслятор культури, як суб'єкт виховання студентів; по-друге, людина, в даному випадку – студент, виступає як творення культури, як її об'єкт, як результат формуючого впливу вищого навчального закладу.

Таким чином, у новій парадигмі виховання в сучасних умовах головний акцент в осмисленні культури наголошується на тому, що вона (культура) виступає як система дій і як система символів, значень, цінностей. У виховному процесі культура виступає в якості складної розгалуженої динамічної системи. В ній взаємодіють три основних структурних компонента. По-перше, це діяльність людей на різних рівнях відносин: студент-викладач, студент-студент, викладач-викладач в певній сукупності характеристик цих відносин, притаманних навчальному закладу, спрямованих на створення конкретних цінностей майбутньої фахової діяльності студентів. По-друге, це сукупність матеріальних і духовних досягнень суспільства, що опредмечуються і транслюються, збагачуючись через сумісну діяльність викладачів і студентів (це збагачення, прирощення цінностей може бути як позитивним, так і негативним). По-третє, це сам процес відтворення й саморозвитку суспільства і людини при засвоєнні знань у навчанні студентів.

Центром зосередженості творчих сил у вихованні студентів, де зіткаються сили, що створюють культурні цінності і ті, що споживають їх, метою виховання є розвиток студента, його сутнісних сил, його здатностей, його духовного світу, його ставлення до всього, що оточує його.

ОСВІТА І НАУКА – ДІЄВІ ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

О.А.ЦИМБАЛЮК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

З історії розвитку різних держав відомо, що освіта і наука були і є сьогодні важливими чинниками їх розбудови.

Сучасне життя демонструє нескінченний ряд ідей, поглядів, концепцій, теорій в яких знову і знову здійснюється намагання усвідомити кардинальні зміни, які відбуваються в освіті, науці і їх вплив на виховання молоді.

Завдяки ним сучасна молодь поставлена в нові умови, перед нею з'являються несподівані, з точки зору традиційного гуманізму, випробування, в яких освіта і наука займають своє змістовне значення в якості системи цінностей.

Суспільство в своїх освітніх, наукових програмах здійснює величезні зусилля щодо підвищення якості освіти.

В Україні останнім часом відбуваються важливі зміни в економічній, культурній і політичній сферах, які базуються на основі освіти й науки і є невід'ємними складовими суспільного життя.

Освіта і наука в Україні мають ґрунтуватися не тільки на традиційних (знання, вміння, навички) засадах, але і на нових, запропонованих ЮНЕСКО: «вчитися знати, вчитися робити, вчитися бути, вчитися співіснувати».

Проблема освіти і науки виходить на передній план у зв'язку з формуванням нового типу суспільних відносин – інформаційних, вона є основою базових галузей народного господарства. Дійсно, прогрес і продуктивне існування держави немислимі сьогодні поза європейською цивілізацією.

Одночасне входження її в соціальний, політичний і культурний простір є неможливим без вирішення проблеми людини в контексті сучасної духовності.

Проте, вкрай важливо враховувати, що сьогодні цінності гуманізму, виховання молоді, проходять трансформаційні зміни у новому відношенні до освіти і науки.

Поліпшення рівня якості та змісту освіти й науки можна досягти шляхом активної участі й приєднання до Болонського процесу, який породжує ряд важливих для освітньо-педагогічної роботи проблем.

Зараз ми перебуваємо в полі домінанти економічного виміру всіх аспектів суспільного життя, де освіта і наука набуває першочергового значення. Економіка тепер – суддя всіх політичних та соціальних

проблем і суперечностей, які постали перед людиною і суспільством.

Економічне мислення нині заповнило життя людини. З цієї точки зору освіта і наука, на фундаментальних принципах якої побудована сучасна економіка, являє собою найбільш ефективний спосіб організації виробництва, економічного життя та й життя взагалі.

Молоде покоління, на якому лежить фактична відповідальність за долю країни, в значній мірі перебуває в невизначеності, оскільки політична боротьба, яка не стихає, все ще спрямована проти ринкової економіки. Економіка орієнтована на прибуток, на його приріст стає метою господарювання завдяки активності людини і її освітнього рівня.

Разом з тим, сучасна людина діє в особливий економічний аурі, в її «обіймах», на неї орієнтована, від неї залежна. Якби ми не хотіли зменшити роль матеріального чинника, якби не посилялись на визначну роль духовних, культурних, моральних факторів, вони можуть спрацювати лише при врахуванні особливостей розмаїтих впливів сучасного економічного буття, яке демонструє численні спокуси.

Іншими словами, вирішення сучасних проблем по навчанню і вихованню молоді, які стоять перед культурою і освітою України, передбачають відхід від світоглядних стереотипів стосовно взаємовідношення людини і економіки.

Нині в Україні зміцнюється ідея про те, що досягнення нашою державою політичної, економічної та соціальної конкурентоспроможності може стати єдиною метою для жителів усіх регіонів, незалежно від їхньої етнічної, релігійної чи мовної належності.

Лише високий рівень освіти, науки й культури, самосвідомості української нації нададуть можливості будувати по-новому відносини зі світовим співтовариством.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ВУЗЕ

С.В.ШАПОВАЛ, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

В настоящее время в сложных политических и экономических условиях развития Украины, когда нет стабильности, материальной и социальной защищенности молодежи, у студентов отсутствует достаточная мотивация хорошо учиться. По результатам нескольких сессий упала качественная успеваемость на многих факультетах. Особенно беспокоит тот факт, что даже сильные студенты постепенно теряют интерес к выбранной профессии. Ведь устроиться на работу по специ-

альности студенты старших курсов и выпускники ВУЗов практически не могут – везде требуется стаж работы в конкретной сфере.

Повысить эффективность воспитательной работы в ВУЗах можно только реальными делами. Если молодой человек будет занят работой, нужной обществу, за которую он сможет получать заработную плату, то время он будет проводить с пользой. У него появится желание совершенствовать свои знания и умения. Создание при ВУЗах конструкторских бюро, строительных фирм и других хозрасчетных организаций могло бы стать той ступенькой карьерного роста студенческой молодежи, которая позволит проверить свои силы, набраться опыта работы. Известно, что в воспитании важнейшим элементом является личный пример преподавателя, наставника, старшего коллеги. Работая рядом с настоящими профессионалами, какими славится наша Академия, ребята на практике получают значительно больше, чем читая учебники. Студенты с удовольствием откликаются на предложение преподавателей поработать в научной сфере – по хозяйственной и государственной тематике. Главное в этом деле – реальные проблемы, которые решаются при совместной работе с ведущими специалистами.

Выполняя самостоятельно или в группе с товарищами задания, требующие проявления творчества, ответственности, дисциплинированности, студент приобретает важнейшие для будущей работы знания и умения. Задача преподавателя состоит в правильности постановки задачи, своевременном контроле, разработке критериев оценки результатов. Студент должен научиться работать в коллективе. Зная, что от его личного вклада зависит успех всей команды, чувствуя себя «маленьким винтиком», убрав который ломается «огромный механизм», человек приложит максимальные усилия для выполнения порученной работы.

Привлечение студентов к общественной работе, к благотворительной деятельности оказывает огромное влияние на воспитание у молодежи лучших человеческих качеств: ответственности, доброты, чувства сострадания; формирует лидера. Хочу выразить благодарность студентам нашей Академии, сотрудникам и преподавателям, которые принимают участие в работе «Красного креста», Днях донора, помогают людям, оказавшимся в беде. Особо хочу отметить коллектив факультета Менеджмента за активное участие в сборе членских взносов «Красного креста».

В Академии работают творческие коллективы, спортивные секции. Созданы все условия для гармоничного развития личности. Ребята с удовольствием проводят время в кругу единомышленников, показывают отличные результаты на различных конкурсах и соревнованиях.

ях. Организация праздников и мероприятий в рамках факультета и Академии помогает лучше узнать друг друга. И тут рядом должны быть кураторы, тренеры, старшие товарищи, чтобы помочь студентам реализовать себя.

Немаловажное значение имеет организация быта студентов. Если кураторы и просто преподаватели кафедр будут интересоваться проблемами, которые возникают в общежитиях и в семьях ребят, то некоторые вопросы можно решить и помочь студентам.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Н.Ю.ШЕМИГОН, канд. пед. наук

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди

О.Л.РЯБЧЕНКО, канд. іст. наук

Харківська національна академія міського господарства

Останнім часом український освітній процес характеризується постійними змінами, нововведеннями, які стосуються як середньої, так і вищої школи. Це закономірно, бо сучасний світ пред'являє нові вимоги до людини ХХІ ст., і українська освіта намагається не залишатися осторонь цього процесу. Необхідно готувати спеціалістів, які здатні постійно вирішувати нові завдання, реагувати на великий загальний обсяг нової інформації і, головне, вміти застосовувати її на практиці. Ми можемо споглядати зміну освітньої парадигми «знання» на «розвиток». Особливе місце у вирішенні цих завдань відводиться вищій школі.

Отже, критеріями якості підготовки спеціалістів, які диктує сьогодення, виступають: творче мислення, здатність постійно підвищувати свій професійний рівень, здатність до альтернативного вирішення проблемних ситуацій, перенесення засвоєних знань та вмінь у нову ситуацію. Вирішенню цих завдань і повинні сприяти постійні реформи, які відбуваються в освітній галузі. Однак, чи здатне постійне реформування покращити вітчизняну систему освіти? Питання це риторичне, з одного боку, реформи – це поступ, шлях вперед, а з іншого – освіти, як і будь-якій іншій системі, потрібна стабільність і час для осмислення та втілення тих новацій, які пропонують. Постійне ж реформування не дає можливості ефективно впроваджувати нововведення, веде до постійної зміни ціннісних орієнтирів професійної підготовки.

За таких обставин вища освіта є об'єктом дослідження багатьох наукових праць. Науковці по-різному пропонують вирішувати завдання підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі в но-

вих реаліях. У сучасних концепціях розвитку вищої школи наголошується, що освіта має не тільки забезпечити майбутніх фахівців глибокими знаннями, але й сприяти розвитку особистісної позиції студентів, формувати чіткі орієнтири життєдіяльності. Таким чином, завданням вищої освіти є не тільки озброєння студентів професійними знаннями, але й залучення їх до тих потреб, мотивів та цінностей від яких залежить глибоке розуміння змісту своєї професії. Тобто можна говорити, що від ціннісних орієнтацій залежить професійна спрямованість, або ж змістовне наповнення професії. Розв'язання цих складних завдань неможливе без реалізації ціннісного підходу до оновлення університетської освіти.

Система ціннісних орієнтацій є ланкою, що визначає засоби і напрями діяльності майбутнього фахівця, є ланкою, яка пов'язує особистість з професійним середовищем завдяки внутрішнім механізмам діяльності. Саме цінності та ціннісні орієнтації визначають спрямованість діяльності інтелекту, що зумовлює важливість формування стійких ціннісних орієнтацій для професійного становлення спеціалістів.

Останнім часом з'явилася ціла низка досліджень, присвячених питанням розвитку ціннісних орієнтацій студентства. Дослідники єдині у думці, саме через цінності відбувається суб'єктивне вираження у свідомості студента важливості принципів, традицій, особливостей своєї майбутньої професійної діяльності.

За умови, якщо вища освіта виконуватиме завдання з формування професійних цінностей, покращиться процес підготовки фахівців, оскільки: сформовані професійні цінності стимулюють професійно-особистісний розвиток студента, активізуючи внутрішні механізми особистості (потреби, інтереси, мотиви, установки, відношення); відіграють стратегічну роль у поведінці та діяльності, визначають напрями професійної діяльності; коригують діяльність студента за допомогою оцінок, орієнтацій та установок, забезпечують взаємозв'язок особистісного й предметного в діяльності на основі особистісної орієнтації. Тобто формування професійних цінностей повинне стати складовим елементом професійної підготовки.

Формування професійних цінностей можна розглядати з позиції змістовного і процесуального компонентів. До змістовного компонента професійно-ціннісних орієнтацій студента входять: цінності-цілі, які пов'язані зі ставленням до професії – мотиваційною сферою діяльності; цінності-знання, що визначають теоретичне наповнення майбутньої професійної діяльності; цінності-вміння – визначають практичний компонент діяльності.

Процесуальний компонент професійних цінностей розкривається через реалізацію трьох взаємопов'язаних фаз. Перша фаза *інформування* – на цій фазі відбувається вибір цінностей на основі знань. У дослідження вчених, які займаються даною проблемою, зазначається що ціннісна сфера свідомості включає в себе когнітивний компонент, який базується на знаннях студентів, котрі представлені як елементами життєвого досвіду про обрану професію так і елементами науково-професійних знань. Наступна фаза *динамізм* – відбувається присвоєння особистістю цінностей, на основі отриманих знань, коригування власної системи цінностей, розширення кола професійних переконань. Остання фаза *проекткування* – проекція майбутньої професійної діяльності на основі присвоєних цінностей.

Отже, якість професійної підготовки спеціаліста у вищій школі прямо пов'язана з реалізацією ціннісного підходу. Оскільки система професійних цінностей є ланкою, яка пов'язує особистість з професійним середовищем завдяки внутрішнім механізмам діяльності.

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

С.І.ШТЕФАН

Харківська національна академія міського господарства

В сучасних умовах, коли на порядку денному в Україні стоять питання розбудови демократичної держави та формування громадянського суспільства, особливого значення набуває феномен громадської думки. Громадська думка є своєрідним проявом масової свідомості, в якій опосередковано й узагальнено виражається реальне ставлення народу або соціальної групи людей до фактів, подій, явищ та процесів об'єктивної та суб'єктивної дійсності, що торкаються їх потреб та інтересів.

Будучи виявом і особливим станом суспільної свідомості, відображаючи соціальні умови життя людей, громадська думка виступає важливим чинником у перебігу політичних і соціальних процесів країни. Становлення та розвиток її може відбуватися цілеспрямовано, під впливом політичних і громадських організацій, соціальних інститутів і установ, або стихійно – під безпосереднім впливом життєвих обставин, соціального досвіду та традицій. Тому дослідження обставин, що впливають на становлення громадської думки, вивчення і узагальнення умов її стійкості, динамічних процесів її мінливості з метою врахування цих факторів у культурно-просвітницькій роботі, являє значний інтерес для викладачів.

Сучасна практика культурно-просвітницької діяльності характеризується трансформаційними процесами, орієнтованими на збагачення змісту та подальший розвиток соціальних функцій установ освіти і культури, підвищення їх ролі у соціалізації та соціальній адаптації особистості, у зміцненні суспільних зв'язків між людьми. Актуальність проблеми реалізації виховного потенціалу громадської думки стає очевидною при аналізі практики культурно-просвітньої діяльності, в якій ще спостерігається розрив між наявними педагогічними можливостями громадської думки та реальними результатами використання її виховного потенціалу у духовному становленні особистості. Адже досліджуючи ті чи інші суспільні явища, слід не тільки давати їх основні характеристики, а що особливо важливо – передбачити їх еволюцію. Слід урахувати, що в інформаційному суспільстві провідне місце займає індустрія інформації і знань, основними елементами якої є: освіта, яка об'єднує не тільки освітні заклади, а й самоосвіту; засоби інформації та комунікації (преса, видавництва, телебачення, радіо, кіно, театр, мережа Інтернет тощо). Важливо виявити соціально-психологічні фактори, що впливають на процес духовного становлення особистості; на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з'ясувати закономірності становлення громадської думки та використання її як чинника виховного впливу; виявити можливості та педагогічні особливості культурно-просвітньої діяльності з вивчення громадської думки та використання її виховного потенціалу в різних формах організації дозвілля.

Громадська думка має потужний виховний потенціал, який може і повинен бути використаним у складному і багатогранному процесі виховання громадян нової незалежної України, формування у них рис духовно багатой, всебічно розвиненої особистості як основної цінності суспільства.

НОВОЕ В РАБОТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ-КУРАТОРА

В.А.ЮШКО, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

На современном этапе развития нашего общества происходят качественные изменения, как в имущественных так и в духовных отношениях. Неизбежно это захватывает и школу кураторства.

Основной формой воспитания студентов в XX веке было создание всюду «чувства коллективизма». Как начинал первокурсник учебный год? Поездкой «в колхоз», и было крайне желательным, чтобы с груп-

пой ехал куратор. Для него «предварительное знакомство» и отношение студентов к физическому труду имело немаловажное значение. Но, главным в этих поездках было некое объединяющее начало! Студенты в «вольной обстановке» объединялись в группы, а потом группы объединялись между собой и обычно к концу учебы академгруппа, а иной раз и целый поток, составлял единое целое. Необходимо также учитывать и тот факт, что с первого дня учебы в воспитательной работе принимал участие ВЛКСМ – мощный рычаг воздействия на нерадивых студентов!

Сегодня, в основном, продолжают использовать такие формы воспитания, как собрание группы («проработка» провинившихся), вызов на УВК кафедры, факультета – это формы «проработка в коллективе. И ещё, общение с родителями, посещение студентов в общежитии и т.д. Но необходимо учитывать, что сегодня нет ни поездок в «колхоз», ни ВЛКСМ – т.е. отсутствуют коллективные формы воспитания, как таковые.

За окном XXI век! Акценты сместились! Есть ли разница между студентом вчера и сегодня? Сегодня общество – это индивидуумы, разделённые как материальными, так и моральными ценностями.

А каковы сегодня взаимоотношения между студентом из богатой семьи и из бедной? А как относится в этом аспекте тот или иной студент к преподавателю-куратору! В основном-то богатые бедных за людей не считают (и наоборот) – таковы реалии общества сегодня!

Следовательно, все перечисленные выше формы воздействия на студента полностью утратили своё воспитательное воздействие и ничего кроме антагонизма, чувства унижения и раздражения у студента не вызывают. А что думает студент о кураторе?

В установках МОН Украины есть указание – «...у преподавателя со студентами должны быть ПАРТНЁРСКИЕ ОТНОШЕНИЯ» – и это замечательно! Автор этот постулат культивирует с 2005 г. и знаете – что посеешь, то и пожнешь. Как говорят студенты «получаешь кайф» от отношения студентов к тебе!

Вообщем необходимо менять подходы к кураторству! Однозначно никаких действий, направленных на унижение чувства достоинства студента (проработки на собраниях и т.д.) – только индивидуальная работа со студентом, что естественно требует больших затрат времени и выработки подходов к каждому студенту с учётом его индивидуальных особенностей.

РОЛЬ КУРАТОРА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Т.В.ЯРМАК, канд. соціол. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Кожне нове покоління, розвиваючи або відкидаючи певні норми поведінки та цінності життя своїх попередників, від століття до століття передає ідеї добра, розуму, справедливості, згоди, здійснює пошук створення ідеї взаємовідносин природи, людини і держави на шляху до істинного громадянського суспільства.

На початку третього тисячоліття вихованню має приділятися більша увага, ніж будь-коли раніше. Ми живемо в інформаційному суспільстві, для якого характерний розвиток мережі INTERNET, що впливає на всі сторони життя людства та сприяє створенню суспільства без меж. Змінилася ідеологія, погляди на загальнолюдські цінності, відбулася зміна соціально-політичних та економічних умов у суспільстві, значно звузилася матеріально-технічна база виховного процесу, розширився, але, на жаль, не в ліпший бік, вплив на свідомість молоді засобів масової інформації.

Суспільство (сім'я, школа, ВНЗ, оточення) недостатньо формує молодих людей із якостями високої моралі, вихованості культури; спостерігається розмивання норм моралі та поведінки, які утримують людей від негативних вчинків.

Вступивши до вищого навчального закладу, вчорашній школяр повинен повністю змінити своє ставлення не тільки до навчання та оволодіння професійними знаннями, а й до свого оточення. Не менше року буде потрібно студентам, щоб пристосуватися до самостійного життя.

Головним помічником в адаптації першокурсників до нового життя у вирішенні організаційних, навчальних та інших питань повинен стати куратор. Куратор – це піклувальник, людина, якій доручено допомагати групі студентів під час їх навчання в університеті.

Робота куратора групи – це нескінченний ланцюг загадок і питань, на які необхідно безперервно давати обґрунтовані відповіді.

Студенти є не тільки спостерігачами, але й активними учасниками подій, серцевиною усіх перетворень, що є запорукою створення умов для гідного життя, а також розвитку і реалізації особистості.

Основними напрямками роботи є забезпечення:

1. Дотримання демократичних цінностей;
2. Готовності до створення міцної сім'ї;
3. Здатності адаптуватися до нових умов життя;

4. Пошани до своєї родини, нації, держави.

Основними завданнями куратора є:

- виховання майбутніх спеціалістів авторитетними високоосвіченими людьми, носіями високої загальної, політичної, правової, інтелектуальної, естетичної, фізичної та соціально – психологічної культури;
- створення умов для вільного розвитку особистості;
- формування громадянської і соціальної активності та відповідності;
- вироблення кращих рис української ментальності;
- збагачення естетичного досвіду;
- створення умов для самореалізації особистості;
- пропаганди здорового способу життя.

Злагоджена студентська група є запорукою стабільності навчання. Як наслідок, стабільність консолідує студентів навколо основних цінностей ідей, норм, що дозволяє посилити виховний аспект процесу навчання. Куратори несуть велику відповідальність за свою роботу, тому що мають справу з особистостями певного віку. І тому наше завдання – прищепити студентам прихильність до таких категорій: духовність, злагода, правова культура.

Духовна особистість є носієм моральних прав, які відображаються на її характері та поведінці. Духовне виховання – це праця куратора із створення умов для формування таких рис характеру, які є основою розвитку найкращих стосунків, поглядів та переконань.

Формування духовної особистості потребує від куратора постійного вдосконалення системи виховання, а також урахування вікових особливостей і використання духовних цінностей.

Виховання на основі цінностей – шлях формування особистості, її духовного світу. Адже через правильний вибір основних життєвих цінностей проявляється самореалізація особистості.

Впровадження ідеї злагоди передбачає багато завдань, серед яких – навчання студентів шукати і знаходити порозуміння між собою, уміння вести дискусію. Молода людина мусить намагатися вчитися вести дискусію так, щоб шляхом переговорів із супротивниками створити союзника, із союзника – партнера в прийнятті узгоджених рішень. У процесі цієї роботи студенти навчаються бути комунікабельними, терплячими та стриманими.

Головне в діяльності культури студентської групи – це боротьба за становлення характеру юнака та дівчини в процесі навчання, за те, щоб вони вірили у власні сили та навчалися із захопленням.

Основними формами роботи з виховання особистості студента є індивідуальна робота з ним, робота з формування колективу групи із залученням до цього процесу студентів, спільні масові заходи, які здійснюються групою як в межах інституту, так і за його межами. Ці заходи виступають способом виявлення життєвої позиції студента: поваги до прав та основних свобод людини, до людської гідності особистості, у піднесенні культури прав людини, які формуються під впливом діяльності куратора.

СЕКЦІЯ 2

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОЯВЛЕНИЙ ТРАДИЦИОНАЛИЗМА И НОВАТОРСТВА В ВОСПИТАНИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЁЖИ

В.И.АБЕЛЕШЕВ, канд. техн. наук

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Общество – это непрерывно эволюционирующая, самоорганизующаяся система, в которой регулярно происходит рассогласование взаимосвязанных духовного и материального миров, корреляция которых неоднозначна.

Эрих Фромм убедительно показал, что в ходе истории агрессивность и жестокость общества не уменьшаются, являясь следствием не столько животной, сколько социальной основы человека, а рост поверхностного интеллекта вполне может сопровождаться психологической и духовной деградацией личности. Современный человек так и не стал активным субъектом, познающим и преобразовывающим окружающую среду.

Современное образование и воспитание должны соответствовать уровню трудностей, с которыми конкретным людям и обществу в целом пришлось, приходится и придётся сталкиваться. Заложённая в человеке энергия должна быть направлена на познание и разумное преобразование мира. Главной внутренней движущей силой развития обучения и воспитания студенческой молодёжи является диалектическое противоречие между постоянно возрастающими требованиями общества к молодому поколению и реальным потенциалом, способностями и возможностями молодёжи. Если серьёзно проанализировать содержание и методы современного образования и воспитания, то обнаружится несоответствие существующих традиций в образовании современным требованиям, а эта ситуация является весьма опасной.

Ведь никто не может знать, какие конкретные знания понадобятся в стремительно меняющемся мире через 15-20 лет. Основной целью образования и воспитания в современных условиях следует считать необходимость научить студентов смотреть в будущее, определять свою стратегию развития с учётом изменяющихся факторов, учить не отдельным частностям, а умению переключаться и воспринимать новые знания, выработать способность усваивать то новое, с чем предстоит столкнуться в будущем.

На развитие личности оказывают влияние три основных фактора: наследственность, окружающая среда, воспитание. Человек становится личностью только благодаря воспитанию. Воспитание – это социальное явление, процесс самоорганизации общества, передача предшествующими поколениями накопленного исторического опыта последующим поколениям с целью их социализации в существующем обществе. Воспитание может быть равным для всех и избранным для отдельных членов общества. Воспитание в классовом обществе, как правило, является избранным.

Проблема определения целей, принципов, методов, правил, содержания, задач и организации воспитательной деятельности прошла в своём развитии длительную эволюцию. Данная проблема является одновременно философской, психологической и педагогической.

Воспитание может быть государственным и частным, коллективным и индивидуальным, умственным и физическим, военным, трудовым, научным, политехническим, нравственным, идеологическим, эстетическим.

Основными функциями комплексного подхода к обучению и воспитанию являются направленность воспитания на всестороннее развитие личности, повышение эффективности и оптимизация воспитательного процесса. Воспитательная функция обучения органически вытекает из его содержания и осуществляется посредством специальной организации. Обучение всегда носит воспитательный характер, формируя у студентов мировоззрение, взгляды, представления, убеждения, необходимые для человека существующего общества. Характер воспитания определяется в первую очередь идейной направленностью обучения (материальность или нематериальность мира, познаваемость или непознаваемость законов природы, взаимосвязь или автономность явлений и другие факторы).

Принципы воспитания – это традиционные или новаторские исходные положения, которые определяют основные требования к процессу, организации и методам воспитания, указывают направление воспитательной деятельности, помогают творчески подходить к

процесу виховання і підвищувати його рівень.

Традиційна і новаторська педагогіка мають наступні основні протилежні принципи виховання. Цілеспрямоване виховання (розглядає студента як об'єкт маніпуляцій) або вільне виховання (передбачає, що людина є частиною природи, виховання є одним з основних природних прав людини і повинно відбуватися відповідно до природного її розвитку). Зв'язок виховання і реальної життя або відсутність зв'язку виховання і реальної життя, виховання в колективі або індивідуальне. Поєднання вимогливості і поваги до особистості студента в процесі виховання або відсутність такого поєднання. Системність і послідовність виховального процесу або відсутність цього. Цілісність і єдність виховального процесу або відсутність цього. Урахування вікових і індивідуальних особливостей студентів в процесі виховальної діяльності або відсутність цього.

В сучасних умовах велике значення має трудове виховання. «Труд – це неминувна обов'язковість суспільної людини» (Руссо). Навчання і виховання повинні бути пов'язані з працею.

В сучасних умовах метою виховальної діяльності слід вважати створення самостійної, всебічної, гармонічно розвинутої особистості для її ефективного функціонування в суспільстві. Ефективна реалізація виховальних функцій вузу можлива тільки в результаті цілеспрямованої діяльності всього колективу.

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

С.А.АЛЕКСАНДРОВА

Харківська національна академія міського господарства

Загальновідомо, що на будь-якого індивіда певною мірою впливає середовище як «те оточення, яке він сприймає, на яке реагує, з яким вступає в контакт, взаємодіє» [6]. Провідна роль у навчально-виховному середовищі належить особистості кожного з викладачів.

Вже в XIX ст. особистісним якостям педагога, його темпераменту, емоційній стороні навчання, психологічному обґрунтуванню ефективності останнього приділялася особлива увага [4]. Історії відомо багато прикладів, коли майстерні педагоги розкривали талант своїх вихованців, пригнічуючи негативні боки особистості. Педагог має коригувати розвиток особистості – підтримуючи позитивні прояви і усуваючи, або зводячи до мінімуму негативні.

Саме педагог «розкриває перед тими хто навчається мету діяльності, сприяє її усвідомленню...ефективному ходу їх діяльності – допомагає долати труднощі, корегує процес виконання, контролює результати...[1]». Викладач – професіонал несе студентам знання, формує уміння і впливає на їх ціннісні орієнтації, тобто поєднує три аспекти розвитку особистості: гносеологічний, прагматичний і аксіологічний. Кожен педагог має «свій індивідуальний облік, манеру діяти й різноманітну діяльність, звертатися до тих, хто навчається, спонукати, сприймати їх, володіє властивими лише йому прийомами, мімікою, жестами...» [2]. При цьому всі представники педагогічної професії мають володіти низкою основних якостей. Так, Н.Щуркова висуває такі загальні вимоги до якостей педагога як гуманізм, наукова захопленість, любов до професійної праці [7]. Гуманне відношення до тих, хто навчається, як основна і обов'язкова якість викладача, на думку автора, складається з інтересу до особистості кожного студента, його думки, стану, високих вимог до діяльності студента і турботи про розвиток його особистості.

Ю.Лагусев поділяє найважливіші вимоги до особистості педагога на головні й другорядні [5]. До перших дослідник відносив повагу до студентів, до педагогічної діяльності; наявність спеціальних знань у тій галузі, в якій він навчає студентів; широку ерудованість; педагогічну інтуїцію; високорозвинений інтелект; високий рівень культури і моральності; професійне володіння різними методами навчання та виховання студентів. Додаткові вимоги Ю.Лагусев вбачав у товарищескості, артистичності, почутті гумору тощо.

Актуалізуючи вплив особистісних якостей викладача на особистість учнів, Н.Щуркова зазначає «...чи є педагог працелюбним, правдивим, дисциплінованим або навпаки – все це йде в життєвий досвід тих, хто навчається» [7], тому викладач є не тільки часткою навчально-виховного середовища, а й часткою еталонного характеру.

Відношення студентів до предмету, навчання значною мірою залежить від особистості викладача, його ставлення до навчально-виховного процесу, поведінки, стилю спілкування, взаємин зі студентами. Адже «викладач своїм поведінням не лише співвідноситься з тими, хто навчається, а кожною своєю інтонацією, рухом, жестом, посмішкою, поглядом, мімікою навчає і виховує. Його вчинок слугує прикладом» [2].

Таким чином, знання, уміння, особистісні якості педагога значною мірою визначають успішність навчально-виховного процесу. Отже, особистість викладача має бути своєрідним ідеалом професіона-

лізму, поводження, особистісних якостей, авторитетом у студентського колективу.

1. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении: Уч. пособие / Г.И.Щукина, В.Н.Липник, А.С.Роботова и др.; Под ред Г.И.Щукиной. – М.: Просвещение, 1984. – 176 с.

2. Бойко А.Н. Теория и методика формирования воспитывающих отношений в общеобразовательной школе. – К. Вища шк., 1991. – 266 с.

3. Горячев М.Д., Долгополова А.В., Ферапонтова О.И., Хисматуллина Л.Я., Черкасова О.В. Психология и педагогика: Уч. пособие. – Самара: Самарский университет, 2003. – 187 с.

4. Золотухіна С.Т. Розвиток ідей виховуючого навчання в історії педагогічної думки та в практиці України: Навч. посібник для студентів педагогічних закладів. – Харків: ХДПУ, 1994. – 108 с.

5. Лагушев Ю.М. Воспитательный процесс в туристском профессиональном образовании. – М.: Советский спорт, 2000. – 272 с.

6. Новикова Л.И. Школа и среда. – М.: Знание, 1985. – 80 с.

7. Щуркова Н. Е. Когда урок воспитывает («Нравственный аспект»). – М.: Педагогика, 1981. – 128 с.

ОСОБЕННОСТИ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОТРАСЛИ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ

В.В.БАБИНА

Донецкий институт городского хозяйства

Государственной академии жилищно-коммунального хозяйства

Жилищно-коммунальное хозяйство (ЖКХ) – одна из наиболее сложных отраслей, результаты деятельности которой в значительной мере определяют социально-экономические показатели развития общества. Однако в данной сфере образовалось большое количество проблем, которые ставят под угрозу возможность ее стойкого функционирования. Для этого необходимо принять меры относительно восстановления отраслевой системы и повышения квалификации кадров, создать условия для овладения широким кругом специалистов жилищно-коммунального хозяйства. Также отраслевым высшим учебным заведениям необходимо подключиться к этому делу и разработать необходимые программные, методические и учебные материалы, в частности, относительно реформирования экономических отношений.

Главным документом, регулирующим реформирование отрасли жилищно-коммунального хозяйства, является Закон Украины «Об общегосударственной программе реформирования и развития жилищно-коммунального хозяйства на 2009-2014 гг.».

Современное социально-экономическое положение в Украине и в отрасли ЖКГ лично требуют активизации таких общепедагогических функций обучения как: образовательная, воспитательная, развивающая, побудительная (мотивирующая), организующая, что является основой формирования развитого кадрового потенциала отрасли.

Важную роль сыграет решение проблемы профориентации, которая рассматривается во многих тематических работах отечественных и зарубежных исследователей.

В частности, обучение и воспитание человека – будущего специалиста отрасли ЖКХ должны быть направлены на формирование системы эмоционально-ценностных отношений, трудовых, государственно-правовых, общественно-политических, моральных, патриотичных интернациональных, эстетичных, экологических, социальных и экономических знаний. Эти требования касаются, прежде всего, воспитания и обучения менеджеров, предметом деятельности которых будет эффективное управление соответствующим элементом общественного производства, используя знания и умения конкретных людей. Формировать, а не воспитывать менеджера нужно именно для того, чтобы менеджер потом сумел взять на себя ответственность за свои решения и мог самостоятельно действовать даже в измененных условиях его деятельности.

Исходя из вышеизложенного, подведём итог, что подготовка высококвалифицированных специалистов для организации работы согласно специфике хозяйственной деятельности предприятий жилищно-коммунальной сферы, а также коммунальных служб сельской местности, является важным условием стабилизации регионов Украины, ее успешного реформирования, адаптации к работе в условиях рыночной экономики. Выбор профессии, как правило, начинается из профессиональной ориентации и представляет собой систему мероприятий по профинформации, профконсультации, профотбора и профадаптации, которые помогают человеку выбрать профессию, что будет соответствовать как нуждам общества, так и его личным способностям и особенностям. Основными задачами профконсультанта являются: сотрудничество и взаимодействие со средними общеобразовательными и профессионально-техническими учебными заведениями, предприятиями и организациями сферы жилищно-коммунального хозяйства с целью формирования профессиональной направленности старшеклассников на профессии сферы жилищно-коммунального хозяйства и создание соответствующих учебных комплексов и профконсультпунктов; формирование положительной общественной мысли относительно отрасли ЖКХ; организация работы с одаренной молодежью.

1. Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 6 вересня 2005 р. №2807-IV // Міське господарство України. – 2005. – №4. – 48 с.

2. Закон України «Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» від 24 червня 2004 р. №1869-IV // Міське господарство України. – 2004. – №3. – 48 с.

3. Климов Е.А. Пути в профессионализм (психологический взгляд): Учебное пособие. – М.: Моск психолого-социальный ин-т: Флинта, 2003. – 320 с.

4. Колосов А.Г. «Нерв» економіки: Проблема виховання та навчання менеджерів у Державній академії житлово-комунального господарства // Міське господарство України. – 2007. – №4. – 48 с.

5. Лотоцький О.Б. Проблеми окреслені, треба їх розв'язувати // Міське господарство України. – 2004. – №4. – 48 с.

6. Про загальнодержавну програму реформування і розвиток житлово-комунального господарства. // Міське господарство України. – 2004. – №4. – 48 с.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ВИХОВНИЙ АСПЕКТ

А.В.БАБІЧЕВ

*Управління у справах сім'ї, молоді та спорту
Харківської обласної державної адміністрації*

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2009 р. №41 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки розпорядженням першого заступника голови обласної державної адміністрації від 22.02.2010 р. №103 затверджено План обласних заходів із реалізації в 2010-2015 роках Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки. Відповідно до зазначеного розпорядження одним із пріоритетних напрямків роботи з молоддю є утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських життєвих принципів.

У зазначеному напрямку працює обласна рада з питань молодіжної політики, консультативно-дорадчі органи в містах і районах області; відповідна робота проводиться у школах волонтерів і волонтерських центрах.

З метою утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських життєвих принципів, протягом квітня-травня було організовано та проведено низку заходів:

- 24 квітня – представники управління у справах сім'ї та молоді, молодіжних громадських організацій Харківщини взяли участь у Всеукраїнській молодіжній толоці «Пам'яті Героїв Крут» в Чернігівській області;

- 13 травня в Будинку Актора пройшла акція «Творча молодь – молоді» – театральна вистава студентів Харківської державної академії

культури «Радість доброго народу».

Зі спільної ініціативи обласної державної адміністрації, молодіжних громадських організацій, органів студентського самоврядування на території Національного меморіального комплексу "Висота маршала Конєва" 11 квітня 2009 р. розпочалася акція "Бузкові обрії Харківщини". Метою акції є патріотичне виховання молоді. У висадці бузку взяли участь лідери обласних молодіжних, студентських громадських організацій, члени обласної організації ветеранів, молодь Дергачівського району. Всього до робіт із озеленення території Національного меморіального комплексу "Висота маршала Конєва" було залучено понад 150 осіб. Акція "Бузкові обрії Харківщини" проводиться в рамках заходів із підготовки та відзначення 65-ї річниці визволення України від фашистських загарбників.

Протягом квітня-травня 2009 р. учнівською та студентською молоддю упорядковано 179 військових поховань, 286 могил загиблих та померлих ветеранів війни, 83 пам'ятники загиблим та померлим ветеранам війни, 43 меморіальних комплекси, що увічнюють пам'ять про захисників Вітчизни, 95 пам'ятників і монументів, що увіковічують подвиги радянських воїнів, 6 місць почесних поховань.

30 квітня 2009 р. на базі навчального центру оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України в м.Мерефії пройшов обласний фестиваль дружин юних пожежних-рятувників, участь в якому взяли понад 200 дітей.

У рамках проведення обласного конкурсу проектів соціальних програм, розроблених громадськими організаціями, стосовно сім'ї, дітей, жінок та молоді спільно з Харківською обласною громадською організацією «Союз професійних державних службовців» до Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України проведено акцію «Я знаю державні символи» (підготовлені 3 відеоролики соціальної реклами патріотично-роз'яснювального змісту, надруковано 1000 плакатів «Я знаю державні символи»; відеоролики транслювалися на всіх обласних телеканалах, плакати розповсюджені по вузах області, райвійськкоматах тощо).

З метою патріотичного виховання молоді, на відзначення 65-ї річниці визволення України від фашистських загарбників і Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років в області в 2010 р. проводитиметься відповідна робота:

В квітні-травні 2010 р. в містах і районах області, із залученням учасників бойових дій, ветеранів Великої Вітчизняної війни, представників молоді, учасників волонтерського руху проводитиметься традиційна патріотична акція «Бузкові обрії Харківщини».

У квітні, в рамках Міжнародного форуму молоді «Молодь ХХІ століття» заплановане проведення засідання круглого столу, присвяченого 65-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років. З метою активізації молодіжних громадських організацій для участі в заходах, присвячених відзначенню 65-ї річниці визволення України від фашистських загарбників і Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років в містах і районах області буде проведено засідання обласної ради з питань молодіжної політики. Постійна робота з патріотичного виховання молоді, формування загальнонародських життєвих принципів – передбачені планами роботи ради.

У травні 2010 р. в області пройде традиційний фестиваль патріотичної пісні, присвячений 65-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр., учасниками якого є творчі колективи і виконавці міста і області.

Учасники волонтерського руху із шкіл і центрів волонтерів області активно залучаються до проведення святкових зборів на підприємствах, у селах, селищах, районах, містах області, спортивних змагань, масових заходів. В школах і центрах щороку проводяться бесіди з історії Великої Вітчизняної війни, зустрічі учнівської молоді з учасниками Великої Вітчизняної війни, Героями Радянського Союзу, повними кавалерами ордена Слави, особами, що нагороджені чотирма і більше медалями «За відвагу», членами сімей загиблих, жертвами нацистських переслідувань. Волонтери центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді проводять роботу, допомагаючи учасникам Великої Вітчизняної війни у господарсько-побутових питаннях, беруть участь у щорічних привітаннях і доставці подарунків до Дня Перемоги.

У рамках Всеукраїнської акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти» протягом року проводиться упорядкування пам'ятників, захоронень, могил загиблих воїнів, місць бойової слави за участю представників молоді, молодіжних громадських організацій, волонтерів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Під час оздоровчої кампанії в дитячих оздоровчих таборах щорічно планується проведення «круглих столів», бесід, зустрічей з ветеранами тощо, присвячених відзначенню річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років.

У 2010 р. заплановане проведення тематичних змін за участю дитячого і молодіжного активу області, присвячених відзначенню 65-ї річниці визволення України від фашистських загарбників і Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр., 67-ї річниці визволення Харкова.

Прес-релізи та інформації щодо проведених заходів розміщуються на сайтах облдержадміністрації, комунальної установи «Харківський обласний центр молоді».

Протягом 2010 р. на базі відділу «Гендерний ресурсний центр» КУ «Харківський обласний центр молоді» заплановане створення відеотеки та тематичної підбірки аудіо-, документальних, літературних матеріалів, присвячених подвигу радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр..

Питання утвердження патріотизму, духовності й моральності, формування загальнолюдських життєвих принципів залишається одним із важливих напрямків роботи управління у справах сім'ї та молоді.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ

А.О.БАРАНОВА

Житлово-комунальний технікум

Харківської національної академії міського господарства

На сьогоднішній день на Україні майже у кожному вищому навчальному закладі існує студентська рада самоврядування, розглядаючи діяльність з реалізації завдань якої можна побачити, що саме вона є джерелом української демократичної еліти, адже студентська молодь нерідко є рушійною силою соціальних або політичних перетворень. Звичайно на формування ось такого джерела впливає державна політика стосовно молоді та її безпосередніх потреб. Також впливає теперішній стан речей у суспільстві, зокрема, соціально-економічний та політичний, що зв'язує між собою учасників певних утворюваних угруповань через спільні інтереси у суспільному житті.

Студентське самоврядування є важливим елементом у навчально-виховній роботі, адже воно сприяє налагодженню стосунків та співпраці студентів з адміністрацією та викладачами, що є необхідним для раціональної діяльності навчального закладу. Становлення і розвиток студентського самоврядування відбувається таким чином, що дозволяє забезпечувати органічний зв'язок суспільно-корисної діяльності студентів з їх моральним вихованням, розвиток творчого потенціалу, стимулювання активності студентів, підвищення їх культурного рівня, створювання сприятливої соціально-психологічної атмосфери та належних матеріально-технічних умов, а також удосконалювання якості навчання шляхом відстоювання своїх прав та інтересів.

Чи варто казати, що ефективність роботи, вирішення низки питань та задач стосовно студентського життя будуть відбуватися за умов тісної співпраці викладачів разом із студентським самоврядуванням? Авжеж, ні. Адже для того, щоб уникнути різного виду проблем у раціональній діяльності навчально-виховного процесу, не повинно виникати певних труднощів з викладачами, які можуть побачити у діяльності студентського самоврядування перешкоду для розповсюдження своєї влади або навпаки побачити у ній можливість звільнитися від своїх прямих зобов'язань. Унаслідок взаємодії студентської ради самоврядування з викладачами та адміністрацією буде здійснюватися ефективний вплив на самовдосконалення та самовиховання студентів.

Еліта – обов'язкова складова будь-якої організованої спільноти, з якої вона завжди і формується. Крім того, погляди, цінності та культура еліти можуть служити для певного рівню розвитку самого суспільства, так як під елітою розуміють найкращу, вибрану або панівну верству суспільства або нації. У студентському самоврядуванні беруть участь студенти, що мають активну позицію як в житті свого навчального закладу, так і в своєму особистому житті, про що свідчать їхні бажання щодо самостійного вирішення студентських проблем або з допомогою адміністрації. Учасники рад самоврядування – майбутні керівники, лідери, політики. Ці студенти входять до органів студентського самоврядування не тільки через власний інтерес, а й через те, що більшість з них розуміє, які ж насправді їм дає можливості «школа» громадської роботи – студентське самоврядування. По-перше, це можливість для розвитку певних позитивних якостей або рис характеру. По-друге, це спосіб самореалізації та здобуття поваги, авторитету серед інших студентів. По-третє, це спосіб набуття досвіду або певних навичок для майбутньої праці. Розвивання та збагачування засвоєного досвіду старших відбувається завдяки зацікавленості викладачів у його передачі. Отже, робота в органах студентського самоврядування є якісною підготовкою майбутніх фахівців, що формує вміння приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність за результати роботи, що, в свою чергу, забезпечує реальну підготовку до майбутнього життя; в подальшому сприяє ефективному розвитку професійної кар'єри, формуванню активності громадянської позиції та позитивних особистісних якостей.

Висновок можна зробити один: представники студентських рад самоврядування – саме та майбутня еліта української нації, яка гідна своєї назви.

СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЕЛОВОЙ ИГРЫ С ЦЕЛЬЮ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ САМОУПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Е.В.БЕЛИКОВА

Харьковский государственный технический университет строительства и архитектуры

Т.М.ШЕПТУН

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Понятие «самоуправление» – это самоорганизация и соуправление в системе; самостоятельная система организации студенческой деятельности, направленная на достижение определенных целей по средствам молодежной инициативы. Таким образом, можно выделить три базовых условия эффективной организации деятельности студентов: целеустремленность, инициативность, системность. Здесь нет условия самостоятельности, поскольку оно, по мнению студентов, является производным от целеустремленности и инициативности. Кроме того, мы считаем, что для успешного развития необходимо взаимодействие и сотрудничество в системе. Третьим шагом на пути к созданию единой и понятной для всех студентов системы органов самоуправления является привлечение к разработке нормативных документов всех заинтересованных студентов.

Основные цели, задачи, направления деятельности и функции исходят из потребностей студентов, таких, как:

1) обобщение опыта деятельности органов студенческого самоуправления и студенческой самодеятельности различных факультетов и структур, таких как студенческий совет общежития, студенческое научное общество, центр творчества студентов, профсоюз студентов и аспирантов и др.;

2) создание единого информационного поля (сайт, пресс-центр), для координации деятельности различных молодежных объединений и большей вовлеченности студентов в работу органов студенческого самоуправления;

3) развитие нормативно-правового поля и методического обеспечения самоуправления (студенческий информационно-методический центр), через который студенты могли бы вносить в рамках совместных проектов свои идеи и предложения по решению общеузовских проблем;

4) наработка механизмов положительного социального опыта студентами в процессе обучения в вузе, поэтому одной из форм работы является деловая игра.

Основні цілі:

- формування у студентів самостійності, відповідальності, активної громадянської позиції, бажання брати участь у вирішенні актуальних проблем сучасного студентства та молодіжності;
- содействие в реалізації соціально-політичного, творчого, науково-інтелектуального, кар'єрного потенціалу студентів;
- формування і зміцнення традицій студентського життя.

Основні напрями діяльності:

- аналіз існуючих студентських проблем, визначення шляхів їх вирішення;
- інформаційна підтримка, участь у розробці і проведенні студентських програм;
- допомога і підтримка в навчанні і професійному самоопределенні студентів вузу;
- содействие в просуванні ідей на факультетах;
- розробка заходів, сприяючих розвитку особистісних якостей і творчого потенціалу студентів;
- розширення переліку спортивних і інших заходів, сприяючих розвитку спорту і фізичному вихованню студентів вузу;

Таким чином, функції студентського самоуправління вузу можна визначити як прогнозування, планування, координація, створення і реалізація умов делової гри, створення єдиного інформаційного простору, аналітична діяльність.

ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТОВАНІСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

С.А.БОГОМОЛ

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

У сучасному суспільстві проблема адаптації виступає однією з ключових проблем соціально-педагогічної та психологічної науки. Високі темпи життя, постійні інформаційні перевантаження і дефіцит часу все більше впливають на психіку особистості і стають причинами різних відхилень в нормальній діяльності окремих чи багатьох функціональних систем організму. Різноманітна і тривала дія несприятливих соціальних, психологічних, економічних чинників зумовлює велику нервово-психічну напругу, яка здатна викликати різноманітні негативні прояви в поведінці і призводити до нервово-психічних розладів [1].

Мета роботи полягає у розкритті соціально-педагогічних способів і методів профілактики дезадаптованості студентів вищих навчальних закладів.

Вступаючи до вищого освітнього закладу, студенти стикаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до навчання у вищому освітньому закладі, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої ніколи і виробничих колективів, утрати роками закріплених взаємин з колективом та формуванням нових навичок, а також з невинним здійснювати психологічну саморегуляцію власної діяльності та поведінки. Зі вступом до вищого навчального закладу юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним емоційних переживань.

Для ефективності вирішення проблеми соціально-педагогічного та психологічного забезпечення здоров'я студентів можна передусім досягти шляхом правильної організації режиму праці та відпочинку з урахуванням психологічних та психофізіологічних особливостей студентів [3]. Значну роль у процесі адаптації першокурсників відіграє куратор групи, який підтримує безпосередній тісний зв'язок зі студентами і повинен чітко регламентувати навчальну діяльність і управляти студентською групою. Ідо с основою соціально-педагогічного забезпечення психічного здоров'я кожного студента у групі. Ми пропонуємо використовувати у роботі кураторів навчальних груп і соціальних педагогів, які працюють у ВНЗ, наступні способи і методи боротьби зі стресом, який призводить до дезадаптації студентів: проведення адаптаційних занять, колективних ігор, організація регулярного активного відпочинку і релаксації (заняття йогою, медитація, аутотренінг); тренінги навичок самоконтролю поведінки; планування власного часу; забезпечення достатньої тривалості сну; когнітивна терапія та ін. [2]. До проблеми необхідно підходити комплексно, не просто допомагати боротись із сильним стресом, але попереджати його на рівні організації (наприклад, формування прийнятного соціально-психологічного клімату в колективі, виключення (по можливості) ситуацій рольового конфлікту, дотримання санітарно-гігієнічних норм, падання консультативної підтримки соціальним педагогом студентам).

Отже, ми стверджуємо, що для ефективної профілактики виникнення дезадаптованості студентів слід застосовувати цілий ряд соціально-педагогічних засобів та заходів, адже лише комплексний підхід забезпечить стійкий імунітет до негативного впливу стресогенних чинників.

1. Просекий П.Л. Социально-психологические проблемы учебно-воспитательного коллектива. – Известия Воронежского педагогического института. – 1970. – Т. 106.
2. Нижник Г., Барабані Н., Куравський О. Психологічне здоров'я – запорука творчого саморозвитку // Психолог. – 2006. – № 25-28.
3. Левківська Г.П., Сорочинська В.С., Штифурок В.С. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти: Навч. посібник. – К., 2001.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМ'ЯХ

М.Е.ГАЛКО

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

На сучасному етапі розвитку держави особливого значення набуває проблема розвитку та зміцнення сім'ї, як основного осередку виховання підростаючого покоління. Проблемами неблагополучних сімей та важковиховуваності займалися: В.О.Сухомлинський, Р.Овчарова, К.Ушинський, Н.Кузьміна, О.Гуляр, М.Фіцула, М.С.Верб, З.І.Зайцева, А.Й.Капська, Л.Г.Коваль, І.Д.Зверєва, С.Р.Хлебик, Н.А.Сейко, І.М.Трубавіна. На даний час більшість сімей можна віднести до категорії неблагополучних, тому що вони повністю або частково втратили свої виховні можливості за тих чи інших причин. У результаті цього в таких сім'ях об'єктивно чи суб'єктивно складаються несприятливі умови для виховання дітей. Ці сім'ї характеризуються певними негативними проявами: батьки зловживають спиртними напоями, наркомані, ведуть аморальний спосіб життя, припускаються різних видів правопорушень. Сімейне неблагополуччя негативно позначається на формуванні особистості дитини. Дитяче виховання в умовах негативного емоційно-психологічного сімейного мікроклімату визначається егоїзмом, замкненістю, конфліктністю, неадекватною самооцінкою (заниженою чи завищеною), озлобленістю, утечами з дому тощо. Все це свідчить про те, що діти з неблагополучних сімей мають більше причин для поповнення рядів важковиховуваних і правопорушників.

Одним із важливих принципів роботи з сім'єю є принцип самозабезпечення сім'ї, тобто надання соціальної допомоги з метою пошуку і стимуляції її внутрішніх резервів, які допоможуть сім'ї вирішити власні проблеми. Соціальна робота з сім'єю спрямовується на всю сім'ю в цілому, а також на окремих її членів (дітей, батьків, подружню пару, інших членів родини). У процесі такої роботи вирішується питання раціональної організації внутрісімейного спілкування, нормалізації життєдіяльності і відпочинку сім'ї та окремих її членів, спілкування з оточуючим середовищем, допомога надається у раціональному роз-

в'язанні з складних сімейних колізій, конфліктів, знімаються стреси.

Для того, щоб організувати виховну роботу, соціальний педагог спочатку повинен допомогти сім'ї в цілому і кожному з її членів справитися з повсякденними життєвими труднощами, проблемами. Застосовуються такі форми організації виховного процесу як словесні (інформація, роз'яснення, зустрічі, збори, конференції, радіогазети, заочні екскурсії); практичні (екскурсії, походи, конкурси, олімпіади, спартакиади); наочні (кімнати, музеї, галереї, творчі виставки, книжкові стенди, стінгазети). Головною проблемою організації виховної роботи являється небажання отримувати батьками допомогу спеціаліста. Це пов'язано з тим, що більшість сімей не визнають наявності існуючої проблеми і головним завданням соціального педагога є допомагати в осмисленні її.

У подальшому плануємо окреслити типові помилки сімейного виховання та їх вплив на становлення особистості дитини, розробити комплекс заходів щодо подолання основних проблем у неблагополучних сім'ях, експериментально перевірити розроблену систему.

1. Сорочинська В.Є. Організаційна робота соціального педагога.

2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях.

3. Капська А.Й., Безпалько О.В., Вайнола Р.Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи.

4. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Л.М.ГОПКАЛО

Київський національний торговельно-економічний університет

На сучасному етапі все більш актуальнішим стає питання виховання молодих кадрів. Формування нової людини, як спеціаліста, яке включає в себе гармонійне поєднання духовних цінностей, принципів моралі з розвитком професійних якостей – це необхідна умова сучасного здорового суспільства.

Сучасний рівень психології і педагогіки викликав необхідність систематичного дослідження проблеми студентського середовища, щоб наблизитися до її об'єктивного рішення, забезпечити роль методів в досягненні всього різноманіття цілей навчання, обґрунтувати монітичний підхід до рішення проблеми, що враховує різні аспекти методів виховання повноцінної української еліти.

Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок

управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

В період активного утвердження демократичних засад в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства актуальною залишається гармонізація нашої системи освіти з європейською. Україна прагне стати повноправним учасником Болонського процесу. Тому організація і зміст освіти у рідних alma-mater повинні відповідати світовим вимогам, однією з яких є функціонування сильного самоврядування як "конструктивного партнера у створенні Європейського простору вищої освіти".

Вагома складова університетського самоврядування є студентська, яка теж має стати партнером в умовах запровадження університетської автономії. Саме це спонукає студентське самоврядування до подальшого розвитку і збагачення новітніми демократичними ідеями. Від ефективності його діяльності значною мірою залежить формування національно-свідомого громадянина, адже основне завдання вищих навчальних закладів не лише навчати людину якоїсь професії, а творити громадянина, виховувати активних, свідомих громадян, патріотів України. І саме залучення студентів до органів студентського самоврядування повинно сприяти їх громадянському становленню.

Молодь в усі часи була найменш консервативною за своїми ціннісними орієнтаціями, найбільш чутливо реагувала на соціальні зміни; їй притаманне негативне ставлення до порушення демократичних норм, законів, моральних принципів, тому можна з повним правом розглядати молодь, а особливо – студентство, своєрідним барометром соціально-економічного та політичного стану суспільства.

Не залишалося осторонь процесів, які відбувалися, студентство Київського національного торговельно-економічного університету, факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу. В університеті студенти завжди займали активну життєву позицію. Вони створювали молодіжні товариства на тлі багатонаціонального краю (українські, німецькі, польські, румунські, єврейські та ін.). І сьогодні вивчається досвід діяльності зазначених товариств з метою виховання толерантності і взаєморозуміння серед студентської молоді.

Практична реалізація напрямів роботи студентського самоврядування розкривається у його повсякденній діяльності.

На факультеті відпрацьована чітка система взаємодії між ректоратом, деканатами, громадськими організаціями та студентським самоврядуванням.

Ініціатива студентства розглядається, підтримується і розвивається. Діяльність органів самоврядування постійно висвітлюється в університетській пресі та на студентському сайті.

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТСТВА

К.С.ЄРШОВ

Житлово-комунальний технікум

Харківської національної академії міського господарства

Зацікавленість до розвитку лідерських якостей в молоді, починається ще за часів Аристотеля і Платона. Кожне суспільство потребує рольових моделей поведінки і лідерів. Звичайно, що суспільство не може обійтися без людей, що володіють неабияким розумом і творчим мисленням.

Лідер – це людина, здатна впливати на дії однієї людини або групи людей з метою досягнення певної мети. Лідер поділяється на два підвиди: активний і інтелектуальний. За визначенням Еддісона, активний тип лідера впливає на групу за допомогою сили своєї особистості. Політичні лідери, лідери громадських організацій і студентських рад є прикладами активних лідерів. Інтелектуальний тип лідера, навпаки, впливає на групу за допомогою своїх знань і ідей. Молодь, що вчиться, обдарована в будь-якій з областей навчання, має потенційні можливості зайняти лідерську позицію.

Лідерські здібності студентів можуть розвиватися і удосконалюватися за допомогою проведення тематичних занять, що знайомлять з життям видатних лідерів. Під час таких занять необхідно заохочувати молодь аналізувати особисті якості кожного лідера, його мотивацію, а також суспільний вклад і стиль лідера. Має бути зроблений акцент на все, що впливає на формування особистості кожного лідера.

Як свідчить педагогічна практика, виховання студентів у нашому навчальному закладі здійснюється на основі взаємодії навчального та виховного процесів протягом всього періоду навчання. На жаль, на сьогодні не може існувати єдиної універсальної моделі системи виховної роботи будь-якого навчального закладу. Тому для Житлово-комунального технікуму є важливим створення власної концепції виховної діяльності, якою визначаються важливі структурні компоненти виховання. Не ставлячи за мету аналіз виховної діяльності загалом, доцільним є зупинитися на аспектах, які стосуються проблеми формування соціальної активності студентства.

Одним із важливих інструментів розвитку соціальної активності студентів є студентське самоврядування. В Житлово-комунальному

технікумі це студентська рада і старостат. Першочерговою умовою ефективної роботи органів студентського самоврядування є дотримання принципів: гласності і відкритості, ініціативності та самостійності, співпраці та партнерства. Так, наприклад, важливою ознакою демократизації навчально-виховного процесу є залучення членів студентської ради до керівництва вищим навчальним закладом через участь у діяльності педагогічної ради та стипендіальної комісії. Досвід показує, що це сприяє оптимальному врахуванню інтересів студентського колективу при обговоренні найважливіших рішень, що стосуються діяльності навчального закладу, прав і обов'язків студентського колективу, організації дозвілля.

Таким чином, можна стверджувати, що система виховання студентської молоді у нашому навчальному закладі має багато позитивного досвіду, який потрібно примножувати. Однак, вона є недостатньо ефективною у вирішенні завдань формування соціальної активності студентської молоді. У цьому контексті доцільно наголосити на таких основних проблемах: відсутність методології формування соціальної активності студентів в поза навчальний час; якісне і раціональне використання вільного часу, недостатній рівень готовності педагогічних кадрів до виховної роботи в нових умовах; недостатність продуктивної співпраці та солідарності всіх суб'єктів виховної роботи в досягненні виховних цілей.

Подолання вищезазначених виховних проблем буде успішним за умови формування громадської думки про необхідність виховної роботи і актуальність проблеми соціальної активності молоді; розробка методичних рекомендацій з оптимізації виховної роботи у навчальному закладі та розвитку соціальної активності студентської молоді.

ВИХОВНИЙ ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА: НАЦІОНАЛЬНО-КОНСЕРВАТИВНИЙ ВЕКТОР (на прикладі біографії гетьмана П.П.Скоропадського)

Л.М.ЖВАНКО, канд. іст. наук, Г.Г.ФЕСЕНКО, канд. філос. наук,
М.В.ЯЦЮК, канд. іст. наук

Харківська національна академія міського господарства

Новітній етап державотворення незалежної України дав поштовх до об'єктивного вивчення її минулщини, і, що дуже важливо, – життєписів її керманичів. Історія України поступово стає, як це і має бути в цивілізованій європейській державі частиною національного світогляду, а в зв'язку з цим – розширює горизонти, ламає старі схеми, що робили її незначним вкрапленням в минуле інших держав. Героїчні сто-

рінки української історії є одним із аспектів патріотичного виховання студентства, формування їх світогляду, подолання комплексу меншовартості та ін.. Крім того важливо в студентів виховувати поміркованість, повагу до старших, ustalених традицій національного, політичного та соціального змісту. Яскравим прикладом сформованої політичної течії національного консерватизму був гетьман Української Держави Павло Петрович Скоропадський

Особа П.П.Скоропадського є найбільш суперечливою серед плеяди державних діячів доби Української революції. 29 квітня 1918 р. цей великий землевласник, колишній російський генерал, який був одним із небагатьох військових такого рангу, який пройшов усю Першу світову війну на бойових позиціях, був піднесений на вершину влади в Україні. Павло Скоропадський – нащадок одного з найвизначніших родів козацької України, а його предок Іван Скоропадський був гетьманом України у 1708-1722 рр. Одночасно він – продукт російської імперської системи, у якій і здобув престижну військову кар'єру. П.П.Скоропадський за досить короткий час у бурхливі роки Української революції еволюціонував від кадрового військового, який присягав на вірність імператору, до поборника української соборної монархії – Гетьманату.

У біографії Гетьмана слід виокремити чотири етапи. Перший – 1893-1917 рр. – час служби в царській армії, коли він пройшов шлях від корнета до генерала. Лютий 1917 р. - квітень 1918 р. – другий етап, час, коли бойовий генерал, командувач 34-м армійським корпусом аристократ П.П.Скоропадський мав неабияку популярність серед українського козацтва. Як наслідок цього, у жовтні 1917 р. у Чигирині був обраний на з'їзді козаків отаманом Вільного козацтва. Навесні 1918 р. П.П.Скоропадський утворив "Українську Народну Громаду", яка й підготувала державний переворот. Наступний етап – 29 квітня - 14 грудня 1918 р. час гетьманування з надзвичайно великими особистими повноваженнями. При цьому вони були направлені на розбудову Української Держави, а не на задоволення особистих інтересів. Причиною того, певна річ, було і національно спрямоване виховання гетьмана, його аристократизм та його власна система життєвих цінностей, в яких Україна посідала чільне місце.

Рішення П.П.Скоропадського взяти на себе відповідальність за долю своєї Батьківщини було надзвичайно важливим рішенням, оскільки Україна на той час перебувала на межі соціальної та економічної катастрофи. До певної міри П.Скоропадському вдалося стабілізувати внутрішнє становище Української Держави, створивши для цього дієвий адміністративний апарат. Однак, закликані Центральною Радою

австро-угорські та німецькі окупаційні війська постійно створювали напругу та складнощі в роботі урядових структур Гетьманату. У той же час сфері освіти, культури, науки та духовності, які перебували поза зоною втручання Центральних держав, саме за гетьманування П.П.Скоропадського зазнали фундаментальних зрушень, від відкриття мережі українських шкіл до створення Української Академії Наук.

З часу падіння Української Держави розпочався четвертий етап життя гетьмана, що й тривав до його трагічної загибелі 26 квітня 1918 р. Еміграція до Швейцарії, а згодом до Німеччини стали добою марних надій на відродження самостійної України.

Таким чином, студенти мають пам'ятати, що постать гетьмана П.П.Скоропадського була радше трагічною, ніж комічною, як її виставляла радянська історіографія. Російський генерал і нащадок українського козацького роду, вирваний зі звичного русла життя світовою війною та революцією волею долі був поставлений на чолі Української Держави. Логіка державного будівництва змусила його захищати українські інтереси, навіть, коли його влада спиралася на чужі багнети. Вивчення сторінок життя П.П.Скоропадського для молоді досить важливе, оскільки заповнює пустуючі ніші історичного кругозору, піднімає дух патріотизму та гордість за свою націю. Без цих факторів ніяк не може відбутися поступ України до європейської спільноти та відродження зруйнованої за часи тоталітаризму системи загальнолюдських цінностей.

О ДУХОВНОМ ВОСПИТАНИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

И.Н.ЗОЛОТАРЕВА, канд. психол. наук, А.С.ПОНОМАРЕВ,
Л.Ф.КРУТОВАЯ, О.В.ХОМЯКОВА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Национальный язык во всем его богатстве и разнообразии наиболее полно представлен в произведениях художественной литературы, роль которой заключается в том, что она способна за счет эффективного влияния образности сделать понятными и близкими мысли и чувства другого народа. Поэтому формирование духовности иностранных студентов на занятиях по русскому языку как иностранному приобретает исключительно важное значение.

На старших курсах иностранные студенты знакомятся с прекрасными образцами русской литературы XX в. К этому времени они приобрели определенные навыки чтения художественной литературы и теперь уже в состоянии не только анализировать характеры героев, но

и давать оценку их действиям, поступкам, взаимоотношениям.

Так, рассказ А.Алексина «Неправда» уводит студентов в душевное переживание ребенка, столкнувшегося с фактом измены отцовских чувств, с огромным переломом в оценке человеческих ценностей, с правдой и неправдой во взаимоотношениях между взрослыми.

Осознание того, что фундамент будущей личности закладывается в семье и от нее зависит жизненный путь, по которому в дальнейшем пойдет ребенок, позволяет иностранным студентам понять, как нужно воспитывать детей в собственной семье и какими должны быть отношения между родителями и детьми. И как следствие, студенты обещают воспитывать своих будущих сыновей в атмосфере любви, гармонии, правды, доверия, честности, духовности и быть хорошими родителями в их будущей семейной жизни.

Произведение Ю.Бондарева «Простите нас» раскрывает перед иностранными студентами проблему отношения к своим учителям, к преподавателям, которые дают путевку в жизнь молодым людям, отдают им свои знания, опыт, сердца, формируют будущих специалистов, а возможно, и великих ученых в различных областях жизнедеятельности и просто добрых, отзывчивых, чутких людей. Сами студенты делают вывод: сделав карьеру в жизни, добившись больших успехов, нельзя забывать о тех, кто не только научил их читать, писать, считать, но и сделал знаменитыми, обогатил духовно, отдав частичку своей души и сердца.

Произведения К.Паустовского «Снег» и «Белая радуга» открывают духовно богатую организацию внутреннего мира человека. Поэзия «внутренней жизни» героев у Паустовского – это счастье любви и дружбы, жажда волнений, страданий, борьбы, чувство наслаждения, сочувствие чужому горю, симпатия к светлым явлениям жизни, тоска, грусть, неудовлетворенность, вечные поиски, раздумья и надежды со всеми бесконечными оттенками этих чувств.

К.Паустовский в своих произведениях говорит о любви негромко. Он легкими, едва уловимыми штрихами намечает незримые узы, соединяющие два сердца, облагораживает, казалось бы, самые простые, незначительные поступки героев и возвышает их до уровня самопожертвования, ангельской чистоты и доброты. И чистый снег, и белая радуга – это высокие образы божественного, космического, зовущие делать добро друг другу, любить людей, уважать их, совершать добрые дела и поступки.

Таким образом, используя эстетические возможности языка художественной литературы, преподаватель воздействует на студентов, приглашая их с помощью художественной литературы к диалогу душ

молодых людей. В процессе этого происходит формирование духовности у иностранных студентов, так как великая сила искусства, в том числе и художественной литературы, заключается в том, чтобы волновать душу человека, вызывая бесконечное стремление его к добру и красоте.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КУРАТОРА ЗІ СТУДЕНТАМИ, ЩО МЕШКАЮТЬ У ГУРТОЖИТКУ

Ю.О.КАМЕНСЬКА

Харківська національна академія міського господарства

В роботі з академічною групою куратор обов'язково повинен враховувати її структурні особливості. Мова йде про те, що частина студентів мешкають у гуртожитку. Наприклад у групі, куратором якої є автор, більше 40% студентів не є мешканцями м.Харкова. В роботі с таким студентами повинні застосовуватися особливі форми та методи психолого-педагогічного супроводження студентів.

Особливостями такої категорії студентів є те, що вони відокремлені від своєї родини протягом усього строку навчання і таким чином, більш схильні залишити свою дитячу ідентичність. Іншими словами, такий студент на початку навчання зіштовхується одразу з двома проблемами: з системою навчання, що відрізняється від шкільної, та необхідністю самостійно налагоджувати своє життя у побутовому плані. У той час коли студенти, які мешкають з батьками, мають змогу повністю зосередитись на навчанні, мешканці гуртожитку витрачають час на вирішення наступних проблем:

- налагодження психологічного контакту з оточенням в гуртожитку (з сусідами по кімнаті, поверху, комендантом гуртожитку);
- організація побуту (харчування, санітарно-гігієнічні заходи);
- здійснення самостійної роботи з підготовки до занять;
- ефективне та корисне використання вільного часу.

Практика показує, що є значні труднощі на шляху розв'язанні цих проблем. Так, психологічна несумісність з сусідами по кімнаті або зумовлює довготривалий прихований конфлікт, або відразу ж призводить до відкритих конфліктів. В такій ситуації роль куратора має полягати в тому, щоб допомогти студенту вже на початковому етапі запобігти розвитку конфлікту. Для цього куратору необхідні знання психології конфлікту, психології спілкування. Якщо конфлікт не вирішений, куратор повинен клопотати про переведення такого студента в іншу кімнату.

Організація побуту також пов'язана з численними труднощами, як то: відсутність гарячої води, несправність сантехнічного та електричного обладнання, низька температура повітря в кімнатах та інші проблеми. У цьому випадку куратор, з одного боку, має допомогти у вирішенні таких проблем – стати з'єднувальною ланкою між адміністрацією гуртожитку та студентом, посприяти скорішому усуненню несправностей та недоліків. З іншого боку, запобігти нещасним випадкам які можливі у разі, якщо студенти самостійно будуть вирішувати такі проблеми. Наприклад, у зимовий період, для підвищення температури повітря в кімнаті студенти використовують електричні нагрівальні прилади, іноді не зовсім для цього придатні, що може призвести до пожежі.

Взагалі головне, що турбує куратора в роботі з мешканцями гуртожитку – це питання безпеки їх життя. Відсутність поточного контролю з боку батьків призводить до того, що вони нехтують правилами безпеки життєдіяльності. На жаль, єдиною формою профілактики нещасних випадків, є проведення роз'яснювальної роботи, інструктажів з правил безпеки.

Куратор також може та має підключитись до вирішення проблеми ефективного та корисного використання вільного часу. Звичайно, за умови відсутності контролю батьків, студенти мають бажання проводити вільний час на власний розсуд – у спілкуванні з друзями, відвідуванні розважальних заходів. Проте, корисно було б організувати колективне відвідування театральних вистав, музейних експозицій та історичних пам'яток Харківщини. У даному випадку куратору вкрай необхідна співпраця з профспілкою студентів.

У роботі кураторів Академії існує практика відвідування студентів у гуртожитку. Звичайно, такі візити попередньо узгоджують, але відвідування кімнат, на наш погляд, ставить у незручне становище і студентів, і куратора. Неодноразово спостерігалась негативна реакція, бо студенти розцінювали такий візит як втручання в їх особисте життя.

За відгуками студентів, досить ефективною формою роботи є проведення Дня кафедри в гуртожитку. На цих зустрічах викладачі та студенти відверто спілкуються, обговорюють важливі питання навчального процесу, побутові проблеми, складають плани на майбутнє.

На думку керівництва факультету, крім роботи зі студентами, слід підтримувати тісний зв'язок з батьками. Визнаючи доцільність такої форми співпраці, автор хоче також підкреслити її складність і делікатність.

Дійсно, іноді батьки не володіють усією інформацією про проблеми, які виникають у дітей. При необхідності довести таку інформацію

до їх відома куратор може лише в письмовому вигляді, або в телефонній розмові. Така форма спілкування потребує педагогічного такту та зваженості. Постає дилема: з одного боку – студент, який розраховує на педагогічну підтримку від куратора, може розцінити інформування батьків як своєрідну «зраду». З іншого боку, це мабуть, єдиний спосіб ввести батьків у курс справи та допомогти студентові.

В таких ситуаціях деякі куратори (до яких відноситься і автор цієї статті) іноді відчують брак спеціальних психолого-педагогічних знань, відсутність яких не можуть замінити навіть педагогічна інтуїція та винахідливість. Знову таки постає питання необхідності організації навчання кураторів на систематичній основі, яке є темою окремої розмови.

У цілому робота зі студентами, що мешкають у гуртожитку, вимагає значних додаткових зусиль куратора, постійного удосконалення теоретичних знань на основі самоосвіти, застосування специфічних педагогічних прийомів та щирої зацікавленості в результатах.

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ЖІНОЦТВА, ІСТОРІЇ ЖІНОЧОГО ТА ГЕНДЕРНОГО РУХУ ЯК ЦЕНТР ІНТЕРАКТИВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ

Т.А.ІСАЄВА

Харківський обласний гендерний ресурсний центр

Стійкі гендерні стереотипи продовжують панувати у суспільній свідомості і гальмують просування ідей гендерної рівності в українському суспільстві. Застарілі уявлення щодо гендерної ролі мають місце майже на всіх рівнях і в усіх сферах, ось чому проблеми гендерної освіти та просвіти, виховання та інформування набувають особливого значення.

Гендерний світогляд та мислення формуються на основі гендерних знань, передача яких має стати справою для всієї ланки культурно-освітніх закладів усіх рівнів і напрямків, у тому числі і музеїв, серед яких, безумовно, важливу роль відіграють жіночі і гендерні. Інформаційно-просвітницька діяльність музеїв, число яких у світі наближається до 50 направлена на підтримку жіночих дослідницьких та художніх проєктів, формування гендерної культури, та просування ідей гендерної рівності у суспільство. Міжнародна спільнота вже давно усвідомила важливість цієї діяльності. Жіночі та гендерні музеї активно працюють в Австралії, Австрії, Бельгії, Нідерландах, Швеції, Німеччині, США, В'єтнамі, Кореї, Франції, Аргентині, Італії, Норвегії, Судані, Іспанії, Сенегалі, Ірані та інших країнах світу.

Перший в Україні та в Східній Європі гендерний музей народився у 2009 р. у Харкові. Музей історії жіноцтва, історії жіночого та гендерного руху <http://gender.at.ua/news/2009-03-03-10> створено за ініціативи гендерно чуйної громадськості за підтримки управління у справах сім'ї та молоді Харківської облдержадміністрації і Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні.

Партнери Музею – Український жіночий фонд, Глобальний фонд для жінок, українські та міжнародні громадські організації гендерного спрямування, Міжнародна асоціація жіночих та гендерних музеїв світу.

Основною метою діяльності музею є гендерне просвітництво, виховання та інформування, сприяння укріпленню культурних зв'язків між Україною та іншими країнами, консолідації жіночого руху, повернення уваги до жіночої та гендерної проблематики журналістів та широких кіл громадськості.

Головне завдання музею – зібрати експонати, які демонструють процес гендерного конструювання, показати, що гендерні проблеми є не тільки проблемами жінок, але й всього суспільства; що, попри всі позитивні зміни у суспільстві, і жінки і чоловіки продовжують потерпати від гендерної дискримінації, що жіночий та гендерний рух в Україні і в світі є не епізодичним явищем, а природним і закономірним процесом, який відбувається впродовж не одного століття історії людства.

Український музей має свої особливості. На відміну від інших жіночих музеїв, що вже існують у світі, його експозиція піднімає і намагається висвітлити широкий спектр гендерних проблем, серед яких: чоловічі гендерні проблеми, сексизм у рекламі, насильство у сім'ї.

Колекція музею нараховує більше 350 експонатів, що передані з різних міст України та з різних країн світу: Італії, США, Швеції, Польщі, Грузії, Литви, В'єтнаму, Німеччини, Кореї, Фінляндії. Серед них: документи, книжки, підручники, дитячі іграшки, диски, особисті речі гендерних теоретиків та практиків, сувеніри, знаряддя «легкої» жіночої праці, фотографії.

З 2009 р. активно працює портал Музею <http://gender.at.ua>, інформаційно-освітній медіаканал <http://gendershow.rpod.ru> та <http://twitter.com/GenderUA>, які мають на меті створення відкритого Інтернет-медіа простору з гендерної проблематики. У вересні 2009 р. ці ресурси отримали диплом за участь у конкурсі «Інновації в розвитку НДО: ІТ та Інтернет». На них збирається колекція аудіо- та відеоматеріалів на гендерну тематику та на тематику щодо запобігання гендерному насильству. Використання сучасних технологій дає можливість

оперативно реагувати на процеси, що відбуваються у світі, збирати та передавати інформацію широким колам відвідувачів та користувачів ресурсів, а також надавати методичну допомогу тим, хто її потребує.

У вересні 2009 р. гендерний музей отримав відзнаку гендерної рівноваги Інформаційно-консультативного жіночого центру, яка присвоюється двічі на рік та сприяє утвердженню гендерної рівності і трансформації суспільства з метою повної реалізації принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

За просвітницьку діяльність, що здійснюється шляхом проведення пересувних виставок, у грудні 2009 р. Музей історії жіноцтва, історії жіночого та гендерного руху нагороджено Дипломом Першого Всеукраїнського конкурсу на кращий громадський музей.

У 2009 р. такі виставки пройшли у Харківському національному університеті ім. В.Н.Каразіна, в обласній раді, у міському саду ім. Т.Г.Шевченка, в Обласній художній галереї, у міському центрі зайнятості і привернули увагу як журналістів, так і широких кіл громадськості.

У вересні 2009 р. український гендерний музей узяв участь у II Міжнародному конгресі жіночих музеїв (Німеччина, Бонн). Його презентація визвала інтерес учасниць та учасників конгресу, а колекція поповнилась більш ніж на 30 експонатів. Український музей став членом асоціації жіночих музеїв <http://www.womeninmuseum.net/blog> і отримав запрошення до участі в III Міжнародному конгресі жіночих музеїв, що відбудеться в Аргентині у травні 2010 р., на якому представницям української делегації запропоновано розповісти щодо позиції, на якій стоїть у своїй діяльності український музей.

Україна обрала курс на демократичні зміни і шукає свій шлях до гендерної рівності. Вона підписала низку міжнародних документів щодо забезпечення гендерної рівності та подолання дискримінації за ознакою статі. На виконання цих міжнародних зобов'язань у незалежній Україні було ухвалено декілька законодавчих актів, серед яких найважливішими є: Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№2866-IV, набув чинності з 1.01.2006р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року» (№ 1834 від 27.12.2006р.); Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№1135/2005 від 26.07.2005), Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» (№283/2001 від 25.04.2001р.).

Попри вжиті заходи, дискримінація жінок в Україні зберігається, а гендерна тематика залишається не популярною і дуже часто викликає супротив та агресію навіть у тих ланках, що є відповідальними за впровадження державної гендерної політики. Однією з причин цього негативного ставлення – недостатня поінформованість та нерозвинута гендерна чуйність як тих, хто навчається, так і тих, хто навчає та виховує. Інтерактивні експозиції, візуалізація інформації, наочність, використання сучасних технологій, живі експонати – все це дозволяє створити сприятливі умови для сприйняття такої важливої і такої необхідної інформації як гендерна, що безумовно приведе до якісних змін в українському суспільстві.

ШЛЯХИ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

О.В.КІР'ЯНОВА

Харківська національна академія міського господарства

Спілкування викладача і студента у навчально-виховному процесі – це надзвичайно складний процес. Зміни, що відбуваються в країні певним чином вплинули і на характер відносин учасників педагогічного процесу у вищій школі. Спілкування викладача і студента являє собою низку взаємопов'язаних і взаємозумовлених контактів, що здійснюються в різних формах і за різних обставин. Навчально-виховний процес – це одна із головних арен, де найповніше виявляються відносини, стиль спілкування викладача й студента.

Аналіз наукової літератури та практики роботи викладачів ВНЗ свідчить про об'єктивну потребу ретельно продуманої організації спілкування, урізноманітнення його форм та визначення стилю спілкування.

У психолого-педагогічній науці визначена низка класифікації стилів спілкування (А.В.Добрович, В.А.Кан-Калик, І.Ю.Кулагін, А.С.Ма-каренко та ін.). Аналіз даної класифікації дозволяє стверджувати правомірність їх існування, але слід зазначити, що у практиці роботи як середньої, так і вищої школи частіше застосовують авторитарний, демократичний та ліберальний стиль спілкування.

За останні роки у психолого-педагогічній літературі з'явився і такий своєрідний стиль спілкування, зумовлений новітніми технологічними і науковими досягненнями, як: опосередкований (під час роботи з комп'ютером, під час анкетування); інтуїтивний (заснований на знаннях азів біоенергетики); піднесений (важливий для розвитку особистості); індивідуальний (власний стиль спілкування). При цьому

зазначають, що один і той же стиль спілкування у кожного педагога дає різні результати. В.С.Кукушин наголошує, що у кожного педагога повинен бути особистий індивідуальний стиль спілкування, ознаками якого є:

- вивчення особистісних особливостей;
- виявлення недоліків у особистісному спілкуванні, робота над переборенням негативних відтінків у стилі спілкування;
- оволодіння елементами педагогічного спілкування на основі індивідуальних особливостей;
- оволодіння технологією педагогічного спілкування відповідно до усталених стилів спілкування;
- реальна педагогічна діяльність, спілкування з дітьми – закріплення індивідуального стилю спілкування.

Провідні науковці наголошують, що формуючи індивідуальний стиль спілкування, педагог повинен передусім виявити особливості власного психофізичного апарату як компонента творчої індивідуальності, через який здійснюється передача його особистості, знань і переконань студентам. При цьому слід звернути увагу на відповідність або невідповідність власних комунікативних якостей індивідуально-типологічним особливостям дітей. Процес педагогічного спілкування повинен забезпечуватися особистістю, її моральними установками, бажанням і прагненням працювати з молоддю.

Педагогічний феномен спілкування полягає передусім у професійно-етичному компоненті. Він зумовлений тим, що кожний елемент спілкування повинен бути збагачений моральним досвідом вихователя.

Для здійснення повноцінного спілкування педагогу необхідно мати такі якості, як товарищескість, що виражається у ступені прагнення особистості до спілкування; контактність – уміння педагога вступити в контакт зі студентами, колегами; ініціативність – активність педагога у взаємодії, готовність прийняти на себе відповідальність за встановлення контакту та весь процес взаємодії в цілому.

Отже, будь-який стиль, що обраний для спілкування у навчально-виховному процесі, – це постійна взаємодія викладача і студента. І педагог, на наш погляд, може і повинен професійно її регулювати і спрямовувати, оскільки це надзвичайно важливо для здійснення повноцінного спілкування у студентській аудиторії.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВНЗ

С.В.КОВАЛЬОВА

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Саме в студентські роки відбувається найактивніше залучення людини до цінностей культури й придбання навичок суспільно-політичної діяльності, а також інтенсивне розширення кола спілкування. Тому проблеми виховання, соціалізації студентів – це актуальна проблема, її вирішення потребує не тільки уточнення теоретичних позицій, але й конкретних практичних дій, методів впливу на процес соціалізації в цілому. Деякі вчені (Г.Г.Викова., Ю.І.Загородній, О.Н.Сахань, А.К.Ташенко) уже намітили тенденцію виділення молоді в окрему соціальну категорію. Студентство розглядається ними як органічна ланка й частка соціальної структури суспільства.

Період навчання у вузі – найважливіший етап соціалізації студента, який полягає у формуванні особистості в умовах соціокультурного простору університету шляхом засвоєння в ході виховання і навчання загальнокультурного і соціального досвіду. Освіта і виховання у вузі покликані відображати високу мету – формування творчої особистості, здатної до сприйняття інноваційних процесів у суспільстві, використання нових технологій із високою професійною культурою.

Важливими умовами формування гармонійної, розвинутої особистості студента в соціокультурному виховному просторі вищого навчального закладу є широке використання у діяльності педагогів і студентів різноманітних культурних цінностей, урахування національних традицій у вихованні і навчанні, створення нового, гуманного, різноманітного і складного культурного середовища, освоєння загальнолюдських цінностей світової, національної культури.

Перспективи функціонування і розвитку системи навчально-виховної діяльності у ВНЗ в сучасних умовах (це підтверджують багато досліджень: зокрема В.Т.Лісовського, В.О.Якуніна) вбачаються в реалізації таких заходів:

- поєднання наявного позитивного досвіду і традицій із пошуком нових форм і напрямів діяльності, що адекватні сучасним ціннісним орієнтаціям студентської молоді;
- удосконалення системи управління позанавчальною діяльністю;
- забезпечення професіоналізму кураторів, удосконалення методу їх роботи, контроль за їх діяльністю, регулярне проведення конференцій кураторів;
- створення системи морального і матеріального стимулювання найбільш активних викладачів і студентів – організаторів виховної по-

зааудиторної діяльності.

Таким чином, система навчання і виховання у ВНЗ є могутнім чинником соціалізації особистості, і цей процес здійснюється в ході самої життєдіяльності студентів і викладачів. Найчастіше процес виховання і соціалізації у вузі не розглядають системно, не вважають цілісним навчально-виховним процесом, тому ми плануємо й надалі вивчати цю проблему й шукати шляхи створення соціокультурного виховного простору вищої школи, здатне зіграти вирішальну роль у здійсненні завдань гармонійного розвитку особистості.

1. Удовенко М. Управління освітою // Шкільний світ. – березень, 2004р. – С.6-11 с.

2. Молодежь: тенденции социальных изменений: Сб. статей / Науч. ред. В.Т.Лисовский. – СПб., 2000. – 98 с.

3. Якунин В.А., Ахтариева Л.А., Шиян А.О. Становление студентов в процессе обучения их в вузе // Психология и педагогика в реформе школы. – Л.: ЛГУ, 1986. – 123 с.

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ ДІЇ ЯК ВАЖЛИВА ЗАДАЧА ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

А.В.КОЗЛОВ, Ж.О.ЦИМБАЛЮК, канд. наук з фіз. виховання
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди

Сучасний економічний та соціокультурний розвиток суспільства значно загострив проблему моральної культури молодого покоління. Відповідно до вимог життя, моральне спрямування сучасної освіти і виховання визначають як вагомий показник перспективності цивілізації і її самозбереження. Тому треба навчити підрастаюче покоління пізнавати себе, співвідносити свої наміри і сподівання з тим, щоб свідомо регулювати їх з огляду розумного вибору Добра, Істини, Краси.

Вирішуючи педагогічні завдання, які постають у світлі загальнодержавних пріоритетів, необхідно виховувати у студентської молоді здатність критично мислити, самостійно робити моральний вибір і відповідати за свої дії та їх наслідки. Саме актуалізація проблеми морального вибору дії дає можливість розкрити динамічну сторону моралі, побачити, як норми, принципи, моральні цінності та оцінки насправді діють у суспільних відносинах.

Як вважають вчені (С.Анісімов, В.Бакштановський, Л.Виготський, О.Дробницький, О.Титаренко та ін.), сформованість вміння морального вибору є одним з найважливіших етапів духовного становлення особистості і має певні складові: ініціатива суб'єкта; знання та осмислення індивідом етичних норм; компетентність особистості, її інтелектуальний, моральний та етичний досвід; свобода як духовний стан, самовідчуття людини.

Демократизація громадських стосунків приводить до зростання та розширення ролі свободи вибору, що пов'язане: із збільшенням числа об'єктів вибору (в усіх сферах і на усіх рівнях життя); з розширенням діапазону можливих варіантів поведінки, норм і цінностей; із залученням до процесу морального вибору усе більш широким мас людей (у тому числі і студентів); з відсутністю готових шаблонів і стереотипів вибору моральної поведінки в багатьох ситуаціях (немає зразка для наслідування і «правильної» відповіді на ситуацію); з неможливістю відхилитися, «делегувати» право і необхідність вибору іншому (проблему потрібно вирішувати самому, тут і зараз); з перенесенням акценту з норм заборонних на норми дозвільні і спонукальні.

Треба зауважити, що вивчення сучасної практики свідчить про недостатнє вміння студентами робити моральний вибір дії. Ми вважаємо, що цей недолік треба долати під час їх навчання у ВНЗ. Для цього треба створити низку умов у навчально-виховному процесі ВНЗ, наприклад:

- посилити виховну спрямованість викладання філософії, етики, екології, правових, психолого-педагогічних дисциплін;
- створювати та розв'язувати під час аудиторних занять спеціальних проблемних моральних колізійних ситуацій зі складним моральним вибором дії;
- активізувати дослідницьку роботу студентів з оволодіння діагностикою сформованості вмінь морального вибору дії;
- залучати студентів до аналізу ситуації морального вибору у процесі проходження різних видів практики;
- організовувати у позааудиторній роботі самовиховання й самоосвіти студентів із завданнями з розвитку моральної самооцінки та оцінки.

Треба зазначити, що повсякденна практика студентського життя завжди створює різноманітний матеріал реальних моральних ситуацій. Для викладача, вихователя, куратора їх вчасний і ґрунтовний аналіз разом зі студентами – важливий шлях розвитку моральної свідомості, формування єдності слова і діла. Включені до виховної роботи колізійні ситуації дадуть матеріал для самостійного осмислення майбутніми фахівцями багатограних проявів моральних явищ, будуть сприяти розвитку здатності правильно оцінювати той чи інший вчинок, здійснити правильний моральний вибір дії.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

О.М.КРАВЕЦЬ, О.В.ЄРШИК

Харківська національна академія міського господарства

В контексті глобалізаційних процесів Україна перебуває у стані політичних, соціоекономічних і соціокультурних перетворень. Такий довготривалий і складний етап зламу старих соціальних орієнтирів, традиційних цінностей, соціальних відносин і створення нових став причиною системної кризи, що охоплює практично всі сфери діяльності суспільства. Реалії сучасності зумовили трансформацію змісту дозвілля, що має найбільший вплив саме на молодь, як найдинамічнішу та відкриту до інновацій соціально-демографічну групу. Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь – громадяни України віком від 14 до 35 років. Дозвілля – частина неробочого часу, що залишається у людини після виконання непорушних невинних обов'язків. В свою чергу спосіб використання молоддю вільного часу формує результати інтерналізації норм, цінностей та інших існуючих структур. Молодь стає внутрішнім регулятором поведінки обраних орієнтирів, впливаючи на існуючі системи і поведінку майбутніх поколінь, що підкреслює глобальність питання. Саме через сферу вільного часу можна стимулювати процеси становлення особистості, активізувати її творчу діяльність, зміцнити духовний і культурний потенціал. При вивченні дозвілля виділяють таке поняття як «екстримальні настрої». За даними журналу «Социс», екстримальність на різних рівнях виявляється в дозвіллевій сфері у кожної третьої молодшої людини. Сьогодні серед молоді швидкими темпами розвиваються екстримальні види спорту, активізується діяльність екстримальних груп дозвіллевої поведінки (екстрималів). До категорії екстримальних явищ не можна не віднести схильності молоді до шкідливих звичок. Так, у 31,8% молоді в тій чи іншій мірі позитивно ставиться до тютюнопаління, 36,9% молоді – до вживання алкоголю і 4,7% до наркотиків.

В умовах дозвіллевої діяльності зарубіжних країн використовуються різні напрями роботи з молоддю: культурно-дозвіллева, рекреаційна, соціально-профілактична, спортивно-оздоровчий. Однією з класичних форм організації дозвілля залишаються екскурсії, функціональне призначення яких – відпочинок і дозвілля, підвищення пізнавального та культурного рівня, спілкування. Проте відсутність врахування класичними, традиційними заходами організації дозвілля тенденції до екстримальних настроїв у дозвіллевій поведінці сучасної молоді сприя-

ло самоорганізації актуального дозвілля.

Квест (від англ. quest – «пошук будь-чого») – інтелектуально-екстремальний різновид командних ігор по вулицях міста та за його межами, які будуються на швидкості мислення і рухів, вирішенні логічних завдань, виконанні пошуку на місцевості, будуванні оптимальних маршрутів пересування, пошуку оригінальних рішень тощо. Визначення квест-екскурсії можна підвести під різновид екскурсії за формою проведення. Роль екскурсовода при цьому дещо трансформується і охоплює функції класичного доповідача і ведучого-організатора. Комбінування квестів і традиційних екскурсій забезпечить диференційований підхід до екскурсійного обслуговування: нова концепція проведення екскурсії включає пізнання нового через гру, поєднання навчальної, пізнавальної та розважальної функцій екскурсії, можливість побачити місто з несподіваних ракурсів. Таке урізноманітнення цілей, завдань та форми проведення екскурсії забезпечить більш дієвий та ефективний підхід до екскурсійного обслуговування, вдало вирішуючи проблеми дозвілля сучасної молоді, зокрема студентства.

ВПЛИВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ НА УДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

А.І.КУБАХ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

В.Б.КУБАХ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Трансформаційні процеси в Україні, зумовлені формуванням нової соціально-економічної системи, зазнають впливу глобалізації та перетворення індустріального суспільства в інформаційне. Важливою умовою такої перебудови є модернізація вітчизняної системи вищої освіти. Адже серед сучасних чинників розвитку суспільства на перший план виходить людський капітал, якісною характеристикою якого є рівень знань.

У сфері вищої освіти України накопичилися складні проблеми, серед яких є:

- 1) загрозлива тенденція до погіршення якості вищої освіти, що наростає з часом;
- 2) гальмування розвитку зв'язків між сферою освіти і ринком праці;
- 3) вищі навчальні заклади не беруть на себе роль методологічних центрів суспільних перетворень, за якими має йти країна;
- 4) надлишкова кількість навчальних напрямів і спеціальностей.

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень.

Одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог. Вирішення цього завдання базується на впровадженні кредитно-модульної системи навчання, основним елементом якої є модульно-рейтингова система оцінювання знань студентів. На наш погляд, формування навчальних програм, поділ дисципліни на модулі, встановлення обсягів самостійної роботи студентів, зміни педагогічних методик не викликають особливих проблем. Однак механізм і методичні підходи до оцінювання якості знань, визначення їх рейтингу потребують удосконалення.

Сучасні методичні елементи навчання повинні узгоджуватися із загальною метою системи освіти – формуванням професійно грамотної та культурно-освіченої людини. Домінуючими принципами мають стати індивідуалізація та формування потреби у навчанні. Поряд зі зміною концептуальних підходів до методики навчання, необхідно корегувати всі елементи методичного забезпечення. До таких елементів можуть бути віднесені: методи викладання, методики навчання, техніка викладання або навчання, процедура, інструменти.

Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах передбачено, що самостійна робота студентів має становити не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу часу, відведеного на вивчення конкретної дисципліни. Така кількість годин має можливість розвивати пізнавальну активність, формувати самостійність як рису особистості, здатність до творчого розв'язання сучасних виробничих завдань, уміння приймати рішення. Це необхідно на сучасному етапі у зв'язку з докорінними змінами економічних відносин у країні, динамізмом сучасної науки і техніки, зростанням ролі особистості в суспільному житті та праці. Самостійна робота студентів сьогодні з методичної проблеми перетворилась на суспільну.

Стратегічне спрямування розвитку вищої освіти, практичні кроки її розвитку, вдосконалення організації і змісту, інформатизація та впровадження інноваційних освітніх технологій спрямовані на всебічну інтеграцію вітчизняної освіти з європейською, що сприятиме ефективному та швидкому досягненню основних цілей Болонського процесу.

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTІ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Н.О.КУСПЛЯК

Харківський гуманітарно-педагогічний коледж

Процес соціалізації сучасної молоді відбувається у несприятливих соціально-економічних умовах на тлі занепаду загального рівня культури, фрустрації духовних і моральних цінностей, що ускладнює процес адаптації молодого покоління до мінливих умов соціуму. Тому зміни, які відбуваються у суспільстві на сучасному етапі його розвитку, породжують нові вимоги до системи освіти й виховання молодого покоління. Зокрема, ми вважаємо, що молоде покоління зможе більш ефективно адаптуватися до умов мінливого оточуючого середовища, якщо матиме міцне психологічне підґрунтя.

Актуальність проблеми формування психологічної стійкості особистості до стресогенних факторів підтверджується підвищенням інтересом науковців медичної, психологічної, педагогічної, соціальної галузей до умов і засобів формування ментального здоров'я особистості.

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я, ментальне здоров'я – це стан благополуччя, при якому людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно й плідно працювати, а також вносити вклад у життя свого співтовариства. Це основне поняття психічного здоров'я відповідає його широким і різноманітним інтерпретаціям у різних культурах [1].

Виділяють наступні критерії сформованості ментального здоров'я:

- усвідомлення й почуття безперервності, сталості й ідентичності свого фізичного й психічного "Я";
- почуття сталості й ідентичності переживань в однотипних ситуаціях;
- критичність до себе й своєї власної психічної продукції (діяльності) і її результатів;
- відповідність психічних реакцій (адекватність) силі й частоті впливів середовища, соціальних обставин і ситуацій;
- здатність саморегуляції поведінки відповідно до соціальних норм, правил, законів;
- здатність планувати власну життєдіяльність і реалізовувати ці плани;
- здатність змінювати спосіб поведінки залежно від зміни життєвих ситуацій та обставин [2].

Таким чином, ментальне здоров'я сучасної молоді є основою благополуччя та ефективної взаємодії індивіда із суспільством. Тому ми вважаємо за необхідне створення системи соціально-педагогічних заходів формування ментального здоров'я студентської молоді відповідно до зазначених критеріїв, що сприятиме безконфліктному входженню молодшої людини у світ дорослих, підготовці до самостійного життя в суспільстві, попередженню вад та відхилень у соціальному розвитку особистості.

1. Шаталова Г.С. Здоровье человека: философия, физиология, профилактика. – М.: МГФ «Знание», 1997. – С. 88-90.

2. Щекина Н.Б., Юшко А.В. Понятие о здоровье и здоровом образе жизни в истории педагогики // Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 20-21 травня 2008 р. – у 2-х част. – Харків: ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. – Ч. 1. – С.360-362.

ПИТАННЯ ГУМАНІЗМУ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ

Н.О.ЛИСАК

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Проблеми сучасного гуманізму є надзвичайно важливими для розуміння сучасної ситуації у світі та тих змін, які відбуваються на початку ХХІ ст. в Україні. Аналізуючи світові тенденції формування глобального суспільства, є очевидним і зрозумілим те, що головними повинні бути загальнолюдські гуманістичні цінності життя. Так, гуманізм є домінуючим напрямом розвитку українського суспільства, однак в поясненні сутності гуманізму одностайності немає.

Поняття гуманізм (від лат. *Humanus* – людський, людяний) у широкому розумінні – історично плинна система поглядів, що визначає цінність людини як особи, її право на свободу, щастя, розвиток і вияв своїх здібностей. На сьогодні існує багато діаметрально протилежних концепцій гуманізму, а саме: секулярна, етична, еволюційна, натуралістична та ін. Найбільш відомі теорії сучасного гуманізму засновані на цінностях свободи, науки, раціонального розуміння світу, цілісності та важливості глобальних змін у суспільстві, зміні соціальних відносин. Сьогодні ми спостерігаємо, як відбувається гуманізація міжнародних, міжособистісних відносин, головним принципом функціонування яких є свобода та повага гідності людини незалежно від його походження, віросповідання та соціального стану. На думку багатьох вчених такі тенденції глобалізації світу як цілісність та гуманізація людських відносин, приведуть до нового типу цивілізації – «соціального гуманізму». Як влучно зазначав М.Хайдеггер, «Тому, хто заперечує

гуманізм, залишається лише стверджувати нелюдяність».

Аналіз форм гуманізму, на нашу думку, важливо пов'язувати з процесом виховання та освіти. Саме ідеї гуманізму впливають на тактику та стратегію побудови вітчизняної освіти, яка має бути спрямована у ХХІ ст. і на задоволення потреб вищого рівня, потреб людського духу, на створення особистісної філософії того, хто навчається, і того, хто навчає.

Фундаментом побудови гуманістично-орієнтованої освіти в Україні буде, безумовно, розгорнутий комплекс ідей гуманізму, гуманістичних поглядів, особливе місце серед яких посідатиме уявлення про особистість.

Т.І.Левченко, проаналізувавши досвід різних педагогічних систем світу, зробив висновок, про те, що їх усіх об'єднує прагнення до постійної гуманізації в розвитку освіти й особистості, а успіхи ґрунтуються на моралі, етиці, культурі відносин, почуттях патріотизму й демократизму.

Процес гуманізації освіти – це зміни особистісної культури, виховання культури потреб і почуттів, розширення сфери відповідальності суб'єкта за свої слова, вчинки, дії, результати діяльності, поступовий прогрес у взаємодії суб'єктів спілкування, у взаємодії особистості і суспільства.

Сучасне розуміння гуманістичних ідей передбачає вивчення його генези та сутності, історії його втілення в процеси освіти.

1. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 392 с.

2. Хайдеггер М. Письма о гуманизме // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С.341.

ПРО ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ВНЗ

В.І. ЛУСЬ, канд. техн. наук

Харківська національна академія міського господарства

Питання ефективної організації самостійної роботи студентів здобуває все більшу значимість у зв'язку з інноваційними процесами у вищій школі – переходом до системи залікових одиниць і рейтинговій системі оцінок, використанням елементів дистанційної освіти, впровадженням багаторівневої системи освіти, створенням інформаційного освітнього середовища й багатьма іншими.

З одного боку, самоорганізація навчальної діяльності в освітньому процесі стає не просто побажанням, а досить очевидною необхідністю.

стю і для студентів, і для фахівців. З іншого боку, ефективна реалізація самостійної роботи залежить від зацікавленості в досягненні результату, тобто від стійкої мотивації, що у значній мірі, забезпечується своєчасним і вірно організованим контролем.

У цьому зв'язку контроль самостійної роботи студента (СРС) не повинен бути самоціллю для викладача, а, насамперед, – стати мотивуючим фактором освітньої діяльності студента. Контроль повинен бути не тільки адміністративним, скільки саме повноправною дидактичною умовою, що позитивно впливає на ефективність СРС у цілому. У ХНАМГ активно застосовується комп'ютерне тестування студентів по різних дисциплінах. Розроблені тести для самоконтролю й самопідготовки студентів до іспитів і заліків.

При оцінці результатів СРС необхідно враховувати й психологічний фактор, тому що багатьом студентам важливий моральний інтерес у формі суспільного визнання. Тому самостійну роботу включають до показників поточної успішності, від оцінок яких залежить рейтинг студента.

При цьому важливо прагнути до того, щоб на молодших курсах СРС ставила метою розширення й закріплення знань і вмінь, що здобуваються студентами на традиційних формах занять. На старших курсах СРС повинна сприяти розвитку творчого потенціалу студента. Творчий початок, звичайно ж, не може бути жорстко прив'язаним до шкали «молодших-старших». Критерій тут один – індивідуальні схильності і, головне, здатності конкретного студента.

Виконання завдань самостійної роботи повинні вчити мислити, аналізувати, ставити завдання, вирішувати виникаючі проблеми, тобто процес СРС поступово повинен перетворюватися у творчий. У цьому можуть допомогти нові освітні технології. Особливо варто виділити можливості забезпечення навчальною й методичною літературою з використанням інформаційних комп'ютерних технологій, зокрема, комп'ютерних освітніх середовищ, спеціально побудованих і організованих для розміщення навчальних матеріалів з урахуванням педагогічних і дидактичних вимог. У цьому зв'язку для ефективності СРС необхідно всіляко розробляти електронні підручники й навчальні програми.

Ще більш ефективним фактором, що активізує творчу складову самостійної роботи студентів, є їхня особиста участь у розробці електронних навчальних продуктів, що дозволяє реалізувати технологію співробітництва й співтворчості викладача і студентів.

Кожна дисципліна, природно, має свою специфіку. Наприклад, викладання нарисної геометрії повинне включати елементи, що стиму-

люють просторове сприйняття об'єктів. Щоб розробити такий навчальний продукт на високому якісному рівні необхідне використання засобів комп'ютерної графіки, елементів мультимедіа, гіпертексту, бажане використання анімації.

У Харківській національній академії міського господарства із залученням студентів розроблені електронні навчальні продукти (електронні курси, навчальні програми, тести) з таких дисциплін як «Нарисна геометрія», «Інженерна графіка», «Комп'ютерна графіка» та інші.

Ведення навчального процесу з використанням нових освітніх технологій передбачає активну самостійну роботу студентів з пошуку додаткових матеріалів при написанні рефератів, виконанні творчих завдань, участі в конференціях, підготовці доповідей і т.д. Зростаючу роль у цьому зв'язку має забезпечення доступу студентів до всіляких інформаційних ресурсів: використання Internet, робота з бібліотечними електронними каталогами. Робота студентів у бібліотеці набуває, таким чином, якісно нового забарвлення. Необхідно відзначити значну роботу нашої бібліотеки у поповненні фондів електронними навчальними ресурсами, створенні інформаційних баз даних і т.д.

По суті перехід до нових освітніх технологій, комп'ютеризація навчального процесу в умовах багаторівневої структури освіти є активуючим чинником СРС, коли студент виробляє вміння самостійно вибирати джерела інформації, прилучається до етики міжнародного спілкування з навичками економії часу, опановує мистецтво об'єктивної й цільової оцінки власного потенціалу, своїх ділових і особистісних якостей.

Тому креативна організація самостійної роботи студентів в умовах сучасного ВНЗ має величезне значення у вихованні нового сучасного фахівця, веде до підвищення якості його підготовки і підвищення ефективності освітнього процесу в цілому.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ

Т.В.МАЗУР, Т.В.ЯРМАК, канд. соц. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Необхідність розв'язання глобальних проблем, що постають перед людством і українським народом, вимагає високого рівня освіти, зростання інтелектуального і духовного потенціалу суспільства, підготовки нової генерації людей, здатних створювати найновітнішу техніку й технології, активно втручатися та здійснювати реформування й піднесення економіки, розвитку духовності і культури молоді. Тому зараз

чільне місце щодо реалізації цих та інших освітянських питань у підготовці якісно нових спеціалістів у вищій школі посідає студентське самоврядування.

Для визначення ролі та важливості студентського самоврядування в системі вищої освіти необхідно визначитися з самим поняттям «студентського самоврядування».

Студентське самоврядування – це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу ВНЗ мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави, у захисті прав студентів. Студентське самоврядування є важливим фактором розвитку і модернізації суспільства, виявлення потенційних лідерів, вироблення у них навичок управлінської та організаторської роботи з колективом, формування майбутньої еліти нації.

Студентське самоврядування стає практичною школою для тих, хто бажає спробувати себе у ролі керівника, адміністратора, лідера. ОСС – це можливість реалізовувати суспільно значущі проекти, що підуть на користь усій студентській громаді. Студентське самоврядування можна сміливо назвати однією з перших сходинок до громадянського суспільства, коли громада висуває своїх лідерів та вчиться контролювати їхні дії

Без сумніву діяльність в органах студентського самоврядування стає своєрідним фундаментом для виховання лідерів. А сьогодні, коли попит на лідерів набагато перевищує пропозицію, розвиток самоврядування у вищих навчальних закладах набуває особливої актуальності.

Тому що, по-перше, лідери здатні впливати на людей навколо себе – і на своїх керівників, і на підлеглих – ініціювати їх до змін, активізувати студентські маси, реалізовувати та організовувати різноманітні проекти з залученням широкого кола студентів.

По-друге, лідери використовують широкий набір інструментів і підходів, що постійно переглядається й удосконалюється. Керівництво має надавати студентському активу широкі можливості для реалізації своєї діяльності, такі джерела інформації, як Інтернет, спеціалізовані бібліотеки, а також налагоджувати комунікаційні інструменти.

І, нарешті, останнє – лідери здатні змінюватися, змінювати свій стиль лідерства – яким би ефективним він не був, він не може бути однаково ефективним у всіх ситуаціях.

Тож сьогодні розвиток студентського самоврядування виступає

однією з основних умов реалізації установки на підвищення якості підготовки спеціалістів, виховання соціально активних кадрів, здатних творчо, ініціативно вирішувати завдання соціально-політичного і морального оновлення суспільного життя в Україні.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Н.М. МАРТИНЕНКО, канд. іст. наук

Харківський національний медичний університет

Новий час вимагає заміни попередніх ідеалів та принципів у багатьох сферах життя, в тому числі й у сучасній педагогіці. Сьогодні першочерговим є завдання співробітництва, включення індивіда до колективної творчості без втрати ним індивідуальності, спрощення життя, пошуків спільного, того, що поєднує народи і нації, а не роз'єднує їх.

Практика спілкування з іноземними студентами різних рас, націй та народностей, доводить, що усім людям однаково близькі й зрозумілі такі цінності як Дружба, Любов, Братерство, Співчуття, Праця, турбота про близьких й бажання бути корисними суспільству. Наш досвід свідчить, що сьогодні традиційна система освіти недостатня і стає неефективною. На думку багатьох фахівців, сучасна освіта має бути складнішою й включати кілька ступенів чи рівнів. Перший рівень відповідатиме загальній освіті, яку можна здобути у школі й коледжі. Другий – професійна освіта, що дає професію і кваліфікацію. Третій – культурна освіта. Вона надасть можливість сформувати своєрідну метасистему, яка дозволить вільно орієнтуватися у потоці нових знань і швидше знаходити найбільш необхідні з них, полегшуючи їх засвоєння. Така освіта розширить світогляд людини, не замикатиме її у вузьких професійних рамках, застерігатиме від перетворення на «ремісника», який робить усе механічно. Отже, роль багаторівневої освіти зростає і вона має стати базовою. Важливо, щоб людина не втратила інтересу і потреби навчатися протягом усього життя і допомогти в цьому може продумана система підготовки й перепідготовки кадрів.

Посилення значення освіти, знання й інформації веде до збільшення ролі культури в інформаційному суспільстві. Культура стає провідною галуззю стосовно економіки та політики. В середині ж культури відбуваються істотні зміни. Вона перетворюється на постмодерну. Масова культура переважає в ній. Традиційна наука і народна культура відтісняються на другий план або змішуються із масовою культурою.

В галузі освіти доцільно об'єднати зусилля. Освітні системи націй повинні мати однакові завдання, навіть, якщо неможливо використувати подібні методи і техніку навчання. Розбіжності у мовах, спадщині й культурах мають існувати, а те, що заважало встановленню правильних людських відносин, треба подолати. Під час вивчення історії важливо відійти від викладання історії агресії, піднесення матеріалістичної цивілізації, тому що ці аспекти підживлювали расову ненависть і національну гордість. Важливо, щоб освіта базувалась на нашій подібності, творчих досягненнях та духовному ідеалізмі.

Сучасний етап розвитку людства надає сприятливі можливості для заснування фундаменту майбутньої цивілізації. Все більше іноземних студентів бажають навчатися у нас. І нашим завданням при викладанні гуманітарних дисциплін є показувати важливі моменти історії, вказуючи нові шляхи мислення, безглуздість ненависті й війни.

Доцільно допомогти студентам усвідомити головні ідеї сучасного моменту: цінність індивідуума й наявність єдиного людства. Нагальною потребою є формування високої культури індивідуума і визнання його складовою частиною людства.

У сучасній школі (початковій, середній і вищій) закладено символічну картину трьох аспектів майбутньої освіти: цивілізації, культури й уніфікації. Спробуємо проаналізувати найважливіші завдання кожного з них. Початкова школа має готувати дитину бути громадянином, вчити її тому, як віднайти власне місце у соціумі, надавати особливого значення його стосункам у групі, таким чином, готуючи її до пізнання, життя й активізуючи расову пам'ять через предмети, що викладаються, щоб закласти підвалини його майбутнім повноцінним людським відносинам. Серед важливих предметів, які сприяють формуванню цих якостей доцільно згадати читання, письмо, арифметику, історію (із наданням переваги всесвітній історії), географію і поетику, а також, фундаментальні істини. Необхідним є формування навичок координації та самоконтролю. На жаль, у частини студентів такі навички сформовані недостатньо і знаходяться у зачатковому стані, тому на перших курсах університетів викладацькому складові доводиться працювати в цьому напрямку.

Завданням середньої школи як Берегині культури є пробудження цікавості до скарбів історії та літератури, культивування основ розуміння мистецтва. Саме середня школа починає готувати хлопчика чи дівчинку до майбутньої професії, чи способу життя, який буде її обумовлювати. У середній школі важливо давати учням широке уявлення про громадянство, формувати світ істинних цінностей, свідомо й конкретно культивувати ідеалізм. Молоде покоління прагне отримати не «мер-

тві» знання, а ті, завдяки яким їм відкриється таємниця світобудови, світ явищ, цінностей і сенсу життя. Якщо середня школа допомогла в цьому молодим людям, то коледж чи університет продовжуватиме поглиблену роботу кожного із студентів, поступово показуючи їм світ доцільності. Вища школа покликана допомогти визначити ціль і надати значення усьому, що відбувається. Осягнути й пізнати Вищі Закони світобудови.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що першим завданням освіти є залучення дитини до основ цивілізованого життя. Завданням другого ступеня є розвиток в ній принципів істинної культури і навчання гідно користуватися інтелектом. І вже на вищому щаблі обов'язком освіти є пробудження й розвиток інтуїції. Наш досвід роботи із студентами різних країн переконує, що переважна більшість сучасного студентства має унікальні інтелектуальні та психічні здібності. Ці здібності широко починають розкриватися в обстановці любові, терпіння, розуміння й упорядкованої активності.

ВОЗМОЖНОСТИ ЗНАНИЕ-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ В МУЗЕЙНОМ ДЕЛЕ

К.О.МЕТЕШКИН, д-р экон. наук, И.М.ПАТРАКЕЕВ, Т.П.ЕЛИСЕЕВА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Современные темпы научно-технического прогресса обуславливают поиск инновационных решений повышения эффективности учебно-воспитательного процесса в высших учебных заведениях. На наш взгляд, одним из таких инновационных решений может стать использование музейных фондов в учебно-воспитательной и профессионально-ориентационной работе вуза. Основанием для этого служит Закон Украины «О музеях и музейном деле» [1]. Идея заключается в том, чтобы разработать и организовать на базе вузовского музея виртуальные фонды, которые отражали бы историю развития предметных сфер соответствующих специальностям и специализациям подготовки студентов. Такие виртуальные фонды позволили бы студентам взглянуть на свою специальность сквозь призму истории, развития технических, организационных и социальных структур, изучаемой предметной области. Виртуальные фонды могут стать дидактической основой для изучения учебных дисциплин «Введение в специальность». На многих кафедрах уже сейчас собраны коллекции приборов, устройств и других технических средств, которые демонстрируют абитуриентам и студентам первых курсов для того, чтобы показать историю развития предметной области, в которой будут работать выпускники вуза. Напри-

мер, на кафедре геоинформационных систем и геодезии собрана коллекция геодезических приборов и технических средств, применявшихся в геодезии в XIX-XX ст., которая используется в целях обучения и воспитания студентов. Кроме того, с этой целью используются и современные геоинформационные системы и технологии, которые обладают большими возможностями пространственно-временного отображения явлений, событий, технических средств, сооружений и т.д.

Интеллектуальные возможности научно-педагогических работников профилирующих кафедр академии, специалистов в сфере информационных технологий позволяет утверждать, что при хорошей организации и целеустремленности заинтересованных лиц и администрации вуза создание виртуального фонда музея академии возможно в ближайшей перспективе [2].

Создание и использование виртуального фонда музея может послужить основой для развертывания новых научных направлений по исследованию истории возникновения городского коммунального хозяйства и совершенствования методологических основ педагогики, в части касающейся использования виртуальных фондов музея в учебно-воспитательных целях.

При решении неизбежно возникающих трудностей в кадровом, техническом, информационном, финансовом и других видах обеспечения данной деятельности, совместная работа вузовского музея и профилирующих кафедр академии позволит поэтапно создать на основе современных информационных технологий виртуальный музейный фонд, что обеспечит повышение эффективности подготовки специалистов и выведет образовательные процессы вуза на более высокий качественный технологический уровень.

1. Закон України «Про музеї та музейну справу» [Електронний ресурс] / Портал ліга: закон. – Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950249.html – Заголовок з екрану.

2. Харьковская национальная академия городского хозяйства [Електронний ресурс] / Официальный сайт. – Режим доступу <http://www.ksame.kharkov.ua/> – Заголовок з екрану.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Е.О.МИТЬКОВА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Высшая школа занимает свое ведущее место в системе непрерывного образования. Она прямо и опосредствованно связана с экономи-

кой, наукой, технологией и культурой общества в целом. Поэтому ее развитие является важной составной частью стратегии общего национального развития.

Вступая в XXI век, необходимо четко и осознанно представлять, какими должны быть высшее профессиональное образование и специалист, выпускаемые высшей школой в ближайшее и отдаленное будущее.

Профессионально-педагогическая культура преподавателя высшей школы как социально-педагогическое явление может рассматриваться как мера и способ творческой самореализации личности в разнообразных видах педагогической деятельности и общения, направленных на освоение и создание педагогических ценностей, технологий и способностей личности. Такое понимание профессионально-педагогической культуры позволяет вписать ее в два категориальных ряда: 1) профессиональная культура, педагогическая культура (в качестве видового понятия), 2) культура педагогической деятельности, культура педагогического общения, культура личности преподавателя (в качестве родового понятия).

При изучении сущности профессионально-педагогической культуры были выявлены и проанализированы основные группы противоречий: 1) социально-педагогических – между социально-культурными процессами, условиями окружающей социальной реальности и функционированием профессионально-педагогической культуры; 2) общепедагогических – между многообразием ценностей педагогической культуры и степенью их освоения, включенности в деятельность преподавателя; 3) личностно-творческих – между общественной формой существования профессионально-педагогической культуры и индивидуально-творческой формой ее присвоения и развития, преодоления педагогичности, стереотипности в оценках и действиях студентов и собственной деятельности.

Анализ современного состояния проблемы позволяет установить, что к настоящему времени создан определенный научно-методический фонд, педагогический опыт, на основании которого можно провести специальное исследование структуры и содержания профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы и построить модель ее функционирования. Результаты теоретико-экспериментального исследований показывают, что система профессионально-педагогической культуры преподавателя вуза образована совокупностью структурных и функциональных компонентов, раскрывающих ее в статике и динамике. К структурным компонентам можно отнести педагогические ценности, педагогические технологии и личностно-

творческий компонент.

Динамика профессионально-педагогической культуры раскрывается в функциональных компонентах, с которыми соотносятся гносеологический, гуманистический, коммуникативный, обучающий, воспитывающий, нормативный и информационный компоненты, отражающие многообразие видов профессионально-педагогической деятельности преподавателя вуза.

Взаимодействие структурных и функциональных компонентов профессионально-педагогической культуры преподавателя вуза в реальной практике объясняет ряд ведущих тенденций ее формирования: тенденция зависимости формирования профессионально-педагогической культуры от степени развития профессиональной свободы личности, ее творческой самореализации; тенденция апроприации – активной обращенности к отечественному и зарубежному научно-педагогическому опыту, тенденция гуманистической направленности формирования профессионально-педагогической культуры. Выявленные тенденции позволили сформулировать принципы и условия формирования профессионально-педагогической культуры.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ВИХОВАННІ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ

В.М.МІРОШНИЧЕНКО

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди

У контексті гуманізації освіти в Україні постає проблема вдосконалення підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Цей процес передбачає створення умов, спрямованих на розкриття й розвиток моральних та пізнавальних здібностей тих, кого навчають, забезпечення їхньої самоорганізації, саморегуляції та позитивної самореалізації завдяки партнерству й реалізації взаємозв'язку навчання із життям та соціальним середовищем.

Одним із дієвих методів, який сприяє підвищенню інтересу, самостійності, творчій активності студентів у засвоєнні знань, набутті вмінь і навичок, їх практичному застосуванні, а також у формуванні здібностей приймати самостійні рішення є дидактичні ігри. Сутність дидактичної гри як педагогічного засобу полягає в її здатності слугувати цілям навчання і виховання, а також у тому, що вона має суттєві можливості щодо переведення визначених цілей у реальні результати.

Педагог П.Підкасистий визначає дидактичну гру як колективну, цілеспрямовану навчальну діяльність, у якій кожен її учасник і коман-

да в цілому об'єднані виконанням одного завдання і орієнтують свою поведінку на позитивний успішний результат.

Гуманістична роль дидактичної гри полягає в тому, що вона готує студентів до виконання різноманітних соціальних ролей, сприяє соціальній адаптації після закінчення ВНЗ, формує здатність змінювати себе в бажаному напрямі. Під час гри між студентами встановлюються стосунки змагання та водночас взаємної підтримки. Науковцями також доведено, що дидактичні ігри розвивають організаторські здібності майбутніх фахівців.

Важливим завданням дидактичних ігор є також формування і розвиток у студентів особистісних якостей (практично-художніх, духовних, естетичних та ін.), що пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, а також відпрацювання в них педагогічних вмінь та елементів фахової майстерності.

Послугуючись з іншими технологіями навчання, дидактичні ігри суттєво активізують навчально-виховну діяльність студентів, забезпечують розвиток професійного мислення й особистісної культури майбутніх фахівців. Заняття з використанням дидактичних ігор сприяють тому, що студенти активно розширюють свої знання, звертаючись до довідників та іншої додаткової літератури.

Підкреслюючи ефективність використання дидактичних ігор у навчальному процесі, зауважимо, що ігровий характер навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі гри, творчий підхід до використання досягнутих ними знань, сформованих умінь і навичок у вирішенні професійних проблем, активний обмін набутим досвідом у процесі гри дає змогу її учасникам відчутти та зрозуміти власну роль у ній. Таким чином, можна зробити висновок, що дидактичні ігри суттєво підвищують рівень мотивації студентів щодо опанування професійно необхідних знань і умінь, позитивно налаштовують до навчання.

Отже, виховна функція дидактичної гри у формуванні позитивного ставлення до навчання проявляється в тому, що вони забезпечують емоційне забарвлення колективної взаємодії, аналогічне реальним професійним ситуаціям, дають змогу озброїти майбутніх фахівців саме тими знаннями, які необхідні їм для успішного здійснення в майбутньому фахової діяльності, а також сприяють вихованню у студентів важливих професійно-особистісних якостей: сумлінності, чесності, доброзичливості та ін.

ВПЛИВ ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

А.О.МОВЧАН, канд. юрид. наук

*Кримський юридичний інститут Національної юридичної академії України
ім. Ярослава Мудрого*

Відповідно до абз. 4 п.п. 1.1. Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти України 02.06.93 р. №161 (надалі – Положення) навчальний процес організується з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання та орієнтується на формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в соціально-культурній сфері, в галузях техніки, технологій, системах управління та організації праці в умовах ринкової економіки.

У період студентства особистість найбільш вразлива, імпульсивна, вразлива, чутлива, їй притаманна підвищена емоційність, нестійкість суджень. Отже, у взаємовідносинах зі студентом саме на науково-педагогічного працівника покладають обов'язок визначати основний розвиток особистості студента, впливати на його подальшу діяльність. Науково-педагогічний працівник виконує виховну функцію, як одну зі складових навчального навантаження навчального процесу у вищому навчальному закладі, мета якого полягає в організації процесу формування особистості: взаємозв'язок зі світом, відкриттями, набуття студентом культурних здобутків із метою всебічного розвитку особистості.

Діяльність, яку здійснює педагог, позбавлена випадковості, вона спрямована на виховання.

Особистість повинна вміти самостійно влаштовувати власне життя, нести за власні вчинки відповідальність. Науково-педагогічні працівники повинні турбуватись про формування здібностей особистості керувати вчинками, діями. Роль педагога – у навчанні студента вчиняти вільний осмислений вибір, за який останній у майбутньому і нести відповідальність.

Вищий навчальний заклад надає студентам знання, формує вміння, навички, які сприятимуть у майбутньому виконанню професійних завдань, а також забезпечать культурний і духовний розвиток особистості.

Завданнями науково-педагогічного працівника повинні стати:

- 1) культурний вплив на студента у процесі навчання;

- 2) упровадження передових технологій навчання задля розвитку особистості;
- 3) особистісний вплив науково-педагогічного працівника на особистість студента під час спілкування;
- 4) навчання студентів методам самоврядування з метою їх подальшого самовизначення;

Науково-педагогічний працівник повинен бути прикладом для студентів. Він має знати свій предмет, володіти високими особистісними якостями. Вважаємо, що процеси навчання та виховання нероздільні, а тому вони повинні бути виваженими, послідовними, правильно організованими, обумовлюватись вимогами часу.

Висока вимогливість науково-педагогічного працівника до себе, до відвідуваності студентами занять, вимогливість щодо рівня підготовки до навчальних занять сприятимуть виховному процесу студентської молоді. Професіоналізм викладача має прояв у здатності викликати до себе стабільну прихильність та симпатію з боку студентів. Робота зі студентами повинна мати систематичний, послідовний характер.

ІНДИВІАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ХНАМГ

Л.А.НОХРИНА, канд. техн. наук

Харківська національна академія міського господарства

Соціальна й духовна цінність вищої освіти у свідомості представників різних верств і груп українського суспільства незмінно є однією з найбільш значимих, оскільки передача й накоплення знань у період отримання вищої освіти приводить до зміни інтелектуального й духовного потенціалу особистості.

Замолоду здійснюється один з найбільш значимих виборів у житті кожної людини – вибір професії й освіти, який визначає вибір життєвого стилю, пов'язаного із професією, і зростаюче прагнення реалізувати можливість вільного вибору в інших сферах. Розширення можливостей освіти – є однією з ознак істотної зміни організації індивідуальної біографії і тенденції індивідуалізації й пов'язаних з нею типовими суспільними умовами. Соціокультурна особливість сучасного студентства укладається в більших можливостях біографічного планування, ніж в інших групах молоді. Студенти більшою мірою мають можливість вибудовувати «життєві програми», які включають кар'єрні плани в професійній діяльності і орієнтовані на особистісну реалізацію в самих різних сферах життя.

Орієнтація на професійну діяльність, високий рівень професіоналізму; прагнення до високих життєвих стандартів; висока особиста самооцінка стають культурними цінностями й соціальними нормами для студентства ХНАМГ. У свідомості студентства поступово виникає бажання виробляти в духовній сфері соціальний товар, що затребуваний у суспільстві. Навчання самостійно одержувати інформацію за допомогою книг та комп'ютерів сприяє для студентів ХНАМГ росту значимості мовної компетентності, доступу до нескінченності інформації. Сьогоднішнього студента турбує те, як можна застосувати, використати знання, яким чином можна його продати на ринку праці, яким чином можна його використати для ефективного рішення конкретних і локальних завдань.

У структурі життєвих цінностей студентства ХНАМГ можна виявити наявність двох базових тенденцій розвитку процесів індивідуалізації. Частина студентів на запитання, яку мету вони переслідують у житті, відповідає: в категоріях матеріального благополуччя. Але є й певний відсоток тих, що говорять про самореалізацію, пошуки себе, свого шляху, розвитку особистих здатностей, про необхідність повноцінного життя, визнаючи тим самим постматеріалістичні модерністські цінності.

У соціокультурному аспекті індивідуалізація виховання студентства означає, що біографія особистості вивільняється із заданих соціальних прив'язок, розвивається відношення до власної долі як до проекту. Біографія відкрито включається в поводження окремого індивіда як завдання, що залежить від його рішень. Соціально задана біографія трансформується в самостійно створювану. Одним з основних рішень у побудові власної біографії для молодих людей – це професійний вибір, вибір освіти. Освіта, залежно від її строків і змісту – сприяє процесу осмислення своїх суспільних можливостей і самореалізації. Крім того, освіта пов'язана із селекцією й тому вимагає індивідуальної кар'єрної орієнтації, що зберігає свою дієвість навіть там, де важко говорити про можливості соціального просування завдяки освіті.

Тому, одним із актуальних завдань сьогодення є виховання конструктивно мислячої особистості, що допускає безліч істин і вважає це природним явищем, особистості, що поважає позиції іншого, котра займається критикою з метою з'ясування істини. Вирішальне значення в конкретному рішенні цього завдання має загальна прихильність викладачів, співробітників, студентів історичним цінностям і традиціям, які склалися й зміцнювалися протягом усіх років від дня заснування, впевненість у тім, як досягають успіху, насамперед, студенти, в яких здатності й таланти сполучаються зі знаннями, ініціативою, заповзят-

ливістю, активністю, діловитістю, готовністю до ризику, здатністю до самостійних рішень і швидкого пристосування до обставин динамічно змінюваного зовнішнього середовища.

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

І.А.ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук, С.Б.ТИМОФІЄВА

Харківська національна академія міського господарства

Виділення комунікативної культури, як однієї зі складових культури суспільства, зумовлено трансформаційними процесами та новими вимогами до сучасного спеціаліста, що дало можливість визначити комунікативну культуру особистості як комплекс комунікативних знань, умінь, властивостей особистості, тобто сукупність відносин для взаємодії з іншими людьми у вигляді моделі ймовірної та реалізуємої поведінки.

Недостатній рівень сформованості комунікативної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, проявляється у недостатній орієнтації студентів у майбутній професійній діяльності, у відсутності цілеспрямованої роботи у цьому напрямі, в недостатній сформованості морально-емоційної сфери.

Механізм реалізації організаційно-методичної системи формування комунікативної культури студентів ґрунтується на диференційованому підході до здібностей студентів, що виявляється у врахуванні їхньої базової підготовки, індивідуальних особливостей, мовних даних та специфіки майбутньої діяльності.

Комунікативну культуру майбутніх спеціалістів характеризують наступні показники: вміння слухати, здатність ясно мислити в умовах стресової ситуації, особиста проникливість, спостережливість, творче натхнення, наполегливість у досягненні мети, націленість на самоосвіту, вміння переконувати, а також органічна міміка, жести, зовнішній вигляд, загальне враження, здатність до взаєморозуміння в різних умовах обміну інформацією.

Реалізація технології формування комунікативної культури відбувається шляхом включення кожного студента до ситуації сумісної продуктивної діяльності за допомогою методів активного навчання, серед яких домінуюче місце займають: рішення комунікативних задач, ситуацій, а також дискусії, ролеві й ділові ігри. Технологія формування комунікативної культури базується на організації особистісно-орієнтованого підходу у навчанні, який дозволяє кожному студентові

знайти у ситуації сумісної продуктивної діяльності особисту і професійну сутність, створити власну модель комунікативної діяльності.

Узагальнюючи, можна зазначити, що ефективність формування комунікативної культури в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу можна досягти завдяки включення курсу «Основи комунікативної культури» у процес професійної підготовки майбутніх спеціалістів у навчальних закладах освіти III-IV рівня акредитації.

Представлені матеріали не вичерпують всієї різноманітності питань, пов'язаних із формуванням комунікативної культури як професійного компонента майбутніх спеціалістів, важливість і значущість яких актуалізується в період реформування вищої школи. Однак, задачею авторів було окреслити коло проблем, які потребують додаткового вивчення: це – питання самовиховання студентів, дослідження рівня сформованості комунікативної культури, теоретичне обґрунтування системи організації формування комунікативної культури на основі інтеграції і подальшого реформування системи вищої освіти, виявлення комунікативного потенціалу спеціальних фахових дисциплін і їх реалізацію в навчальному процесі, вивчення зарубіжного досвіду формування комунікативної культури і комунікативної компетенції, адаптації молодих спеціалістів на ринку праці.

Розв'язання цих проблем потребує поглибленої розробки теоретичних і організаційно-методичних основ багатогранного і складного процесу підготовки спеціалістів до реалізації інтелектуально-творчих здібностей особистості, її гармонійного розвитку в умовах обновлюваної системи освіти в Україні.

ВПЛИВ ҐЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ФОРМУВАННЯ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК У МОЛОДІ

Л.В.ПАХОМОВА, І.В.ГОРОХОВА

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

У процесі соціалізації молоді людина зазнає впливу системи гендерних стереотипів – стандартних моделей поведінки, які напрацьовані в суспільстві і базуються на відповідному тлумаченні понять “чоловіче” і “жіноче”. Гендерні стереотипи справляють великий вплив на процес соціалізації як дитини, так і дорослої людини, визначаючи напрям соціалізації. Гендерними стереотипами керуються безліч сфер людського життя, вони можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на свідомість і діяльність людини.

Мета роботи полягає в розкритті впливу гендерних стереотипів на формування у молодого покоління шкідливих звичок.

Питання гендерної стереотипізації висвітлене у роботах багатьох відомих психологів і соціологів, зокрема таких як Л. Колберг, Е. Маккобі, К. Джеклін, А. Ерхард, С. Бем, Н. Смельзер, І. Кленіна, М. Арутюнян, М. Баскова, Н. Лавриненко, Т. Гурко та ін.

У стереотипному образі чоловіка присутні якості, які в першу чергу корелюють із діяльністю й активністю: заповзятливість, прагнення до досягнення мети й до змагання, схильність до авантюризму, рішучість, наполегливість, відвага, самоконтроль, упевненість у своїх силах, нонконформізм, бажання бути оригінальним, уміння робити бізнес. Жінці ж, навпаки, приписують такі якості як пасивність, нерішучість, обережність, турбота про дотримання норм, конформізм [1]. Дані стереотипи тривалий час були провідним еталоном у загальноосвітній системі та системі сімейного виховання, проявлялися згодом у відповідній поведінці хлопців і дівчат. Через бажання відповідати існуючому у суспільстві уявленню про справжніх чоловіків і жінок діти прагнуть якомога швидше засвоїти відповідні гендерні ролі, тому швидко переймають зовнішні прояви «чоловічості» та «жіночності». Як наслідок, ми маємо вражаючу статистику девіацій у молодіжному середовищі, відхилень у гендерній самоідентифікації, невдалих шлюбів, розлучень, захворюваності та смертності в нашій країні від шкідливих звичок.

Бажання підкреслити свою дорослість та індивідуальність, відповідати поширеним у референтній групі ідеалам, конформізм спонукають молодь палити, вживати алкоголь та наркотики, а Україна за тривалістю життя населення посідає чи не останнє місце в Європі. Кожна четверта молода людина ризикує не дожити до пенсійного віку, адже середню школу закінчують здоровими не більше 20% юнаків та дівчат. Останнім часом намічається тенденція поширення шкідливих звичок саме у жіночому молодіжному середовищі, що можна пояснити поширенням у суспільстві спотворених ідей емансипації, рівноправ'я статей, зміною традиційних гендерних ролей, які потрібно підкріплювати відповідною поведінкою та атрибутикою. Молоді дівчата відкидають роль тихої й лагідної домогосподарки і починають доводити оточуючим, що вони не гірші за хлопців і також можуть бути рішучими, незалежними та упевненими в собі: дівчата опановують «чоловічі» професії, займаються екстремальними видами спорту, вчать керувати автомобілем, палити і пити на рівні з хлопцями.

Отже, гендерні стереотипи мають величезний вплив на свідомість молоді та позначаються на способі їхнього життя. Тому із реалій сьогодення постає необхідність організації цілеспрямованого процесу формування гендерної культури молоді як складової частини загальної

культури особистості, яка забезпечить не тільки гармонійні взаємовідносини між представниками чоловічої й жіночої статі, а також усуне вплив гендерних стереотипів на особистість у процесі соціалізації.

І.Рябова Т.Б. Стереотипи і стереотипизация как проблема гендерных исследований // Личность. Культура. Общество. Т. V. – М., 2003. – Вып.1-2 (15-16). – С.120-139.

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ КЕРІВНИКА ГРУПИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Т.В.ПЕТРЕНКО

Житлово-комунальний технікум

Харківської національної академії міського господарства

Людина є істотою соціальною, її розвиток і формування відбувається під впливом оточуючого суспільства. Тому те, в яку людину виросте дитина, багато у чому залежить від того, чи сприятливе середовище її оточувало.

Одним з таких виховних середовищ стає колектив навчального закладу в цілому, і зокрема колектив групи, в якій навчається студент.

Ось тут і постає питання: яким повинен бути колектив групи і хто є головним чинником у формуванні групи як міцного знаряддя виховання. Проблема формування колективу є дуже актуальною. І саме керівник групи може і повинен стати для нового колективу молоді компетентною і потрібною людиною, яка завжди буде поруч зі своїми мудрими думками, порадами і допомогою. І не дарма викладач, вихователь, педагог, людина, яка очолює діяльність невеликого колективу, який називають навчальною групою, називається керівник групи. Керівник групи є лідером, який управляє життям і подіями, взаємовідносинами і взаєморозумінням у групі. А для того, щоб стати визнаним лідером і частиною групи керівник групи повинен активно працювати на свій авторитет і прагнути створення в групі сприятливого мікроклімату для всіх членів колективу.

Керівник групи є радником і старшим товаришем студентів. Викладачам – керівникам групи належить чільне місце, оскільки як підкреслюється в наказі Міносвіти України № 365 від 4.11.1994 року «Про удосконалення керівництва виховною роботою у навчально-виховних закладах України», на них покладена відповідальність за проведення організаційно-виховної роботи серед студентів навчальних груп.

Діяльність керівника групи взагалі складна та багатоаспектна. Успіх роботи в групі залежить від психолого-педагогічних знань, володіння педагогічною технологією, вміння розуміти духовний світ

студентів і сприймати молоду людину не лише як об'єкт, а й як повноправний суб'єкт виховного процесу, від розуміння всіх особливостей студентства як особливої соціально-демографічної групи, від знання закономірностей та особливостей становлення студентського колективу групи.

В Житлово-комунальному технікумі навчається 29 академічних груп, кожна з яких працює під керівництвом класного керівника. Керівниками наших студентських груп є викладачі як з багаторічним досвідом роботи, так і молоді викладачі-початківці.

Звичайно, що кожний колектив складається з окремих особистостей, які мають свої індивідуальні риси характеру, тип нервової діяльності, життєвий досвід, здібності, переконання, інтереси, світогляд. І одним з важливих факторів у роботі керівника групи є індивідуальний підхід до студентів. Цей підхід реалізується через спостереження за поведінкою і діяльністю студента як на заняттях, так і у поза аудиторний час, а також бесіди з викладачами, які працюють у групі. Виходячи з цього, керівник групи повинен ставити завдання стосовно всіх студентів групи, але шляхи розв'язання цих завдань будуть різними в залежності від індивідуальних особливостей студентів. Отже, роботу в групі потрібно організовувати так, щоб студент став добровільним і зацікавленим співробітником, однодумцем керівника групи в розв'язанні спільних завдань.

Особливістю формування колективів студентських груп в технікумі є те, що кожного року студентський гурт поповнюється новачками, які незнайомі із завданнями, особливостями, принципами та життям закладу освіти і які нездатні без допомоги керівника групи включитись у роботу та навчання в технікумі. Головним у формуванні колективу для керівника групи повинна бути зацікавленість, яка спрямована на навчальну діяльність. Разом з тим, кожному студенту необхідна допомога в усвідомленні себе активним суб'єктом творчості і відповідальності. А якщо є колектив, то є ще й колективна думка. Керівник групи повинен завжди пам'ятати, що студентська група є не лише центром створення і формування фахівця, а що це ще й складне і багатогранне соціальне явище. Кожна група розвивається за загальними законами, має свою визначену структуру. Проте кожній групі притаманні свої особливості, своя специфіка, свої внутрішні взаємодії, свої офіційні і неофіційні лідери. Створення здорового морального мікроклімату в колективі студентської групи має велике виховне значення. Саме тут формуються моральні якості студентів, їх ставлення до навчання, до суспільно корисної праці. Перед керівником групи стоїть нелегка задача по створенню дієздатного активу студентів, протисто-

яння утворенню мікро груп малоактивних і пасивних студентів, ізоляції окремих з них. І коли в групі створений здоровий доброзичливий психологічний клімат, стосунки між керівником і студентами носять характер співпраці і взаєморозуміння, то й адаптація в навчальному закладі відбувається безболісно, і результати роботи в подальшому будуть позитивними.

Наукою доведено, що об'єднання індивідуальностей у студентський колектив відбувається неодноразово, а протягом усіх років навчання і передбачає постійну роботу керівника групи. Ця робота часом буває цікавою, відповідальною і творчою, а часом – дуже нервовою, що вимагає великого напруження, невдячною і зовсім нецікавою. Але це мабуть вимоги часу.

ПРО ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Т.М.ПИЛИПИШКО

Слав'янський державний педагогічний інститут

Підвищення вимог до сучасних випускників вищих навчальних закладів вимагає пошуку нових, більш ефективних методів і засобів виховної роботи, охоплення ними всіх аспектів становлення особистості майбутнього фахівця. Зокрема, особливу увагу викладачі мають приділяти вихованню ціннісного ставлення студентів до фахової підготовки.

Поняття «ставлення» в найбільш загальному сенсі трактують як фіксоване за певною ознакою взаєморозташування суб'єктів. У процесі взаємодії людини з будь-яким об'єктом у неї формується певне ставлення до нього, в якому відображається міра індивідуальної привабливості цього об'єкта. Якщо ставлення позитивне – особа прагне продовжувати взаємодію, якщо ставлення негативне – в неї виникає бажання цю взаємодію припинити, тобто воно виконує роль регулятора її поведінки. Через це ставлення людини до об'єкта діяльності може суттєво підвищувати чи, навпаки, знижувати її ефективність.

Важливо відзначити, що, з одного боку, система ставлення особистості має об'єктивний характер, адже в ній реалізуються загальносупільні потреби та досвід. З іншого боку, вона є результатом індивідуального мислення та прояву людиною особистих емоцій, тому можна говорити про її суб'єктивний характер. Отже, система ставлення визначає специфіку переживань особи, сприйняття нею навколишнього світу, поведінкові реакції на різні об'єкти реальності.

З'ясовано, що особливе місце в цій системі займають ціннісні

ставлення особистості, в яких відображаються її основні життєві пріоритети та внутрішні сталі переконання. З урахуванням наукових ідей О. Акіньшиної, Е. Аришиної, М. Кейв та інших дослідників ми дійшли висновку, що важливе місце в навчально-виховній роботі ВНЗ має займати виховання ціннісного ставлення студентів до фахової підготовки. Це ставлення виявляється у глибокому оволодінні людиною змісту фахових дисциплін, осмисленні неї його практичної значущості, прагненні застосувати набуті знання в практичній професійній діяльності. Структуру ціннісного ставлення до фахової підготовки можна представити у вигляді поєднання таких компонентів: 1) смислового, який забезпечує усвідомлення кожним студентом індивідуального сенсу цієї підготовки, підвищення інтересу до занять з фахових дисциплін та усвідомлення цілей їх вивчення; 2) когнітивного, що передбачає сумлінне оволодіння майбутніми професіоналами фаховими знаннями, вміннями й навичками на гідному рівні; 3) емоційно-оцінного, який виявляється у відчутті особистістю позитивних емоцій, морального задоволення від своєї участі в навчально-пізнавальній діяльності на заняттях з фахових дисциплін, усвідомлення значущості отриманих знань для майбутньої професійної діяльності та професійно-особистісної самореалізації; 4) діяльнісно-вольового, який виконує перетворювальну функцію, стимулюючи студентів до прояву вольових зусиль для здійснення активного професійного становлення й особистісного саморозвитку, подолання труднощів у цьому процесі, реалізацію установки на повноцінну професійно-особистісну самореалізацію.

З урахуванням визначеної структури цього особистісного феномена нами були визначені такі основні шляхи виховання ціннісного ставлення студентів до фахової підготовки: 1) проведення інформаційної роботи з метою розкриття її значення у формуванні професійної компетентності особистості; 2) стимулювання у студентів сприятливого емоційного настрою на професійне становлення; 3) використання у виховній роботі зі студентами різноманітних активних форм і методів (диспутів, ділових ігор, тренінгів і т.ін.), які позитивно впливають на розвиток професійно-особистісних якостей студентів: активності, сумлінності, ініціативності, відповідальності і т.ін.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

С.О.ПОГАСІЙ, канд. техн. наук, Ю.В.КРАСНОКУТСЬКА

Харківська національна академія міського господарства

З реформуванням вищої освіти України згідно з вимогами Болонського процесу широке розповсюдження отримує система оцінювання знань з використанням тестового контролю як інструменту швидкої та відносно точної перевірки знань великої кількості студентів.

Дослідженню питань створення педагогічних тестів та інтерпретації результатів їх виконання присвячені праці В.С.Авансова, В.П.Безпалько, Л.В.Макарової, В.І.Міхєєва, Б.У.Родіонова, А.О.Татура, В.С.Черепанова, Д.В.Люсіна, М.Б.Челишкової, Т.Н.Родигіної та ін.

Тестування дозволяє підвищити ефективність процесу педагогічного контролю, орієнтувати його на використання сучасних інформаційних технологій.

Впровадження тестування дозволяє здійснити перехід від суб'єктивних та іноді інтуїтивних оцінок до об'єктивних обґрунтованих методів оцінки результатів навчання. Показники тестів орієнтовані на вимірювання ступеню, визначення рівня освоєння ключових понять, тем та розділів учбової програми, вмінь, навичок тощо, а не на констатацію наявності у студентів певної сукупності формально засвоєних знань.

Можливість математико-статистичної обробки результатів контролю дозволяє підвищувати швидкість перевірки якості засвоєних знань, збільшити частоту та регулярність контролю, мінімізувати суб'єктивний фактор при оцінюванні відповідей. Тести зі стандартизованою формою дозволяють співвідносити рівень досягнень студента з дисципліни в цілому та по окремим її розділам з середнім рівнем досягнень студентів в групі та рівнем досягнень кожного з них.

До недоліків тестового методу контролю знань можна віднести:

- можливість угадування;
- відсутність індивідуального підходу;
- звикання студентів до роботи з готовими формулюваннями, нездатність грамотно висловити отримані знання;
- надання студентом тільки номерів відповідей не дозволяє аналізувати ходу рішення;
- можливість суб'єктивізму в формуванні змісту самих тестів, у відборі та формулюванні тестових питань.

Відсутність розділення завдань за рівнями складності призводить до недостатньої об'єктивності оцінювання знань та часто не відповідає дійсному рівню знань студентів.

Для підвищення ефективності використання тестової форми оцінювання знань студентів необхідно розділяти завдання за рівнями складності.

Потрібно поступово здійснювати перехід до комп'ютерної обробки результатів тестування (тестування за допомогою комп'ютерів), що дозволить скоротити час обробки результатів тестування.

При підготовці матеріалів для тестового контролю необхідно враховувати наступні правила:

- питання не повинні повторювати формулювань підручника;
- неправильні відповіді повинні конструюватися на основі типових помилок та повинні бути правдоподібними;
- відповіді на одні питання не повинні бути підказками для відповідей на інші;
- необхідно виключати відповіді, невірність яких на момент тестування не може бути обгрунтована студентами;
- кожен тест повинен мати оптимальний час тестування;
- один тест повинен містити достатньо велику кількість завдань (для зменшення вірогідності угадування та підвищення надійності результатів тестування).

Дотримання вказаних вимог дозволить будувати тести, які нададуть змогу проводити досить ефективне тестування знань студентів.

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

О.А.ПОКРОВСЬКА, канд. філол. наук

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Одним із провідних напрямків розвитку особистості людини є творчість як складова технічного, економічного, наукового та культурного розвитку людства. Творча особистість – це людина, що має високий професійний рівень знань, здатна до оригінального, нестандартного рішення проблеми, вміє уникнути шаблонного підходу, характеризується високим рівнем духовності, інтелігентності, прагне до самовдосконалення. У цьому зв'язку виникає необхідність як розробки загальних принципів формування творчої особистості майбутніх фахівців, так і накреслення конкретної системи заходів щодо розвитку творчих здібностей студентів. Такий прагматичний підхід забезпечить оптимальну адаптацію випускників до виконання ними службових

обов'язків. Спираючись на наукові доробки сучасної вітчизняної педагогіки, пріоритетними для себе ми визначили принципи особистісно орієнтованих методів виховання. Зокрема, особистісно розвиваюче спілкування, цілеспрямоване створення емоційно насичених виховних ситуацій, аналіз студентом власних і чужих вчинків. Відомо, що будь-який виховний процес проходить результативно за умови, що його зміст і структура підпорядковані досягненню мети як кінцевого результату.

Традиційно методика формування творчої особистості виявляє певні аспекти заходів, серед них повна відсутність регламентації щодо діяльності студента. Процес має бути насичений елементами творчості: аналогізування, випадкові видозміни, комбінування, універсалізацію, також необхідно викликати інтереси, спричинені зовнішніми впливами, породжуючи при цьому внутрішні стимули, які й виступають збудниками активності особистості. За названих умов у студента виникає захопленість, поштовх до проникнення у зміст того, що пізнається, при цьому воля, увага, почуття індивіда зливаються воедино – творча діяльність стає потребою особистості. При цьому важливу роль у стимулюванні в студента зацікавленості до праці (відповідно до обраної спеціалізації) відіграє підбір завдань, які потребують творчої обробки, переробки, узагальнення, систематизації, вмінь і навичок порівнювати й піддавати аналізу вже відоме експериментування пошуку, розв'язання творчих завдань. Усе назване, у свою чергу, сприяє створенню умов для розвитку ситуативного інтересу, який відіграє роль «пускового» механізму в реалізації діяльності. Надалі можуть використовуватися ігрові моменти, які стимулюватимуть прояви самостійності у студентів, їх творчих можливостей. Для дослідження рівня сформованості творчої особистості необхідно скористатися комплексом відповідних методик: анкетування, інтерв'ю, аналіз тематичних творчих робіт студентів тощо. Рівень сформованості творчої особистості виявляється через певні ознаки, серед них: показники ступеня прояву даної особистісної якості у спілкуванні, діяльності, поведінці, світосприйнятті. Адже відомо, що процес пізнання світу тісно пов'язаний із типом репрезентативної системи людини. Оскільки творчість є виходом до сфери багатозначного, багатовимірного розуміння реальності та її опанування, творчість (на думку В.Т.Кудрявцева) передбачає актуалізацію надситуативності як здатності суб'єкта виходити за межі однозначних конструкцій «зовнішньої дійсності». Звідси важливо забезпечити розширення набору соціальних ролей студентів. Особис-

тість при цьому може розумітися такою соціальною якістю конкретної людини, що виявляється у ступені її готовності і спроможності повноцінно виконувати систему соціальних ролей. Через тренінги рольової психокорекції розвивається вміння студентів переходити від однієї соціальної ролі до іншої, вміння бачити їх відносність, що вивільняє його від полону рольових ідентифікацій, розширює його «Я» до меж Всесвіту.

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Т.В.ПОЛЬОВА, канд. екон. наук

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Студентське самоврядування відіграє значну роль у відстоюванні прав та інтересів студентів, вихованні їх лідерських якостей, організації раціонального дозвілля молоді. Воно охоплює усі можливі сфери життєдіяльності ВНЗ: навчально-виховну, науково-дослідну, спортивно-оздоровчу, відпочинок, участь у суспільно-громадському житті. Студентське самоврядування є важливим фактором, що спрямований на забезпечення виконання студентами власних обов'язків та відповідальності за доручену справу, зростання соціальної активності молоді і формування громадської позиції, виховання духовності та культури, забезпечення гармонійного розвитку особистості.

У контексті Болонського процесу студентське самоврядування розглядається як невід'ємний елемент освітньо-виховного середовища вищої школи. Студентське самоврядування функціонує на всіх рівнях: академічна група, факультет, гуртожиток, університет тощо. У вищих навчальних закладах органи студентського самоврядування (ОСС) є піддруктям набуття організаторських і управлінських здібностей, які стануть у нагоді майбутнім фахівцям.

Інтегратором ОСС у регіонах є Студентські ради, які об'єднують представників студентських громад ВНЗ. Студентські ради здійснюють заходи, які спрямовані на розвиток студентського самоврядування, соціальний захист студентів (зменшення вартості проїзду для студентів у міському транспорті), участь у програмах міжнародного обміну студентами та працевлаштування випускників, організацію цікавого дозвілля молоді (студентські бали). З метою ознайомлення першокурсників з діяльністю ОСС членам студентських рад ВНЗ доцільно проводити відповідні лекції та пропагувати здоровий спосіб життя.

ОСС в Україні як і в країнах Європи (Бельгія, Австрія, Румунія,

Польща) для реалізації завдань та виконання власних функцій повинні отримувати фінансування від адміністрації університетів та місцевої влади і мати потужну матеріальну базу.

Відповідно до ст.38 Закону України “Про вищу освіту” ОСС у своїй діяльності керуються законодавством, рішеннями уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі освіти і науки, статутом університету.

В Україні відсутнє нормативне положення щодо чіткого регулювання меж впливу ОСС на організацію і зміст освіти. Ст.51 Закону України “Про освіту” від 23.05.1991 р. передбачено можливість участі студентів у загальних зборах (конференція) трудового колективу. Проте механізм такої участі не визначений.

Зміни та доповнення до статей Закону України «Про вищу освіту», внесені Верховною Радою у вересні 2005 р., розширили повноваження ОСС. Ними обумовлена можливість участі студентів у виборах ректорів, деканів факультетів та завідувачів кафедр.

В Україні існує необхідність удосконалення нормативно-правової бази функціонування студентського самоврядування. Згідно з існуючим законодавством, права участі ОСС в розв’язанні питань, що стосуються вищої освіти, є лише декларативними та досить обмеженими. Така юридична незахищеність студентських самоврядних організацій сприяє обмеженню їх впливу на організацію і зміст освіти, регулювання питань встановлення вартості оплати за навчання в університеті, затвердження кандидатури проректора з виховної роботи (досвід Польщі).

Вищезазначене підтверджує, що студентське самоврядування України повинне розвиватися за європейськими традиціями самоврядності, що сприятиме втіленню демократичних принципів і громадських ініціатив. Це потребує прийняття цілісних рекомендацій на рівні Міністерства освіти і науки України, які б утілювали в життя положення Закону України «Про вищу освіту».

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСТВА

О.Г.ПОНОМАРЕНКО

Житлово-комунальний технікум

Харківської національної академії міського господарства

Сучасне життя сповнене швидких перемін, викликаних прогресивними змінами в нашому суспільстві. Воно потребує людей, всебічно і

грунтовно освічених, з глибоким почуттям відповідальності, національної гідності.

Поведінка студентів за своєю суттю є колективно-груповою. Це специфічний тип міжособистісних стосунків, де відносини будуються на рівних, і свій статус у групі треба заслжити й відстояти. Саме в групі виробляються вміння співвідносити свої інтереси з інтересами інших, підкорятися колективній відповідальності та разом із тим уміти постояти за себе, за свої погляди і права.

Неофіційною соціально-психологічною характеристикою становища людини в системі міжгрупових відносин є статус. Найвищий статус має лідер групи. Соціальний лідер згуртовує колектив, залагоджує конфлікти і надає підтримку членам групи. До фундаментальних особистісних рис лідера відносять:

- упевненість у собі та енергійність;
- творчий підхід до справи;
- здатність розуміти і впливати на людей;
- чесність;
- емоційна стійкість.

Особлива роль у формуванні лідерських якостей студентів належить викладачам суспільних дисциплін. Увагу студентів акцентують на розкритті особистісного потенціалу, формуванні уявлення про лідерство, пізнання своїх сильних сторін, розвиток взаєморозуміння і відчуття відповідальності по відношенню один до одного, надбанні навичок планування діяльності та організації роботи.

Лідерські якості не дані від природи. Їх формують у процесі життя і діяльності, підкоряючи поставленій меті всі дії особистості. Це особистісне надбання, яке розвивається під впливом виховання і самовиховання. Вони здобуваються за постійного спілкування з людьми, у спільній роботі з ними.

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

М.І.ПУЧКО

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Підготовка молоді до свідомого вибору професії в умовах ринкових відносин є одним із важливих завдань соціального педагога, реалізація якого має забезпечувати ефективну соціалізацію підростаючих поколінь.

Свідомий професійний вибір кожної молодої людини сприяє кращій підготовці кваліфікованих, творчих фахівців для різних галузей

господарської діяльності, науки, освіти, техніки і культури, попереджує плінність кадрів, забезпечує створення соціального комфорту в суспільстві.

Саме актуальність проблеми підготовки дітей та молоді до свідомого вибору професії зумовила зростання інтересу до неї сучасних вчених (Ю.Т.Барабаш, Р.О.Позінкевич, В.І.Степанський, В.С.Юркевич, В.Г.Максимов, О.Г.Максимова, В.В.Синявський, В.О.Парамзін, Т.М.Демиденко, Є.Н.Прощіцька, Є.М.Павлютенков, Н.Н.Захаров, В.Є.Храпов та ін.).

Аналіз їхніх праць свідчить, що вибір професії – важлива соціальна проблема. Помилка, припущена під час вибору, це не тільки невдача однієї людини, вона має більш серйозні соціальні наслідки. Разом з тим, це й особиста проблема: вид трудової діяльності, яку обирає особистість, суттєво впливає на все її життя. Через виробничу сферу людини виявляє своє ставлення до світу. Саме діяльність визначає місце людини в цьому світі. Отже, професійна орієнтація – справа як особиста, так і соціальна.

Професійна орієнтація як елемент соціальної адаптації особистості має входити до життя людини поступово, починаючи з раннього дитинства. Вчені підкреслюють, що кожна дитина повинна знати вартість речі, якою вона користується, кількість праці, що в неї вкладена, естетичну цінність і корисність. У молодшому підлітковому віці особистість вже має орієнтуватися у світі нових і традиційних професій, розуміти їхню сутність, особливості роботи, шляхи одержання професії, вміти вірно оцінити свої професійні схильності тощо. Цей період у соціальному становленні особистості є особливо сприятливим для підготовки дитини до вибору професії, оскільки вона вже є достатньо свідомою та рефлексивною особистістю, щоб оцінити власні здібності, і, одночасно, ще не має психологічних комплексів, обмежень, «зашореності» дорослого. Специфічна соціальна активність підлітка полягає у більшій сприйнятливості до засвоєння норм, цінностей, способів поведінки, які існують у світі дорослих.

Проте, виходячи з аналізу праць вчених та узагальнення педагогічного досвіду (А.С.Макаренко, К.К.Платонов, Н.Д.Левітов), необхідно відзначити, що сьогодні питання професійної орієнтації як засобу соціального виховання молодших підлітків залишається недостатньо вивченим.

Таким чином, актуальність проблеми та її недостатня розробленість дають підставу для визначення мети дослідження як вивчення системи професійної орієнтації як частини загальної системи соціальної орієнтації особистості у структурі виробничих сил та виробничих

відносин, а також удосконалення процесу соціального виховання молодших підлітків засобами професійного самовизначення в інтересах особистості і суспільства.

Розроблена та апробована нами методика соціального виховання молодших підлітків засобами профорієнтаційної діяльності побудована на дослідженні здібностей, наданні інформації щодо існуючих професій і розвитку здібностей тому, що для вдалого вибору професії необхідно якомога більше дізнатися про свої можливості, розвивати їх і володіти реальною ситуацією в країні, щоб у майбутньому людина змогла отримувати максимум задоволення від своєї роботи і приносити користь від своєї діяльності суспільству, що і є головним завданням соціального педагога.

ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАК ФАКТОР ВЛИЯНИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА

В.Б.ПРЯНИЦКАЯ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Открывая книгу А.А.Мурашова «Речевое мастерство учителя: педагогическая риторика», я в который раз задала себе вопросы: «Каким должен быть современный педагог? Как правильно построить занятие, чтобы оно было интересным, информативным и мотивировало студентов на дальнейшее изучение предмета?»

Известно, что педагог, в первую очередь, должен быть коммуникативным лидером; во-вторых, иметь глубокие знания предмета; в-третьих, любить студентов или, по крайней мере, уважительно и доброжелательно к ним относиться; в-четвертых, должен иметь строгий и опрятный вид и вовремя приходить на занятия. Давайте более детально остановимся на этих пунктах.

Вследствие огромного количества источников информации, современный студент «подкован», хотя часто при более глубокой оценке его знаний мы можем увидеть, что они поверхностны, очень противоречивы и часто за внешней бравадой лежит не истинный интерес обучающегося докопаться до истины, а желание, например, выделиться на фоне других. И задача педагога – пресечь эти попытки перевести позитивный сценарий занятия на негативный. Для этого преподаватель должен строить свою речь по законам риторики, включающие краткость, точность, а если и нужно, то и остроумие. Правильно построенная речь педагога должна напоминать звучание камертона, побуждающего звучать души студентов в унисон с его собственной.

Далее, глубокое знание предмета и опыт работы со студентами способствует росту профессионализма обучающего. Но сейчас современный педагог сталкивается с проблемой выбора методики преподавания, т.к. множество литературы не всегда помогает выбрать правильный курс. Например, для изучения английского языка в разных школах используются различные методики разного уровня сложности, что затрудняет работу преподавателей иностранных языков в высшей школе, т.к. студенты приходят с абсолютно разной базовой подготовкой. Учитывая эти различия, современный педагог должен суметь построить так учебный процесс, чтобы было интересно всем студентам.

Что касается третьего пункта, то я думаю, что даже неопытный преподаватель может сказать, что самые удачные занятия происходят тогда, когда удается установить хороший контакт между обучающим и обучающимися. Без доброжелательных и уважительных отношений между педагогом и студентами качество занятий значительно снижается.

На мой взгляд, внешний вид преподавателя должен быть строгим, иначе занятие может превратиться в «показ мод», и яркая одежда может отвлекать внимание обучающихся.

Преподаватель должен стремиться быть организованным человеком. К сожалению, очень часто приходится слышать от студентов, что некоторые преподаватели опаздывают на занятия. Тогда резонно возникает вопрос, как может педагог требовать дисциплины от обучающихся, если он сам является первым ее нарушителем?

Акцентируя внимание на вышеуказанных пунктах, хочу лишь добавить, говоря фаустовскими словами, что «без души и помыслов высоких живых путей от сердца к сердцу нет». Это – фундамент урока, на котором строится все занятие.

НЕКОТОРЫЕ ПРИЕМЫ ОБЛЕГЧЕНИЯ АДАПТАЦИИ ПЕРВОКУРСНИКОВ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ КАФЕДРОЙ ИНЖЕНЕРНОЙ И КОМПЬЮТЕРНОЙ ГРАФИКИ

А.А. РАДЧЕНКО, Г.Д. ГАЛКИНА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

Необходимость совершенствования технологии преподавания графических дисциплин вызвана нынешними социально-экономическими условиями. Подготовленный и востребованный специалист должен обладать не только профессиональной компетентностью, но и способностью работать в различных условиях, стремлением и способностью учиться, повышать свою квалификацию.

Взросшие требования работодателей необходимо учитывать при организации учебного процесса. Именно на первом курсе закладывается фундаментальная подготовка инженера, которая после окончания вуза позволит специалисту быстро и гибко ориентироваться в условиях нестабильного рынка инженерного труда.

Процесс обучения в вузе предполагает наличие воспитательной составляющей. Главной задачей преподавателя становится не просто передача знаний студенту, а формирование у него способностей и стремления самостоятельно получать знания, умения и навыки, стимулировать интеллектуальные способности студента, заставить его работать с лекциями, учебником, справочниками, пробудить его интерес к предмету с целью максимального овладения теоретическими и практическими знаниями.

Преподавателям кафедры хорошо знакомы проблемы, с которыми столкнулась высшая школа в последние годы.

Недостаточная базовая (школьная) подготовка по черчению и геометрии, плохо развитое пространственное и логическое мышление, образное воображение. У многих первокурсников отсутствуют элементарные знания по черчению. Осознание студентом своего низкого уровня подготовки резко снижает мотивацию к обучению.

Сокращение количества аудиторных часов на изучение начертательной геометрии приводит к тому, что ряд тем излагается и усваивается лишь на уровне понятий.

Чтение лекций в больших потоках (~100...120 чел.) затрудняет понимание и усвоение учебного материала.

Затрудненная адаптация первокурсников к условиям обучения в вузе (различие в методах преподавания и контроля в школе и в вузе, новый коллектив, новая территория и т.д.) вызывает у студентов сомнения в правильности сделанного профессионального выбора. В вузе первокурснику приходится решать вопросы, к которым он недостаточно хорошо подготовлен. Трудности не всегда и не всеми студентами на первом этапе обучения успешно преодолеваются.

Поэтому преподаватели, непосредственно взаимодействующие с первокурсниками, должны обеспечивать последовательный переход от одной стадии развития творческого потенциала личности студента к другой.

В работе преподавателей кафедры большую помощь оказывает система периодического тестирования, которая помогает развить у студентов самоконтроль, осознать уровень своей подготовленности к экзамену или зачету.

Сократить сроки адаптации и снизить её негативное влияние помогает вовлечение первокурсников в научную деятельность. Овладение специальностью и профессиональный рост начинаются с первых докладов на студенческих конференциях, которые ежегодно проходят в академии.

Качественно улучшить процесс обучения графическим дисциплинам позволяет применение машинной (компьютерной) графики. Традиционные задания курса «Инженерная графика» в настоящее время получили новое наполнение. Как показывает практика, даже слабые студенты на занятиях по компьютерной графике работают с большим интересом.

Приобретение студентом навыков выполнения конструкторских работ с использованием автоматизированных систем подготовки чертежно-графической документации повышает его квалификацию как технического специалиста.

Совершенствование методики обучения – процесс непрерывный. Рационализация методов и средств обучения направлена на достижение успеха студентов, которым предстоит найти своё место в жизни.

НЕОБХІДНІСТЬ ВИСВІТЛЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

О.І.РАССКАЗОВА, канд. пед. наук, А.В.ТАДАЄВА
Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Сьогодні розвиток гуманістичного ставлення до людини як соціальної самоцінності, як центру освітнього та різноманітних соціальних (адаптації, індивідуалізації, інтеграції тощо) процесів, зумовлює необхідність дослідження особистості, сприяння її становленню та розвитку з урахуванням психологічних і соціокультурних особливостей статі (гендеру).

Уряд України здійснив низку кроків щодо встановлення гендерної рівності в державі. Так, 27 грудня 2006 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову №1834 «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві», у межах виконання якої, затверджено наказ №839 від 10 вересня 2009 р. «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту». Накреслені у державних документах положення покликані сприяти встановленню гендерної справедливості, усуненню негативних ставово-рольових стереотипів. Аналіз сучасних наукових досліджень (В. Авраменкова, Ю. Альошина, Т. Бессонова, М. Боришевський,

В. Васютинський, А. Волович, Т. Говорун, Т. Гурлева, О. Кікінежді, О. Кононко, Г. Костюк, А. Палій, О. Сухолєнова, Т. Юферова та ін.) показує, що зважаючи на значення гендеру для індивідуального становлення та розвитку особистості, гендерна проблематика посіла чільне місце у педагогічній науці. Вивчення праць учених переконує, що гендер розглядається у науці як один із базових вимірів соціальної структури суспільства, що разом з іншими соціально-демографічними та культурними характеристиками організує соціальну систему, підтримуючи соціально-рольовий статус кожної особистості та визначаючи соціальні можливості людини в освіті [1]. Виходячи з цього, на сучасному етапі розвитку освіти стає нагальним формування гендерної культури особистості у закладах освіти, як невід'ємної частини гендерної соціалізації особистості. Важливого значення набувають наразі дослідження, пов'язані з гендерною самосвідомістю особистості у старшому підлітковому віці, адже це найбільш складний період життєдіяльності особистості в онтогенезі.

Реалізація даного завдання потребує значних зусиль, оскільки навчальний заклад та вчителі залишаються глобальними носіями традиційних патріархальних уявлень про роль і місце жінок і чоловіків у суспільстві. На думку представників педагогічної науки (Т. Вороніна, І. Іванова, І. Кльоцина, В. Кравець, Т. Надвинична, Л. Смоляр, О. Цокур, А. Фурман, О. Шнирова, Л. Штильова та ін.), існуюча система освіти відтворює гендерні стереотипи та гендерні ролі, тому гендерна ідентичність індивіда активно конструюється саме в межах освітньої системи. Освіта не є гендерно нейтральною, оскільки різні її елементи по-різному впливають на представників різної статі, і часто гендерні стереотипи у повсякденній педагогічній практиці укорінюються внаслідок прихованих чи відкритих елементів статевої дискримінації [1]. Навчальний заклад через навчальну літературу, педагогічне спілкування та традиційну систему навчання і виховання відтворює та породжує гендерні стереотипи, що не відповідають об'єктивним реаліям світу і стають перешкодою для ефективного розвитку суспільства. Виходячи з цього, діяльність закладів освіти, особливо педагогічних коледжів, необхідно спрямовувати на пом'якшення негативної дії на розвиток індивіда гендерних стереотипів шляхом створення толерантних умов для формування особистості. Упровадження гендерних підходів у процес підготовки майбутніх педагогів у педагогічному коледжі – основа для вдосконалення їхнього професіоналізму та всебічного особистісного розвитку як активних суб'єктів соціального життя.

1. Цокур О., Іванова І. Розвиток гендерного підходу в освіті. – К., 2009 // Освіта.ua. - osvita.ua/school/upbring/1693.

РОЗВИТОК САМООРГАНІЗАЦІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТСТВА ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

В.П.РЕШЕТИЛО, д-р екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

У сучасних умовах проблема виховання студентської молоді не лише загострилася, але й перебуває в стані невизначеності. Наростаючі економічні труднощі, що не полишають країну в останні роки, призвели до втрати молоддю моральних орієнтирів, відповідальності за результати навчання, в кінцевому рахунку – до розуміння своєї життєвої місії. З іншої сторони, сьогодні виробництву потрібен якісно новий фахівець – ініціативний, творчий, підприємливий, який вміє працювати з людьми, приймати оптимальні рішення у найскладніших ситуаціях, ефективно організовувати роботу підприємства з будь-якою формою власності. Всі ці навички повинні бути сформовані в процесі навчання у вузі, а їх формування неможливе без впровадження системи самоорганізації у студентських колективах.

Самоорганізованим слід uważати студентський колектив (групу, курс, гуртожиток, факультет), що самостійно здійснює функції планування та управління своєю діяльністю, а також стимулювання членів колективу. Організація життєдіяльності студентських колективів на засадах самоорганізації має на меті:

- поліпшення умов для формування та розвитку колективів як груп людей, що мають спільну мету, підпорядковують особисті цілі суспільним, виконують необхідні функції для досягнення своєї мети;
- сприяння формуванню у студентів навичок та досвіду колективного прийняття рішень, організаційської роботи, розвитку в них ініціативи та активності шляхом залучення їх до участі у вирішенні широкого кола питань планування, управління та стимулювання студентського колективу;
- розширення бази виховної практики студентів для перетворення знань про норми поведінки у тверді переконання, в позитивні особисті якості;
- виховання у студентів почуття любові до навчального закладу та гордості за свою професію.

Для реалізації зазначених завдань необхідно покращити роботу органів студентської самоорганізації: рад груп, рад курсів, студентських рад факультетів, студентських рад гуртожитків, поновити практику визначення кращої групи та кращого курсу факультету.

У творчому функціонуванні органів студентського самоуправління велика роль належить наставнику. Вплив останнього на колектив

студентської групи буде високим лише тоді, коли він буде підготовлений не лише як спеціаліст, але і як педагог. Успіх виховної роботи наставника значною мірою залежить від його умінь дотримуватися педагогічного такту. Характерними його рисами повинні бути вимогливість без приниження гідності студента, простота спілкування без панібратства, принципіальність та наполегливість, увага та турбота без підкреслювання, довіра до студентів без потурання, скромність тощо.

Надання студентським колективам функцій самоорганізації є однією з важливих форм стимулювання колективів до поліпшення показників діяльності і обов'язково мусить ґрунтуватися на принципах зворотного зв'язку: чим кращі показники успішності, творчої, наукової, суспільної діяльності студентів, тим більше функцій самоорганізації надається даному колективу. Таке управління рівнем самоорганізації студентських колективів дозволяє послідовно, з урахуванням стану конкретних колективів піднімати їх від простих до більш складних функцій самоорганізації, самоуправління, самоконтролю та потягу до самовдосконалення.

Шлях формування особистості – це певний виховний поштовх до самостійної роботи інтелекту, до пошуку життєвих істин, до становлення власного характеру студента. Необхідними умовами цього є створення в навчальному колективі атмосфери доброзичливості, взаємної довіри, яка сприятиме вільному прояву особистих якостей студентів.

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВТНЗ

Н.В.РУДЕНКО

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

На формування професійних вмінь та навичок студентів головним чином впливає система навчання. Але реалізація цього складного і важливого завдання є неможливою без ефективної системи позанавчальної діяльності вищого технічного навчального закладу. За умови цілеспрямованого та активного включення студентів до практичної позанавчальної діяльності, відбувається розвиток розумових, емоційних, моральних, трудових, вольових якостей студентів, їх професійних та загальних здібностей; формування та поглиблення професійних знань; їх морально-психологічної готовності до професійної діяльності, творчий підхід до роботи, поява досвіду практичної діяльності.

Аналіз роботи вищих технічних навчальних закладів показав, що система позааудиторної роботи в цих закладах – це сукупність різно-

манітних форм та методів виховного впливу на студентів з метою розширення їх кругозору, професійно важливих властивостей, рис характеру, умінь та навиків, здібностей до творчої праці; це додатковий ресурс часу, що дозволяє більш спрямовано та результативно вирішувати питання професійного виховання студентів вищого навчального закладу. Найбільш популярними формами виховної роботи серед студентів є: інтелектуально-ігрові конкурси і розважальні програми, диспути, концерти та творчі звіти колективів художньої самодіяльності, спортивні змагання, екскурсії та ін. Проте не всі реально можливі форми та методи виховання реалізуються в дійсності, і не лише через некомпетентність суб'єктів виховного процесу, але й через відсутність достатніх засобів. Вивчення стану організації позанавчальної виховної роботи зі студентів ВТНЗ дало змогу встановити його низький рівень, та невідповідність вимогам розвитку особистості й суспільства. Це пояснюється: а) низьким рівнем залучення студентів до позанавчальної діяльності; б) недостатнім теоретико-методичним рівнем викладачів-кураторів; в) недоліками психологічної підготовки викладачів; г) відсутністю системного підходу в позанавчальній виховній діяльності; д) нереалізованими можливостями студентського самоврядування, тощо.

Система організації позанавчальної виховної роботи є раціональною сукупністю взаємопов'язаних і взаємозумовлених змістових компонентів, взаємодія яких забезпечує їй нову інтегративну якість і спрямована на досягнення індивідуально й соціально значущого результату. Основними компонентами системи є: соціальний, особистісний, змістовий, функціонально-процесуальний, управлінський компоненти. Останні відображають зміст реалізації основних операційних функцій суб'єктами управління вихованням у позанавчальній діяльності: ректором, проректором з виховної роботи, деканами, викладачами, кураторами, вихователями, керівниками гуртків та секцій, студентським самоврядуванням, активом студентських академічних груп, студентами.

Ми переконані, що стимуляція формування особистості майбутнього фахівця буде ефективно здійснюватись при умові професіоналізації всіх виховних впливів на студента. Адже позааудиторна виховна робота повинна бути скерована не тільки на ефективну організацію самостійної роботи та дозвілля студента, а й на професійне становлення майбутнього фахівця; максимальне задоволення його пізнавальних і культурних потреб; всебічний розвиток індивідуального творчого потенціалу, необхідних студенту властивостей особистості, якості умінь і навичок (у тому числі і управлінських, комунікативних); забезпечення духовного багатства та високої культури почуттів майбутнього

фахівця. Отже, ми можемо виділяти важливі умови системи організації позанавчальної діяльності виховної роботи зі студентами – врахування дозувільського досвіду суспільної роботи студента (що може слугувати гарною базою для ефективного формування навиків і умінь) та професійна спрямованість усієї позааудиторної виховної роботи.

ОСНОВНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

І.С.САБАТОВСЬКА

Національний фармацевтичний університет, м.Харків

Формування професійної культури майбутнього фахівця відбувається протягом усього періоду його навчання й охоплює різнобічну діяльність. Вищій школі необхідно готувати фахівців до різноманітної творчої діяльності: професійної, суспільно-політичної й соціокультурної, забезпечувати не тільки знаннями певного діапазону й обсягу, а й закласти фундамент соціальної ініціативи, здатності працювати з людиною і для людини. Інтеграція вищої освіти, науки й виробництва є основою відновлення змісту й форм навчання та виховання майбутнього фахівця, чинником, що зміцнює єдність і взаємодію його навчальної, науково-дослідної, трудової й громадської діяльності.

Аналіз емпіричних досліджень показує, що у свідомості студентської молоді продовжує домінувати прагматична цінність освіти, що зумовлене модернізацією й постмодернізацією ціннісних орієнтацій сучасного студентства, вона перебуває у контексті нових ідей і принципів, висунутих у процесі оновлення суспільних інститутів і структур. Цей факт дозволяє розглядати зміст освіти й виховання як основні напрями формування професійної культури майбутніх фахівців.

На основі системного принципу, який передбачає різнобічний аналіз формування культури майбутнього фахівця, виділяються два основних напрями: 1) інтелектуально-розвиваючий соціальний механізм, в якому навчальна діяльність, що характеризується як інформативно насичений шлях професійного самовизначення й становлення особистості фахівця, засіб формування різнобічних пізнавальних інтересів, настанов на самоосвіту й нагромадження досвіду – базових властивостей професійної культури сучасного фахівця; сукупність педагогічних умов, які найбільш точно відображають особливості процесу формування професійної культури фахівця у вищій школі, їх основним результатом буде цілеспрямоване забезпечення гармонійної єдності й використання тих умов, які сприяють бажаному характеру протікання процесу формування професійної культури, усунення тих чинників, які

перешкоджають нормальному функціонуванню й розвитку цього феномену; 2) професійно-формуєчий соціальний механізм, в якому культура спільної діяльності викладача і студента – як принципово нова система виховання, педагогіка співпраці, за допомогою якої студенти орієнтовані на конструктивно-критичне ставлення до своєї діяльності й діяльності викладача, де зміцнюється стійкий «зворотний зв'язок», що фіксує ефективність їх праці; науково-дослідна діяльність – як відображення власне наукового потенціалу вищої школи, що спрямований на трудове виховання молоді наукової еліти, яка має забезпечити розвиток науки в майбутньому; студентське самоврядування – як реалізація своїх громадянських прав, здатність відчувати відповідальність за свої дії, вміння продемонструвати інтереси, втілити в життя потреби; виробнича підготовка й практика – як можливість вироблення у студента вміння концентрувати свої сили, увагу й волю на досягнення певного результату, підпорядковувати свої бажання обраній меті, проектувати освіту для себе, а себе – для культури; матеріально-технічна база ВНЗ, яка відкриває великі можливості для організації фондів і накопичення кращих зразків педагогічної творчості з метою використання їх у навчальному процесі та в самоосвіті студентів. Про це свідчать приклади практичної діяльності ВНЗ Харківщини та інших регіонів України, а також країн СНД в епоху глобалізації.

Таким чином, освітня система покликана готувати фахівців, що здатні легко навчатися, швидко пристосовуватися до мінливих умов і змісту професійної діяльності, зацікавлених у своїй безперервній самоосвіті й самовдосконаленні. А також, освіта і виховання покликане сформувати у майбутнього фахівця такі особистісні якості й здібності, які дозволять йому самостійно орієнтуватися у професійному світі й визначати вектор свого професійного зростання, загальний стиль професійної життєдіяльності.

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНА КОМУНІКАЦІЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ФАХОМ

Л.Ю.САМУСЄВА

Харківський державний університет харчування та торгівлі

У процесі навчання студенти немовного вузу повинні набути такий рівень комунікативної компетенції, який необхідний для усного спілкування у межах професії. Тому одним із першорядних завдань, що стоять перед немовними вузами, є навчання професійній комунікації. Методика та практика викладання української мови за професійним спрямуванням відкриті для інших наук: у першу чергу, це: психо-

логія, соціологія, філософія, культурологія, крім того, дисципліни за фахом, загальноосвітні предмети. Такий погляд можливий у зв'язку із тим, що професійно орієнтовані дисципліни у своїй більшості передбачають організацією ділових відносин, обізнаності у сфері фінансів, ринку, кредиту та грошового обігу, валютних операцій та податкового законодавства, в яких важливе значення надається комунікативній стороні професійної стратегії. Ділова комунікація пронизує майже всі взаємодії людей, стикається з різними сферами життя, що отримують відображення в комунікативних ситуаціях під час викладання; вивчаються можливості альтернативних дій залежно від ситуації. Важливо викладачеві професійно підійти до управління навчальною групою, до створення робочого колективу, а також підвищити компетенцію з таких питань, як прийняття рішення, розв'язання конфлікту, організаційна культура, ефективність ділової взаємодії.

Підготовка нових прагматично орієнтованих фахівців, викликає необхідність розглядати навчальний процес у контексті особистісно-діяльнісного підходу до роботи зі студентами. Така постановка питання означає, що організація навчального матеріалу, прийоми і способи його подання, структура завдань і структура тестів повинні сприяти виявленню рівня комунікативних здібностей, інтелектуальних резервів, креативності та інших психологічних особливостей студентів, необхідних для напруженої професійної діяльності у сфері бізнесу.

Сьогодні методисти мають розбіжності щодо оцінки ролі викладача в групі. Наприклад, серед науковців існує думка про те, що розвиток особистості “дорослого учня”, його інтелекту, здійснюється, головним чином, в активній діяльності, а в центрі навчання має знаходитися сам студент, від інтересів і здібностей якого залежить навчальна мета і, кінець-кінцем, вибір спеціальності.

В організації заняття викладач – стрижнева фігура, навантаження навчального процесу припадає на студентів; “балакучий викладач”, а також “втомлений від роботи” – показник незрілості. Мету занять формулюють відповідно до завдань майбутньої професійної діяльності студентів, до того ж акцент робиться не на лекції, а на практичні заняття.

Успішність навчальних занять залежить від готовності та зацікавленості слухачів, що, у свою чергу, пов'язана з мотивацією, задоволеністю. Якщо спроби викладача зацікавити студентів зазнають невдачі, можливо, він припускається помилки у використанні мотивуючих чинників. У навчальному процесі мотивуючі чинники це: досягнення, визнання, відповідальність, просування, робота сама по собі. Саме вони викликають відчуття задоволеності.

Спілкування – потужний інструмент, який торкається наших емоцій. Навіть мовчання або бездіяльність є спілкуванням. Це такі форми комунікації, яким ми можемо легко запобігти.

ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Л.Я.САПОЖНИКОВА

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Сучасна система вищої освіти відчуває зміни, що зумовлені тенденціями загальносуспільних перетворень. Випускник вузу повинен бути різнобічною особистістю, морально, інтелектуально готовою здійснювати соціально спрямовану професійну діяльність в умовах ринкової конкуренції. Ці вимоги також стосуються іноземних студентів, підготовка яких передбачає поєднання спеціальних знань та досягнень із залученням до культури, засвоєнні ними системи соціальних та гуманістичних цінностей.

Основними напрямками гуманістичної освітньої парадигми є визнання самоцінності особистості, особистісно-орієнтоване навчання, духовний розвиток людини. Початок гуманістичної педагогіки ми пов'язуємо з іменами П.П.Блонського, В.Блюма, К.Н.Вентцеля, Я.А.Коменського, М.Монтессорі, В.О.Сухомлинського. Питання гуманізації вузівської освіти відображені в наукових працях В.А.Белікова, Р.А.Беланової, І.А.Зазюна. “Якщо раніше основним компонентом навчально-виховного процесу були знання, то зараз – особистісний розвиток і формування цілісної особистості”, – констатує науковець М.І.Романенко.

Останнім часом з'являються публікації стосовно гуманістичної сутності професійної освіти (А.Б.Орлов, В.А.Семиченко та ін.). Є очевидним, що педагог вкладає у зміст взаємодії з іноземними студентами характерні для його життєвої позиції підстави: цінності, цілі, ідеали, норми тощо. Звідси робимо висновок про необхідність розроблення педагогічних умов і засобів процесу виховання гуманістичних цінностей у сучасних студентів, які прибули задля отримання вищої освіти до України з інших держав.

Багатьма дослідженнями стверджується думка про те, що оволодіння мовами сприяє становленню соціальної культури особистості. Процес засвоєння культури сприяє глобальній переоцінці ролі української мови іноземними студентами. Її вивчення – це додаткова можливість залучення до цінностей культури, а також можливість успішної професійної підготовки та самореалізації. Переконані, що в даному

контексті українська мова має значний педагогічний потенціал, який необхідно використовувати як засіб виховання гуманістичних цінностей в іноземних студентів.

На нашу думку, ефективному вихованню гуманістичних цінностей будуть сприяти такі педагогічні умови:

- орієнтація майбутніх фахівців на гуманістичні цінності;
- створення на заняттях комунікативного середовища, основою якого є взаємодія викладача та студента в інтеркультурному діалозі, що має національну спрямованість, культуровідповідність, цілісність;
- розроблення й впровадження структурно-функціональної моделі виховання гуманістичних цінностей, що вбирає в себе мету, завдання, прогнозований результат, реалізацію особистісної орієнтації.

Нагодою у цьому стануть розробки теоретичної та практичної моделі, які передбачають поетапну організацію навчального процесу, чітке формулювання цілей на кожному етапі, розроблення необхідного методичного забезпечення і педагогічних технологій.

Продуктування гуманістичних цінностей – вимога часу, оскільки ситуація характеризується тим, що протиріччя соціального розвитку набули загальнолюдських масштабів, виявились у глобальній кризі. “Якщо не народжується гуманістична система цінностей, – стверджує Л.П.Буєва, – тоді реальні форми життя знецінені..., стають полем деморалізації”.

Гуманістична парадигма покликана оптимізувати взаємодію іноземних студентів із соціумом, сформувати у них власне ставлення до змінюваного світу, до протиріч, що виникають у системі людина – суспільство, людина – людина. Отже, освіта – це формування тієї загальнолюдської шкали цінностей, яка повинна складати основу гуманістичної маралі, і важливого значення у цьому сенсі набуває вивчення української мови іноземними студентами.

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

О.А.СЕМЕНОВА

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Проблеми духовного відродження та розвитку сучасного суспільства вимагають посиленої уваги вчених різних галузей знань, у тому числі й соціально-педагогічної науки, до проблем людини, вивчення

потреб і факторів її формування в контексті культури. Цей культурологічний підхід посідає особливе місце в дослідженнях із соціальної педагогіки, які проводяться в різних країнах. Він полягає у вивченні реалізації здібностей людини в культурно-творчій діяльності через яку знаходять своє відображення і почуття людини, і рівень морально-естетичної і громадянської позиції, здатність до співчуття, співпереживання, милосердя.

Основу культури становлять духовні засади, тому вона є джерелом морального становлення та розвитку підростаючих поколінь. Засвоєння кожною особистістю сукупності культурних цінностей визначає міру її розвитку, соціалізації, гуманізації, рівень інтелігентності.

Культурне середовище, збагачене животною атмосферою загальнолюдського соціально-культурного досвіду, здатне сприяти вихованню в дитини прагнення до самореалізації, формувати почуття соціальної відповідальності, навички критичного мислення. У такому середовищі формується повага до загальнолюдських матеріальних і духовних цінностей, уміння поважати особистість, здатну адекватно сприймати і творчо збагачувати навколишній світ. Особливе місце у створенні такого середовища відіграє образотворче мистецтво – з'єднувальна ланка між естетичною та іншими видами загальної культури особистості, її політичною, світоглядною, моральною культурою. У ній знаходить своє відбиття система суспільного виробництва, збереження, розповсюдження та засвоєння особливого роду естетичних цінностей – творів образотворчого мистецтва. Таке мистецтво відбиває реальний світ крізь призму естетичного ставлення до нього, а сформована в особистості художньо-творча культура надає естетичним цінностям соціального звучання.

Проблеми культурного розвитку особистості, формування її духовності досліджувались вченими різних часів у різних країнах світу: О.В.Киричук, Л.П.Бочкарьов, В.П.Козлова, М.К.Акімова, В.Ф.Орлов, О.П.Рудницький. Проте, в наші дні проблема збереження культури через соціальне виховання людини засобами образотворчого мистецтва набуває особливої актуальності. До вивчення цих питань зверталися А.Й.Капська, Л.С.Виготський, В.Г.Скуратівський та інші вчені. Аналіз їхніх наукових праць показує, що проблема соціального виховання школярів засобами образотворчого мистецтва є актуальною але ще недостатньо вивченою проблемою.

Таким чином, актуальність проблеми та її недостатня розробленість дають підставу для визначення мети дослідження як розкриття можливостей соціального виховання дітей засобами образотворчого мистецтва та розробка відповідної програми.

Основу освітньо-розвивальної функції образотворчого мистецтва становить його здатність фіксувати події, факти, зовнішні, індивідуально неповторні риси людей, суспільства тощо. Чуттєва природа мистецтва, яку сприймає людина в художньо-образному характері його творів, дає можливість впливати на емоційну сферу свідомості особистості, заглиблюватися в найпотаємніші куточки, переконуватися в істинності думок, оцінок художника.

У ході експериментального дослідження нами було встановлено, що соціальний розвиток особистості дитини органічно пов'язаний з формуванням її ставлення до образотворчого мистецтва. Визначено таку закономірність: спілкування з мистецтвом підвищує художній потенціал людини. Його активний розвиток сприяє формуванню соціальних цінностей особистості, що активізують суспільно-громадську діяльність і виконання певних соціальних ролей (навчально-виробничих, сімейно-побутових, культурно-дозвільних). Інакше кажучи, мистецтво формує внутрішній світ особистості і водночас впливає на соціальну поведінку. У зв'язку з цим важливим завданням соціально виховного впливу мистецтва на особистість є не тільки розширення сфери пізнання і засвоєння соціального досвіду людства, а й збагачення особистого життєвого досвіду загальнолюдськими цінностями.

ПРОБЛЕМА СОЦИАЛЬНОЙ ЗАВИСИМОСТИ ОТ НАРКОТИКОВ В СТУДЕНЧЕСКОЙ СРЕДЕ

В.В.СМИРНОВ, канд. ист. наук

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Из истории известно, что частое использование психотропных веществ у многих народов – явление вполне обычное. В нашем же цивилизованном обществе допустимыми считаются лишь алкоголь и табак, а употребление большинства других подобных средств (даже если некоторые из них менее вредны для здоровья) запрещается.

Учёные-социологи считают, что такое неприятие, видимо, направлено на то, чтобы сохранить единство социальной группы (т.е. общества), ограничивая «наших» от «других», а отсюда вытекает и наказание, перевоспитание или лечение всех тех, кто нарушает установленные нормы.

Проблема злоупотребления наркотиков заключается не столько в психотропном препарате как таковом, каким бы он ни был, сколько в переживаниях, которые хотят испытать с его помощью. В этом смысле потребление наркотиков и болезненное пристрастие, к которому оно

может привести, зависят главным образом от особенностей каждого индивидуума, от его понимания смысла жизни, идёт ли речь о прибегании к наркотикам, алкоголю, барбитуратам (снотворные) или к чему-то иному, что не имеет ничего общего с психотропными веществами. Эта позиция молодого человека (т. е. привыкание) по отношению к самому себе и к своей жизни должна в большей степени зависеть от опыта его детских лет, от его как личности, а также и от социальных условий. Этим, видимо, и объясняется, почему некоторые молодые люди не испытывают потребности в «искусственном рае», даже если у них есть возможность легко достать туда «пропуск» (например, сигареты, алкоголь), а другие могут оставаться умеренными потребителями наркотиков, никогда не впадая в зависимость от них, в то время как третьи оказываются «втянутыми», будучи к тому же способными переходить от одного вида наркотика к другому.

Для этих последних, по мнению ряда зарубежных учёных (Ж.Годфруа и др.), эффект, вызываемый психотропным препаратом, позволяет заменить удовольствия, которые они не могут получить в реальной жизни, так как у них не хватает уверенности или решимости. Чтобы приняться за важное дело или войти в социальный контакт с другими людьми, нужно преодолеть ряд трудностей и пережить, быть может, тревожные моменты; а в случае приёма наркотика, если его доза достаточна, эффект гарантирован и достигается мгновенно. К тому же «токсикомания позволит забыть о неудачах или вообще воздержаться от усилий для преодоления трудностей жизни...».

Чаще всего болезненные пристрастия служат тому, чтобы заполнить пустоты в жизни и, в частности, убивать время. Поэтому, только центры интереса, благодаря которым молодой человек будет доволен собой и сможет проявить свои способности очевидным для окружающих образом, дадут ему такое удовольствие, что он не захочет прибегать к наркотикам. И чем больше та позитивно-социальная среда, в которую войдёт молодой человек, будет настроена против их использования, тем легче ему будет от них отказаться.

Не в этом ли именно и состоит социальная задача борьбы против наркотиков современного общества?

ОСОБЕННОСТИ СМЫСЛОВЫХ И ОБРАЗНЫХ АССОЦИАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ВОСПРИЯТИЯ ТЕКСТА

Г.П.СОКОЛОВА

Харьковская национальная академия городского хозяйства

И.Е.СЕМЕНЕНКО

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

1. Вопрос **что и как** читать на уроках русского языка, волнует преподавателей РКИ на протяжении многих десятилетий. На подготовительном отделении ХНАГХ создано пособие для чтения «В мире интересных историй» /Авт.: И.В.Вальченко, Т.А.Плотникова, Г.П.Соколова/, которое является составной частью ранее разработанного учебного комплекса «Русский язык для начинающих» /Авт.: О.В.Кравченко, Т.А.Мекедькина, Г.П.Соколова/.

2. С позиции восприятия текста, оценки и ориентации в нём, тексты могут быть нейтральными (учебными) или проблемными (побуждающими). Учебные тексты обеспечивают высокий уровень внедрения в сознание студентов всей подборки грамматических и лексических заданий. Проблемные тексты связаны с речью. Они провоцируют её, сопровождают её, способствуют ей, реализуются в ней.¹⁾, привлекая к коммуникации, поскольку темы, заявленные в этих текстах, понятны и актуальны.

3. Обработка текстов предполагает отбор именно тех текстов, которые являются наиболее репрезентативными в содержательном, структурно-значимом и лексико-грамматическом отношении. При отборе необходимо учитывать не только языковые, содержательные и коммуникативные характеристики текста (например, такие как: информативность, логичность изложения, языковая достаточность, мотивационная и интенциональная выраженность и др., уже получившие освещение в методической литературе). Важно также принимать во внимание языковые представления носителей определённого языка, т.к. достижение понимания на языке осуществляется благодаря «ассоциированию внеязыковых смыслов и осмыслению языковых ассоциаций²⁾».

4. *Тексты для чтения* составлены в соответствии с лексико-грамматической системой и расположены по принципу возрастающей трудности и содержат **а)** адаптированные для чтения отрывки (фрагменты) из произведений литературы, сказок, легенд, журнальных статей, **б)** тексты средней степени адаптации, **в)** тексты, написанные студентами подготовительного факультета: истории, легенды, фантастические истории, сказки и поэтические размышления. В содержании

указаны названия произведений и основные грамматические темы. Такой подход даёт возможность преподавателю выбирать тексты в соответствии с той или иной темой грамматического минимума начального этапа обучения.

5. Читая сказки и басни, студенты знакомятся лексико-фразеологическим материалом, развивающим культурно-языковую компетенцию студента. Например, изучая арабскую притчу «Не возьми, а дай», есть смысл провести дискуссию, что лучше (ценнее) – брать или давать, дарить или принимать? Изучение и анализ образного смыслового содержания фразеологизмов (например, с названиями животных) необходимы и интересны в лингвострановедческом плане.

6. Немаловажную роль в этом случае играют возникающие в процессе восприятия текста ассоциации родного языка (причём на всех трёх уровнях организации языковой личности – вербально-семантическом, тезаурусном, мотивационном). Например, сравнение «упрямый как осёл» может оказаться некорректным в арабской или курдской аудитории, поскольку «осёл» в этих языках наделён характеристиками беспросветной тупости, глупости и хамства, а сочетания «глаза как у газели», «лицо как луна» несут коннотативную окраску «красивый, прекрасный». (Ср. также у китайцев: «терпение как у волка», «мой друг похож на умную обезьяну»).

7. Осознанная (а чаще – неосознанная) необходимость в сопоставлении языка, который изучается, с родным языком непременно присутствует в сознании любого человека.³⁾ Таким образом, поиск способов опоры на родной язык, учёт его влияния на процесс овладения другим языком является (оказывается) принципиально важной методической и психологической задачей.

1. Николаева С., Шерстюк О. Современные тенденции в преподавании иностранных языков для специальных целей // Инозем. мова. – № 2. – 2002. – 103 с.

2. Языковое моделирование и внеязыковые смыслы // Тезисы международной конференции «Лингвистика на исходе XX века: итоги и перспективы». Т.1. – М., 1995. – 160 с.

3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання, д-р пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленсвіт, 2003. – 273 с.

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ СІМ'Ї НА ПРОЦЕС ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Н.В.ТАРАСЕНКО

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Одним із найважливіших завдань нашого суспільства є виховання здорової нації. За даними щорічного аналізу стану здоров'я та результатів оглядів лікувально-профілактичних закладів м. Харкова, захворюваність дітей усіх вікових груп має стійку тенденцію до зростання [1].

Узагальнюючи огляд літератури, можна зробити висновок, що не існує єдиного визначення поняття «здоров'я». В преамбулі статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) записано, що здоров'я – це стан повного фізичного, духовного й соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад [2].

Рівень вихованості та обізнаності людини з питань збереження та зміцнення здоров'я залежить від впливу на неї найближчого оточення. Сім'я – головний інститут виховання, а також головний чинник збереження та зміцнення здоров'я людини з перших років її життя, що формує ціннісні орієнтації особистості, світогляд, впливає на спосіб її життя. Національне опитування «Спосіб життя молоді», яке було проведене УІСД в жовтні 1999 р. виявило, що батьки для різних груп підлітків та молоді є одним з основних джерел інформації, порад та допомоги з різних питань (здоров'я, майбутнього, харчування, поведінки, впливу на здоров'я шкідливих звичок) [3]. Очевидно, що сім'я, з одного боку, виступає як захисний чинник, що перешкоджає появі та розвитку у молоді різноманітних захворювань, з іншого – як особливий чинник, що може негативно вплинути на особистість молодої людини [4].

Позитивний виховний вплив сім'ї щодо збереження і зміцнення здоров'я молоді проявляється, коли виховання передбачає прояв душевного тепла, емоційну взаємну підтримку та виключає постійні ультимативні претензії, базується на зацікавленості, увазі до проблем здоров'я, передбачає проведення бесід та безпосередню участь в усіх аспектах життя молодого покоління.

Негативний виховний вплив сім'ї щодо збереження і зміцнення здоров'я молоді пов'язаний з внутрішньою кризою сім'ї – сімейна дезорганізованість, конфлікти, що призводять до проблем неповноцінного виховання молоді, відсутність почуття любові та взаєморозуміння, наявність шкідливих звичок та проявів насилля серед членів родини,

невимогливість та непослідовність санкцій стосовно проявів шкідливих для здоров'я звичок у молоді, слабка дисципліна в сім'ї.

Отже, виховний вплив сім'ї на процес збереження і зміцнення життя молоді є, безсумнівно, головним питанням сьогодення. Спосіб життя членів сім'ї є прикладом для життя їх дітей, а послідовний цілеспрямований потік інформації з питань збереження та зміцнення здоров'я молоді корисний як для молодого покоління, так і самих батьків, що забезпечить виховання здорового та щасливого молодого покоління.

1. Аналіз показників стану здоров'я дітей та підлітків організованих колективів м. Харкова за підсумками поглиблених медичних оглядів за 2005 р.: Лист №3.4-6126 від 29.06.06р. Харківської міської санітарно-епідеміологічної станції. – Харків, 2006. – 2 с.

2. Всемирная декларация по здравоохранению ВОЗ – Копенгаген, 1998; Загальна декларація прав людини. – К., 1998. – С.3-8.

3. Антонов А.И., Медков В.М. Социология семьи. – М.: МГУ, 1996. – С.34-35.

4. Бланков А.С. Социальная дезадаптация нарушения поведения у детей и подростков // Материалы Российской науч.-практ. конф. – М., 1996. – С.15-21.

УРАХУВАННЯ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

С.І.ТКАЧОВ, канд. пед. наук

Національний фармацевтичний університет, м.Харків

Сучасне вирішення проблеми формування громадянина потребує цілеспрямованої педагогічної роботи з молоддю на усіх етапах її соціалізації. Особливого значення набуває у цьому сенсі навчально-виховна робота зі студентами, тому що навчання у вищій школі стає завершальним періодом підготовки майбутнього фахівця до самостійної професійної діяльності. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що необхідно формувати особистість професіонала – патріота України, який є підготовленим до життя і праці в сучасному суспільстві й усвідомлює свою належність до європейської цивілізації.

Важливим й усвідомленим кроком до формування громадянськості особистості повинне стати врахування системи її цінностей. У зв'язку з цим виникає потреба у постійному вивченні та уточненні ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Для з'ясування стану означеного питання у листопаді 2009 р. були вивчені ціннісні орієнтації студентів 5-6 курсу Національного фармацевтичного університету (м.Харків). При цьому було застосовано методику М. Рокіча «Ціннісні орієнтації». Загальна кількість опитуваних склала 105 осіб (магістранти 6 курсу зі спеціальності «Фармація» та студенти 5-го курсу, що навчаються за спеціальністю «Біотехноло-

гія»). Такий вибірковий список можна вважати репрезентативним для НФаУ у випадку з'ясування ціннісних орієнтацій старшокурсників, які фактично через півроку залучаються до цілком самостійного й дорослого життя.

У системі термінальних цінностей безумовним лідером є позиція фізичного та психічного здоров'я (91%). Для інших цінностей чітко вираженого розподілу не спостерігається. Наприклад, такі, як краса природи та мистецтва – 6%, цікава робота – 7%, творчість – 11%, щастя інших людей – 3%, пізнання та розширення інтелекту та кругозору – 10%, не отримали свого достатнього рейтингу.

Серед інших термінальних цінностей певну увагу отримали: упевненість у собі – 22%, щасливе сімейне життя – 27%, свободу – 14%, потребу в саморозвитку – 13%, продуктивну працю – 16%, матеріальну забезпеченість – 26%, кохання – 28%, життєву мудрість – 12%.

За наведеними результатами можна зробити висновок, що ціннісні пріоритети термінального характеру студентів у більшій мірі пов'язані з ідеальними уявленнями й очікуванням майбутнього життя. При цьому студенти у більшій мірі орієнтуються на власний успіх та турботу про себе, ніж про суспільні блага.

Подальший аналіз переваг студентів з точки зору інструментальних цінностей засвідчив наступні результати. Співвідношення обраних позицій виглядає таким чином: акуратність – 27%, вихованість – 28 %, високі життєві запити – 16%, життєрадісність та почуття гумору – 21%, почуття обов'язку та дотримання слова – 14%, раціоналізм у діях – 15%, самоконтроль поведінки – 23%, сміливість у життєвих ситуаціях – 29%, тверда воля – 22%, чесність – 17%. Отримали низький рейтинг: непримиримість до недоліків в собі та в інших людях – 12%, освіченість – 13%, терпимість – 11%, широта поглядів – 9%, ефективність у роботі та працелюбність – 9%, чуйність – 8%.

Одержаний розподіл інструментальних цінностей свідчить щодо прагматичних устремлінь сучасної студентської молоді. У той же час звертає на себе рейтинг таких цінностей, як акуратність, чесність, вихованість.

Таким чином, у виховній роботі зі студентами з метою формування громадянськості доцільно перш за все застосовувати такі форми виховної роботи, які сприяють засвоєнню й суспільних цінностей життя. Наприклад, це – використання колективних форм виховної роботи (командні конкурси або змагання, суспільно-корисні проекти) або залучення волонтерської діяльності.

ВОСПИТАНИЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

А.А.ЦЫМБАЛЮК, канд. экон. наук, Ж.А.ЦЫМБАЛЮК, канд. физ. восп.
Харьковская национальная академия городского хозяйства

В национальной доктрине развития образования одним из приоритетных направлений государственной политики в области образования является пропаганда здорового образа жизни.

Здоровый образ жизни – общепризнанный, надежный, действенный способ сохранения и укрепления здоровья. Известно, что здоровье нужно беречь смолоду, поэтому и основная нагрузка в воспитании бережного отношения к своему здоровью, здоровому образу жизни ложиться на учреждения народного образования.

С учетом суммарного коэффициента рождаемости и смертности, зафиксированных за последние годы. В 2050 г. население Украины составит 36 млн. человек. Украина станет обществом людей пожилого возраста. Происходит падение одного из главных показателей состояния здоровья нации – продолжительности жизни. Поэтому необходимо особое внимание уделять сохранению и укреплению здоровья нации. Всесторонняя физическая подготовка, регулярные занятия спортом укрепляют здоровье, помогают легче переносить напряжение в физической и умственной работе.

Проблема сохранения и укрепления здоровья особенно студенческой молодежи остается одной из наиболее актуальных для государства. Об этом свидетельствуют законы и постановления правительства, ряд концептуальных документов. Конституция Украины, “Основы законодательства Украины об охране здоровья”, закон Украины “О физической культуре и спорте”, программа “Дети Украины” утверждают необходимость сохранения и укрепления здоровья молодежи. В Концепции физического воспитания в системе образования Украины отмечается резкое ухудшение состояния здоровья и физической подготовленности особенно учащейся молодежи. Молодежь воспринимает свое здоровье как нечто естественное, данное на всю жизнь и не задумывается над тем, что его необходимо беречь, прежде всего, соблюдая здоровый образ жизни. До 90% студенческой молодежи имеют хронические заболевания и физические отклонения в развитии. Одной из причин этого называют кризис национальной системы физического воспитания населения. Со всей остротой перед государством встает проблема борьбы за сохранение здоровья нации. Закон Украины “Про физическую культуру и спорт”, Государственная программа развития физической культуры свидетельствуют, что физическое воспитание

должно способствовать формированию ответственного отношения к своему здоровью и здоровью окружающих как высшей индивидуальной и общественной ценности. Существует много путей кардинального изменения ситуации, однако в подавляющем большинстве они требуют значительных материальных затрат и всесторонней поддержки государства.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

О.А.ШЕКШУЄВ, Г.І.ЛАХІНА

Харківська національна академія міського господарства

Безперечно, що хороша вища освіта є запорукою розвитку та ефективної праці громадян, а відповідно – і процвітання держави. Україна прагне стати повноправним учасником Болонського процесу. Тому організація і зміст освіти у рідних навчальних закладах повинні відповідати світовим вимогам, однією з яких є функціонування сильного студентського самоврядування як конструктивного партнера у створенні Європейського простору вищої освіти.

Сьогодні в Україні органи студентського самоврядування – це переважно лише декларація, "віртуальна фікція", необхідний показовий атрибут Європейського вищого навчального закладу та старанності виконання вказівок Міністерства освіти керівниками вищих навчальних закладів. Представники влади форсують "входження у Болонський процес" і не приховують свого бажання бачити у кожному вищому навчальному закладі студентське самоврядування, не має значення як воно виглядатиме – паперовим чи декларативним. Отож для нашої держави поки що важливою була "наявність" Положення та органів студентського самоврядування, а не їх належне ефективне функціонування і партнерство з ними. Адже для того, щоб воно існувало не лише як "паперовий варіант або як "список мертвих душ" у вищому навчальному закладі, потрібно визначити статус, права та гарантії студентського самоврядування шляхом внесення змін до Закону України "Про вищу освіту".

Багато хто не розуміє суть та призначення студентського самоврядування.

Органи студентського самоврядування – не лише інкубатор майбутніх лідерів, класичних засідань, це також дієвий засіб врахування думки студентства. Студентське самоврядування — це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структур-

ного підрозділу вищого навчального закладу мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає, передусім, у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави.

Студентське самоврядування є своєрідним лакмусовим папірцем для визначення того, чи є молодь, студентство споживачем, чи активним учасником суспільного життя. Недарма в рамках програми "Tempus" (схеми співробітництва країн ЄС у сфері вищої освіти) саме студентське самоврядування визначене одним із пріоритетів для України у сфері управління університетами. Але в Україні на відміну від Європейських країн існує чимало проблем у сфері самоврядування, основними з яких є проблема неналежного законодавчого оформлення та, відповідно, необхідність удосконалення нормативно-правової бази, юридична незахищеність студентських самоврядних органів, відсутність достатніх фінансових можливостей для реалізації завдань та виконання власних функцій. Болюча проблема для більшості вищих навчальних закладів – це відсутність власного приміщення, де б могли розміститися виконавчі органи студкомів. За відсутності таких приміщень дуже важко вести поточну роботу серед студентів та ще й координувати її.

Характерним явищем є й те, що студентське самоврядування дуже часто не користується авторитетом серед студентів, а відсоток студентів, які нічого не знають про діяльність, а власне, й про існування такої організації, в деяких вищих навчальних закладах сягає 40-60%.

Пасивність студентства породжена "інформаційною порожнечою" щодо органів студентського самоврядування.

І, не дивлячись на те, що студентське самоврядування в українському варіанті має таку недовгу історію, за час його становлення всупереч всій специфічності кожного з різноманітних органів студентського самоврядування у вищому навчальному закладі України вже встигли окреслитися певні спільні тенденції і, що найсуттєвіше, деякі спільні проблеми. Власне, студентське самоврядування є надзвичайно ефективним засобом формування демократичних традицій та культури, прищеплення навичок відстоювати і захищати свої інтереси та інтереси громади, усталення практики використання демократичних процедур.

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСТВА

О.А.ШЕКШУСЬ, С.К.СТЕПАНЯН

Харківська національна академія міського господарства

Интерес до ідентифікації і розвитку лідерських якостей у молоді, починається ще за часів Арістотеля і Платона, тому що кожне суспільство потребує ролевих моделей поведінки і лідерів. Очевидно, що такі сфери, як медицина, освіта, бізнес, промисловість, політика і мистецтво, не можуть обійтися без людей, що володіють неабияким розумом і творчим мисленням.

Багато в цьому напрямку проведено різноманітних досліджень психологами всього світу. І були сформовані основні характеристики, якими повинен володіти лідер – активність, гнучкість мислення, здатність творчо вирішувати проблеми та критично міркувати, здатність уловлювати нові взаємини в групі, легкість вербального сприйняття, здатність мотивувати до дії інших людей.

Отже, лідер – це особистість, яка здатна впливати на дії однієї людини або групи людей для досягнення певної мети.

Політичні лідери, лідери громадських організацій і студентських рад є прикладами активних лідерів. Інтелектуальний тип лідера, навпаки, впливає на групу за допомогою своїх знань і оригінальних ідей. Тому обдарована молодь має потенційні можливості зайняти лідерську позицію, вносячи свої ідеї і роблячи цим вплив на прийняття різних рішень.

Лідерські здібності студентів можуть розвиватися і удосконалюватися за допомогою різних програм: проведення тематичних занять, що знайомлять з життям видатних лідерів; заохочування молоді аналізувати особисті якості кожного лідера, його мотивацію, а також суспільний вклад і стиль лідера; розвивати організаторські й дипломатичні здібності, товариськість, уміння вирішувати проблеми і вирішувати конфлікти, неординарно мислити й управляти, здатність ставити цілі.

І наша сучасність вимагає від молодих людей адекватного уявлення про себе, володіння навиками ефективної комунікації. Всі ці якості є неодмінною часткою особистості молодіжного лідера. Він повинен стати зразком зрілої поведінки, вміти управляти інтеграційними процесами як усередині організації, так і за її межами.

Формування лідерських якостей, відбувається в процесі включення молоді до активної суспільної діяльності, без цього неможлива побудова цивільного суспільства в нашій країні. У суспільній дія-

льності отримується соціальний досвід, формуються навички організаторської роботи, позитивні особові якості.

Творча самореалізація особистості неможлива без її соціальної активності у різноманітних сферах життєдіяльності. От чому формування соціальної активності молоді є одним з найважливіших завдань соціального виховання.

У сучасному українському суспільстві наявні різні соціальні групи, інтереси яких відображені в будь-яких сферах життєдіяльності. І однією з них є студентська молодь. Значна питома вага її серед населення нашої держави та значний її внесок у розвиток науки, культури, освіти і різних галузей економіки. Кількісні і якісні переваги свідчать про те, що від підвищення соціальної активності молодого покоління багато в чому залежатимуть темпи соціально-економічного розвитку українського суспільства, а отже – і майбутнє. Студентська молодь має специфічні особливості, що характеризують її ставлення до життя, праці, її матеріальні і культурно-побутові потреби і інтереси, тому їх потрібно вміти максимально використовувати в інтересах держави.

Зростання ролі студентства в господарському і громадському житті України визначає необхідність поглибленого вивчення проблем соціальної активності молоді, включаючи виховання, освіту, культуру, підготовку до праці, економічної діяльності, побуту і відпочинку.

Виявляючи свою активність, молодь впливає на інших і змінює їх, змінюючись, іноді, при цьому і сама. Її соціальна активність виступає як здатність до соціальної взаємодії. Вона відповідає суспільній природі людини.

Соціальна активність – це активність на вищому рівні розвитку – характеризується насамперед тим, що, будучи якістю людини, вона містить у собі творчий початок, здатний впливати на зміну умов життя людей. Характеризують соціальну активність сукупністю двох ознак, наприклад, включаючи до неї і напружену діяльність, і рису особистості.

Таким чином, процес формування соціальної активності молоді особистості відбувається під впливом двох взаємозалежних моментів - умов, що створює демократичне суспільство для розкриття творчих можливостей особистості та раціонального й ефективного використання цих умов самою особистістю.

ДЕЯКІ АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТА ДО НАВЧАННЯ

С.О.ШИЛОВА, канд. іст. наук

Донецький інститут міського господарства

Державної академії житлово-комунального господарства

Сучасна система освіти і виховання в Україні знаходиться в процесі переходу, почасти вже й перейшла, на нову парадигму виховання, в центрі якої стоїть особистість у всіх її взаємозв'язках і опосередкуваннях. Це антропологічний, педоцентричний підхід, і його основні складові – ідеї, моделі, цінності як матеріальні, так і духовні, спрямовані на піднесення індивідуальності, її самовиявлення та розвиток. За таких умов ціннісний підхід виступає як найбільш пріоритетна виховна проблема. Її значущість посилюється тим, що цінності вийшли на передній план і як соціальна проблема, що набула сьогодні гострого, інколи навіть трагічного звучання. Ми є не лише свідками, а й учасниками кризи моральності і правосвідомості, соціальної нестабільності, політичної дезорієнтації, деморалізації молоді, небажанням навчатися. Важливим чинником цієї кризи цінностей є крах тоталітарної системи, що формувала у всіх єдину систему цінностей та ціннісних орієнтацій. Виникла необхідність формування нових ціннісних орієнтацій, нових ціннісних ідеалів, ціннісного світогляду дитини, яка буде жити й працювати у ХХІ ст. в Україні – незалежній європейській державі, де цільові й ціннісні орієнтації сполучатимуть інновації, творчість, нові оригінальні ідеї з народними традиціями й культурою. Пошуки нових ціннісних орієнтацій, важкі самі по собі, ускладнені соціально-економічною кризою, але стають життєво важливими й необхідними для кожного засобом опори у життєвих колізіях.

Мета даного дослідження – проаналізувати аксіологічні аспекти формування мотивації студентів до навчання.

Сучасні цінності – актуальна ідеологічна, ідейна проблема, проблема формування світогляду, що виступає інтегративною основою діяльності як окремого індивіда, так і будь-якої малої чи великої соціальної групи, колективу, нації, зрештою, всього людства. Це також нова проблема, як і соціальна, що має проростати й викристалізовуватись наново, причому вибір світоглядних позицій, а отже, й цінностей, покладається на індивіда як суб'єкта життєдіяльності. Це, звичайно, проблема загальної значущості, бо процес державотворення в Україні ставить на передній план такі спільні для всіх ідеологічні цінності, як патріотизм і громадянськість та їх відображення у свідомості, світогляді, поведінці. Цей процес відбувається в одночасі з іншим, не менш потуж-

жним і також новим для нас – входженням до європейської спільноти, коли Україну розглядають як частину загальноєвропейського культурного простору з його багатоманітністю і розмаїттям культур, які об'єднуються на засадах демократизму та гуманізму, толерантності та відкритості, цивілізованості. Ці два процеси далеко не всіма розглядаються як рівнозначні, в деякого викликають заперечення й протиставлення один одному. Отже, значущою ціннісною проблемою виступає ставлення, оцінка цих процесів – державотворення й входження в європейський ціннісний простір.

Цінності посідають значне місце у житті молоді, стають чинником формування широких пізнавальних, учбово-пізнавальних мотивів самоосвітньої діяльності.

Великий інтерес у сучасних дослідників викликає процес формування цінностей у молоді (М.С.Афанасьєв [1], І.Д.Бех [2], Б.І.Додонов [3], І.С.Лебідь [4], А.Малихін [5], Н.І.Сінкевич [6], В.О. Сухомлинський [7], Н.М.Духаніна [8]).

Важливо відмітити, що сьогодні знання та інформаційно-комунікаційні технології є основою розвитку студентської молоді. Тож людство є активним споживачем інформації, що постійно збільшується. Величезна кількість телевізійних каналів, відео- та аудіо-продукції, газет, журналів, сайтів в Інтернеті - все це невід'ємна частина сучасного суспільства. Кожен день світ медіа створює навколо кожної людини особливу – медійну реальність, під впливом якої формуються: світогляд людини, її освіта, культура, життєві цінності. Отже, одним із основних завдань вищої школи є інформатизація навчально-виховного процесу, що охоплює створення та розвиток комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища. В останні роки наголошується на ефективності застосування медіаосвітніх технологій у навчально-виховному процесі у вищих технічних навчальних закладах. Отже, ключові поняття нашого дослідження: медіаосвіта, інформаційно-комунікаційні технології, медіаосвітні технології [8, с.189-193].

З початком студентського віку відбувається зміна соціальної ситуації розвитку та внутрішньої позиції студента, результатом чого є прискорення процесів формування його особистості. Після закінчення середньої школи юнаки та дівчата мусять володіти якостями, що пов'язані з самообслуговуванням у школі та вдома, якостями орієнтації у соціальному, економічному та культурному житті суспільства і якостями, які становлять моральну основу особистості та її культуру.

Розвиток самосвідомості студентів знаходить своє вираження у змінюванні мотивації головних видів діяльності: навчання, спілкування та праці. Попередні "дитячі" мотиви загублюють свою згубну силу і

на місці тих виникають та закріплюються нові "дорослі" мотиви, які підводять дитину до переосмислення змісту, цілей та завдань діяльності.

У поведінці студентів є дві функціонально взаємопов'язані сторони: збуджуюча та регуляційна. Збудження забезпечує активізацію та напрямок поведінки і пов'язане з поняттями мотиву та мотивації. Ці поняття включають у себе уявлення про потреби, інтереси, цілі, наміри, прагнення, які є у молоді, уявлення щодо зовнішніх факторів, які заставляють її вести себе окремим чином, про керівництво діяльністю в процесі її здійснення.

Таким чином, найважливішою педагогічною проблемою в сучасних умовах стає проблема найефективнішого використання потенціалу національних цінностей. Мета освіти полягає у навчанні студентів правильного пізнання людського життя і в творенні загальнолюдської цінності. Слід зауважити, що формування цінностей у вигляді системних надбань індивіда є результатом сукупного досвіду всієї його життєдіяльності. Воно не обмежується і не закінчується терміном перебування у ВНЗ, але значною мірою залежить від вузівського виховання і триває потім усе життя.

Отже, навчання у вузі базується на формуванні ціннісного ставлення студентів до навчання, де виховний процес розглядають в аксіологічній площині, як творення цінностей.

1.Афанасьев М.С. Социальные ценности и ценностная ориентация личности. – М.: Политиздательство, 1990. – 211 с.

2.Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.124-129.

3.Додонов Б.И. Эмоция – как ценность. – М.: Политизд., 1978. – 272 с.

4.Лебідь І.С. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи // Рідна школа. – 2001. – №11. – С.15-16.

5.Малахів В.А. Цінність як категорія культури // Філософська думка. – 1982. – 162 с.

6.Сінкевич Н.І. Особливості формування ціннісних орієнтацій у дівчат-підлітків // Рідна школа. – 2000. – №11. – С.22-23.

7.Сухомлинський В.О. Людина – найвища цінність // Вибр. твори: В 5-ти т. – Т.3. – К.: Радянська школа, 1977. – С.7-283.

8.Духаніна Н.М. Медіатехнології як мотивація студентів до навчання // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Вища освіта України. Дод. 3. Т. V. (12). 2008. С.189-193.

ЗНАЧЕНИЕ ЗДОРОВЬЯ В СТАНОВЛЕНИИ ЛИЧНОСТИ: ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Н.Б.ЩЕКИНА, канд. пед. наук

Национальный фармацевтический университет, г.Харьков

А.В.ЮШКО

Национальный технический университет

«Харьковский политехнический институт»

Необходимость анализа развития понятия «здоровье» определяется прежде всего тем, что здоровье является определяющим условием формирования полноценной личности, так как оно в конечном счете определяет профессиональную направленность, разностороннее развитие человека, его социальное положение.

С древних времен здоровье (по мнению врачей, философов) считалось главным условием развития человека. Исторические документы свидетельствуют о понимании учеными зависимости состояния здоровья от образа жизни. Так, Гиппократ придавал особое значение образу жизни человека и его влиянию на здоровье. Мысли и поступки человека, условия его жизни, окружающая обстановка, деятельность влияют на возникновение заболеваний. Его идеи нашли подтверждение в работах врачей, философов Древнего Рима и Востока. Особый интерес в этом плане представляет «Медицинский канон» Авиценны, создавшего целостную систему достижений древних врачей, в основу которой легли климатические, социологические и культурно-бытовые особенности восточных государств.

В XIX в. проблема здоровья приобретает особое значение, что обусловлено социально-экономическими преобразованиями, интенсивным развитием науки, техники. Здоровье становится социально значимым фактором, поскольку от его состояния зависит производительность труда и благосостояние. Однако широкого распространения идеи, связанные с проблемами здоровья, достигли именно во второй половине XX ст. Обусловлено это целым рядом причин: крайне неблагоприятной экологической обстановкой, резко обострившейся после Чернобыльской катастрофы, нестабильностью социально-экономической и политической ситуации, что привело к значительному снижению уровня жизни населения и, самое главное, к снижению уровня здоровья подрастающего поколения. Актуальность проблемы вызвана и утверждением принципиально новых подходов к воспитанию личности, что нашло отражение в ряде правительственных документов – государство провозгласило в числе приоритетов – воспитание здорового поколения. Все это вызвало интерес к проблемам здоровья и здоро-

вого образа жизни со стороны ученых и появление различных трактовок этого понятия. Сегодня известно несколько десятков определений понятия «здоровье». Его определенность будет способствовать эффективности работы по формированию здорового образа жизни молодежи.

По данным Всемирной организации здравоохранения здоровье определяется как полное психическое, физическое, биологическое, социальное благополучие, а не только отсутствие болезни или дефекта. Отметим, что в этой трактовке здоровье ставится в зависимость и от социального фактора, который в последние годы приобретает особую значимость в плане его влияния на продуктивную жизнедеятельность человека — делается акцент на социальном благополучии. Здоровье сегодня является одним из определяющих условий формирования полноценной личности. Именно здоровье и влияющий на него здоровый образ жизни (в конечном счете) определяют профессиональную направленность, возможность полноценного развития человека, его социальный статус.

З М І С Т

<i>Абелецев В.И.</i> Взгляды на воспитание философов Древнего Мира	3
<i>Бабіна В.В.</i> Деякі питання щодо формування професійної спрямованості	3
<i>Батістова О.І.</i> Культура – основний чинник виховання студентської молоді	5
<i>Беликова Е.В., Черabay А.Л.</i> Профессиональное самосознание как психологическая составляющая будущего специалиста	7
<i>Бульбах В.В.</i> Робота соціального педагога з жертвами деструктивних релігійних культів	8
<i>Бурмака В.П., Яцок М.В.</i> Виховне значення фейлетонів В.Самійленка	10
<i>Вальченко І.В., Плотникова Т.А., Сергийчук Л.В.</i> К вопросу о национальных традициях развития образования в Украине	12
<i>Вандищева-Ребро Н.В., Фесенко Т.Г.</i> Этика образовательного процесса в высшей школе	14
<i>Винниченко С.Д., Иванова Т.А.</i> К вопросу о воспитании духовной культуры	16
<i>Володина И.Н.</i> Целостность профессионально-педагогической деятельности преподавателя высшей школы как условие развития его профессионально-педагогической культуры	18
<i>Губенко В.Д.</i> Робота куратора групи в умовах реформи вищої школи	20
<i>Губіна М.В.</i> Реформаційні процеси, або радикальна трансформація?	21
<i>Данильченко О.М.</i> Культура как основной фактор воспитания личности	24
<i>Демиденко Т.П.</i> Вдосконалення виховного процесу у вузі	26
<i>Дитюк С.О., Мартинова А.В.</i> Культура мови викладача як фактор поліпшення міжособистісної взаємодії викладачів та студентів	27
<i>Дідович Є.В.</i> Вивчення героїчного минулого в контексті національно-патріотичного виховання студентської молоді	29
<i>Дриль Н.В., Жан В.В.</i> Применение метода конкретных ситуаций в рамках профессиональной подготовки студентов	31
<i>Ємельяненко Н.О.</i> Виховання національного характеру молоді соціально-педагогічними методами	33
<i>Замалеев Ю.С.</i> О современной воспитательной работе	34
<i>Зеленська О.М.</i> проблеми полікультурного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів	36
<i>Каменська Ю.О., Малихіна В.О.</i> Зміст діяльності куратора	37
<i>Киркач Т.Є.</i> Теоретичні та методологічні основи формування професійної етики майбутнього фахівця	39
<i>Колонтаєвський Ю.П., Андрійченко В.П., Фатєєв В.М.</i> Підвищення ефективності виховання у цілісному освітньому процесі	40
<i>Коновалова К.О., Калабухова О.В.</i> Педагогічні умови формування громадянськості майбутніх молодших спеціалістів	42
<i>Коляда Т.А.</i> Правова культура як чинник формування особистості	44
<i>Корицнюова І.П., Міносян А.С.</i> Взаємозв'язок навчання і виховання у формуванні духовності студентської молоді	45
<i>Кравець О.М., Чумак А.С.</i> Формування концепції національної системи виховання студентської молоді в Україні	47
<i>Левченко Н.А., Борисенко Т.В.</i> Кураторство як момент виховання	48
<i>Лисенко М.С.</i> Інформаційні і комунікаційні технології в освіті	50
<i>Малокова О.Ю.</i> Принципи особистісної орієнтації: створення виховних ситуацій ...	52
<i>Мандріченко О.С.</i> Форми й методи виховної роботи	54
<i>Матешкин К.А., Евдокимов А.А.</i> Воспитательная роль знание-ориентированных технологий обучения в высших учебных заведениях	55

<i>Мілевська Г.В., Литова Ю.С.</i> Форум-театр як сучасний засіб виховання студентської молоді	57
<i>Можайкіна Н.В., Егорова О.Ю.</i> Мирозренческие ценности студенческой молодежи: динамика и основная направленность	58
<i>Москвица А.О.</i> Формирование условий для творческого развития личности студента в системе образования	60
<i>Наузов М.С.</i> Пріоритетні завдання розвитку освіти в умовах становлення постіндустріального суспільства	61
<i>Нікітченко О.Ю., Нестеренко С.В.</i> Методи виховання та спонукання особистості кураторами студентських груп	63
<i>Оболенцева Л.В.</i> Переосмислення взаємин «викладач-студент» у контексті інноваційної моделі навчально-виховного процесу	65
<i>Онищенко О.І., Руденко К.М.</i> Проект соціально-правового захисту дітей-сиріт як умова соціальної активності студентства	66
<i>Петрова Н.Б.</i> Теоретичні аспекти розвитку навичок у студентів прийняття творчих рішень	68
<i>Пилипко Е.В.</i> Гуманитарная база в системе высшего образования	70
<i>Підкаміна Ю.В.</i> Гемблінг-залежність – як соціально-педагогічна проблема	71
<i>Погосян Л.Б.</i> Культура як основний чинник виховання	73
<i>Ратина Т.В.</i> Воспитательная работа и ценностные ориентации	75
<i>Репетенко М.В.</i> К вопросу об использовании метода проблемного обучения при изучении курса начертательной геометрии студентами высших учебных заведений	76
<i>Семяннікова Н.Л.</i> Актуальність екологічного виховання в умовах сьогодення	78
<i>Сосонка В.В.</i> Духовні основи української освітньої системи	80
<i>Стрелец Ю.И., Барзина А.В.</i> У истоков народной педагогики	81
<i>Тимофієва С.Б., Островський І.А.</i> До питання про формування моральної культури у системі професійної підготовки фахівців економічного профілю	82
<i>Ткачов А.С.</i> Виховання інформаційної культури майбутніх учителів	84
<i>Тріпутіна Н.П.</i> Надсмертність чоловіків в Україні: проблеми і рішення	85
<i>Федотова Ю.В.</i> Гендерна педагогіка в системі вищої освіти	89
<i>Хом'якова О.В.</i> Культура як основа нової парадигми виховання студентів	91
<i>Цимбалюк О.А.</i> Освіта і наука – дієві чинники інноваційної моделі виховання молоді	93
<i>Шаповал С.В.</i> Пути повышения эффективности воспитательной работы в вузе	94
<i>Шемигон Н.Ю., Рябенко О.Л.</i> Теоретичні питання формування професійних орієнтацій майбутніх спеціалістів	96
<i>Штефан С.І.</i> Реалізація виховного потенціалу громадської думки	98
<i>Юшко В.А.</i> Новое в работе преподавателя-куратора	99
<i>Ярмак Т.В.</i> Роль куратора у формуванні особистості студента	101
<i>Абелешев В.И.</i> Некоторые аспекты проявления традиционализма и новаторства в воспитании студенческой молодежи	103
<i>Александрова С.А.</i> Роль особистості викладача у навчально-виховному процесі	105
<i>Бабина В.В.</i> Особенности кадрового обеспечения отрасли жилищно-коммунального хозяйства Украины в контексте формирования профессионального самоопределения	107
<i>Бабічев А.В.</i> Пріоритетні напрямки реалізації державної молодіжної політики в Харківській області: виховний аспект	109
<i>Баранова А.О.</i> Студентське самоврядування як середовище виховання майбутньої української еліти	112
<i>Беликова Е.В., Шептун Т.М.</i> Создание условий деловой игры с целью осуществления самоуправленческой деятельности студентов	114

<i>Богомол С.А.</i> Профілактика дезадаптованості студентів вищих навчальних закладів соціально-педагогічними засобами	115
<i>Галко М.Е.</i> Проблеми організації виховної роботи у неблагополучних сім'ях	117
<i>Гонкало Л.М.</i> Студентське самоврядування як середовище виховання майбутнього фахівця	118
<i>Єршов К.С.</i> Розвиток лідерських здібностей студентства	120
<i>Жванко Л.М., Фесенко Г.Г., Яцюк М.В.</i> Виховний феномен політичного лідерства: національно-консервативний вектор (на прикладі біографії гетьмана П.П.Скоропадського)	121
<i>Золотарева І.М., Пономарев А.С., Крутова Л.Ф., Хомякова О.В.</i> О духовном воспитании иностранных студентов на занятиях по русскому языку	123
<i>Каменська Ю.О.</i> Особливості роботи куратора зі студентами, що мешкають у гуртожитку	125
<i>Ісаєва Т.А.</i> Музей історії жіноцтва, історії жіночого та гендерного руху як центр інтерактивної гендерної освіти та виховання	127
<i>Кір'янова О.В.</i> Шляхи успішності педагогічного спілкування	130
<i>Ковальова С.В.</i> Організація виховного процесу в умовах ВНЗ	132
<i>Козлов А.В., Цимбалюк Ж.О.</i> Формування вміння морального вибору дії як важлива задача виховання студентської молоді	133
<i>Кравець О.М., Єршик О.В.</i> Інноваційний підхід до організації дозвілля студентської молоді	135
<i>Кубах А.І., Кубах В.Б.</i> Вплив Болонського процесу на удосконалення вищої освіти в Україні	136
<i>Куспляк Н.О.</i> Критерії сформованості ментального здоров'я сучасної молоді	138
<i>Лисак Н.О.</i> Питання гуманізму в системі освіти та виховання	139
<i>Лусь В.І.</i> Про виховне значення організації самостійної роботи студентів в умовах сучасного ВНЗ	140
<i>Мазур Т.В., Ярмук Т.В.</i> Студентське самоврядування як середовище виховання майбутньої еліти України	142
<i>Мартиненко Н.М.</i> Особливості процесу інтернаціоналізації освіти на сучасному етапі розвитку цивілізації	144
<i>Метешкин К.О., Патракеєв И.М., Елисеева Т.П.</i> Возможности знание-ориентированных технологий обучения и воспитания студентов в музейном деле	146
<i>Митькова Е.О.</i> Основные направления и тенденции развития высшего образования	147
<i>Мірошніченко В.М.</i> Використання дидактичної гри у вихованні позитивного ставлення студентів до навчання	149
<i>Мовчан А.О.</i> Вплив виховання на формування студентської молоді	151
<i>Нохріна Л.А.</i> Індивідуалізація процесу виховання студентської молоді в ХНАМГ	152
<i>Островський І.А., Тимофієва С.Б.</i> Деякі теоретичні аспекти формування комунікативної культури студентів	154
<i>Пахомова Л.В., Горохова І.В.</i> Вплив гендерних стереотипів на формування шкідливих звичок у молоді	155
<i>Петренко Т.В.</i> Роль і значення керівника групи в організації навчально-виховного процесу	157
<i>Пилипчишко Т.М.</i> Про виховання ціннісного ставлення студентів до фахової підготовки	159
<i>Погасій С.О., Краснюкська Ю.В.</i> Дослідження проблем використання тестової системи оцінювання знань студентів	161
<i>Покровська О.А.</i> Розвиток творчої особистості студента	162
<i>Польова Т.В.</i> Роль студентського самоврядування у формуванні всебічно розвинутої особистості	164

<i>Пономаренко О.Г.</i> Формування лідерських якостей та соціальної активності студентства	165
<i>Пучко М.І.</i> Соціальне виховання молодших підлітків засобами профорієнтаційної діяльності	166
<i>Пряницкая В.Б.</i> Личностные качества преподавателя как фактор влияния на формирование личности студента	168
<i>Радченко А.А., Галкина Г.Д.</i> Некоторые приемы облегчения адаптации первокурсников, используемые кафедрой инженерной и компьютерной графики	169
<i>Рассказова О.І., Тадаєва А.В.</i> Необхідність висвітлення гендерних питань у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу	171
<i>Решетило В.П.</i> Розвиток самоорганізаційних навичок студентства як сучасний напрям виховної роботи	173
<i>Руденко Н.В.</i> Система організації позанавчальної виховної роботи зі студентами ВТНЗ	174
<i>Сабатовська І.С.</i> Основний механізм формування професійної культури майбутнього фахівця	176
<i>Самусева Л.Ю.</i> Професійно орієнтована комунікація під час викладання дисциплін за фахом	177
<i>Сапожнікова Л.Я.</i> Виховання гуманістичних цінностей у іноземних студентів на заняттях з української мови	179
<i>Семенова О.А.</i> Соціальне виховання дитини засобами образотворчого мистецтва ...	180
<i>Смирнов В.В.</i> Проблема социальной зависимости от наркотиков в студенческой среде	182
<i>Соколова Г.П., Семененко И.Е.</i> Особенности смысловых и образных ассоциаций в процессе восприятия текста	184
<i>Тарасенко Н.В.</i> Виховний вплив сім'ї на процес збереження і зміцнення здоров'я молоді	186
<i>Ткачов С.І.</i> Урахування ціннісних пріоритетів у формуванні громадянськості студентської молоді	187
<i>Цымбалюк А.А., Цымбалюк Ж.А.</i> Воспитание здорового образа жизни у студенческой молодежи	189
<i>Шекиусь О.А., Лахіна Г.І.</i> Студентське самоврядування в Україні як невід'ємна складова Болонського процесу	190
<i>Шекиусь О.А., Степанян С.К.</i> Формування лідерських якостей та соціальної активності студентства	192
<i>Шилова С.О.</i> Деякі аксіологічні аспекти мотивації студента до навчання	194
<i>Щекина Н.Б., Юшко А.В.</i> Значение здоровья в становлении личности: исторический аспект	197

Наукове видання

М А Т Е Р І А Л И
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Сучасні аспекти виховання студентської молоді»
8 - 9 квітня 2010 р.
Харків

Відповідальний за випуск *О.І. Малєєв*

Редактор *Д.Ф.Курильченко*

Технічний редактор *Т.П.Коваленко*

Підп. до друку	Формат 60х84 1/16
Друк на ризографі	Ум.-друк. арк.
Зам. №	Тираж пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001